

Załącznik do UCHWAŁY Nr 912 /14
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO
z dnia 26 sierpnia 2014 r.

RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO 2014

**PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU
PRZESTRZENNYM**

**OCENA REALIZACJI INWESTYCJI O ZNACZENIU
PONADLOKALNYM**

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
1.1. Podstawa i cel opracowania	3
1.2. Metodyka	4
1.3. Najważniejsze problemy i wnioski wynikające z poprzedniego raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego	5
2. Osadnictwo.....	8
2.1. System osadniczy	8
2.2. Krakowski Obszar Metropolitalny.....	9
2.3. Rozwój obszarów miejskich	12
2.4. Rozwój obszarów wiejskich	14
2.5. Suburbanizacja	15
2.6. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	18
2.7. Obszary funkcjonalne	21
2.8. Obszary problemowe	23
3. Środowisko przyrodnicze	24
3.1. Zasoby środowiska przyrodniczego.....	24
3.1.1. Złoża kopalin.....	24
3.1.2. Wody.....	29
3.1.3. Gleby.....	37
3.1.4. Lasy	39
3.2. Ochrona środowiska przyrodniczego.....	44
3.3. Stan środowiska	61
3.3.1. Zanieczyszczenie powietrza	61
3.3.2. Zanieczyszczenie wód	67
3.3.3. Zanieczyszczenie hałasem	71
3.4. Zagrożenia powodziowe	75
3.5. Zagrożenie oraz ochrona przed suszą.....	78
3.6. Zagrożenia osuwiskowe	80
4. Kultura	82
4.1. Instytucje kultury	82
4.2. Obiekty zabytkowe.....	86
4.3. Dobra kultury współczesnej	90
4.4. Parki kulturowe	91
4.5. Szlaki kulturowe	91
4.6. Inwestycje w dziedzinie kultury	93
5. Infrastruktura techniczna	96
5.1. Infrastruktura energetyczna	96
5.2. Niekonwencjonalne źródła energii	101
5.3. System gazowy.....	106
5.4. Telekomunikacja i teleinformatyka.....	113
5.4.1. Teleinformatyka.....	113
5.4.2. Telekomunikacja	118
5.5. Gospodarka wodno-ściekowa.....	121
5.5.1. Zaopatrzenie w wodę	121
5.5.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	126
5.6. Gospodarka odpadami	135
5.7. Hydrotechniczna infrastruktura przeciwpowodziowa	145
6. Infrastruktura i transport	151
6.1. Infrastruktura i transport drogowy	151
6.1.1. Sieci drogowe	151
6.1.2. Drogi krajowe	152
6.1.3. Drogi wojewódzkie	155
6.1.4. Transport indywidualny	164
6.1.5. Transport pasażerski (drogowy).....	166
6.2. Infrastruktura i transport kolejowy	167
6.2.1. Sieci kolejowe	167
6.2.2. Transport pasażerski.....	173
6.2.3. Transport kolejowy (towarowy).....	176
6.3. Infrastruktura i transport lotniczy.....	177
6.3.1. Sieć lotnisk.....	177
6.3.2. Przewozy pasażerskie	178

6.3.3. Przewozy towarowe.....	181
6.4. Infrastruktura i transport wodny.....	182
6.4.1. Infrastruktura.....	182
6.4.2. Przewozy pasażerskie.....	184
6.4.3. Przewozy towarowe.....	185
6.5. Trasy rowerowe.....	185
7. Tereny zamknięte.....	187
8. Ludność.....	188
8.1. Liczba mieszkańców i struktura ludności.....	188
8.2. Gęstość zaludnienia.....	189
8.3. Przyrost naturalny.....	190
8.4. Migracje.....	192
8.5. Przyrost rzeczywisty ludności.....	194
8.6. Struktura wieku.....	195
8.7. Wskaźnik potencjału demograficznego.....	198
9. Infrastruktura społeczna.....	200
9.1. Szkolnictwo wyższe.....	200
9.2. Ochrona zdrowia.....	203
9.2.1. Lecznictwo szpitalne.....	203
9.2.2. Uzdrowiska.....	205
9.3. Opieka społeczna.....	212
9.4. Sport.....	214
9.5. Dostępność infrastruktury społecznej.....	215
10. Gospodarka.....	219
10.1. PKB.....	219
10.2. Atrakcyjność inwestycyjna Małopolski.....	221
10.3. Klimat inwestycyjny.....	222
10.4. Innowacyjna gospodarka i klastry.....	223
10.5. Przemysły kreatywne.....	227
10.6. Strefy aktywności gospodarczej.....	228
10.7. Podmioty gospodarcze.....	230
10.8. Rynek pracy.....	233
10.8.1. Zatrudnienie.....	233
10.8.2. Bezrobocie.....	235
10.9. Rolnictwo.....	237
10.10. Przemysł.....	240
10.11. Budownictwo.....	241
10.12. Turystyka.....	244
11. Ocena realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego.....	249
11.1. Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.....	249
11.2. Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.....	264
12. Podsumowanie.....	269
12.1. Zmiany korzystne.....	269
12.2. Zmiany niekorzystne, zidentyfikowane problemy.....	271
12.3. Wnioski z oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa, rekomendacje do zmiany pzpwm.....	276
12.4. Pozyskiwanie dalszych informacji.....	279
13. Bibliografia.....	281
13.1. Dokumenty.....	281
13.2. Strony internetowe.....	285
14. Spisy.....	286
14.1. Spis rysunków.....	286
14.2. Spis tabel.....	287
14.3. Spis wykresów.....	290

1. Wprowadzenie

1.1. Podstawa i cel opracowania

Obowiązek sporządzania raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wynika z zapisów art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. 2012 poz. 647 z późn. zm.). Zarząd województwa jest zobowiązany, by co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku dokonać przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracować raport o stanie zagospodarowania przestrzennego oraz sporządzić ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zakres raportu obejmuje zagadnienia wskazywane do określenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, wymienione w art. 39 ust. 3:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych;
- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- 4) ~~obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne~~ granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym;¹
- 5) ~~obszary wsparcia;~~²
- 6) obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- 8) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.

Celem opracowania jest identyfikacja aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz kierunków i tempa zmian, jakie zachodzą na obszarze województwa i odniesienie ich do polityki rozwoju zapisanej w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Wyniki prowadzonych analiz mogą stanowić przesłanki do formułowania ustaleń zmiany planu.

---

¹ zmiana brzmienia pkt 4 wprowadzona ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014 poz. 379) obowiązuje od 24. 09. 2014 r.

² uchylenie pkt 5 wprowadzone ww. ustawą obowiązuje od 24. 09. 2014 r.

1.2. Metodyka

Raport obejmuje analizę i ocenę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa w okresie od roku 2009 do 2013. Stanowi on kontynuację poprzedniego raportu, sporządzonego w roku 2010.

Dokument odnosi się do obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przyjętego Uchwałą Nr XV/174/03 z dnia 22 grudnia 2003 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Aktualny raport zawiera niezbędne odniesienia do treści przyjętych po roku 2010 dokumentów, które będą odgrywały ważną rolę w konstruowaniu zapisów kolejnego planu zagospodarowania przestrzennego województwa: Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) przyjętej przez Radę Ministrów w marcu 2012 r., która zgodnie z wymogami ustawowymi zawiera ustalenia i zalecenia dla przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, przyjętej przez Sejmik Województwa Małopolskiego w 2011 r.

Okres 2009-2013 charakteryzował się zmianami regulacji prawnych w zakresie problematyki środowiska, wynikających w znacznej części z wdrażania przepisów Unii Europejskiej do polskiego prawa, a także zmianami w zakresie regulacji dotyczących planowania przestrzennego, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony środowiska, prawa wodnego, czy też gospodarowania odpadami, które uwzględnione zostały w Raporcie.

W latach 2009-2013 prowadzone były prace planistyczne dotyczące rozwoju województwa, przygotowane zostały regionalne dokumenty z zakresu ochrony środowiska oraz inne strategie sektorowe, dokumenty te stanowią materiał źródłowy dla opracowania Raportu. W toku prac uwzględnione zostały projekty prowadzone przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Krakowie, a także dokumenty dotyczące gospodarowania zasobami wód i ochrony przeciwpowodziowej.

W dokonywanym przeglądzie uwzględniono również materiały, które zostały przygotowane w ramach trwających prac nad sporządzaniem zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, w tym opracowanie ekofizjograficzne, diagnoza uwarunkowań wynikających z cech i stanu środowiska przyrodniczego dla rozwoju przestrzennego Województwa Małopolskiego, diagnoza w zakresie środowiska kulturowego, krajobrazu, a także infrastruktury technicznej i komunikacji.

Raport opiera się w znacznej mierze na danych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego, w tym z Banku Danych Lokalnych, a także na materiałach i publikacjach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, wśród których istotną rolę odgrywają roczne raporty Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju. Wykorzystane zostały również informacje pozyskane od instytucji, przedsiębiorstw oraz jednostek samorządu terytorialnego.

Ze względu na dostępność danych statystycznych, okresem który obejmują dane GUS dostępne w momencie przystąpienia do sporządzania raportu jest koniec roku 2012. Dane te odniesiono porównawczo do roku 2009 lub 2008, zgodnie z danymi zawartymi w poprzednim raporcie z roku 2010. W przypadku części zagadnień wykorzystano dane

pochodzące z innych źródeł, odnoszące się do dostępnych zakresów czasowych. Opracowanie opiera się na danych dostępnych do początku maja 2014 r.

1.3. Najważniejsze problemy i wnioski wynikające z poprzedniego raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

Poprzedni raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego obejmował okres 2005-2009. Do zaobserwowanych w tym okresie zjawisk korzystnych zaliczone zostały:

- możliwość pozyskiwania znacznych środków finansowych w ramach programów rozwoju regionalnego współfinansowanych przez Unię Europejską,
- stosunkowo dobra sytuacja demograficzna - na tle kraju Małopolskę wyróżniał wzrost liczby ludności i gęstości zaludnienia oraz korzystna struktura wieku,
- poprawa wskaźników gospodarczych - we wszystkich powiatach nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw; Tempo wzrostu zatrudnienia było nieco wyższe niż średnio w kraju. Wzrost ten był największy w branży hotelarskiej i gastronomicznej, w budownictwie oraz w usługach dla firm i obsłudze nieruchomości
- zrealizowanie znaczących inwestycji w dziedzinie kultury, takich jak budowa Opery Krakowskiej, budowa Miasteczka Galicyjskiego w Nowym Sączu, czy modernizacja Muzeum Lotnictwa w Krakowie, a także wzrost liczby wydarzeń artystycznych oraz liczby osób odwiedzających instytucje kultury i uczestniczących w imprezach kulturalnych,
- potencjał turystyczny związany z walorami przyrodniczymi oraz dziedzictwem historycznym i kulturowym; województwo dysponowało znaczną bazą noclegową; w latach 2005-09 wzrosła zarówno liczba obiektów noclegowych, zwłaszcza hoteli, jak i liczba odwiedzających; miał miejsce także rozwój bazy sportowej na terenie całego województwa, również w małych miejscowościach; na obszarach wiejskich powstały liczne boiska i ośrodki sportowe, zarówno o znaczeniu lokalnym, jak i przyciągające turystów, w tym ośrodki narciarskie; następowało stopniowe wyrównywanie braków infrastrukturalnych na obszarach wiejskich i położonych poza centrum województwa.

Wśród zjawisk niekorzystnych wymienione zostały problemy zagrażające spójności przestrzennej i zrównoważonemu rozwojowi województwa małopolskiego. Zagrożenia te dotyczą degradacji środowiska naturalnego, dysproporcji rozwojowych między centrum regionu a peryferiami, niewykorzystania szans rozwojowych oraz nadal zbyt słabo rozwiniętej infrastruktury. Do zjawisk niekorzystnych zaliczone zostały:

- znaczna presja inwestycyjna na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego; jednocześnie dostępne narzędzia prawne nie zawsze gwarantowały skuteczną ochronę zasobów przyrodniczych i przeciwdziałanie ich degradacji. Ochrona taka zapewniona jest w przypadku parków narodowych oraz rezerwatów przyrody, jednak brak jest jednego spójnego systemu ochrony zasobów przyrodniczych łączącego wszystkie formy ochrony: parki narodowe

i krajobrazowe, rezerwy przyrody, obszary natura 2000, obszary chronionego krajobrazu,

- szczególne zagrożenie wód powierzchniowych i podziemnych, jakości powietrza oraz gleb;
- wskazana została groźba nadmiernego zainwestowania obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, w szczególności tych posiadających optymalne warunki dla rozwoju rolnictwa czy złoża kopalin;
- stwierdzono potrzebę wprowadzenia bardziej racjonalnej gospodarki kopalinami, aby wyeliminować ryzyko ich wyczerpania oraz dalszej degradacji terenów w trakcie eksploatacji;
- jako istotny problem wskazany został nadmierny ruch turystyczny na obszarach ochrony przyrody i krajobrazu,
- niewłaściwa gospodarką odpadami, co przejawia się między innymi negatywnym wpływem na środowisko istniejących składowisk odpadów. W województwie nie funkcjonował kompleksowy system wykorzystania odpadów komunalnych, a systemy lokalne są stopniowo wprowadzane jedynie w Krakowie i Tarnowie. W pozostałych powiatach proces rozwoju systemów gospodarki odpadami komunalnymi jest zaledwie zapoczątkowany. Niemniej podjęte działania polegające na zamykaniu części składowisk dawały nadzieję na ograniczenie tego zjawiska,
- niewystarczająca ochrona przeciwpowodziowa znacznych obszarów województwa; Stan zagrożenia i ochrony przed powodzią wymaga podniesienia efektywności działań w kierunku kompleksowego podejścia do tego problemu. Ocena ochrony przeciwpowodziowej prowadzona jest w niewystarczającym zakresie, co przekłada się na brak danych o stanie technicznym budowli służących ochronie przeciwpowodziowej. Stwierdzono ponadto, że województwo nie posiada odpowiednich warunków i środków na konserwację i utrzymanie budowli służących ochronie przeciwpowodziowej oraz cieków wodnych w stanie zapewniającym bezpieczne odprowadzenie wód wezbraniowych. Istniejąca retencja zbiornikowa wymaga weryfikacji z punktu widzenia ochrony przeciwpowodziowej, w zakresie powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej;
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna; braki w tym zakresie utrudniają wykorzystanie zasobów i spowalniają rozwój regionu oraz zmniejszają jego atrakcyjność dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Stan infrastruktury technicznej, szczególnie transportowej, jest niezadowalający. Stan sieci drogowej wprawdzie ulega sukcesywnej poprawie, jednak modernizacja przebiega w zbyt wolnym tempie. Nadal duży udział mają drogi w złym lub niezadowalającym stanie.

Ocena realizacji celów strategicznych oraz operacyjnych zapisanych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa przeprowadzona w raporcie z 2010 r. wskazała na zróżnicowany poziom wykonania celów.

Najlepsze rezultaty osiągnięte zostały w zakresie następujących celów:

- oszczędne i zrównoważone gospodarowanie kopalinami,
- ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zachowanie, wzbogacanie i odtwarzanie zasobów przyrody,

- elastyczny, łatwo dostępny system szkolnictwa, wysoka ranga nauki, administracja publiczna bliżej mieszkańca,
- zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do kultury,
- powszechnie dostępne – na całym obszarze województwa i dla całej społeczności regionu – usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne o europejskich standardach.

Częściowo zrealizowane zostały następujące cele strategiczne:

- zintegrowana ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz nadmiernym lub nieuzasadnionym zużyciem,
- zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych,
- dziedzictwo kulturowe trwałym elementem krajobrazu województwa małopolskiego, rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna,
- rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody,
- wykorzystanie zasobów glebowych przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych
- racjonalności ekologicznej,
- efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego,
- zapewnienie zaopatrzenia w wodę wysokiej jakości i odprowadzania ścieków,
- dobrze rozwinięty system transportowy pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym,
- harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym,
- zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na gaz odbiorców komunalnych i przemysłowych,
- zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do leczenia szpitalnego, uzdrowiskowego i opieki społecznej,
- zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną odbiorców komunalnych i przemysłowych,
- stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem.

W niewystarczającym stopniu zrealizowane zostały następujące cele strategiczne:

- zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,
- likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego,
- uporządkowanie gospodarki odpadami,
- likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego,
- uporządkowanie gospodarki odpadami.

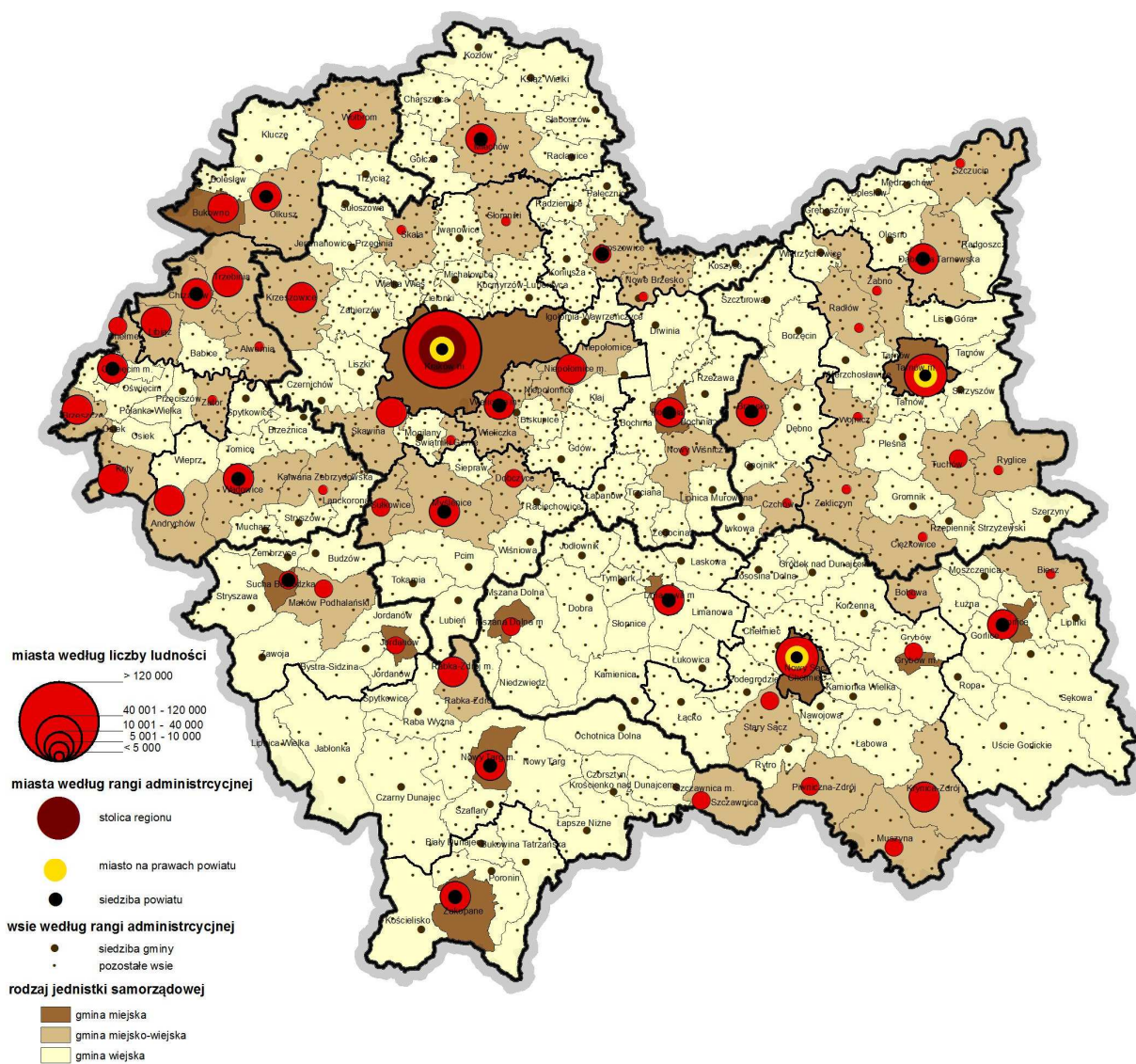
2. Osadnictwo

2.1. System osadniczy

Województwo małopolskie obejmuje 182 gminy, wśród których 14 to gminy miejskie, 47 to gminy miejsko - wiejskie, a 121 to gminy wiejskie. Obszar województwa jest podzielony na 22 powiaty, z czego 3 to miasta na prawach powiatu: Kraków, Tarnów oraz Nowy Sącz.

Struktura osadnicza województwa składa się z 61 miast i 1950 miejscowości wiejskich podstawowych. Po roku 2009 przybyło jedno miasto: z dniem 1 stycznia 2011 r. prawa miejskie uzyskało Nowe Brzesko.

Ryc. 1 Struktura osadnicza województwa małopolskiego

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz danych przestrzennych WODGiK

Hierarchia ośrodków miejskich została określona w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r. W ramach prac Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju w 2010 r. hierarchia została zweryfikowana, a następnie uaktualniona w opracowaniu *Polityka miejska województwa małopolskiego* (Małopolskie Studia Regionalne)³. Przyjęta w 2012 r. w Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zawiera kryteria służące określeniu hierarchii ośrodków miejskich w skali całej Polski, zgodnie z którymi ranga znacznej części miast jest inna, niż wynika to z dotychczasowych opracowań regionalnych.

Zgodnie z wszystkimi wymienionymi opracowaniami, jedynym ośrodkiem o znaczeniu ponadregionalnym, o randze metropolitalnej jest Kraków. Według KPZK 2030 oraz *Polityki miejskiej województwa małopolskiego* jedynym ośrodkiem regionalnym jest Tarnów. Natomiast Nowy Sącz, który wskazywany był w PZPWM z 2003 r. za ośrodek regionalny, został w KPZK oraz *Polityce miejskiej województwa małopolskiego* uznany za ośrodek o randze subregionalnej. W ocenie ośrodków niższej rangi również występują rozbieżności.

Określenie zróżnicowanej w dotychczasowych opracowaniach hierarchii miast może zostać rozstrzygnięte na etapie formułowania zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Małopolska charakteryzuje się policentrycznym układem ośrodków osadniczych, dzięki któremu możliwe jest utrzymanie czytelnego systemu dość równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców. Struktura osadnicza podlega jednak przekształceniom, polegającym na osłabieniu ośrodków miejskich oraz intensywnemu rozwojowi osadnictwa w obszarach wiejskich, w tym rozwojowi obszarów zabudowy rozproszonej, nie tworzącej czytelnych układów przestrzennych.

2.2. Krakowski Obszar Metropolitalny

Krakowski Obszar Metropolitalny wskazany w planie zagospodarowania przestrzennego województwa jako region funkcjonalny z Krakowem jako centralnym ośrodkiem metropolitalnym oraz 37 gminami tworzącymi strefę otaczającą nie został formalnie zatwierdzony. Od czasu uchwalenia planu powstawały kolejne analizy oraz propozycje delimitacji KOM, z których żadna nie została oficjalnie przyjęta.

W Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020 wskazanych zostało 5 subregionów, w tym subregion Krakowski Obszar Metropolitalny, z zastrzeżeniem, że delimitacja przestrzenna obszaru metropolitalnego przeprowadzona zostanie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa z uwzględnieniem wymogów koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

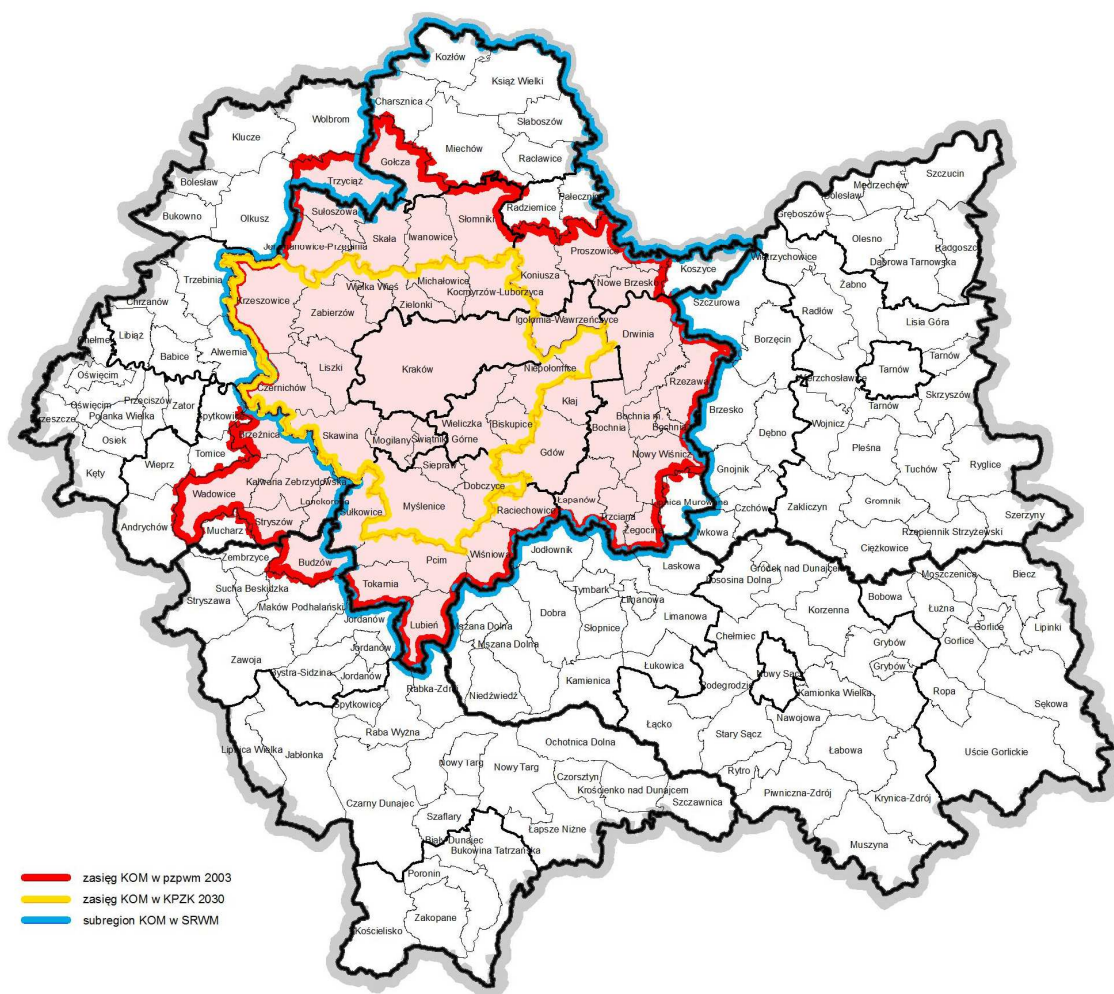
Samorząd województwa małopolskiego podjął prace nad Subregionalnym Programem Rozwoju 2014-2020, który ma za zadanie wskazać politykę rozwoju dla każdego z pięciu obszarów, w tym Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.

---

³ J. Sepioł, A. Noworól, B. Domański, M. Dej, J. Działek, P. Hałat, *Polityka miejska województwa małopolskiego*, Małopolskie Studia Regionalne 1/27/2013, Kraków 2013

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym definiowała do początku 2014 r. obszar metropolitalny jako obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. W KPZK 2030 wskazano 10 ośrodków metropolitalnych (w tym krakowski) na podstawie kryteriów odnoszących się głównie do funkcji w systemie osadniczym kraju. Zgodnie z zapisami KPZK 2030, podstawą planu zagospodarowania przestrzennego i strategii rozwoju obszaru metropolitalnego powinna być zasada pierwszeństwa regeneracji (odnowy) zabudowy nad zajmowaniem nowych terenów pod zabudowę oraz deglomeracja usług.

Ryc. 2 Zasięg KOM na tle województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o dane przestrzenne WODGiK, KPZK 2030, Strategię Województwa Małopolskiego

Wzmocnienie roli KOM zostało wskazane za jeden z celów Małopolskiego Programu Rozwoju Regionalnego 2007-2013. W ramach osi priorytetowej Krakowski Obszar Metropolitalny podjęte zostały inwestycje adresowane wyłącznie do ośrodka centralnego jakim jest Kraków. Działania te nie były ukierunkowane na deglomerację usług, ale na wzmocnienie ośrodka metropolitalnego.

Tabela 1 Indywidualne Projekty Kluczowe MRPO – priorytet Krakowski Obszar Metropolitalny

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa przedsięwzięcia</i>	<i>Dziedzina</i>	<i>Przewidywany okres realizacji</i>	<i>Stan</i>
1.	Uniwersyteckie Centrum Medycyny Weterynaryjnej - Ośrodek Medycyny Eksperymentalnej i Innowacyjnej	nauka	2010-2014	w trakcie realizacji
2.	Budowa hali maszyn ACK Cyfronet AGH	nauka	2011-2014	w trakcie realizacji
3.	Centrum Energetyki Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	nauka	2010-2015	w trakcie realizacji
4.	Małopolskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędnego Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	nauka	2011-2014	wniosek
5.	Zintegrowane Laboratorium Projektowo-Operacyjne Inteligentnych Infrastruktur Energetycznych - Green AGH Campus	nauka	2012-2014	wniosek
6.	Budowa Muzeum Tadeusza Kantora oraz siedziby Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora - CRICOTEKA	kultura	2009-2011	w trakcie realizacji
7.	Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie	kultura	2009-2011	zakończony
8.	Budowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie, w tym Gmachu Głównego Muzeum Lotnictwa Polskiego	kultura	2007-2010	zakończony
9.	Utworzenie Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie	kultura	2008-2011	zakończony
10.	Centrum Kongresowe (Rondo Grunwaldzkie)	kultura	2007-2014	w trakcie realizacji
11.	Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych	zdrowie	2009-2012	zakończony
12.	Zintegrowane Centrum Specjalistycznej Medycyny Ratunkowej	zdrowie	2007-2013	zakończony
13.	Centrum Urazowe Medycyny Ratunkowej i Katastrof w Szpitalu Uniwersyteckim w Krakowie - Etap I	zdrowie	2010-2013	zakończony
14.	Budowa Centralnego Bloku Operacyjnego z Centralną Sterylizatornią i Oddziałem Intensywnej Terapii w Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Krakowie	zdrowie	2009-2012	zakończony
15.	Przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku hotelowego typu LIPSK w Krakowie ul. Osieckiego 17b z przeznaczeniem na Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie wraz z zagospodarowaniem terenu	zdrowie	2010-2012	zakończony
16.	Modernizacja obiektu Pałac pod Krzysztoforą – głównej siedziby Muzeum Historycznego Miasta Krakowa	kultura	2012-2014	w trakcie realizacji
17.	Budowa wewnętrznego układu komunikacyjnego Portu lotniczego w Krakowie	komunikacja	2013-2015	wniosek

Źródło: Lista projektów indywidualnych w ramach MRPO na lata 2007-2013

Zgodnie z ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014 poz. 379) wprowadzającą m.in. zmiany do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uchylona została definicja obszaru metropolitalnego. Wprowadzona została natomiast definicja miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, przez co należy rozumieć typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie.

Nastąpił wzrost znaczenia obszarów funkcjonalnych w planowaniu rozwoju przestrzennego w skali kraju, regionów i lokalnej oraz proces wypracowywania sposobu podejścia do zarządzania tymi obszarami, w tym w zakresie wspólnych inwestycji.

Wobec zmian przepisów prawa, zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa powinna uwzględniać miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, dla którego ma zostać uchwalony plan zagospodarowania przestrzennego.

2.3. Rozwój obszarów miejskich

Wśród 61 miast województwa małopolskiego przeważają ośrodki małe i bardzo małe. Tylko w 3 miastach liczba ludności przekracza 40 000 – por. Tabela 2. Samo miasto Kraków zamieszkuje 758,334 tys. osób, co stanowi 22,6% ogółu ludności województwa.

Tabela 2 Zestawienie wielkości miast w województwie małopolskim w 2009 i 2012 r.

Liczba ludności		< 5 000	5 000 – 10 000	10 000 - 20 000	20 000 - 40 000	40 000 – 120 000	120 000 - 760 000	Razem
Ilość miast	2009	16	17	12	10	3	1	59
	2012	17	16	14	11	2	1	61
Liczba ludności w miastach	2009	55 292	123 865	174 723	239 334	239 870	755 000	1 628 139
	2012	55 663	111 165	197 640	322 621	197 081	758 334	1 642 504

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

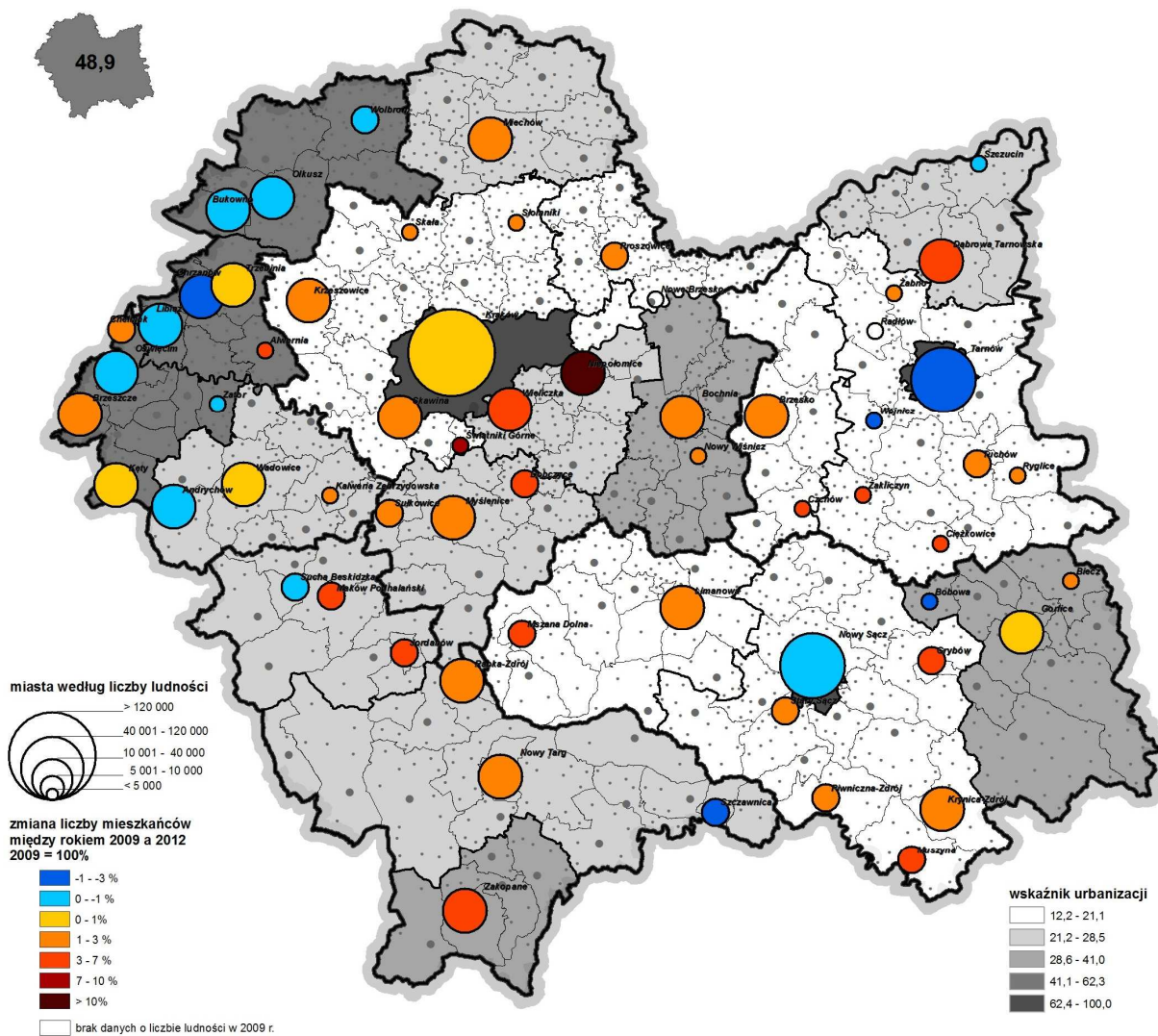
W roku 2008 nastąpiło przełamanie długotrwałego ujemnego trendu zmiany liczby ludności miast, jednak wzrost liczby ludności trwał tylko do roku 2011. Było to związane z nadaniem praw miejskich kilku ośrodkom w latach 2008-2011. Pomiędzy rokiem 2009, a 2012 nastąpił przyrost ludności miast zaledwie o 0,9 %. Spośród wszystkich miast województwa, największy wzrost nastąpił w Niepołomicach (o 11% w odniesieniu do roku 2009), największy ubytek natomiast w Tarnowie, Chrzanowie, Szczawnicy, Wojniczu, Bobowej i dość gęsto rozmieszczonych miastach północno-zachodniej części województwa. Kraków charakteryzuje się bardzo słabym wzrostem, który nie przekracza 1%.

Wskaźnik urbanizacji województwa, określający udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności, obniżył się od 2009 r. od wartości 49,26 % do 48,88 % w 2012 r. Tendencja obniżania się wskaźnika udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności odzwierciedla

dłuższy trend spadku, charakterystyczny dla całego kraju. Wartość wskaźnika dla województwa małopolskiego jest bardzo niska w porównaniu ze średnią dla kraju, która wynosi 60,56 %. Najwyższą wartość wskaźnik osiąga w powiatach chrzanowskim (62,33 %), oświęcimskim (53,95%) i olkuskim (49,28 %). Najniższą natomiast w powiecie tarnowskim (12,15 %), krakowskim (17,05 %), nowosądeckim (17,91 %), limanowskim (17,97%), proszowickim (17,99%), i brzeskim (21,11%).

Biorąc pod uwagę wskaźnik urbanizacji wyrażony liczbą miast na jednostkę powierzchni, Małopolska z wartością wskaźnika 4,02 miasta na 1 000 km² znajduje się znacznie powyżej średniej dla kraju wynoszącej 2,91, bo na trzecim miejscu w Polsce - po województwach: śląskim (5,76) i dolnośląskim (4,56). W granicach województwa największe zagęszczenie miast występuje w powiatach chrzanowskim (10,75 miast na 1 000 km²) i oświęcimskim (12,32), najniższe natomiast w powiatach: miechowskim (1,48), limanowskim (2,1), nowotarskim (2,03) i tatrzańskim (2,12).

Ryc. 3 Zmiana wielkości miast między rokiem 2009 a 2012 na tle wskaźnika urbanizacji w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

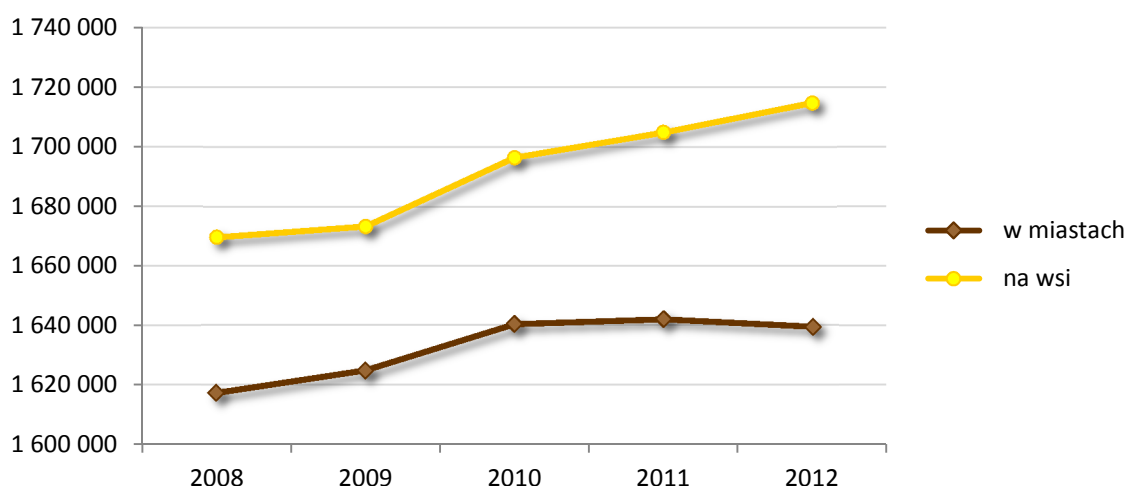
Analizując liczbę powstających nowych budynków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, należy stwierdzić, że procesy inwestycyjne w największych miastach województwa są znacznie słabsze, niż w miastach małych (por. Rozdz. 2.5).

Problemem związanym z odpływem ludności i osłabieniem procesów inwestycyjnych jest zagrożenie degradacją miast lub ich dzielnic. Utrzymującym się problemem jest transport w obrębie miast, gdzie natężenie ruchu jest bardzo wysokie. Jest to związane z dużym udziałem transportu indywidualnego i wciąż niewystarczającą obsługą transportu publicznego.

2.4. Rozwój obszarów wiejskich

Na obszarze województwa małopolskiego następują dynamiczne przemiany obszarów wiejskich. Na przestrzeni 4 lat od roku 2009 na obszarze małopolski następował większy przyrost liczby mieszkańców wsi, niż mieszkańców miast. W odniesieniu do roku 2009 liczba mieszkańców miast zwiększyła się zaledwie o 0,9 %, podczas gdy liczba mieszkańców wsi wzrosła o 2,4 %.

Wykres 1 Ludność wsi i miast województwa małopolskiego w okresie 2008 - 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba mieszkańców wsi stale rośnie, podczas gdy liczba mieszkańców miast zmniejszyła się pomiędzy rokiem 2011 a 2012. W terenach wiejskich następuje stały wzrost gęstości zaludnienia (względem 2008 r. o 4 os/km²). Wskaźnik ten wynosił w 2012 r. 127 os/km², co stanowiło wartość najwyższą w Polsce dla terenów wiejskich, dwukrotnie przekraczającą średnią dla kraju.

Z przyrostem liczby ludności zamieszkującej tereny wiejskie wiąże się intensywny rozwój inwestycji. Zawarta w poprzednim raporcie ocena tych procesów jako szansy rozwojowej, a jednocześnie zagrożenia dla wartości przyrodniczo-kulturowych oraz krajobrazowych jest bardzo aktualna. W wielu obszarach następuje zacieranie uporządkowanych ruralistycznych układów przestrzennych. Dużym zagrożeniem dla ładu przestrzennego jest rozprzestrzenianie się zabudowy rozproszonej, szczególnie wyraźne

w rejonie pogórzy. W północnej części województwa, mimo bardzo niskiego pokrycia planami miejscowymi, utrzymują się czytelne zwarte wiejskie układy przestrzenne, co jest związane m.in. z postępującym ubytkiem ludności na tych terenach. Na przekształcanie struktury przestrzennej części obszarów wiejskich wpływa również odchodzenie od rolnictwa, które przestało odgrywać wiodącą rolę w gospodarce regionu i rozwoju obszarów wiejskich.

Poprawa dostępności i jakości usług świadczonych w ośrodkach wyższego rzędu oraz skrócenie czasu dojazdu do większych miast wpłynęło na zahamowanie marginalizacji obszarów peryferyjnych o najniższej dostępności komunikacyjnej oraz najniższej dostępności do usług publicznych. Poprawa poziomu życia mieszkańców wsi następuje m.in. w wyniku zwiększenia możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, co związane jest z większą mobilnością przestrzenną i zawodową. Na terenach charakteryzujących się potencjałem produkcyjnym stopniowo wzrasta konkurencyjność rolnictwa – głównie dzięki specjalizacji oraz powiązaniu produkcji rolnej z dostępnością i transferem usług.

Inwestycje zrealizowane w terenach wiejskich w ramach MRPO i PROW wpłynęły na poprawę wyposażenia w infrastrukturę techniczną, obiekty infrastruktury społecznej oraz podniesienie standardów obsługi mieszkańców i jakości przestrzeni publicznych.

W obszarach wiejskich obserwowane są więc z jednej strony zjawiska korzystne, wpływające na poprawę standardu życia, z drugiej zaś zjawiska ten standard obniżające, stanowiące zagrożenie dla środowiska i kształtu przestrzeni.

2.5. Suburbanizacja

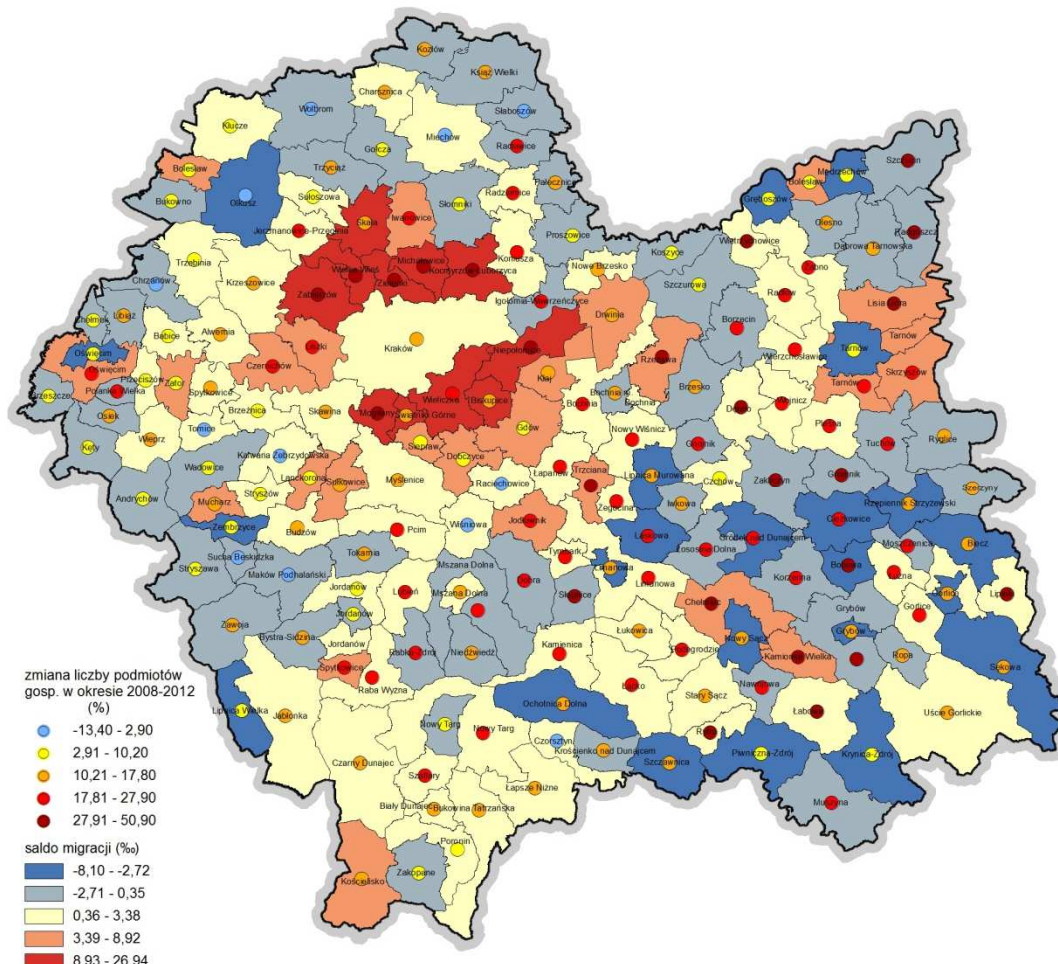
Suburbanizacja jako proces decentralizacji w regionie miejskim, polegający na przemieszczaniu się ludności i podmiotów gospodarczych z miasta centralnego do strefy podmiejskiej, jest jedną z faz występujących w procesie rozwoju dużych miast. Zjawisko to może przebiegać w procesie zaplanowanym i kontrolowanym lub żywiołowym i pozbawionym zasad. Konsekwencją suburbanizacji niekontrolowanej jest powstawanie obszarów o zagospodarowaniu nieciągłym i niezorganizowanym.

Wskaźnikami suburbanizacji są: saldo migracji/tys. mieszkańców, liczba podmiotów gospodarczych/tys. osób, liczba nowych budynków w odniesieniu do jednostki powierzchni lub liczby mieszkańców, czy też liczba mieszkań oddawanych do użytkowania w odniesieniu do liczby osób.

Na obszarze województwa małopolskiego proces migracji mieszkańców z miasta do strefy podmiejskiej dotyczy w największym stopniu Krakowa. W gminach przylegających do stolicy regionu jest notowany wysoki wskaźnik salda migracji (por. ryc. 1 i rozdz. 8.4). W gminach: Zielonki, Michałowice, Wielka Wieś, Kocmyrzów-Luborzyca, Zabierzów, Mogilany, Świątniki Górne, Wieliczka, Biskupice, Niepołomice, saldo migracji było w 2012 r. silnie dodatnie (>10‰), przy znacznie niższej jego wartości w mieście centralnym (1‰). Różnica wartości salda migracji pomiędzy miastem centralnym i gminami położonymi w jego otoczeniu jest również widoczna w przypadku Tarnowa i Nowego Sącza. W miastach tych występuje ujemne saldo migracji (odpowiednio -5‰ i -3,5‰), natomiast w gminach położonych wokół notowane jest saldo migracji

na poziomie dodatnim (od 0,7‰ do 5,3‰ wokół Tarnowa i od 0,2‰ do 6,7‰ wokół Nowego Sącza).

Ryc. 4 Saldo migracji w 2012 r. oraz zmiany liczby podmiotów gospodarczych w okresie 2008-2012 w Małopolsce według gmin

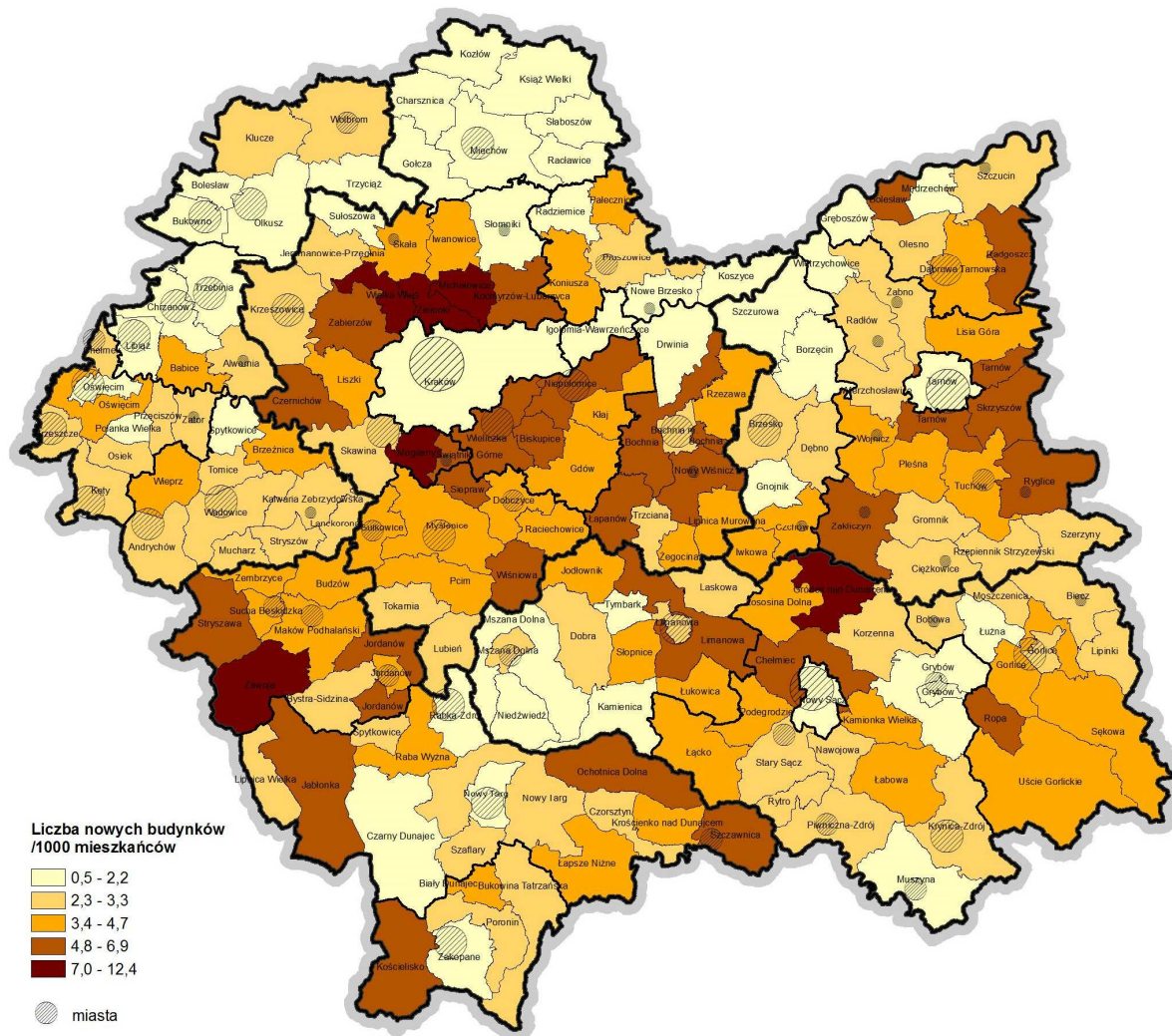

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zjawisko suburbanizacji ma również odzwierciedlenie w płaszczyźnie gospodarczej. Następuje przenoszenie się przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych, a w konsekwencji także instytucji otoczenia biznesu, na obszary położone wokół ośrodków miejskich. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w odniesieniu do ilości mieszkańców jest wprawdzie dla Krakowa najwyższy spośród wszystkich gmin w województwie, ale w gminach otaczających miasto obserwowane jest znacznie wyższe tempo przyrostu liczby podmiotów. W latach 2008-2012 w gminach Zabierzów, Wielka Wieś, Kocmyrzów-Luborzyca, Niepołomice, Mogilany nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 30-40%, w gminie Zielonki o 42%, a w gminie Michałowice o 51%, podczas, gdy w Krakowie zaledwie o 14%. Również w przypadku Tarnowa i Nowego Sącza wyższe tempo przyrostu podmiotów gospodarczych występuje w gminach otaczających ośrodki miejskie (por. ryc. 1 i rozdz. 10.7).

Wskaźnikiem suburbanizacji jest także duża liczba nowych budynków powstających w gminach przylegających do ośrodka centralnego. W gminach wokół Krakowa liczba nowych budynków jest bardzo wysoka zarówno w odniesieniu do liczby mieszkańców, jak i do powierzchni gmin. Wskaźnik liczby nowych budynków/1000 mieszkańców jest wokół Krakowa największy w gminach: Michałowice (12,4), Zielonki (8,9), Mogilany (8,6), Wielka Wieś (7,3), Kocmyrzów-Luborzyca (7), Niepołomice (6,9). Bardzo wyraźny jest również niski wskaźnik liczby nowych budynków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dla największych miast województwa: Krakowa (1,2), Tarnowa (1,9) i Nowego Sącza (2,2), a także dla miast takich jak: Nowy Targ, Oświęcim, Chrzanów, Trzebinia, Olkusz, czy Zakopane.

Ryc. 5 Liczba nowych budynków na 1000 mieszkańców w 2012 r. w Małopolsce według gmin

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Oslabianie roli ośrodków miejskich na rzecz otaczających je terenów jest procesem, który nie został w okresie ostatnich czterech lat zahamowany. Gminy o największej presji migracji i dynamiki zwiększania liczby podmiotów gospodarczych (Zabierzów, Wielka Wieś, Zielonki, Michałowice, Kocmyrzów-Luborzyca, Niepołomice, Biskupice, Wieliczka, Mogilany, Świątyni Górne) są w pełni lub niemal w pełni pokryte planami zagospodarowania przestrzennego (braki w pokryciu planami nie przekraczają

5%). Spośród tych gmin tylko w trzech były jeszcze w 2009 r. wydawane liczne decyzje o warunkach zabudowy (Mogilany 300, Zabierzów 80, Niepołomice 68) w związku z pokryciem planistycznym nie przekraczającym 75%. W roku 2012 liczba wydawanych decyzji uległa zmniejszeniu do 38 w Zabierzowie, 4 w Mogilanach i 2 w Niepołomicach. Wysoki stopień pokrycia planami miejscowymi nie zapewnia jednak skutecznego narzędzia regulacji procesu urbanizacji. W planach wyznaczane są bardzo duże powierzchnie terenów do zabudowy, co przy jednoczesnym braku możliwości sterowania sposobem wypełniania tych terenów inwestycjami, powoduje bardzo nierównomierne, chaotyczne zagospodarowanie.

Czynnikiem wzmacniającym proces suburbanizacji jest współcześnie szybki rozwój nowoczesnych technik telekomunikacyjnych umożliwiających pracę, dokonywanie zakupów, załatwianie wielu spraw urzędowych, bez konieczności osobistego kontaktu i przemieszczania się do centrów ośrodków miejskich. Migracja do terenów podmiejskich pozwala na podnoszenie standardu zamieszkania wynikającego z wciąż niższych cen nieruchomości poza ośrodkami centralnymi.

Suburbanizacja niesie za sobą zagrożenia zarówno dla ośrodków miejskich, jak i dla terenów je otaczających. Następujące osłabienie roli miast jako ośrodków zagraża ich stopniową degradacją. W obszarach wiejskich następuje natomiast przekształcanie struktur poprzez rozwój obszarów o nadmiernie zintensyfikowanej zabudowie lub wręcz przeciwnie - rozpraszanie osadnictwa i brak zrównoważonego rozwoju.

Niekontrolowana suburbanizacja niesie za sobą wiele kosztów, w tym podwyższonych obciążeń związanych z budową i utrzymaniem rozległych sieci infrastruktury technicznej oraz komunikacyjnej. Skutkiem jest również generowanie kosztów transportu związanego z dojazdami do pracy, szkół, przedszkoli, czy ośrodków zdrowia. Wzmożony ruch kołowy niesie z kolei za sobą negatywne skutki środowiskowe poprzez zwiększanie zanieczyszczenia powietrza i hałasu. Szkody dla środowiska wiążą się również z presją na obszary cenne przyrodniczo oraz rozlewaniem się zabudowy w terenach posiadających walory krajobrazowe (jak w przypadku obszarów położonych w rejonie Jurajskich Parków Krajobrazowych w bezpośrednim sąsiedztwie Krakowa).

2.6. Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego

Sytuacja planistyczna gmin na obszarze województwa małopolskiego nie uległa znaczącej zmianie od roku 2009. Pokrycia planami miejscowymi na obszarze województwa wzrosło z 63,5 % do 67,4 % w roku 2013. Gminy, które w 2009 były objęte planami miejscowymi w bardzo niewielkiej części lub nie posiadały planów miejscowych w większości pozostają w tej samej sytuacji. Spośród gmin, w których stopień pokrycia planami mieścił się w przedziale 0-5 %, zaledwie 4 doprowadziły do uchwalenia planów dla całego obszaru, 3 gminy dla ok. 70% powierzchni, a dwie dla blisko połowy powierzchni.

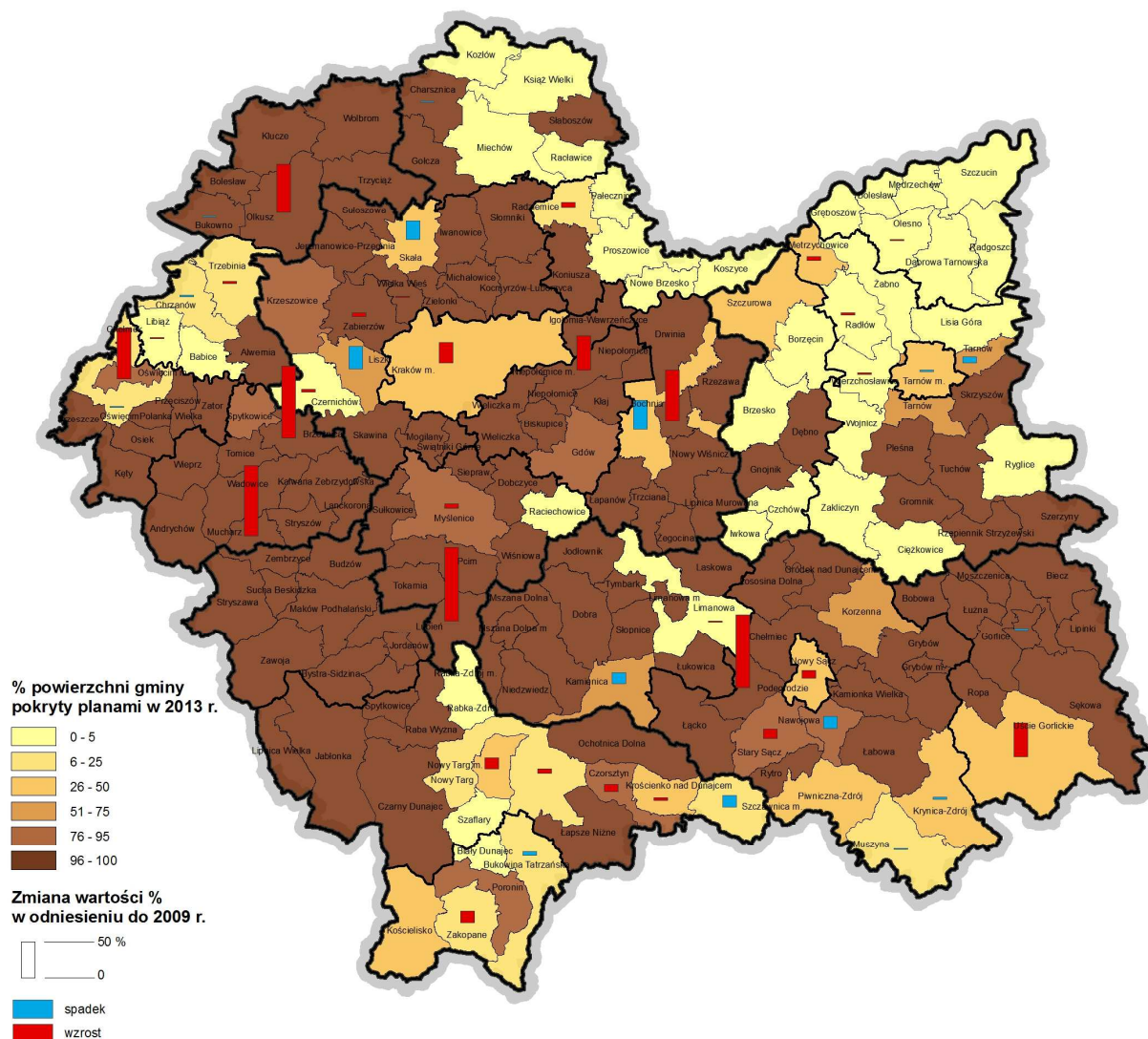
Tabela 3 Stopień pokrycia powierzchni gmin planami miejscowymi w roku 2009 i 2013 w województwie małopolskim

Stopień pokrycia powierzchni gmin planami miejscowymi	0-5 %	5-25 %	25-50 %	50-75 %	75-95 %	95-100 %
Rok 2009	42	9	12	7	10	103
Rok 2012	35	10	13	4	9	111

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWM

Samorządy miast takich jak: Kraków, Nowy Sącz, Stary Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Bochnia stopniowo zwiększają powierzchnie objęte planami miejscowymi. W przypadku kilku gmin nastąpiło zmniejszenie powierzchni, dla której obowiązują plany miejscowe. Może to wynikać wyłącznie z uchylecia uchwał rozstrzygnięciami nadzorczymi wojewody lub sądu.

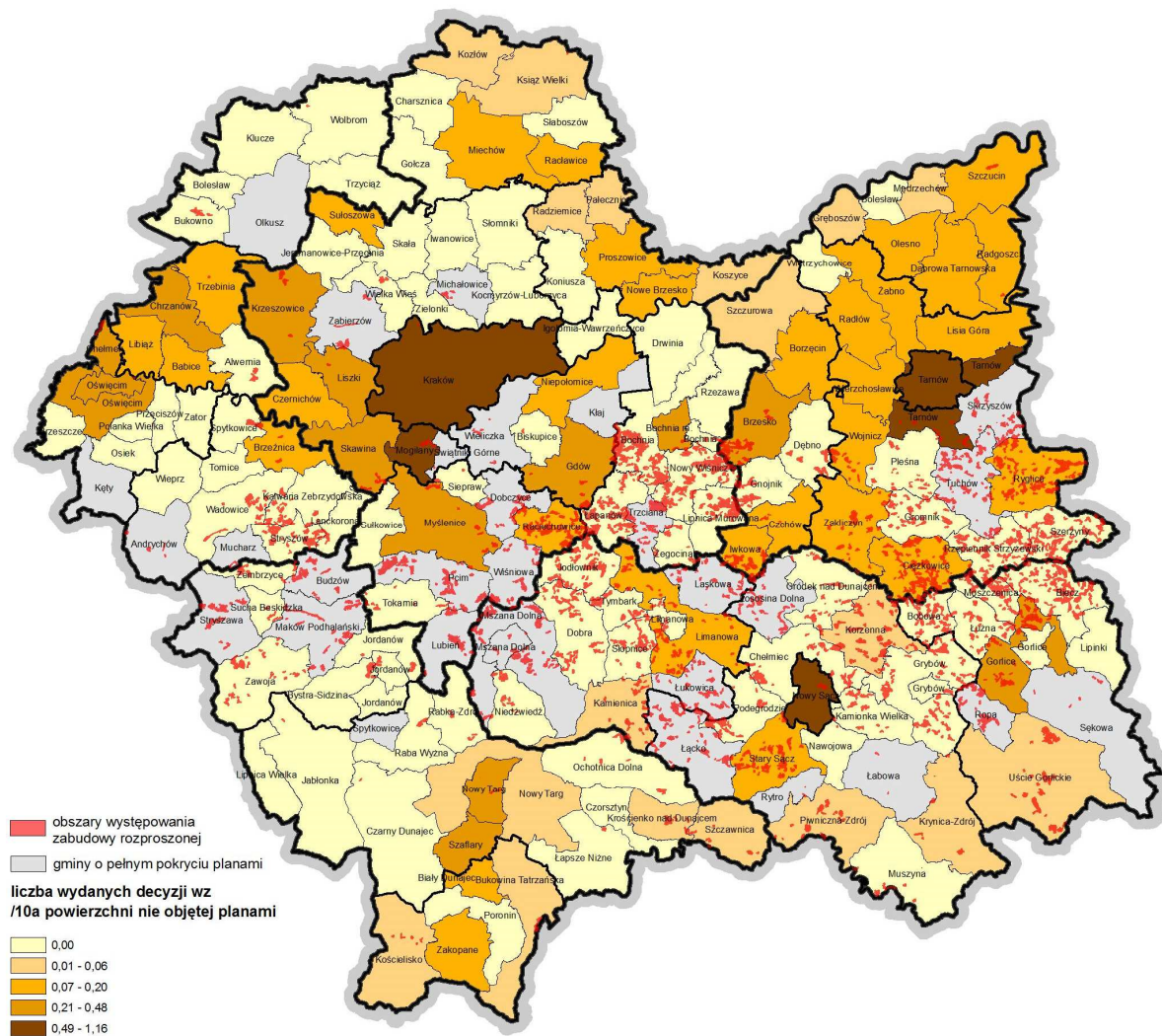
Ryc. 6 Udział powierzchni gmin objętej planami miejscowymi w 2013 r. w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWM

W obowiązującym systemie planistycznym nie ma obowiązku sporządzania planów miejscowych. Część samorządów decyduje się na wykorzystywanie narzędzia, jakim są decyzje o warunkach zabudowy i nie podejmuje działań służących porządkowaniu gospodarki przestrzennej planami miejscowymi.

Ryc. 7 Decyzje o warunkach zabudowy wydane w 2012 r. w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Oceny uwarunkowań krajobrazowych⁴

Porównanie zasięgu występowania zabudowy rozproszonej z pokryciem planami miejscowymi oraz wskaźnikiem wydawanych decyzji o warunkach zabudowy wskazuje na brak faktycznego związku pomiędzy brakiem planów miejscowych i zjawiskiem chaotycznego rozwoju zabudowy. Zabudowa rozproszona występuje w większości w gminach, które są objęte obowiązującymi planami na ponad 95% powierzchni. Świadczy to o wyznaczaniu w planach miejscowych bardzo dużych rezerw terenów budowlanych,

⁴ Ocena uwarunkowań krajobrazowych dla potrzeb określenia predyspozycji rozwoju przestrzennego Małopolski, A. Rozenau-Rybowicz, I. Wójcik, E. Lorek, M. Węsiara., Kraków 2012;

które wypełniane są w bardzo wolnym tempie. Potwierdza to tezę postawioną w Raporcie dotyczącym suburbanizacji w Polsce,⁵ że planowanie przestrzenne nie spełnia roli skutecznej regulacji procesów osadniczych, urbanizacyjnych i inwestycyjnych. Nadmierne rezerwy terenów wskazywanych do zabudowy wpływają również na zaburzenie funkcjonowania rynku nieruchomości i zawyżanie kosztów wykupu terenów pod inwestycje publiczne.⁶

W obszarach, które nie są objęte planami miejscowymi, wskaźnik liczby wydanych decyzji o warunkach zabudowy w odniesieniu do 10 arów powierzchni terenu jest najwyższy w dużych miastach: Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu oraz gminach: Mogilany i Tarnów. Niewielki stopień pokrycia planami oraz jednocześnie niski wskaźnik liczby wydanych decyzji o warunkach zabudowy w gminach takich jak: Kozłów, Książ Wielki, Radziemice, Pałecznicza, Bolesław (dąbrowski) świadczy o niewielkim ruchu budowlanym.

Brak racjonalnej polityki przestrzennej powoduje narastające straty społeczne i gospodarcze. Zagospodarowanie przestrzeni zabudową jest bardzo trwałe. Skutki złe ukształtowanej struktury przestrzennej pozostają długotrwałym obciążeniem.

2.7. Obszary funkcjonalne

W obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, przyjętym w 2003 r. wskazane zostały wielkoprzestrzenne obszary funkcjonalne:

- Obszar restrukturyzacji i aktywizacji działalności gospodarczej i ekonomicznej Małopolski Zachodniej,
- Obszar aktywizacji i promocji produktu turystycznego Małopolski Południowej,
- Obszar restrukturyzacji i przekształceń oraz wspierania rozwoju rolnictwa Małopolski Północnej.

Dla wymienionych obszarów funkcjonalnych określone zostały w planie działania służące rozwiązywaniu istniejących i zapobieganiu potencjalnych konfliktów oraz aktywizacji społeczności lokalnych.

Od czasu uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa w 2003 r., nastąpił wzrost znaczenia obszarów funkcjonalnych w planowaniu rozwoju oraz sprecyzowanie sposobu podejścia do tego zagadnienia. KPZK 2030 przyjęta w 2012 r. wprowadza pojęcie obszarów funkcjonalnych jako obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficzno-gospodarczymi i przestrzennymi.

W tym ujęciu przedmiotem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju ma być całe jego terytorium, a jej cele i instrumenty są różnicowane w zależności od specyfiki poszczególnych obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane są na wykorzystanie ich specyficznego potencjału geograficznego dla osiągnięcia celów rozwojowych kraju (zgodnie z celem KPZK 2030). Tylko część obszarów funkcjonalnych KPZK można zaliczyć do tradycyjnie rozumianych „obszarów problemowych” – czyli takich, na których dochodzi

⁵ A. Kowalewski, J. Mordasewicz, J. Osiałyński, J. Regulski, J. Stępień, P. Śleszyński, Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej suburbanizacji w Polsce, Warszawa, 2013;

⁶ Tamże;

do konfliktów przestrzennych czy dysfunkcji rozwojowych i na których istnieje potrzeba podjęcia interwencji publicznej z poziomu krajowego.⁷

W KPZK 2030 wskazane zostały następujące typy obszarów funkcjonalnych:

1. Miejskie obszary funkcjonalne:
  - Ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych (obszary metropolitalne),
  - Ośrodków regionalnych,
  - Ośrodków subregionalnych (>50 tys.),
  - Ośrodków lokalnych,
2. Wiejskie obszary funkcjonalne:
  - Uczestniczące w procesach rozwojowych,
  - Wymagające wsparcia procesów rozwojowych,
3. Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makro- regionalnej
  - Strefa przybrzeżna
  - Polska wyłączna strefa ekonomiczna na morzu
  - Górskie
  - Żuławy
  - Ochrony gleb dla celów produkcji rolnej
  - Tereny zamknięte
  - Narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy
  - Cenne przyrodniczo
  - Ochrony krajobrazów kulturowych
  - Ochrony i kształtowania zasobów wodnych
  - Strategicznych złóż kopalin
4. Obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej
  - O najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych
  - Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze
  - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
  - Przygraniczne
  - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich.

Zgodnie z ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014 poz. 379), wprowadzającą zmiany do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wskazane powinny być granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o

---

⁷ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012;

znaczeniu regionalnym. Jednocześnie w art. 2 stawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzona została definicja obszaru funkcjonalnego – należy przez to rozumieć obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiący zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.

Wobec powyższego w ramach zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa konieczna będzie delimitacja zupełnie nowych obszarów funkcjonalnych, zgodnie z typologią wskazaną w KPZK 2030.

2.8. Obszary problemowe

Definicja obszaru problemowego zawarta w art. 2 pkt 7 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jako *obszaru szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych wskazanego w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub określonego w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*, została uchylona ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014 poz. 379). Obszary problemowe zostały również wycofane z art. 39 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wskazującym zagadnienia wskazane do określenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, a także do ujmowania w raporcie o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa. W związku z powyższym, analiza obszarów problemowych ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa z 2003 r. staje się bezprzedmiotowa.

Najważniejsze problemy i wnioski

Struktura osadnicza województwa podlega przekształceniom, polegającym na osłabianiu ośrodków miejskich oraz na intensywnym rozwoju osadnictwa w obszarach wiejskich. Dysproporcja w tempie rozwoju terenów wiejskich i miast ulega w ostatnich latach pogłębieniu.

Tendencja do zmniejszania się liczby ludności miast, szczególnie mocno rysująca się w Tarnowie, Nowym Sączu i miastach zachodniej Małopolski oraz osłabienie procesów inwestycyjnych, może prowadzić do degradacji tkanki miejskiej.

Kraków pozostaje wciąż ośrodkiem o atutach pozwalających na utrzymanie tendencji wzrostowej, mimo, że proces migracji mieszkańców z miasta do strefy podmiejskiej jest bardzo silny.

Suburbanizacja nie została zahamowana. Postęp tego procesu stanowi zagrożenie dla zasobów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. W wielu obszarach następuje zacieranie uporządkowanych ruralistycznych układów przestrzennych.

Nadal narasta problem rozpraszania zabudowy, prowadzący do zaburzenia ładu przestrzennego. Obszary zabudowy rozproszonej występują przede wszystkim w terenach wiejskich, w rejonie pogórzy, gdzie stwarzają zagrożenie dla walorów

przyrodniczych, a ekspozycja krajobrazowa powoduje wzmocnienie negatywnego oddziaływania wizualnego.

Na przekształcanie struktury przestrzennej części obszarów wiejskich wpływa również odchodzenie od rolnictwa i odłogowanie gruntów rolnych.

Planowanie przestrzenne nie stanowi skutecznego instrumentu kształtowania ładu przestrzennego. Zabudowa rozproszona występuje w większości w gminach, które są objęte obowiązującymi planami na ponad 95% powierzchni. Świadczy to o wyznaczaniu w planach miejscowych bardzo dużych rezerw terenów budowlanych, które wypełniane są w bardzo wolnym tempie.

Ustalenia KPZK 2030 oraz zmiany zapisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym decydują o konieczności uwzględnienia w zmianie planu zagospodarowania przestrzennego województwa delimitacji zupełnie nowych obszarów funkcjonalnych.

3. Środowisko przyrodnicze

3.1. Zasoby środowiska przyrodniczego

3.1.1. Złoża kopalin

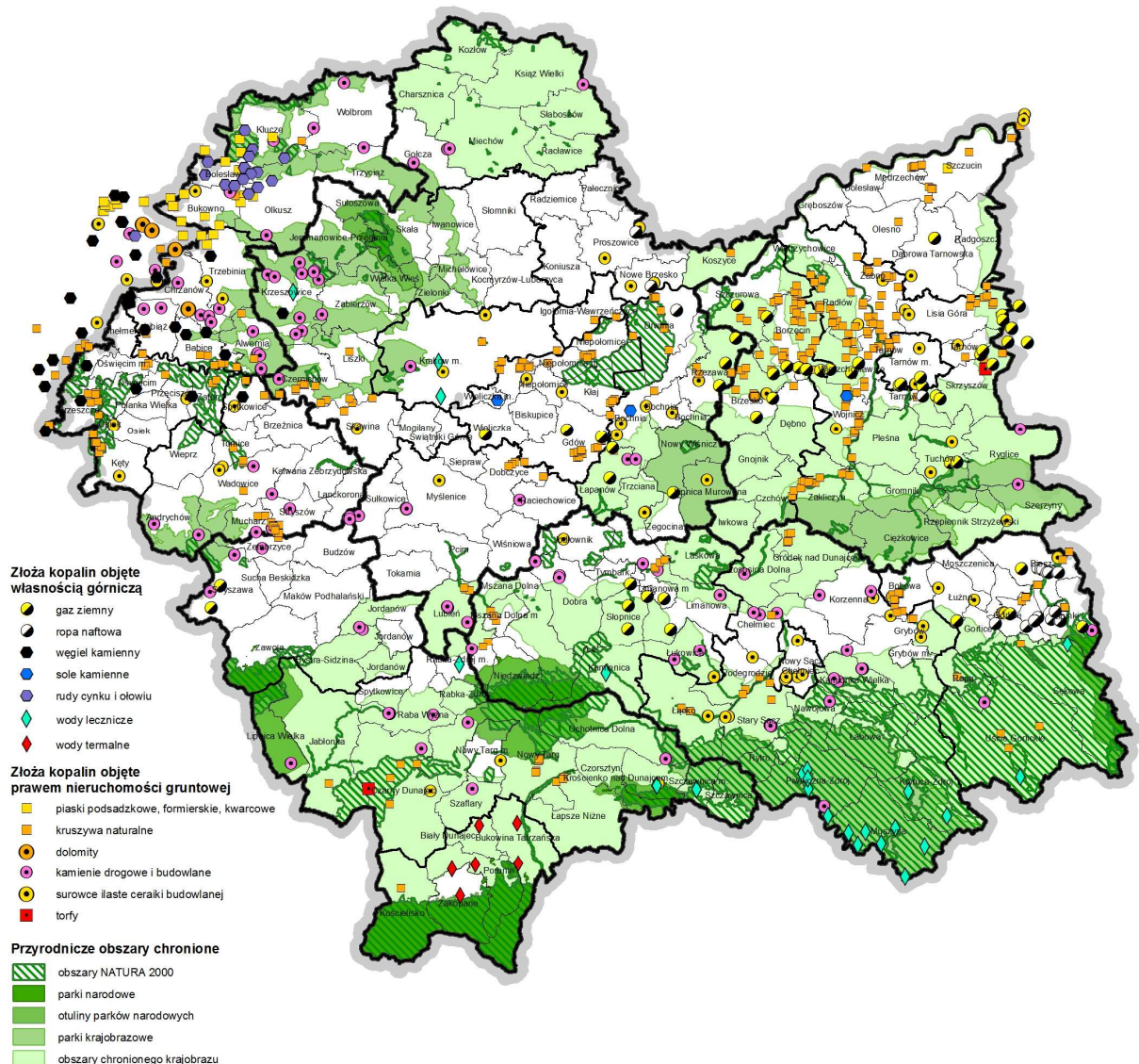
Zróżnicowane zasoby złóż kopalin województwa małopolskiego obejmują następujące grupy:

- surowce energetyczne: węgiel kamienny (powiaty: krakowski, chrzanowski, oświęcimski, wadowicki); ropa naftowa (powiaty: gorlicki, limanowski, bocheński, tarnowski, proszowicki); gaz ziemny (powiaty: gorlicki, suski, bocheński, brzeski, wielicki);
- surowce chemiczne: sól kamienna, której złoża mają charakter głównie historyczny (powiaty: bocheński.), solanki jodowo-bromowe (powiat bocheński),
- rudy metali nieżelaznych, rud cynku i ołowiu (powiaty: olkuski, chrzanowski),
- surowce skalne: kamienie drogowe i budowlane (powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki); piaskowce (powiaty: nowosądecki, wadowicki, limanowski, gorlicki, myślenicki, nowotarski, nowosądecki, m. Nowy Sącz, suski, bocheński, tarnowski); wapień i margle przemysłu wapienniczego (powiaty: krakowski, m. Kraków, chrzanowski, miechowski); dolomity (powiaty: chrzanowski, olkuski); porfiry (powiat krakowski); melafiry (powiat chrzanowski); tufy (powiat krakowski); kruszywa naturalne (powiaty: bocheński, brzeski, chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, krakowski, m. Kraków, limanowski, myślenicki, nowotarski, nowosądecki, olkuski, oświęcimski, tarnowski, proszowicki, wielicki); surowce ilaste ceramiki budowlanej (powiaty: bocheński, krakowski, m. Kraków, myślenicki, proszowicki, wielicki); piaski podsadzkowe (powiaty: olkuski, chrzanowski); piaski formierskie (powiat olkuski), surowce ilaste ceramiki budowlanej (powiaty: bocheński, brzeski, chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, krakowski, m. Kraków, limanowski, nowosądecki, nowotarski, m. Nowy Sącz, olkuski, oświęcimski, tarnowski, m. Tarnów, proszowicki, wadowicki, wielicki); wapień dla przemysłu

wapienniczego (powiaty: chrzanowski, olkuski) surowce skaleniowe (powiaty: chrzanowski, krakowski); surowce do prac inżynierskich (powiat gorlicki),

- torfy (powiaty: nowotarski, tarnowski),
- wody lecznicze, mineralne i termalne: (powiaty: bocheński, m. Kraków, krakowski, gorlicki, nowosądecki, nowotarski, limanowski, tatrzański).

Ryc. 8 Położenie głównych złóż kopalin w stosunku do obszarów cennych przyrodniczo w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Opracowania ekofizjograficznego podstawowego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego i danych RDOŚ Kraków

Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. prawo geologiczne i górnictwa (Dz. U. z 2011.Nr 163.poz 981 z późn. zm.) występujące na terenie województwa małopolskiego złoża węgla kamiennego z metanem, jako kopalina towarzysząca, ropa naftowa, gaz ziemny, złoża rud metali, soli kamiennej, a także złoża wód leczniczych, wód termalnych i solanek są objęte własnością górnictw

i należą do zasobów strategicznych kraju. Pozostałe złoża są objęte prawem własności nieruchomości gruntowej.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r na terenie województwa udokumentowanych było 689 złóż, a więc o 146 więcej niż w roku 2008. Eksploatowanych było 228, a więc o 33 więcej niż w roku 2008.

Wśród złóż surowców energetycznych utrzymuje się znaczenie eksploatacji węgla kamiennego. W roku 2012 wydobywanie węgla przekraczało 11,467 mln t. Od roku 2008 wzrosła liczba udokumentowanych złóż węgla kamiennego od 14 do 17 oraz zasoby udokumentowane. W roku 2012 eksploatowanych było pięć złóż: Janina, Byczyna, Jaworzno, Brzeszcze i Piast, natomiast 2 w roku 2008. Złoża metanu towarzyszące złożom węgla eksploatowane były w roku 2012 w jednym z dwu udokumentowanych złóż.

Gaz ziemny w roku 2012 udokumentowany był w 34 złożach, z których eksploatowane było 25. Złoża te stanowią ok. 30 % udokumentowanych złóż krajowych. Ich eksploatacja w województwie sięgała 157 mln m³ w roku 2012. Od roku 2008 udokumentowane zasoby gazu zmniejszyły się o ok. 520 mln m³. Rozpoznanie występowania gazu łupkowego ma charakter jedynie wstępny.

Od roku 2008 zmniejszyły się też udokumentowane zasoby ropy naftowej, mimo że liczba złóż wzrosła od 10 do 12. Złoża ropy naftowej wydobywane były z 7 złóż w powiecie gorlickim, bocheńskim, proszowickim. Eksploatacja ropy naftowej na poziomie 8 tys. t nie ma znaczenia gospodarczego w skali kraju.

Trzy udokumentowane złoża soli kamiennej, w tym wstępnie rozpoznane złożo Wojnicz nie były eksploatowane od 2009 r. Złoża soli kamiennej mają jednak duże znaczenie historyczne, kulturowe i przyrodnicze.

Tabela 4 Złoża kopalin objętych własnością górnictwem w województwie małopolskim

kopalina	2008		2012	
	liczba złóż udokumentowanych/ liczba złóż eksploatowanych	zasoby udokumentowane	liczba złóż udokumentowanych/ liczba złóż eksploatowanych	zasoby udokumentowane
gaz ziemny	32/25	5671,0 mln m ³	34/25	5148,41 mln m ³
ropa naftowa	10/7	150,91 tys. t	12/7	111,02 tys. t
węgiel kamienny	14/2	71 043 47 tys. t	17/5	9938751 tys. t
metan z pokładów węgla	2/1	3 432,40 mln m ³	2/1	3943,43 mln m ³
sole kamienne	1/0	2 083, 0 tys. t	3/0	2 270 883 tys. t
rudy cynku i ołowiu	12/3	44441 tys. t	12/3	38080 tys. t
wody lecznicze i termalne	30/15	1570 m ³ /h	37/24	1557,97 m ³ /h

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2012.*

Z 12 złóż rud cynku i ołowiu, udokumentowanych w powiecie olkuskim w roku 2012 eksploatowane były 3, podobnie jak w roku 2009. Były to złoża Klucze I, Olkusz

i Pomorzany. Odnotowany w okresie 2005-2008 spadek wielkości zasobów rud cynku i ołowiu następował w dalszym ciągu i w okresie do 2008 do 2012 r. zasoby te zmniejszyły się o przeszło 6000 tys. t, co stanowiło ok. 14% zasobów z 2008 r. Potencjalne ukończenie eksploatacji rud cynku i ołowiu może wpłynąć negatywnie na podstawy rozwoju gospodarczego rejonu Olkusza oraz oddziaływać niekorzystnie na zasoby wód podziemnych.

Ważnym zasobem województwa pozostają złoża wód leczniczych i termalnych. Liczba udokumentowanych złóż wód leczniczych wzrosła od 2008 do 2012 r z 30 do 37, w tym 27 wód leczniczych. W roku 2012 eksploatowanych było 19 złóż wód leczniczych (Krzeszowice, Mateczny I, Swoszowice, Galicjanka, Krynica Zdrój, Łapczyca, Muszyna II, Muszynianka, Piwniczna Głębokie, Rabka Zdrój, Szczawa, Szczawicze, Szczawnica I, Tylicz, Wapienne, Wysowa, Zubrzyk, Żegiestów) i 6 wód termalnych (Białka, Bukowina, Podhale, Szymoszkowa, Witowskie Cieplice, Zakopane). Pod względem wielkości eksploatacji utrzymywało się szczególnie znaczenie złóż Muszyna II., Piwniczna Głębokie, Muszynianka i Krynica Zdrój. Ze względu na położenie podkreślić należy też utrzymywanie się znaczenia złoża Swoszowice. Oparte o złoża wód leczniczych funkcje uzdrowiskowe stanowią znaczący potencjał rozwojowy województwa, wymagający uwzględniania wraz z ochroną wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

Tabela 5 Złoża kopalin objęte prawem nieruchomości gruntowej w województwie małopolskim

kopalina	2008		2012	
	liczba złóż/ liczba złóż eksploatowanych	zasoby udokumentowane	liczba złóż/ liczba złóż eksploatowanych	zasoby udokumentowane
piaski podsadzkowe formierskie	9/3	1 017 665 tys. t	10/4	1 051 241 tys. t
kwarcowe	2/1	19 101 tys. t	2/1	17 920 tys. t
	2/1	9 356 tys. t	2/1	11 462 tys. t
kruszywo naturalne (piaski i żwiry)	251/90	1 637 328 tys. t	367/108	1 858 619 tys. t
dolomity	10/4	260 096 tys. t	8/1	243 739 tys. t
wapień (kd)	23/4	474 846 tys. t	25/8	451 854 tys. t
piaskowce (kd)	56/18	521 196 tys. t	73/31	579 053 tys. t
skały magmowe (kd):				
porfiry	3/1	159 800 tys. t	3/1	127 191 tys. t
melafiry	2/0	2 719 tys. t	2/1	2719 tys. t
diabazy	1/1	7 151 tys. t	0/0	0
tufy	1/0	18 279 tys. t	1/0	18270 tys. t
surowce ilaste ceramiki. budowlanej.	77/ 14	103 642 tys. m ³	76/7	125 257 tys. t
torfy	2 (1)	362,48 tys. m ³	2/1	356,71 tys. m ³

Objaśnienia: kd- kamienie drogowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2012.

Liczba udokumentowanych złóż wód termalnych wzrosła od 9 w roku 2009 do 10 w roku 2012. Więcej złóż jest też eksploatowanych. Energia geotermalna stanowi istotny zasób energetyczny oraz turystyczny i rekreacyjny. Ujęcia wód mineralnych Muszyny i Piwnicznej Zdroju, wykorzystywane są też dla potrzeb rozlewni wód.

Najliczniejszą grupą złóż objętych prawem nieruchomości gruntowej są kruszywa naturalne, których liczba złóż udokumentowanych wzrosła od 251 w roku 2008 do 367 w roku 2012. Zwiększyła się również liczba złóż eksploatowanych od 90 do 108. Udokumentowane zasoby tych złóż wzrosły od ok. 1600 do ok. 1800 mln t. Wydobycie kruszywa w roku 2012 przekraczało 15 mln t.

Wzrosły też zasoby udokumentowanych złóż ilastych ceramiki budowlanej od przy spadku liczby złóż eksploatowanych oraz wielkości wydobycia w roku 2012 na poziomie 125 250 tys. t.

Zasoby złóż wapieni uległy do roku 2012 niewielkiemu obniżeniu, przy zwiększonej liczbie złóż, w tym eksploatowanych.

Wielkości udokumentowanych złóż piasków podsadzkowych i kwarcowych uległy niewielkiemu zwiększeniu przy obniżeniu zasobów piasków formierskich. Liczna złóż wzrosła w okresie 2009-2012 z 12 do 14, natomiast złóż eksploatowanych z 4 do 5. Piaski podsadzkowe wydobywane były w roku 2012 ze złóż Hutki II, Pustynia Błędowska blok IV, Siersza-Misiury, Szczakowa pole I, a piaski formierskie ze złoża Szczakowa.

Dolomity udokumentowane w roku 2012 w 8 złożach eksploatowane były z jednego, a łączna ilość zasobów nieznacznie zmalała.

Z 6 złóż skał magmowych w roku 2012 eksploatowane było też jedni złoża porfirów i jedno melafirów. Zasoby złóż skał magmowych istotnie zmalały.

Przy tej samej liczbie złóż, w latach 2008-2012 spadło wydobycie złóż torfu. Eksploatowane jest złoża Puścizna Wielka.

Najważniejsze problemy i wnioski

W województwie małopolskim w okresie 2008-2012 wzrosła liczba udokumentowanych i eksploatowanych złóż.

W grupie złóż energetycznych zmalały zasoby ropy naftowej i gazu ziemnego natomiast wzrosły udokumentowane zasoby węgla. Utrzymuje się znaczenie gospodarcze wydobycia złóż węgla.

Maleją zasoby udokumentowane i eksploatacja złóż rud cynku i ołowiu. Potencjalne zakończenie eksploatacji tych złóż może istotnie wpłynąć na podstawy rozwoju gospodarczego rejonu Olkusza a także wywołać zagrożenie dla jakości wód podziemnych stanowiących podstawę zaopatrzenia w wodę tego obszaru.

Złoża soli kamiennej, których wielkość udokumentowanych zasobów uległa zwiększeniu w dalszym ciągu nie mają znaczenia gospodarczego.

W omawianym okresie szczególne znaczenie miało zwiększenie liczby złóż i udokumentowanych zasobów kruszyw oraz utrzymywało się wysokie ich wydobycie. Szacuje się, że zasoby bilansowe piasków i żwirów są wystarczające dla okresu 20 lat zaś zasoby przemysłowe 10 lat. Ocena wykonana w roku 2011 wykazała, że w ciągu pięciu następnych lat może nastąpić wyczerpanie 60% zasobów piasków i żwirów.

Zasoby dolomitów, wapieni i skał magmowych uległy obniżeniu, wzrosły natomiast udokumentowane zasoby piaskowców. Wskaźnik wystarczalności zasobów bilansowych

kamieni łamanych i kamienia budowlanego (piaskowiec, diabaz, dolomit, wapień, porfir, melafir, tuf) szacowany jest na 66 lat, a zasobów⁸ przemysłowych na 26 lat.

Położenie złóż w obszarach cennych przyrodniczo, w tym objętych ochroną prawną przyczynia się do powstawania konfliktów między celami ochrony przyrody, a celami gospodarczym. W województwie małopolskim znaczna część złóż kruszyw zlokalizowana jest na przyrodniczych obszarach chronionych. Utrudnieniem w rozwiązywaniu konfliktów pomiędzy ochroną przyrody a eksploatacją jest obecnie brak planów zadań ochronnych oraz planów ochrony Obszarów NATURA 2000, a także planów ochrony parków krajobrazowych. Rozpoczęcie procedur sporządzania tych dokumentów powinno przyczynić się do stworzenia podstaw do minimalizacji tych konfliktów.

Eksploatacja złóż torfu, powinna uwzględniać skutki przyrodnicze a także pośrednio gospodarcze wynikające z oddziaływania wodochronnego torfowisk.

Problemem jest występowanie złóż na terenach, które w dokumentach z zakresu miejscowego planowania przestrzennego, w tym studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego są przeznaczone do zainwestowania. Konieczne jest wypracowanie praktyki, która pozwoliłaby na minimalizację konfliktów w tym zakresie, a także przeprowadzenie uzasadnionych procedur wybilansowania złóż.

3.1.2. Wody

Wody powierzchniowe

Na zasoby wód województwa małopolskiego ma wpływ charakter rzek. Rzeki karpackie województwa małopolskiego charakteryzują się wysokimi zasobami, lecz jednocześnie dużą nierównomiernością przepływów. Lewobrzeżne dopływy Wisły, charakteryzują się przeciętnymi zasobami wodnymi, dość stabilnymi stanami wód oraz wyższym niż w przypadku rzek karpackich zasilaniem cieków wodami podziemnymi. Rzeki Kotlin Podkarpackich, mają charakter pośredni, przy wpływie dolnych odcinków rzek karpackich.

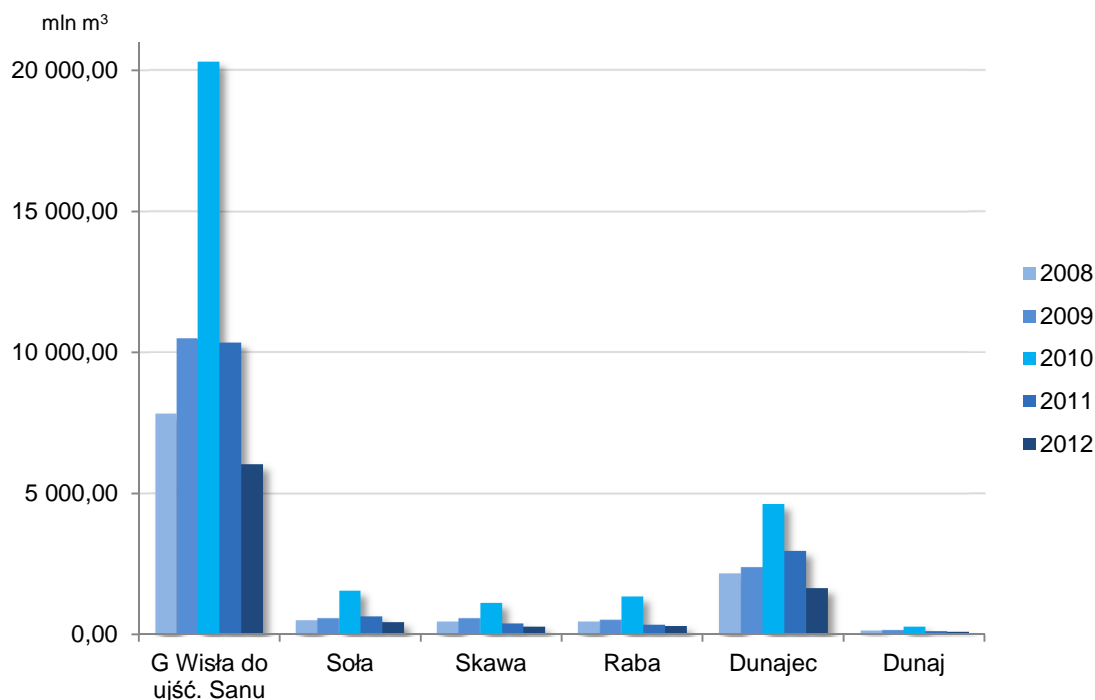
Zmienność przepływów rzek karpackich, zaznaczyła się istotnie w okresie 2009 - 2012. W całej zlewni górnej Wisły największe odpływy wód opadowych, miały miejsce w roku 2010. Największymi różnicami odpływów, przeszło czterokrotnymi, charakteryzowała się w tych latach zlewnia Raby, mniejszymi zlewnia Dunajca.

W zlewni Dunaju, różnice odpływów, również wysokie były jednak mniejsze, niż w całej zlewni Górnej Wisły do ujścia Sanu.

---

⁸ *Kruszywa naturalne w Małopolsce i Podkarpaciu*, Łochańska D., Machniak Ł., Nowoczesne Budownictwo Inżynierskie 2011.

Wykres 2 Odpływ wód opadowych ze zlewni głównych rzek w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 6 Odpływ wód opadowych w zlewniach głównych rzek w latach 2009 – 2012 w województwie małopolskim

zlewnia	odpływ wód opadowych mln m ³				najwyższy/ najniższy
	2009	2010	2011	2012	
Górnej Wisły do ujścia Sanu	10 502,8	20 276,7	10 370,2	6 046,5	3,3
Soły	591,7	1 566,2	661,3	447,4	3,5
Skawy	592,8	1 138,1	415,3	302,3	3,7
Raby	534,1	1 368,1	362,6	322,3	4,2
Dunajca	2 398,9	4 637,0	2962,9	1651,6	2,8
Dunaju	174,5	294,7	146,3	118,1	2,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

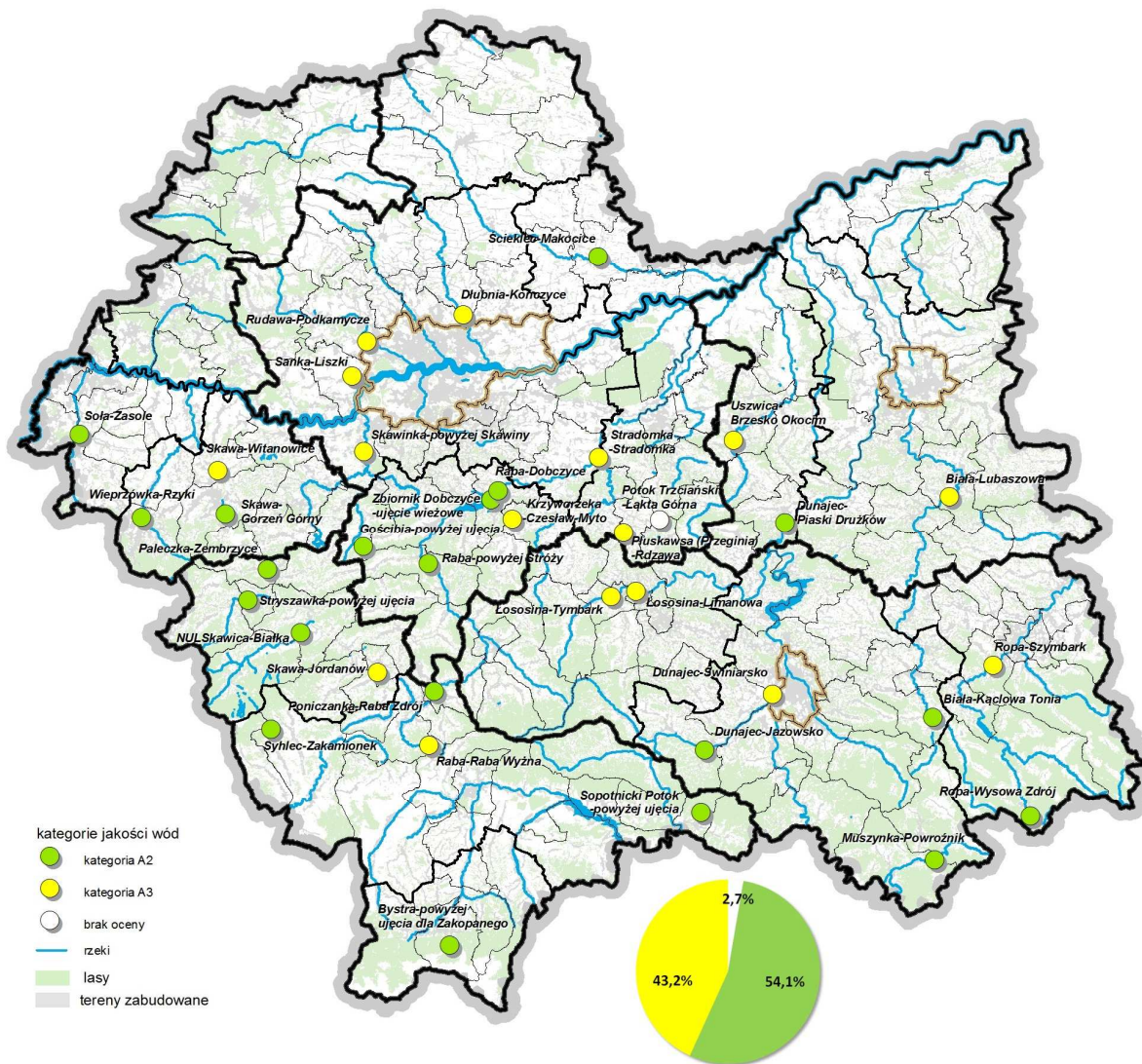
Na stan zasobów wodnych województwa wpływ miała również pojemność użytkowa zbiorników retencyjnych, która wzrosła od 310 mln m³ w roku 2008 do 451 mln m³ w roku 2009 i 453 mln m³ w roku 2012. Nie została ukończona budowa zbiornika retencyjnego Świnna Poręba, a termin ukończenia został przesunięty na rok 2015, zgodnie ze zmienioną w grudniu 2013 r. ustawą o ustanowieniu programu wieloletniego budowy zbiornika Wodnego Świnna Poręba.

Obecnie trwają też prace nad aktualizacją Programu Małej Retencji Województwa Małopolskiego przyjętego Uchwałą Nr XXV/344/04 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2004 r.

Jako obszary o najwyższym stopniu zagrożenia deficytem wody, wynikającym z niskiego potencjału wód powierzchniowych, wskazywane są następujące gminy: Niedźwiedź, Raba Wyżna, Rabka Zdrój oraz miasto i gmina Jordanów⁹

Ryc. 9 Ocena wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2013 r.

Źródło: Opracowanie na podstawie: Ocena jakości wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2013 r. WIOŚ Kraków.

Istotne znaczenie dla oceny zasobów wód na jakość wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. Zgodnie z oceną przeprowadzoną przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie w roku 2013¹⁰ większość, bo 54,1 % wody wykorzystywane dla zaopatrzenia ludności miały kategorię A2 czyli były to wody wymagające typowego uzdatnienia fizycznego

⁹ Wskazania do projektu zmiany PZPWM w zakresie gospodarowania wodami, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z zagrożenia powodziowego i deficytu wody, 2011. Politechnika Krakowska. Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej, Wydział Inżynierii Środowiska. zespół autorski : E. Nachlik, A. Bojarski, K. Baran – Gurgul, K. Szuba, A. Wolak.

¹⁰ http://www.krakow.pios.gov.pl/monitoring/rzeki/wyniki/ocena13_ujecia.pdf

i chemicznego, w szczególności utleniania wstępnego, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji, dezynfekcji (chlorowania końcowego). Do kategorii A3, czyli jakość wód wymagająca wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego, w szczególności utleniania, koagulacji, flokulacji, dekantacji, filtracji, adsorpcji na węglu aktywnym, dezynfekcji (ozonowania, chlorowania końcowego) należało nieznacznie mniej wód (43,2%). W porównaniu do roku 2008 jakość wód przeznaczonych do spożycia ulegała poprawie.

Głównymi zagrożeniami dla zasobów wód powierzchniowych jest:

- pobór wód, nie zawsze dostatecznie kontrolowany z punktu widzenia potencjału zasobów dyspozycyjnych stanowiących różnice między zasobami całkowitymi i nienaruszalnymi, określanymi przy uwzględnieniu kryterium hydrobiologicznego oraz potrzeb ochrony wartości przyrodniczych wielu obszarów województwa,
- odprowadzanie znaczącej ilości ścieków komunalnych i przemysłowych nie oczyszczonych,
- zanieczyszczenie obszarowe, w tym pochodzące z rolnictwa.

Według opracowania Politechniki Krakowskiej z 2011 r¹¹ do gmin najbardziej zagrożonych niskim potencjałem wód powierzchniowych, wynikającym z prawdopodobnych przepływów minimalnych i niskiego zasilania wodami podziemnymi należą gminy: Niedźwiedz, Raba Wyżna, Rabka Zdrój oraz miasto i gmina Jordanów.

Wody podziemne

Województwo małopolskie charakteryzuje się w skali kraju niskimi zasobami wód podziemnych. Okres 2009 - 2012 cechował się, wzrostem wielkości zasobów wód podziemnych. Zasoby te w okresie 2009 – 2012 r., podobnie jak w latach 2006 – 2008 r., uległy jednak powiększeniu ogółem o 25,1 hm³, co stanowiło przeszło 4% zasobów z roku 2009. Powiększenie zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych dotyczyło wód z wszystkich typów utworów a w najwyższym stopniu wód trzeciorzędowych. Wody podziemne stanowią niewielką część (ok. 12%), pobieranych w województwie wód.

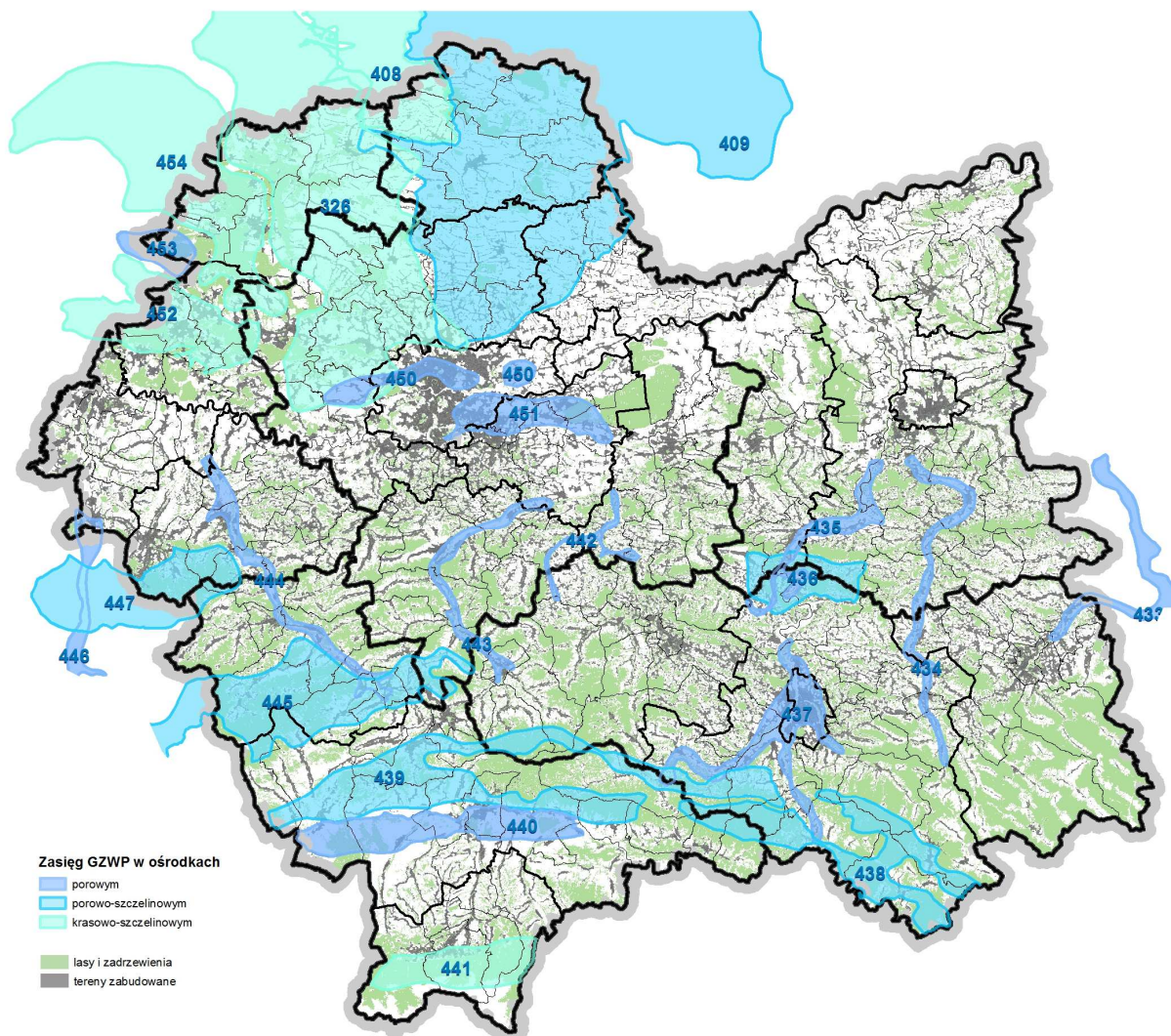
Tabela 7 Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w latach 2009-2012 w woj. małopolskim

wyszczególnienie		Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (hm ³)				zmiana 2009-2012 (%)
		2009	2010	2011	2012	
ogółem wody podziemne		614,9	619,6	624,2	640,0	4,1
w tym wody	czwartorzędowe	339,9	342,5	343,2	3,5	3,5
	trzeciorzędowe	73,7	74,7	77,7	9,9	9,9
	kredowe	111,8	112,0	112,2	0,6	0,6
	starsze	89,5	90,5	91,1	5,9	5,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹¹ Wskazania do projektu zmiany PZPWM w zakresie gospodarowania wodami, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z zagrożenia powodziowego i deficytu wody, 2011. Politechnika Krakowska. Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej, Wydział Inżynierii Środowiska. zespół autorski : E. Nachlik, A. Bojarski, K. Baran – Gurgul, K. Szuba, A. Wolak.

Ryc. 10 Główne zbiorniki wód podziemnych w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PIG oraz WODGiK

Według wymienionego wyżej opracowania Politechniki Krakowskiej,¹² najwyższe zagrożenie deficytem ilościowym i jakościowym wód podziemnych dotyczy zachodniej części województwa (powiaty olkuski, chrzanowski, oświęcimski). Zasięg obszarów najwyższego zagrożenia deficytem ilościowym jest szeroki. Jako zagrożone wskazywane są następujące gminy: Łapanów, Borzęcin, Alwernia, Babice, Chrzanów, Biecz, Bobowa, Gorlice m., Gorlice g., Ropa, Czernichów, Iwanowice, Jerzmanowice Przegonia, Kraków, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Skała, Słomniki, Sułoszowa, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki, Laskowa, Charsznica, Gołcza, Książ Wielki, Miechów, Raclawice, Słaboszów, Dobczyce, Myślenice, Pćim, Raciechowice, Tokarnia, Chelmiec, Gródek n/D. Grybów m. Grybów g., Łososina Dolna, Nowy Sącz, Bukowno, Bolesław, Klucze, Trzyciąż, Wolbrom, Kęty, Oświęcim m., Oświęcim g., Polanka Wielka, Koniusza, Paęcznica, Radziemice,

¹² Wskazania do projektu zmiany PZPMM w zakresie gospodarowania wodami...

Zembrzyce, Ciężkowice, Gromnik, Pleśna, Tarnów. Tuchów, Wojnicz, Zakliczyn, Mucharz, Tomice, Wadowice, Wieprz, Kłaj, Niepołomice, Wieliczka.

Do zagrożonych deficytem jakościowym wód podziemnych zaliczono gminy: Bochnia m., Bochnia g., Drwinia, Brzesko, Czchów, Dębno, Szczurowa, Alwernia, Babice, Chrzanów, Czernichów, Jerzmanowice-Przegonia, Liszki, Skąta, Wielka Wieś, Zabierzów, Czarny Dunajec, Jabłonka, Bukowno, Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Wolbrom, Kęty, Osiek, Oświęcim m., Oświęcim g., Wadowice, Kłaj, Niepołomice.

Tabela 8 Główne zbiorniki wód podziemnych w województwie małopolskim

Nr zbiornika	Nazwa zbiornika	Szacunkowe zasoby dyspozycyjne (tys. m ³ /dobę)	Wiek utworów warstwy wodonośnej
326	Częstochowa (E)	1020	J ₃
408	Niecka Miechowska NW	466	Cr ₃
409	Niecka Miechowska SE	1330	Cr ₃
433	Dolina rzeki Wisłoka	26	Q _d
434	Dolina rzeki Biała Tarnawska	7	Q _d
435	Dolina rzeki Dunajec (Zakliczyn)	12	Q _d
436	Zbiornik warstw Istebna (Ciężkowice)	4	Tr _F , Cr _F
437	Dolina rzeki Dunajec (Nowy Sącz)	37	Q _d
438	Zbiornik warstw Magura (Nowy Sącz)	5	Tr _F
439	Zbiornik warstw Magura (Gorce)	23	Tr _F
440	Dolina Kopalna Nowy Targ	86	Q _k
441	Zbiornik Zakopane	10	Tr, T ₂
442	Dolina rzeki Stradomka	5	Q _d
443	Dolina rzeki Raba	12	Q _d
444	Dolina rzeki Skawa	16	Q _d
445	Zbiornik warstw Magura (Babia Góra)	26	Tr _F
446	Dolina rzeki Soła	15	Q _d
447	Zbiornik warstw Goduła (Beskid Mały)	8	Cr _F
450	Dolina rzeki Wisła (Kraków)	20	Q _d
451	Subzbiornik Bogucice	40	Tr
452	Zbiornik Chrzanów	82	T ₁ , T ₂
453	Zbiornik Biskupi Bór	108	Q _{dk}
454	Zbiornik Olkusz - Zawiercie	391	T ₁ , T ₂

Objaśnienia: Q_d – utwory czwartorzędowe związane z dolinami rzeczynymi, Q_{dk} - utwory czwartorzędowe dolinne i dolin kopalnych, Tr_F, Cr_F - trzeciorzęd i kreda we fliszu, Tr – trzeciorzęd, T₁ – trias dolny, T₂ – trias środkowy, Cr₃ – kreda górna, J₃ – jura górna

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2010 r.

Na terenie województwa zlokalizowane są 23 Główne Zbiorniki Wód Podziemnych.

Łącznie szacunkowe zasoby dyspozycyjne głównych zbiorników wód podziemnych wynoszą około 3750 tys. m³/dobę. Najbardziej zasobny jest zbiornik górno-kredowy Niecka Miechowska GZWP 409 oraz górno-jurajski Częstochowa GZWP 326.

Zbiorniki charakteryzują się w większości małą odpornością na degradację. Zbiorniki te w dalszym ciągu nie są jeszcze w pełni udokumentowane oraz nie zostały dla żadnego ze zbiorników ustanowione obszary ochronne.

Zgodnie z informacjami Państwowej Służby Hydrogeologicznej dokumentacja hydrogeologiczna została sporządzona dla Zbiorników: 408 Niecka Miechowska NW, 409 Niecka Miechowska SE, 433 Dolina rzeki Wisłoka, 434 Dolina rzeki Biała Tarnowska, 435 Dolina rzeki Dunajec (Zakliczyn), 436 Zbiornik Warstw Istebna (Ciężkowice), 437 Dolina rzeki Dunajec (Nowy Sącz), 438 Zbiornik Warstw Magura (Nowy Sącz), 440 Dolina Kopalna Nowy Targ, 446 Dolina rzeki Soła, 451 Subzbiornik Bogucice, 452 Zbiornik Chrzanów.

Według informacji RZGW Kraków, z grupy zbiorników dla których została opracowana dokumentacja hydrogeologiczna, pilnego ustanowienia obszarów ochronnych (z uwagi na brak izolacji od zanieczyszczeń z powierzchni terenu), wymagają zbiorniki 408 (Niecka Miechowska NW), 409 (Niecka Miechowska SE). Do grupy zbiorników nieudokumentowanych do wymagających pilnego ustanowienia obszarów ochronnych zostały zaliczone zbiorniki 326 (Częstochowa E), 440 (Dolina kopalna Nowy Targ).

Pobór wód

W województwie małopolskim woda ujmowana dla potrzeb sieci wodociągowych pochodzi w większości z ujęć powierzchniowych. Podobna sytuacja dotyczy wód pobieranych na potrzeby produkcji, w tym głównie energetyki.

W stosunku do roku 2009 zużycie wody ogółem spadło w województwie z 524,1 hm³ do 505,9 hm³ w roku 2012. W tym okresie zmieniła się również struktura zużycia wody, przy wzroście znaczenia poboru wód do celów przemysłowych, spadku zużycia dla rolnictwa a także dla celów wodociągów. Zużycie wody dla celów wodociągowych spadło z 158,8 hm³ w roku 2009 do 114,2 hm³ w roku 2012.

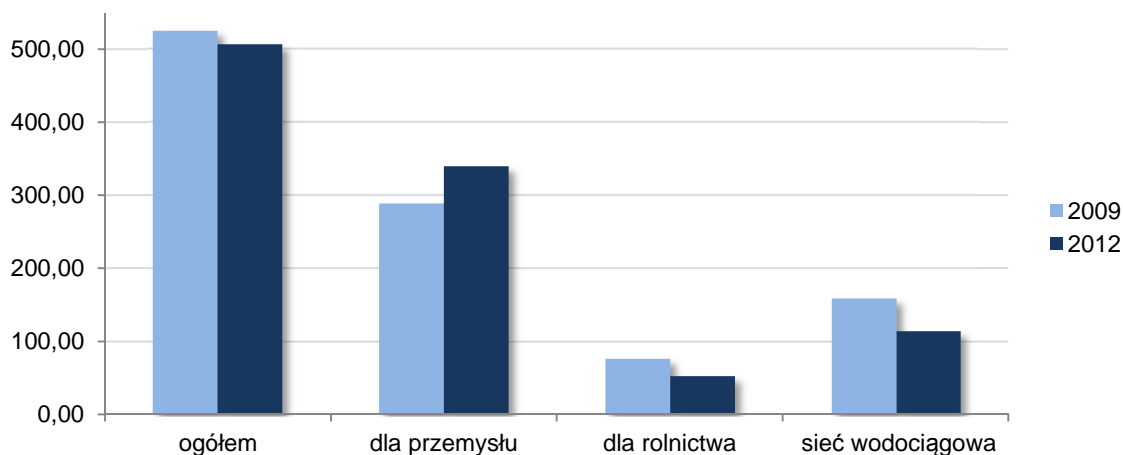
Udział wód zużywanych na cele przemysłowe wykorzystywanych w obiegach zamkniętych wynoszący 6% w roku 2009 zmalał do 4,3% w roku 2012. Są to wartości wyższe niż średnia w kraju wynosząca zarówno w roku 2009 jak i 2012 3,8%, jednakże znacznie niższe niż w kilku innych województwach.

Tabela 9 Zużycie wody na różne cele w roku 2009 i 2012 w województwie małopolskim

cel	zużycie wody (hm ³)		zmiana w latach 2009-2012 (%)
	2009	2012	
ogółem	524,1	505,9	-3,5
dla przemysłu	288,8	339,3	17,5
dla rolnictwa	76,6	52,3	-31,6
dla eksploatacji sieci wodociągowej	158,8	114,2	-28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3 Zużycie wody na różne cele w roku 2009 i 2012 w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski

Podstawowymi problemami z punktu widzenia ochrony i wykorzystania zasobów wód podziemnych są:

- niedostateczna realizacja inwestycji zwiększających retencję, w tym opóźnienia w budowie zbiornika Świnna Poręba oraz nieukończona weryfikacja potrzeb realizacji zbiorników małej retencji,
- niedostateczne uwzględnianie w miejscowym planowaniu przestrzennym ochrony naturalnej retencji obszarów,
- niedostateczna ochrona jakości wód powierzchniowych i podziemnych, co skutkuje dużym udziałem wód wymagających wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego,
- brak pełnego udokumentowania głównych zbiorników wód podziemnych,
- brak wyznaczenia obszarów ochronnych GZWP,
- nie w pełni kontrolowana, z punktu widzenia potrzeb ochrony zasobów nienaruszalnych, wielkość poboru wód powierzchniowych i podziemnych,
- niski udział wód wykorzystywanych w obiegach zamkniętych, przy rosnącym zużyciu wód na cele przemysłowe.

Występowanie znacznych obszarów zagrożonych deficytem wód podziemnych wymaga podjęcia działań w zakresie ochrony ilości i jakości wód, w tym dokończenia dokumentowania głównych zbiorników wód podziemnych oraz ustanawiania obszarów ochronnych, zgodnie ze stwierdzonymi w dokumentacjach potrzebami. Specyficznym zagrożeniem, wymagającym systemowych rozwiązań dla minimalizacji jego skutków, jest potencjalne obniżenie jakości wód GZWP Olkusz Zawiercie, które może wystąpić po zakończeniu eksploatacji złóż rud cynku i ołowiu.

Sporządzenie i właściwe wdrażanie dokumentów z zakresu gospodarowania wodami, w oparciu o obowiązujące przepisy Ustawy prawo wodne, uwzględniającej tzw. Ramową Dyrektywę Wodną, pozwoli na zwiększenie stopnia ochrony zasobów wodnych.

3.1.3. Gleby

Gleby województwa małopolskiego są zróżnicowane od najwyższych klas do ubogich gleb górskich. Udział gleb dobrych i bardzo dobrych w województwie przekracza 60% i jest jednym z najwyższych w kraju. Gleby najwyższych klas bonitacyjnych I – III skupiają się w północnej części województwa obejmując gleby wytworzone na lessach - czarnoziemy (Wyżyna Miechowska i Płaskowyż Proszowicki) i brunatnoziemy (Wyżyna Śląsko – Krakowska). Najkorzystniejsze warunki do produkcji rolniczej występują w tych regionach oraz w pasie pogórza, głównie w dolinach rzecznych.

Powierzchnia użytków rolnych w okresie 2009-2010 ulegała obniżeniu o ok. 10 tys. ha. Zmiany te dotyczyły zarówno gruntów ornych jak i wykorzystywanych jako łąki i pastwiska oraz sady.

W latach 2009 – 2012 wyłączono z użytkowania rolnego i leśnego ogółem 820 ha, w tym gruntów rolnych 704 ha, a gruntów leśnych 117 ha. Większość wyłączeń dokonywana była na cele osiedlowe (511 ha). Na cele wydobywania złóż wyłączono 113 ha. Stosunkowo niewielka była ilość gruntów wyłączanych na cele przemysłowe (40 ha). Przeważały wyłączenia gruntów klas I-III.

Tabela 10 Grunty rolne i leśne wyłączane z użytkowania rolniczego i leśnego w województwie małopolskim w latach 2009-2012

rodzaj gruntów		powierzchnia gruntów wyłączanych z użytkowania rolniczego i leśnego (ha)				
		2009	2010	2011	2012	łącznie 2009-2012
grunty rolne i leśne ogółem		215	204	181	221	821
w tym:	rolne	186	173	165	180	704
	leśne	29	31	16	41	117

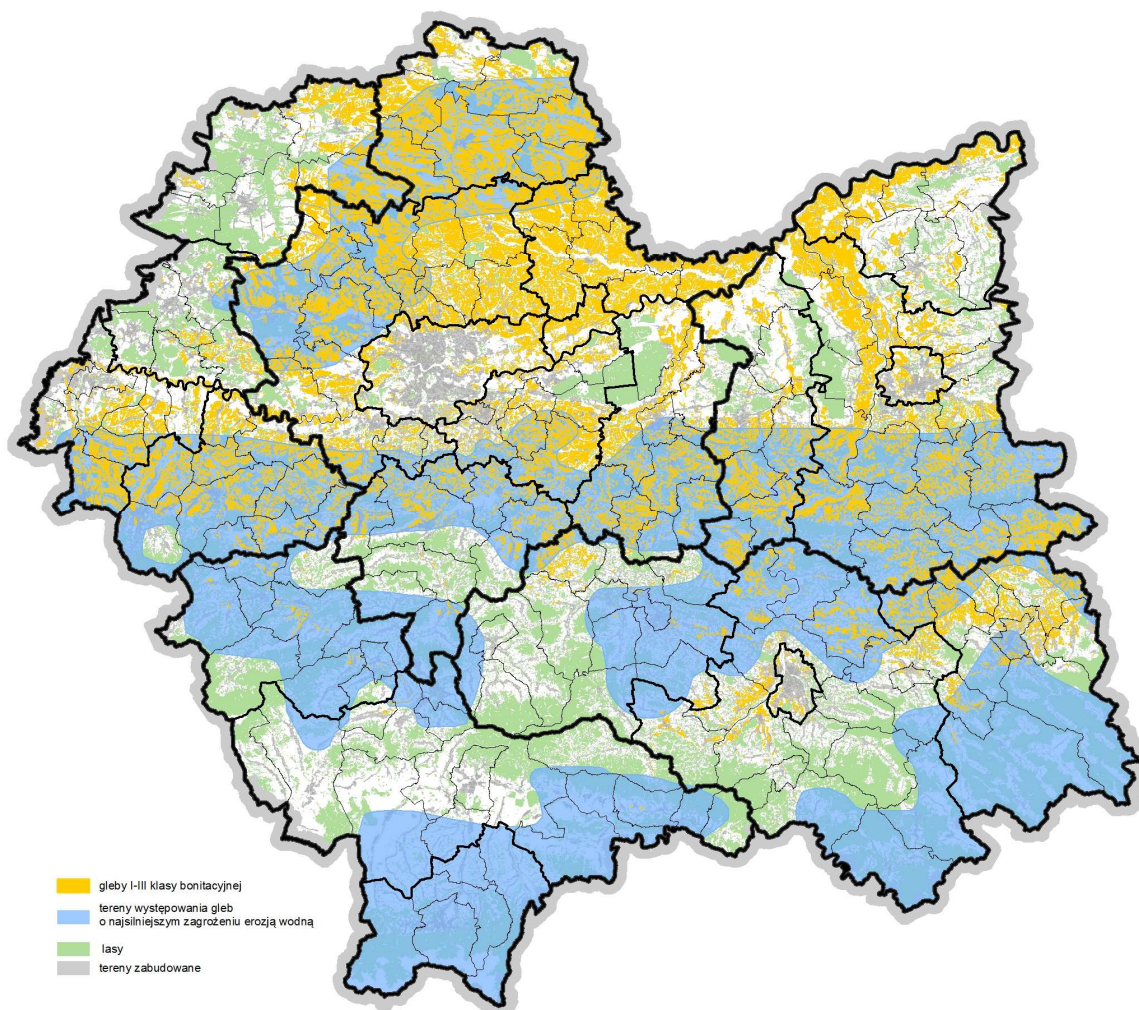
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W stosunku do roku 2005 w województwie zmalała wielkość gruntów ugorowanych, które w roku 2012 zajmowały 20,5 tys. wobec 49,8 tys. w 2005.

W okresie 2009- 2012 wzrosła o ok. 220 ha, do poziomu 1886 ha, powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji, w tym dotyczyło to głównie gruntów zdewastowanych. Wzrost udziału tych gruntów następował mimo trwających procesów rekultywacji, które nie były jednak wystarczające. Główną przyczyną dewastacji i degradacji gruntów pozostaje działalność górnicza. Problemem pozostaje również znaczny udział gruntów zagrożonych erozją wodną i wąwozową.

W roku 2012 oceniono, że ok. 11,3 tys. ha użytków rolnych wymaga odbudowy lub modernizacji. W omawianym okresie prowadzone były prace melioracyjne i udział zmeliorowanych użytków rolnych wzrósł od 29,5% do 34,9% w roku 2012.

Ryc. 11 Gleby wysokich klas bonitacyjnych i gleby zagrożone erozją wodną w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Opracowania ekofizjograficznego podstawowego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego oraz KPZK 2030

Najważniejsze problemy i wnioski

Racjonalna gospodarka zasobami gleb województwa powinna stanowić element kompleksowej strategii rozwoju rolnictwa w województwie.

Ścisłe uzależnienie zasięgu przestrzennego obszarów wskazanych do wyłączenia z użytkowania rolnego na cele nierolnicze i nieleśne od występowania w tych obszarach gleb niskich klas nie jest w wielu gminach możliwe. Powinno jednak być brane pod uwagę jako jedno z ważnych kryteriów dla kształtowania kierunków zmian struktury przestrzennej gmin. Powinno też w większym niż obecnie stopniu być uwzględniane w przeznaczaniu gruntów pod zalesienia.

Procesy rekultywacji gruntów zdegradowanych są ważnym elementem zrównoważonego rozwoju. Kierunki rekultywacji powinny uwzględniać zarówno cele gospodarcze jak i cele ochrony lokalnych i regionalnych struktur przyrodniczych.

3.1.4. Lasy

Lasy województwa małopolskiego mają szczególne znaczenie nie tylko jako zasób gospodarczy, ale również z uwagi na ochronne funkcje ich znacznej części, wynikające z górskiego charakteru środowiska. Lesistość województwa wynosząca 28,5%, pomimo tych uwarunkowań pozostaje niższa niż średnia w Polsce (29,2 %).

Tabela 11 Powierzchnia lasów i lesistość powiatów województwa małopolskiego w roku 2012

powiat	2009		2012		zmiany powierzchni gruntów leśnych w latach 2009-2012 (ha)
	powierzchnia gruntów leśnych ha	lesistość %	powierzchnia gruntów leśnych ha	lesistość %	
bocheński	18 750	28,4	18 836	28,5	86,0
brzeski	11 167	18,7	11 183	18,8	16,0
chrzanowski	14 126	37,0	14 349	37,3	223,0
dąbrowski	5 964	11,1	6 014	11,2	50,0
gorlicki	42 300	43,3	42 392	43,4	92,0
krakowski	15 272	12,2	15 227	12,2	-45,0
limanowski	36 935	38,6	36 899	38,6	-36,0
miechowski	8 130	11,8	8 162	11,9	32,0
myślenicki	23 941	35,4	23 873	35,3	-68,0
nowosądecki	68 091	43,4	68 596	43,7	505,0
nowotarski	54 759	36,9	54 982	37,1	223,0
olkuski	22 286	35,3	22 450	35,5	164,0
oświęcimski	4 109	10,0	4 099	9,9	-10,0
proszowicki	620	1,5	6 18	1,5	-2,0
suski	33 398	48,3	33 378	48,2	-20,0
tarnowski	30 940	21,7	31 066	21,8	126,0
tatrzański	22 586	47,4	22 983	48,3	397,0
wadowicki	15 226	23,4	15 285	23,5	59,0
wielicki	6 587	15,6	6 602	15,6	15,0
Kraków	1 506	4,3	1 505	4,3	-1,0
Nowy Sącz	656	11,4	642	10,8	-14,0
Tarnów	263	3,6	273	3,8	10,0

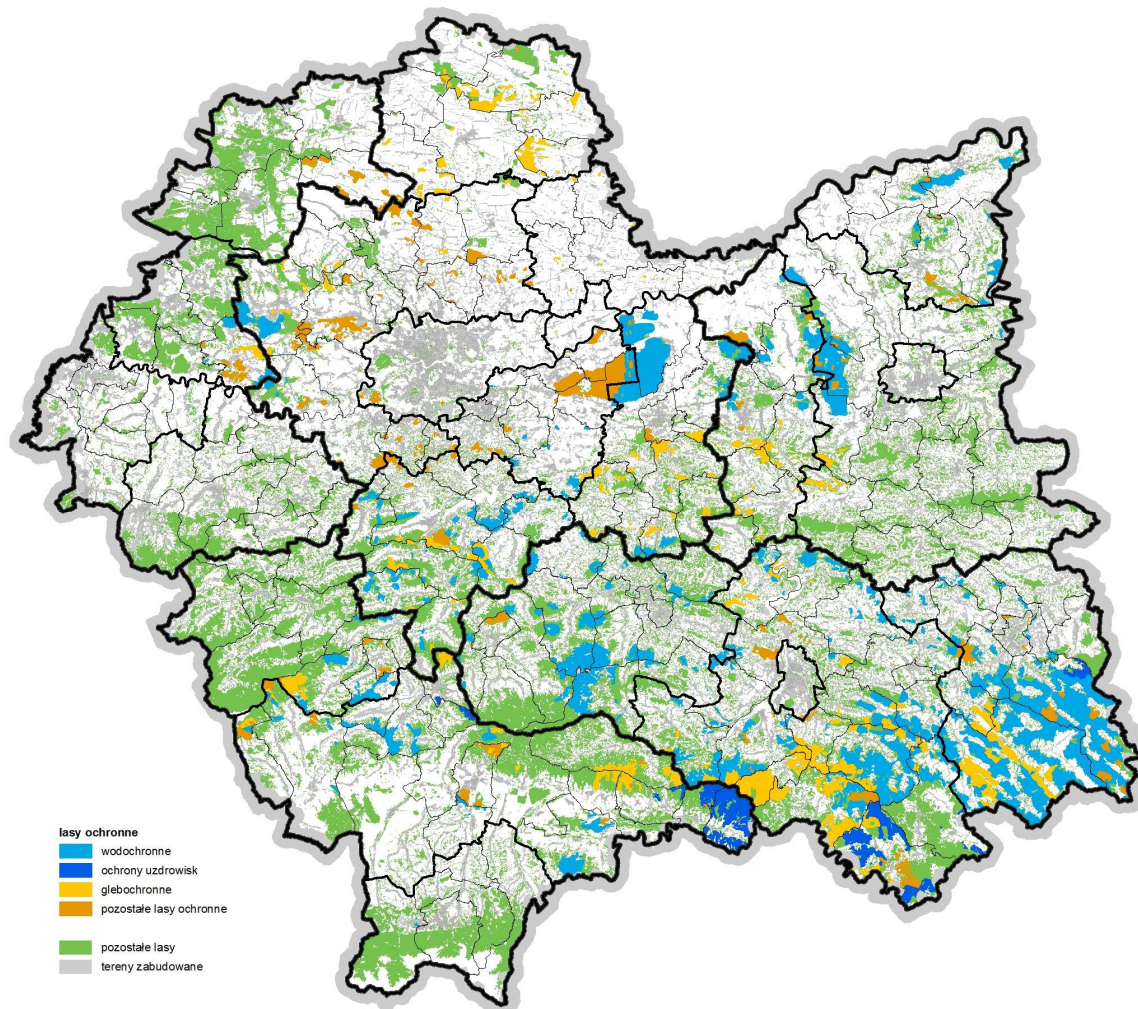
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze własnościowej 56,9% stanowią lasy publiczne, w tym głównie lasy Skarbu Państwa, zarządzane przez Lasy Państwowe (45,8%). Udział lasów prywatnych jest w województwie małopolskim wysoki (43,0%) i wzrósł nieznacznie od 2009. Wynikało to z faktu, że w okresie 2009 - 2012 znacznie silniejszy procentowy przyrost powierzchni leśnej następował w lasach prywatnych (ok. 0,8%) niż w lasach publicznych (0,1%). Ogółem w tym okresie powierzchnia lasów wzrosła w województwie o 1765 ha powierzchni gruntów leśnych ogółem, co stanowiło wzrost o ok. 0,4 %. Nieznacznie zmieniło to lesistość województwa z 28,5% do 28,6%. Łącznie powierzchnia lasów prywatnych zwiększyła się

o 1294 ha. Jest to niewątpliwie skutkiem kierowania funduszy UE przeznaczanych na ten cel - w tym okresie powierzchnia lasów publicznych wzrosła o 471 ha. W grupie lasów publicznych silniejszy niż w lasach skarbu państwa pozostających w Zarządzie Lasów Państwowych, był przyrost powierzchni leśnej lasów gminnych (0,3%). Udział lasów gminnych w strukturze własnościowej pozostaje jednak na niskim poziomie (2,6%), przy niewielkiej tendencji wzrostowej.

Wśród lasów ochronnych wyznaczonych na obszarze województwa największą powierzchnię zajmują lasy wodochronne, które szczególnie liczne są w Beskidzie Sądeckim i Niskim, w kompleksie Lasów Radłowskich i w Puszczy Niepołomickiej. Lasy glebochronne występują głównie na Pogórzu a także w północnej części województwa. Znaczna część lasów położonych w sąsiedztwie Krakowa została uznana za lasy ochronne wokół miast. Duże znaczenie mają też lasy ochronne uzdrowisk. Na terenie województwa wyznaczone też zostały leśne kompleksy promocyjne oraz lasy nasienne.

Ryc. 12 Położenie lasów ochronnych w województwie małopolskim

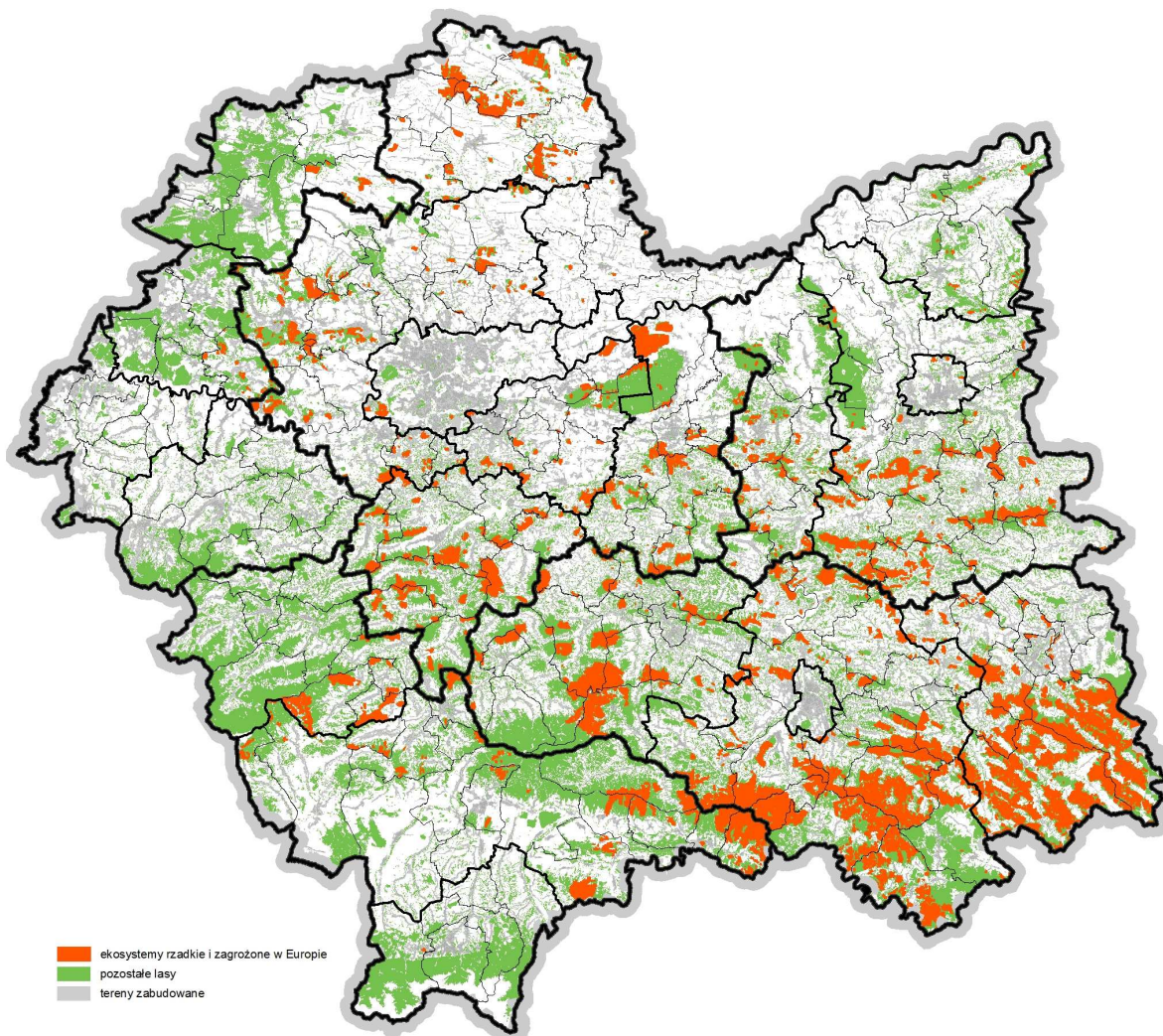

Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu Opracowania ekofizjograficznego podstawowego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego oraz danych WODGiK

Ważnym elementem przyrodniczych zasobów leśnych są lasy stanowiące ekosystemy rzadkie i ginące oraz uznane za zagrożone w skali Europy. Zostały one

wyróżnione w lasach stanowiących własność Skarbu Państwa. Skupione są głównie w południowo-wschodniej części województwa w Popradzkim Parku Krajobrazowym, Południowomałopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, w Beskidzie Niskim. Ponadto stosunków duże powierzchnie tej grupy ekosystemów obejmują lasy Wielkiego Wierchu, Mogielicy i Łopienia w Beskidzie Wyspowym. Do tej grupy ekosystemów należą też lasy północnej części Puszczy Niepołomickiej. Ekosystemy te w formie rozproszonej występują też na terenie całego województwa. W tej grupie ekosystemów znajdują się też torfowiska – Bór na Czerwonem.

Ryc. 13 Położenie ekosystemów leśnych rzadkich ginących i zagrożonych w Europie w województwie małopolskim

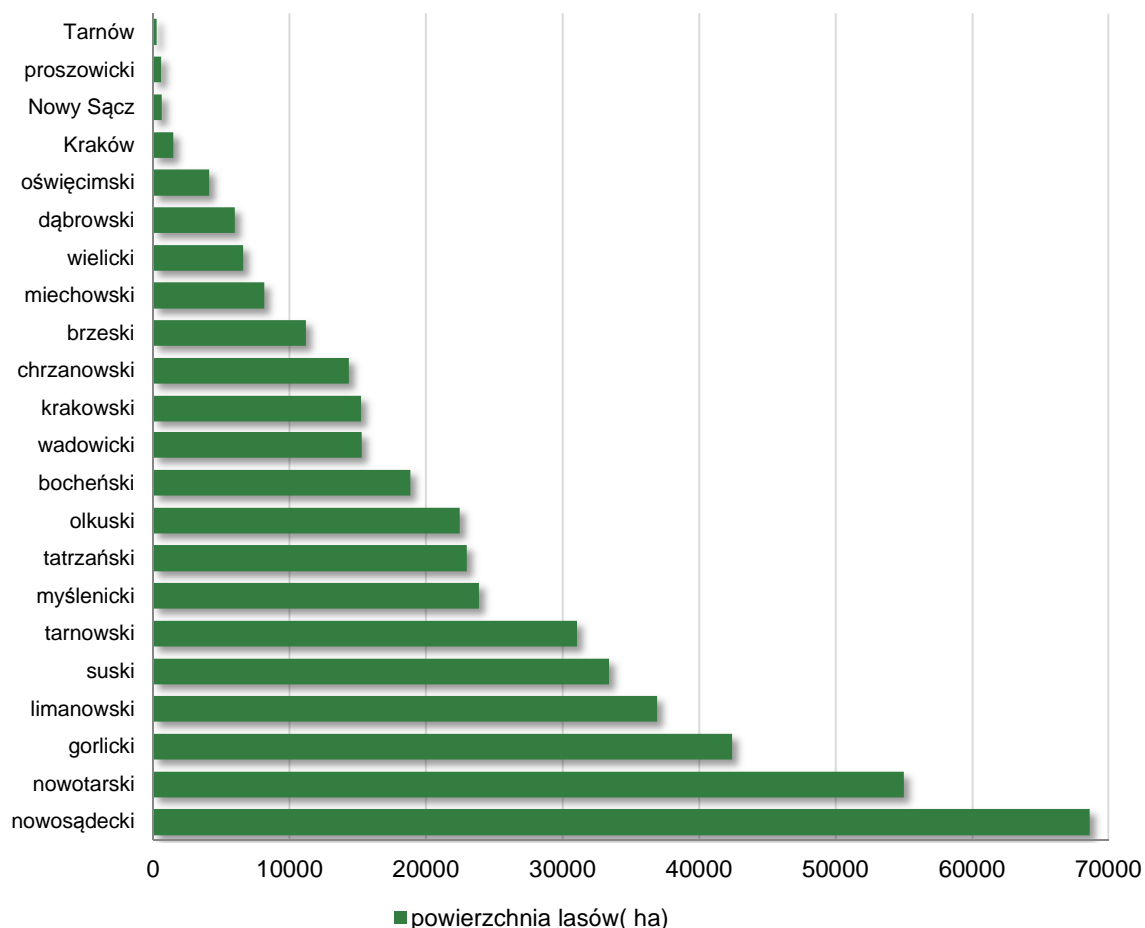
Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów RDLP <http://rdlpkrakow.gis-net.pl> przy wykorzystaniu danych WODGiK

Największe zasoby lasów pod względem powierzchni skoncentrowanej są w powiatach nowosądeckim i nowotarskim, a także: gorlickim, suskim i tarnowskim.

Pod względem lesistości w powiatach występują duże różnicowania. Najwyższą charakteryzują się suski, tatrzański i gorlicki. Najniższa, zaledwie 1,5% lesistość charakteryzuje powiat proszowski.

Do powiatów, w których najbardziej wzrosła powierzchnia lasów w okresie 2009 - 2012 należały oprócz tatrzańskiego nowosądecki, chrzanowski i nowotarski a więc powiaty które charakteryzuje w skali województwa lesistość wyższa, niż przeciętna. Największe ubytki powierzchni lasów wystąpiły w powiecie krakowskim.

Wykres 4 Powierzchnia lasów w powiatach województwa małopolskiego w 2012 r

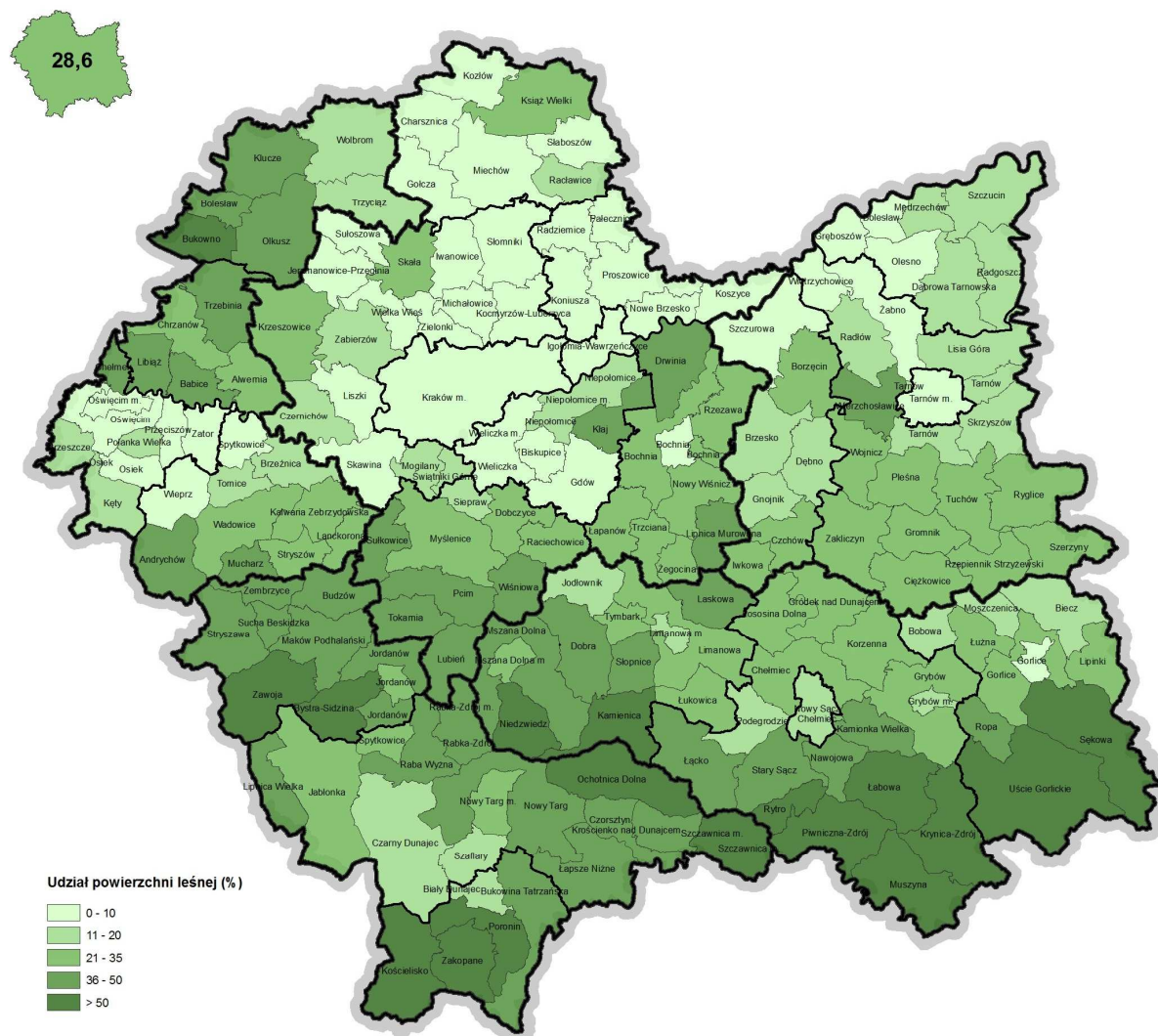
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwyższa lesistość w skali województwa charakteryzuje gminę Rytro (71,5%) i Łabowa (70,3%). Przeszło 60% powierzchni zajmują też lasy w innych gminach o charakterze górskim Sękowa, Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna Zdrój, Zawoja, Szczawnica a także w Bukownie, gminie górniczej, jurajskiej o wysokich wartościach przyrodniczych. Gminą o najniższej (0,2%) lesistości jest Igołomia Wawrzeńczyce. Do najślabiej zalesionych należy też większość gmin położonych w sąsiedztwie Krakowa a szczególnie Zielonki (1,3%), Michałowice (3,6%), Kocmyrzów Luborzyca (5,3%), (Liszki 5,4%).

W okresie 2009-2010 wzrost lesistości został odnotowany w 60 gminach. Przeważnie był to wzrost niewielki, nie przekraczający 1%. Najwyższy, ponad 3 % wzrost wystąpił w Zakopanem oraz w Wojniczu i Zakliczynie. Niewielki spadek udziału lasów zanotowano w 42 gminach. Najsilniejszy około 1% wystąpił w gminie Lubień, ponadto obniżenie lesistości na poziomie 0,4 - 0,6% dotyczyło gmin Skawina, Gdów, Bolesław,

Sękowa i Żabno. Ta ostatnia gmina należy jednocześnie do grupy gmin o lesistości najmniejszej w skali województwa.

Ryc. 14 Lesistość gmin województwa małopolskiego w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze gatunkowej lasów dominują drzewostany iglaste, zajmujące 64,4% powierzchni, przy czym w lasach prywatnych udział tej grupy jest wyższy. Wśród drzewostanów iglastych wysoki, przeszło 26. procentowy, jest udział drzewostanów jodłowych, podobny w lasach państwowych prywatnych. Wśród lasów liściastych najwyższy jest udział drzewostanów, w których dominującym gatunkiem jest buk.

W strukturze wiekowej drzewostanów występują duże różnice między grupą lasów stanowiących własność Państwa i lasów prywatnych. Udział klas wieku powyżej 80 lat w lasach państwowych wynosi 27,7%, natomiast w lasach prywatnych tylko 12,2%. Lasy prywatne charakteryzuje też niższy udział klasy odnowienia i drzewostanów o strukturze przerębowej. Zasoby drzewne najwyższych klas wieku w przypadku lasów stanowiących własność państwa stanowiły 27,7% wszystkich, podczas gdy prywatnych 11,7%.

Najważniejsze problemy i wnioski

Utrzymująca się stosunkowo niska lesistość nie odpowiada w pełni charakterowi środowiska województwa. Wynika to z bardzo dużego zróżnicowania Małopolski.

Pomimo korzystnych procesów zwiększania lesistości gruntów zwraca uwagę niekorzystna struktura wieku lasów stanowiących lasy prywatne które charakteryzuje znacznie niższy niż w lasach państwowych udział klas wieku powyższej 80 lat.

Problemem jest przeznaczanie do zalesień terenów nie zawsze uzasadnionych uwarunkowaniom środowiskowym oraz lokalną sytuację przestrzenną. Zaznacza się potrzeba oparcia procesów zwiększania lesistości o ustaloną politykę kształtowania granicy rolno – leśnej, uwzględniającą potrzeby zwiększania retencji zlewni rzek oraz wymagania ochrony różnorodności biologicznej.

Podstawą zmniejszania konfliktów pomiędzy wykorzystaniem terenów atrakcyjnych dla turystyki i sportu, a ochroną cennych przyrodniczo zasobów leśnych, powinny być ustanowione plany ochrony.

3.2. Ochrona środowiska przyrodniczego

Wysokie wartości środowiska przyrodniczego województwa odzwierciedlone są w wysokim udziale obszarów prawnie chronionych. Ochroną objęte jest przeszło 52% powierzchni województwa małopolskiego, wobec 32% średnio w kraju. Wartości te nie obejmują terenów objętych ochroną jako obszary NATURA 2000.

W latach 2009 - 2013 następował rozwój ochrony wartości przyrodniczych poprzez obejmowanie ochroną kolejnych obszarów, a także aktualizacja aktów prawnych dotyczących utworzenia i zasad ochrony obszarów chronionych. Została też podjęta decyzja komisji europejskiej w sprawie obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty OZW- (Site of Community Importance - SCI), które uzyskały tym samym statut Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 oraz nastąpiła publikacja listy tych obszarów. Realizowane były też projekty ukierunkowane na wdrażanie ochrony bioróżnorodności do praktyki.

W okresie 2009 – 2012 nastąpił w województwie wzrost powierzchni objętej ochroną (poza ochroną sieci Natura 2000) o ok. 492 ha.

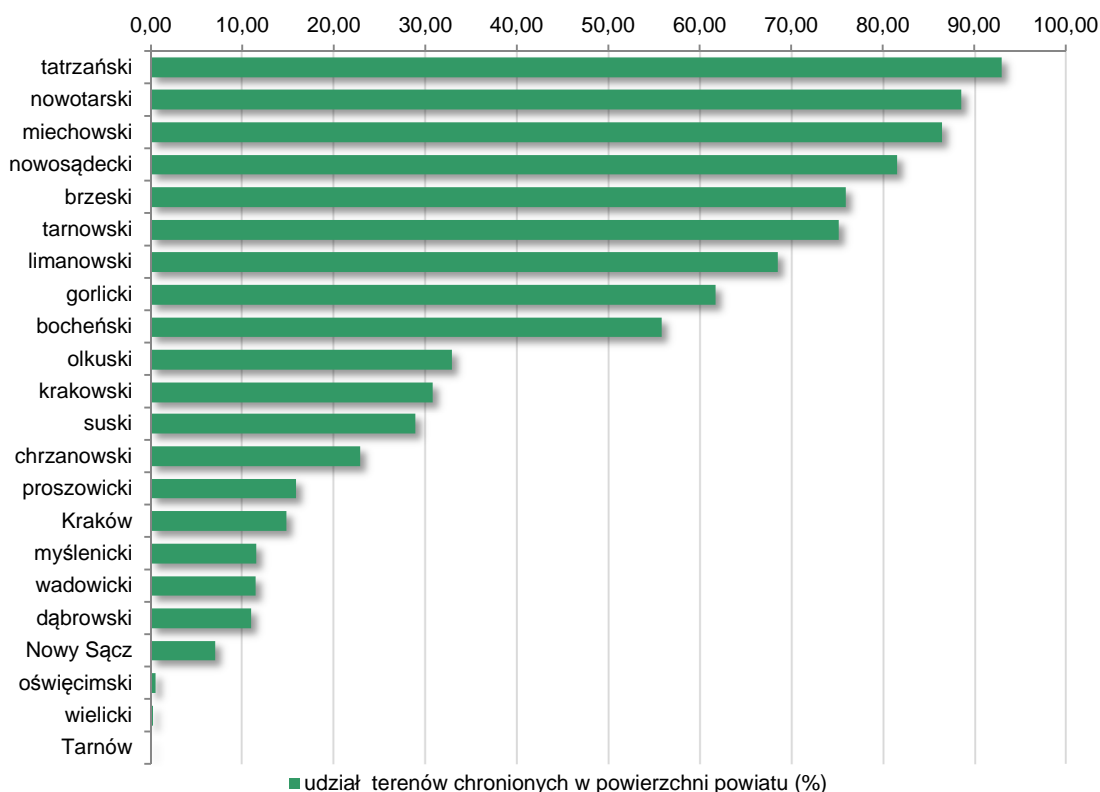
Tabela 12 Powierzchnia i udział obszarów chronionych w województwie małopolskim w okresie 2009-2012

wyszczególnienie	2009	2012	zmiany 2009 - 2012 (ha)
powierzchnia obszarów prawnie chronionych (ha)	790351,8	790843,6	+ 491,8
udział w powierzchni ogółem województwa małopolskiego (%)	52,06	52,09	0,03
udział w powierzchni obszarów chronionych Polski(%)	7,82	7,79	-0,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział obszarów chronionych najwyższy jest w powiecie tatrzańskim, w którym sięga 92% powierzchni. Do pozostałych powiatów, których powierzchnia chroniona jest bardzo wysoka należą nowotarski i nowosądecki a także miechowski, który jednak objęty jest w większości najniższą formą ochrony, jaka jest obszar chronionego krajobrazu. Powiatami, w których udział powierzchni chronionej jest najniższy są wielicki i oświęcimski.

Wykres 5 Udział obszarów objętych ochroną w powierzchni powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

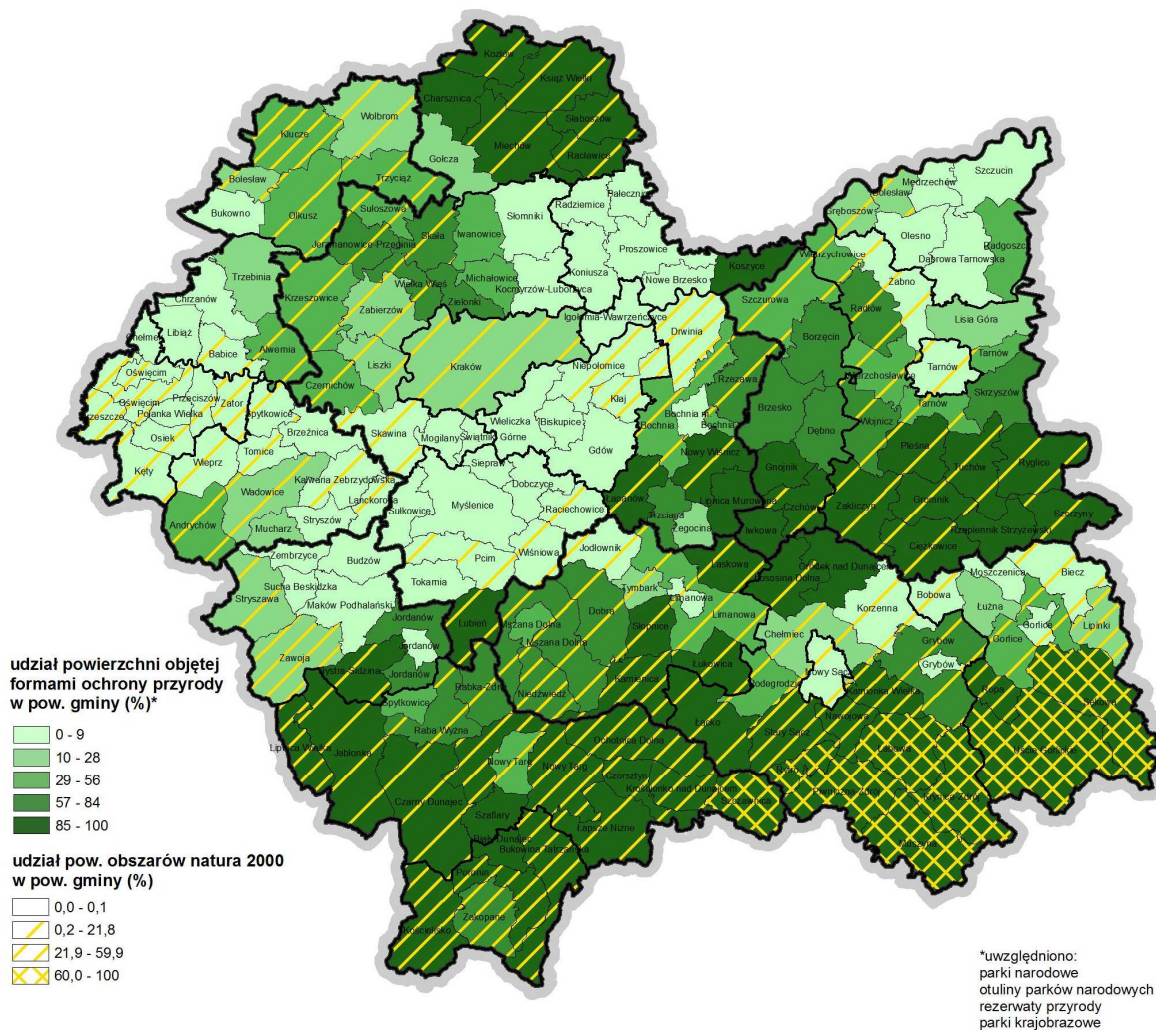
Tabela 13 Udział powierzchni objętej ochroną w powierzchni powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.

powiat	udział terenów chronionych w powierzchni powiatu (%)	powierzchnia parków narodowych ha	powierzchnia rezerwatów	powierzchnia parków krajobrazowych	pow. obszarów chronionego krajobrazu
bocheński	55,80	0,0	134,7	14246,0	21831,3
brzeski	75,90	0,0	5,5	644,1	44186,0
chrzanowski	22,90	0,0	68,5	8469,9	0,0
dąbrowski	11,00	0,0	0,0	0,0	5832,8
gorlicki	61,70	1898,8	24,8	0,0	0,0
krakowski	30,80	2145,7	840,5	35741,4	0,0
Kraków	14,90	0,0	48,3	4778,8	0,0
limanowski	68,50	5468,5	149,1	0,0	59628,6
miechowski	86,40	0,0	108,7	1331,4	57078,0
myślenicki	11,60	0,0	283,5	0,0	7510,0

powiat	udział terenów chronionych w powierzchni powiatu (%)	powierzchnia parków narodowych ha	powierzchnia rezerwatów	powierzchnia parków krajobrazowych	pow. obszarów chronionego krajobrazu
nowosądecki	81,50	0,0	612,5	47868,5	78468,8
nowotarski	88,50	4772,0	415,1	6524,2	119218,3
Nowy Sącz	7,10	0,0	0,0	0,0	410,2
olkuski	32,90	0,0	200,5	20053,9	0,0
oświęcimski	0,60	0,0	96,9	0,0	0,0
proszowicki	15,90	0,0	0,0	0,0	6606,0
suski	28,90	2553,6	71,9	1635,1	15576,9
tarnowski	75,10	0,0	206,9	29517,1	76416,9
Tarnów	0,10	0,0	9,5	0,0	0,0
tatrzański	92,90	21197,4	0,0	0,0	22612,6
wadowicki	11,50	0,0	38,2	7414,3	0,0
wielicki	0,30	0,0	34,4	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 15 Udział powierzchni objętej ochroną w powierzchni gmin województwa małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz danych RDOŚ Kraków

Parki Narodowe

W województwie małopolskim położonych jest 6 parków narodowych o łącznej powierzchni 38082,25. Stanowi to ok. 2,5% powierzchni województwa. Ponadto 39568,82 ha, czyli ok. 2,6% stanowią otuliny parków narodowych.

1. Babiogórski Park Narodowy, utworzony Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r. (Dz. U. z 1955 r. Nr 4, poz. 25), zm. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1977 r. w sprawie Babiogórskiego Parku Narodowego (Dz. U. z 1997 r. Nr 99, poz. 608).
2. Gorczański Park Narodowy, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1980 r. (Dz. U. z 1980 r., nr 18, poz. 66).
3. Magurski Park Narodowy, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 listopada 1994 r. (Dz. U. z 1994 r., nr 126, poz. 618). Park położony jest w województwie podkarpackim i województwie małopolskim.
4. Ojcowski Park Narodowy, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 1955 r. (Dz. U. z 1956 r., Nr 4, poz. 22), zm. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 99, poz. 607).
5. Pieniński Park Narodowy, utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r. (Dz. U. z 1955 r., Nr 4 poz. 24), zm. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 maja 1996 r. (Dz. U. z 1996 r., Nr 64, poz. 307).
6. Tatrzański Park Narodowy utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 października 1954 r. (Dz. U. z 1955 r., Nr 4, poz. 23); zm. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 599).

Tabela 14 Powierzchnia parków narodowych w Małopolsce

<i>Park Narodowy</i>	<i>Powierzchnia parku (ha)</i>	<i>gminy</i>
<i>Babiogórski</i>	3391,55	Jabłonka, Lipnica Wielka, Zawoja
<i>Gorczański</i>	7030,00	Kamienica, Mszana Dolna, Niedźwiedź, Nowy Targ, Ochotnica Dolna
<i>Magurski</i>	2003,7	Lipinki, Sękowa, Dębowiec, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Dukla
<i>Ojcowski</i>	2146,00	Skąta, Jerzmanowice-Przegina, Wielka Wieś, Sułozowa
<i>Pieniński</i>	2346,00	Łapsze Niżne, Czorsztyn, Krościenko n. Dunajcem, Szczawnica
<i>Tatrzański</i>	21165,00	Bukowina Tatrzańska, Kościelisko, Poronin, Zakopane
<i>Razem</i>	38082,25	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ

Dla żadnego z parków narodowych położonych na terenie województwa małopolskiego nie został ustanowiony plan ochrony. Prace nad planami zostały rozpoczęte w stosunku do wszystkich parków narodowych i znajdują się w różnych fazach. Najbardziej zaawansowane są w przypadku Pienińskiego Parku Narodowego, dla którego opracowany jest projekt Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ustanowienia planu ochrony Pienińskiego Parku Narodowego.

Rezerваты przyrody

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 85 rezerwatów przyrody, które zajmują 3364 ha, co stanowi 0,1% powierzchni województwa. Położone są w obrębie parków krajobrazowych i ich otulin, w obrębie obszarów chronionego krajobrazu, w otulinach parków narodowych oraz poza wymienionymi obszarami.

Największymi rezerwatami są: rezerwat krajobrazowy – Dolina Raclawki (473,92 ha) w gminie Krzeszowice i rezerwat leśny Las Gościbia 286,46 ha) w gminie Sułkowice. Przeważają rezerваты o niewielkiej powierzchni.

Otuliny zostały wyznaczone wokół rezerwatów: Bór na Czerwonem, Dolina Potoku Rudno, Żebracze, Bembeńskie, Cieszynianka oraz podziemna i nadziemna otulina rezerwatu Groty Kryształowe.

Parki Krajobrazowe

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 11 parków krajobrazowych, które zajmują ok. 178 290 ha (co stanowi 17,4% powierzchni województwa).

1. Park Krajobrazowy Beskidu Małego. Utworzony Rozp. Woj. Bielsk. Nr 9/98 z dnia 16 czerwca 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Biels. Nr 9/98 poz. 110), aktualizowanym Rozp. Woj. Bielsk. Nr 23/98 z dnia 17 grudnia 1998 r.
2. Bielańsko – Tyniecki Park Krajobrazowy. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N.M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76), aktualizowanym: Rozp. Woj. Krak. Nr 8 z dnia 22 grudnia 1993 r. (Dz. Urz. woj. Krak. z dnia 10 stycznia 1994 r. Nr 1 poz 1), Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. W.K. z 5 czerwca 1997 r. nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Małop. Nr 77/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 81/06 z dnia 17 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 20 października 2006 r. Nr 654 poz. 3997).
3. Ciężkowicko – Rożnowski Park Krajobrazowy. Utworzony Rozp. Woj. Tarn Nr 13/95 z dnia 16 listopada 1995 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. Z dnia 27 listopada 1995 r. Nr 13 poz 137), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. z dnia 23 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 309 poz 2239).
4. Dłubniański Park Krajobrazowy. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N. M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76), aktualizowanym: Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. woj. Krak. z dnia 5 czerwca 1997 r. Nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Małop. Nr 82/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 84/06 z dnia 17 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 20 października 2006 r. Nr 655 poz. 4000).
5. Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N. M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76), Uchwałą Nr III/11/80 Woj. Rady Nar. W Katowicach z 20 czerwca 1980 r. (Dz. Urz. W.R.N w Katowicach z 29 sierpnia Nr 3 poz. 16), aktualizowanym: Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. W.K. z 5 czerwca 1997 r. nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Katowickiego Nr 17/95 (Dz. Urz. Woj. Akt. Nr 3 poz 30), Rozp. Woj.

- Małop. z 16 czerwca 2001 r. Nr 271/01 (Dz. urz. woj. Małop. Nr 87 poz. 1357), Rozp. Woj. Małop. Nr 78/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 82/06 z dnia 17 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 20 października 2006 r. Nr 654 poz. 3998), Uchw. Sejmiku Woj. Małop. Nr XV/247/11 z dnia 28 listopada 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 583 poz. 6624).
6. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N. M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76), Uchwałą Nr III/11/80 Woj. Rady Nar. w Katowicach z 20 czerwca 1980 r. (Dz. Urz. W.R.N w Katowicach z 29 sierpnia Nr 3 poz. 16), Uchwałą Nr XVI/70/02 Woj. Rad Nar. w Częstochowie z 17 czerwca 1982 r. , aktualizowanym: Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. W.K. z 5 czerwca 1997 r. nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Katowickiego Nr 17/95 (Dz. Urz. Woj. Akt. Nr 3 poz 30), Rozp. Woj. Małop. z 16 czerwca 2001 r. Nr 271/01 (Dz. urz. woj. Małop. Nr 87 poz. 1357), Rozp. Woj. Małop. Nr 81/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 12/08 z dnia 2 kwietnia 2008 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 25 kwietnia 2008 r. Nr 263 poz. 1636).
  7. Park Krajobrazowy Pasma Brzanki. Utworzony Rozp. Woj. Tarn. Nr 12/95 z dnia 16 listopada 1995 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. Z 27 listopada 1995 r. Nr 13 poz. 136), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 7/05 z dnia 23 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 309 poz. 2240).
  8. Popradzki Park Krajobrazowy. Utworzony Uchwałą Woj. Rady Narodowej Nr 169/XIX/87 w Nowym Sączu z 11 września 1987 r. (Dz. Urz. Woj., Now. Z 24 listopada 1987 r. Nr 16/87 poz. 193), aktualizowanym: Rozp. Woj.. Now. Nr 27 z dnia 15 maja 1998 r. (Dz. Urz. woj. Now. Nr 20/98 poz. 85), Rozp. Woj. Małop. z dnia 27 września 2001 r. Nr 298 (dz. Urz. Woj. Małop. Nr 141 poz. 2086), Rozp. Woj. Małop. Nr 18/03 z dnia 30 maja 2003 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 153 poz. 1988), Rozp. Woj. Małop. Nr 5/05 z dnia 23 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 309 poz. 2238).
  9. Rudniański Park Krajobrazowy. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N. M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76 aktualizowanym Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. W.K. z 5 czerwca 1997 r. nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Małop. Nr 81/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 80/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop. z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 80/06 z dnia 17 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 20 października 2006 r. Nr 654 poz. 3998).
  10. Tenczyński Park Krajobrazowy. Utworzony Uchwałą Nr 65 Rady Narodowej M. Krakowa z dnia 2 grudnia 1998 r. (Dz. R.N. M.K. z 31 grudnia 1981 r. Nr 14 poz. 76), Uchwałą Nr III/11/80 Woj. Rady Nar. w Katowicach z 20 czerwca 1980 r. (Dz. Urz. W.R.N w Katowicach z 29 sierpnia Nr 3 poz. 16), aktualizowanym: Rozp. Woj. Krak. Nr 6 z dnia 16 maja 1997 r. (Dz. Urz. W.K. z 5 czerwca 1997 r. nr 18 poz 113), Rozp. Woj. Katowickiego Nr 17/95 (Dz. Urz. Woj. Akt. Nr 3 poz. 30), Rozp. Woj. Małop. z 16 czerwca 2001 r. Nr 271/01 (Dz. urz. woj. Małop. Nr 87 poz. 1357), Rozp. Woj. Małop. Nr 79/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. W. Małop.

z 26 stycznia 2006 r. Nr 50 poz. 277), Rozp. Woj. Małop. Nr 83/06 z dnia 17 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 20 października 2006 r. Nr 654 poz. 3999),

11. Wiśnicko – Lipnicki Park Krajobrazowy. Utworzony Rozp. Woj. Tarn. Nr 27/97 z dnia 12 maja 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 14 maja 1997 r. Nr 6 poz. 14), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 5/05 z dnia 23 maja 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 309 poz. 2241).

Z wyjątkiem parków krajobrazowych Ciężkowicko-Rożnowskiego i Wiśnicko-Lipnickiego wokół parków krajobrazowych zostały ustanowione otuliny.

Dla żadnego z parków krajobrazowych województwa nie obowiązuje ustanowiony plan ochrony. Obecnie w trakcie realizacji są projekty planów dla 5 Parków Krajobrazowych, tj.: PK Beskidu Małego, Popradzkiego PK, Wiśnicko-Lipnickiego PK, Dłubniańskiego PK oraz Rudniańskiego PK. Ponadto w bieżącym roku rozpoczęto prace nad sporządzeniem projektów planów ochrony dla kolejnych 3 Parków Krajobrazowych, tj.: Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki, Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego oraz Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego.

Tabela 15 Parki krajobrazowe w województwie małopolskim

<i>Park krajobrazowy</i>	<i>Powierzchnia (ha)</i>	<i>Gmina</i>
<i>Bieleńsko – Tyniecki PK</i>	6415,5	Kraków, Liszki, Czernichów
<i>Ciężowicko – Rożnowski PK</i>	17633,9	Gromnik, Rzepiennik Strzyżewski, Zakliczyn, Czchów
<i>Dłubniański PK</i>	10 959,6	Zielonki, Michałowice, Iwanowice, Skąta, Gołcza, Trzyciąż
<i>PK Beskidu Małego</i>	9049,4	Mucharz, Wadowice, Andrychów, Stryszawa, Zembrzyce
<i>PK Dolinki Krakowskie</i>	20 686,1	Bukowno, Jerzmanowice-Przegonia, Kraków, Krzeszowice, Michałowice, Olkusz, Trzebinia, Wielka, Wieś, Zabierzów, Zielonki
<i>PK Orlich Gniazd</i>	12842,2	Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Wolbrom pozostała część położona w województwie śląskim
<i>PK Pasma Brzanki</i>	12527,3	Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Tuchów
<i>Popradzki PK</i>	54392,7	Krościenko, Krynica, Łabowa, Łącko, Muszyna, Nawojowa, Ochotnica Dolna, Piwniczna, Rytro, Stary Sącz, Szczawnica
<i>Rudniański PK</i>	5813,9	Czernichów, Alwernia, Krzeszowice
<i>Tenczyński PK</i>	13658,1	Alwernia, Babice, Chrzanów, Kraków, Krzeszowice, Liszki, Trzebinia, Wielka Wieś, Zabierzów
<i>Wiśnicko – Lipnicki PK</i>	14311,0	Lipnica Murowana, Nowy Wiśnicz
<i>Razem</i>	178 290	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Materiałów WODGiK

Obszary chronionego krajobrazu

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 10 obszarów chronionego krajobrazu, które zajmują ok. 573 080 ha, co stanowi 37,7% powierzchni województwa.

1. Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu. Powierzchnia 16967,23. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 71/05 z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 795), Uchwałą Nr XVIII/294/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1189).
2. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Wisły. Powierzchnia 2756,50 ha. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 74/05 z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 798), Uchwałą Nr XVIII/295/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1190).
3. Jastrzębsko – Żdźarski Obszar Chronionego Krajobrazu. Powierzchnia 9013,62. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 72/05 z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 796), Uchwałą Nr XVIII/296/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1191).
4. Koszycki Obszar Chronionego Krajobrazu. Utworzony Rozp. Woj. Kieleckiego Nr 12/95 z dnia 29 września 1995 r. (Dz. Urz. Woj. Kiel. z 1995 r. Nr 21, poz. 145), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. nr 83/05 z dnia 29 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 50, poz. 283), Uchwałą Nr XVIII/297/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1192).
5. Obszar Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej. Utworzony Rozp. Woj. Kieleckiego Nr 12/95 z dnia 29 września 1995 r. (Dz. Urz. Woj. Kiel. z 1995 r. Nr 21, poz. 145) jako Miechowsko – Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu, zmieniony Uchwałą Nr XVIII/303/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej na Obszar Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej (część Miechowsko – Działoszyckiego OChK położona w województwie małopolskim).
6. Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 73/05 z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 797), Uchwałą Nr XVIII/298/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1185).

7. Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu. Utworzony Rozp. Woj. Nowosądeckiego Nr 27 z dnia 1 października 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Now. z 1997 r. Nr 43/97 poz. 147), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 92/06 z dnia 24 listopada 2006 r (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 806, poz. 4862), Uchwałą Nr XVIII/299/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1194).
8. Radłowsko – Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 75/05 z dnia 27 grudnia 2005 r.(Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 799), Uchwałą Nr XVIII/300/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1195).
9. Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 76/05 z dnia 27 grudnia 2005 r.(Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 800), Uchwałą Nr XVIII/301/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1196).
10. Obszar Chronionego Krajobrazu Zachodniego Pogórza Wiśnickiego. Utworzony Rozp. Woj. Tarnowskiego Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. z 1996 r. Nr 10 poz. 60), aktualizowanym Rozp. Woj. Małop. Nr 50 z dnia 4 maja 2000 r. (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 34, poz. 451), Rozp. Woj. Małop. Nr 10/06 z dnia 27 grudnia 2005 r.(Dz. Urz. Woj. Małop. z 2006 r. Nr 126, poz. 801), Uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 1197).

Tabela 16 Obszary chronionego krajobrazu w województwie małopolskim

<i>Obszar chronionego krajobrazu</i>	<i>Powierzchnia obszaru (ha)</i>	<i>Gminy</i>
<i>Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	16988,0	Bochnia, Borzęcin, Brzesko, Rzezawa, Szczurowa
<i>Jastrzębsko - Żdżarski Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	8995,0	Lisia Góra, Radgoszcz, Skrzyszów, Tarnów
<i>Koszycki Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	6606,0	Koszyce
<i>Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły</i>	3029,0	Bolesław, Gręboszów, Medzzychów, Szczucin, Szczurowa, Wietrzychowice
<i>Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego</i>	50991,0	Tuchów, Brzostek, Ciężkowice, Czchów, Gromnik, Jodłowa, Pilzno, Pleśna, Ryglice, Rzepiennik strzyżewski, Skrzyszów, Szerzyny, Tarnów, Tuchów, Wojnicz, Zakliczyn
<i>Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego</i>	29964,0	Bochnia, Brzesko, Czchów, Dębno, Gnojnik, Iwkowa, Wojnicz, Zakliczyn

<i>Obszar chronionego krajobrazu</i>	<i>Powierzchnia obszaru (ha)</i>	<i>Gminy</i>
<i>Obszar Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej</i>	57078,0	Książ Wielki, Kozłów, Charsznica, Raclawice, Ślaboszów, Miechów
<i>Obszar Chronionego Krajobrazu Zachodniego Pogórza Wiśnickiego</i>	14242,0	Łapanów, Trzcianna, Żegocina, Bochnia, miasto Bochnia
<i>Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	364176,0	Jordanów, Bystra-Sidzina, Lubień, Niedźwiedź, Mszana Dolna, Limanowa, Laskowa, Dobra, Tymbark, Stąpnice, Kamienica, Nowy Targ, Raba Wyżna, Rabka, Lipnica Wielka, Jabłonka, Spytkowice, Szczawnica, Czarny Dunajec, Szaflary, Łapsze Niżne, Czorsztyn, Ochotnica Dolna, Krościenko n/D, Biały Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Poronin, Kościelisko, Łososina Dolna, Chełmiec, Podegrodzie, Stary Sącz, Gródek n/D, Korzenna, Kamionka Wielka, Krynica, Nawojowa, Łabowa, Łukowica, Piwniczna, Łącko, Grybów, Łużna, Gorlice, Ropa, Uście Gorlickie, Sękowa
<i>Radłowsko - Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu</i>	20991,0	Borzęcin, Radłów, Szczurowa, Wierzchosławice, Wietrzychowice, Wojnicz
<i>Razem</i>	573080,0	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Materiałów RDOŚ Kraków

Pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo – krajobrazowe

Na terenie województwa małopolskiego znajduje się 2250 pomników przyrody. Tą formą ochrony objęte są drzewa okazałych rozmiarów, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Z 80 stanowisk dokumentacyjnych występujących na terenie województwa małopolskiego 67 zlokalizowanych jest w podziemnych wyrobiskach Kopalni Soli Wieliczka i Kopalni Soli Bochnia. Pozostałe stanowią odsłonięcia geologiczne i pozostałości po kamieniołomach.

Użytki ekologiczne występujące na terenie województwa małopolskiego, które zajmują łącznie 890,7 ha, chronią stanowiska gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową oraz różnorodne siedliska przyrodnicze w tym siedliska podmokłe i torfowiska, doliny rzek, ekosystemy leśne, łąki, młaki, wyrobiska poeksploatacyjne, pozostałości śródlądowych piaszków wydmowych Pustyni Błędownskiej,

Na terenie województwa małopolskiego znajdują się zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, które zajmują powierzchnię ok. 208,25 ha. Chronione są w nich fragmenty naturalnego krajobrazu i siedlisk cennych gatunków.

Ryc. 16 Położenie przyrodniczych obszarów i obiektów chronionych w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RDOŚ w Krakowie, danych WODGiK oraz Opracowania ekofizjograficznego podstawowego do planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego

Tabela 17 Powierzchnia wybranych form ochrony przyrody i otulin obszarów chronionych w województwie małopolskim

Forma ochrony	Powierzchnia w ha	Udział w powierzchni województwa w %
Parki narodowe	38082,25	2,5
Otuliny parków narodowych	39568,8	2,6
Parki krajobrazowe	178290	11,7
Otuliny parków krajobrazowych	105801,8	6,97
Obszary chronionego krajobrazu	573080,0	37,7
Rezerваты przyrody	3364	0,2
Otuliny rezerwatów przyrody	493,2	0,032

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Materiałów WODGiK

Obszary NATURA 2000

Na obszarze województwa małopolskiego znajduje się 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 88 specjalnych obszarów ochrony siedlisk.

Łączna powierzchnia obszarów Specjalnej ochrony Ptaków, po weryfikacji od 2009 r. wynosi 133 614,5 ha. Natomiast powierzchnia Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk, które w roku 2010 stanowiły obszary projektowane, wynosi 152967,46 ha.

Zgodnie z decyzjami z dnia 21 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia siódmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty na terenie kontynentalnego i alpejskiego regionu biogeograficznego wprowadzone zostają następujące zmiany w zakresie obszarów Natura 2000:

- Bednarka PLH120033 – powiększenie obszaru o 2,7 ha,
- Białowodzka Góra nad Dunajcem PLH120096 – **nowy obszar** o powierzchni 67,6 ha,
- Dolina Prądnika PLH120004 – powiększenie obszaru o 295,3 ha,
- Kwiatówka PLH120056 – powiększenie obszaru o 27,8 ha,
- Na Policy PLH120012 – powiększenie obszaru o 490,5 ha,
- Ostoja Magurska PLH180001 – powiększenie obszaru o 20,2 ha,
- Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego PLH120052 – powiększenie obszaru o 2604,2 ha i jednoczesna likwidacja obszaru Kostrza PLH120009,
- Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego PLH120094 – powiększenie obszaru o 35,6 ha,
- Pieniny PLC120002 – połączenie obszaru siedliskowego PLH120013 i ptasiego PLB120008,
- Wisłoka z dopływami – pomniejszenie obszaru o 2,1 ha,
- Zmiana nazwy Natura 2000 z Babia Góra PLH120001 na Ostoja Babiogórska PLH120001.

Dla obszarów NATURA 2000 na terenie województwa małopolskiego nie zostały ustanowione plany ochrony oraz plany zadań ochronnych. Przystąpiono do opracowania planów zadań ochronnych dla 41 obszarów NATURA 2000. Dla pozostałych prace nie zostały rozpoczęte.

Tabela 18 Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 w województwie małopolskim
(stan na 31.12.2013 r.)

<i>Lp.</i>	<i>Kod</i>	<i>Nazwa osto</i>	<i>Powierzchnia [ha]</i>
1	PLB120011	Babia Góra	4 915,6
2	PLB180002	Beskid Niski	64 944,6
3	PLB120005	Dolina Dolnej Skawy	7 081,7
4	PLB120004	Dolina Dolnej Soły	3 732,6
5	PLB120001	Gorce	6 824,9
6	PLB120006	Pasmo Policy	1 190,1
7	PLB120008	Pieniny	2 336,4
8	PLB120002	Puszcza Niepołomicka	11 762,3

Lp.	Kod	Nazwa ostoj	Powierzchnia [ha]
9	PLB120009	Stawy w Brzeszczach	1 589,7
10	PLC120001	Tatry	21 018,1
11	PLB120007	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	8 218,5
Razem			133 614,5
Obszary Natura 2000, dla których przystąpiono do sporządzania planu zadań ochronnych			

Źródło: opracowanie własne na podstawie RDOŚ w Krakowie

Tabela 19 Specjalne obszary ochrony siedlisk NATURA 2000 w województwie małopolskim (stan na 31.12. 2013)

Lp.	Kod	Nazwa ostoj	Powierzchnia [ha]
1.	PLH120091	Armeria	7,39
2.	PLH120033	Bednarka	1059,07
3.	PLH240023	Beskid Mały	1177,69
4.	PLH120061	Biała Góra	12,89
5.	PLH120090	Biała Tarnowska	957,46
6.	PLH120096	Białowodzka Góra nad Dunajcem	67,65
7.	PLH120060	Cedron	216,51
8.	PLH120063	Chodów-Falniów	7,27
9.	PLH120049	Cybowska Góra	18,15
10.	PLH120002	Czarna Orawa	183,99
11.	PLH120034	Czerna	76,39
12.	PLH120064	Dąbie	4,01
13.	PLH120065	Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy	282,86
14.	PLH120066	Dębówka nad rzeką Uszewką	844,28
15.	PLH120024	Dolina Białki	716,03
16.	PLH260017	Dolina Górnej Mierzawy	625,49
17.	PLH120004	Dolina Prądnika	2160,93
18.	PLH120067	Dolina rzeki Gróbki	999,78
19.	PLH120059	Dolina Sanki	22,46
20.	PLH120005	Dolinki Jurajskie	886,51
21.	PLH120083	Dolna Soła	478,38
22.	PLH120085	Dolny Dunajec	1293,94
23.	PLH120051	Giebułtów	6,38
24.	PLH120086	Górny Dunajec	150,24
25.	PLH120053	Grzymałów	15,23
26.	PLH120068	Jadowniki Mokre	704,22
27.	PLH120006	Jaroszowiec	584,81
28.	PLH120062	Kaczmarowe Doły	12,62

<i>Lp.</i>	<i>Kod</i>	<i>Nazwa osto</i>	<i>Powierzchnia [ha]</i>
29.	PLH120054	Kalina Mała	25,64
30.	PLH120007	Kalina-Lisinieć	5,68
31.	PLH120070	Kępie na Wyżynie Miechowskiej	54,17
32.	PLH120008	Koło Grobli	599,63
33.	PLH120055	Komorów	4,91
34.	PLH120046	Kościół w Węglówce	88,56
35.	PLH120039	Krynica	163,80
36.	PLH120044	Krzyszowice	39,83
37.	PLH120056	Kwiatówka	46,96
38.	PLH120010	Lipówka	25,39
39.	PLH180046	Liwocz	26,11
40.	PLH120081	Lubogoszcz	16,73
41.	PLH120043	Luboń Wielki	33,63
42.	PLH120036	Łabowa	3251,19
43.	PLH120082	Łąki koło Kasiny Wielkiej	24,36
44.	PLH120069	Łąki Nowohuckie	59,75
45.	PLH120087	Łososina	345,39
46.	PLH120025	Małe Pieniny	1875,94
47.	PLH120011	Michałowiec	20,35
48.	PLH120012	Na Policy	765,75
49.	PLH120035	Nawojowa	1993,97
50.	PLH120045	Niedzica	25,75
51.	PLH120048	Nowy Wiśnicz	325,68
52.	PLH120050	Ochoznica	0,16
53.	PLH120071	Opalonki	2,40
54.	PLH120001	Ostoja Babiogórska	3350,43
55.	PLH120018	Ostoja Gorczańska	17997,89
56.	PLH180001	Ostoja Magurska	2011,51
57.	PLH120019	Ostoja Popradzka	57930,99
58.	PLH240009	Ostoja Środkowojurajska	1704,38
59.	PLH120047	Ostoja w Paśmie Brzanki	788,90
60.	PLH120052	Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego	5706,13
61.	PLH120020	Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca	586,33
62.	PLH120094	Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego	2824,56
63.	PLH120013	Pieniny	2336,43
64.	PLH120092	Pleszczotka	4,92
65.	PLH120037	Podkowce w Szczawnicy	569,15
66.	PLH120026	Polana Biały Potok	53,42

Lp.	Kod	Nazwa ostoj	Powierzchnia [ha]
67.	PLH120072	Poradów	11,30
68.	PLH120073	Pstroszyce	19,44
69.	PLH120014	Pustynia Błędowska	1696,88
70.	PLH120093	Raba z Mszanką	249,27
71.	PLH120077	Rudniańskie Modraszki-Kajasówka	447,24
72.	PLH120058	Rudno	72,37
73.	PLH120079	Skawiński obszar łąkowy	44,13
74.	PLH120074	Sławice Duchowne	4,41
75.	PLH120015	Sterczów-Ścianka	10,96
76.	PLH120088	Środkowy Dunajec z dopływami	755,83
77.	PLH120089	Tarnawka	139,95
78.	PLC120001	Tatry	21018,13
79.	PLH120016	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	8255,62
80.	PLH120080	Torfowisko Wielkie Błoto	347,89
81.	PLH120095	Tylmanowa	0,26
82.	PLH120075	Uniejów Parcele	3,70
83.	PLH120078	Uroczysko Łopień	44,63
84.	PLH120017	Wały	9,25
85.	PLH120076	Widnica	7,86
86.	PLH180052	Wisłoka z dopływami	338,42
87.	PLH120084	Wiśliska	48,68
88.	PLH120057	Źródlika Wisłoki	181,84
Razem			152967,46
Obszary Natura 2000 dla których przystąpiono do sporządzania planu zadań ochronnych			

Źródło: wg RDOŚ w Krakowie

Projektowane formy ochrony przyrody

W województwie projektowanymi formami ochrony przyrody są:

- Łososińsko – Żegociński PK,
- geoparki (ochrona obszarów o istotnym znaczeniu naukowym dla geologii, archeologii, ekologii i kultury): Jurajski (częściowo pokrywający obszary PK Dolinki Krakowski, Tenczyński PK, Rudniański PK, PK Orlich Gniazd, obejmuje stanowiska w istniejących rezerwach przyrody), Pieniński (Pieniany Właściwy, Małe Pieniny, południowe stoki Gorc) i Karpat Fliszowych i ich wód mineralnych (występowanie wód mineralnych) oraz Geopark Kopalnia Soli w Wieliczce
- rezerваты przyrody:
  - 4 w powiecie olkuskim: Góra Januszkowa - 12 schronisk skalnych i jaskiń, 180 roślin naczyniowych, w tym 26 objętych ochroną prawną (wśród nich rzadki grzyb – purchawica olbrzymia), Góra Stołowa - wzgórze porośnięte lasem

liściastym z licznymi ostańcami wapiennymi, jaskiniami i schroniskami skalnymi oraz pozostałościami po nieczynnych już wyrobiskach kamiennych), Ostrysz - las łągowy, płaty ciepłej buczyny oraz zręby skalne z roślinnością kserotermiczną), Jodła w Tyciążu - drzewostan mieszany z dużym udziałem jodły jako gatunku godnego szczególnej ochrony na obszarze Wyżyny Krakowskiej,

- 1 w miechowskim - Kalina – Lisiniec – murawa kserotermiczna ze stanowiskami storczyków,
- 1 w tarnowskim - Uroczysko Wróblowice - zbiorowiska leśne typowe dla piętra pogórza: podgórskiej formy buczyny karpackiej (*Dentario glandulosae-Fagetum*), grądu (*Tilio carpinetum*), łągu podgórskiego (*Carci remotae-Fraxinetum*), stanowiska z ok. 29 gatunkami roślin objętych ochroną prawną.

Korytarze ekologiczne

W „Polityce ekologicznej państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016” określono, że w systemie ochrony przyrody należy uwzględniać korytarze ekologiczne jako miejsca dopełniające obszarową formę ochrony przyrody dla zachowania i rozwoju różnorodności biologicznej fauny i flory. Korytarze ekologiczne tworzą różnego rodzaju obszary w tym leśne i zadrzewione, rolne, ciekły z ich zabudową biologiczną.

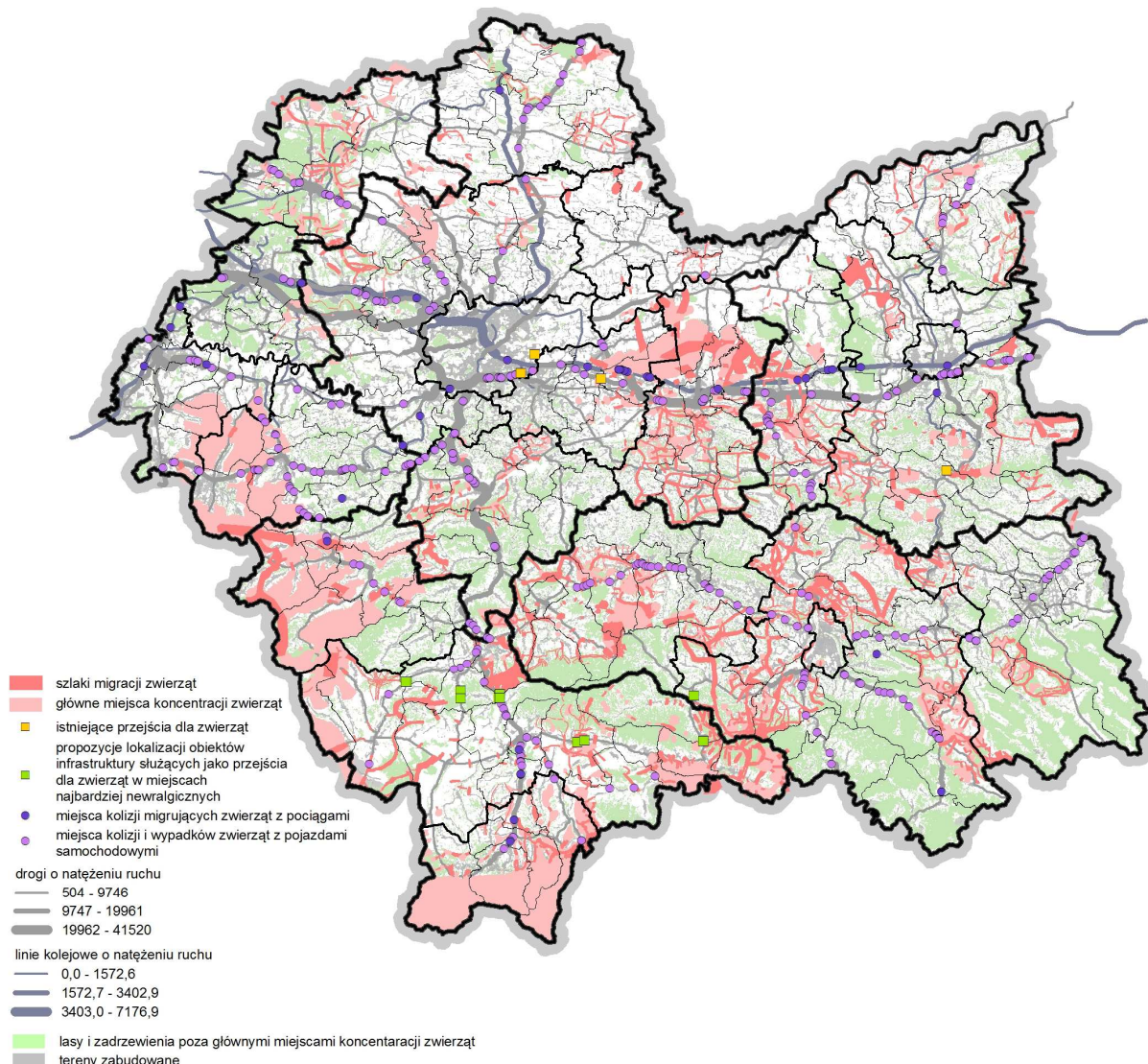
Funkcjonowanie korytarzy ekologicznych zapewniających przyrodniczą łączność pomiędzy obszarami cennymi przyrodniczymi i możliwość przemieszczania się roślin i zwierząt zależy w dużym stopniu od stanu zagospodarowania przestrzennego obszarów.

Wobec licznych zagrożeń dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie zrealizowała, przy wykorzystaniu środków WFOŚ, projekt: „Sporządzenie bazy danych przestrzennych o korytarzach ekologicznych w Małopolsce”. Podstawowym celem projektu była identyfikacja kluczowych tras migracji zwierząt (a dzięki temu także roślin i grzybów) oraz ich ostoje w regionie Małopolski, budowa spójnego systemu powiązań ekologicznych pomiędzy biocentrami przyrodniczymi, w tym chronionymi w formie obszaru Natura 2000, parku narodowego i rezerwatu przyrody położonymi w województwie małopolskim oraz pomiędzy nimi, a biocentrami położonymi poza jego granicami. Efektem projektu jest uzyskanie bazy danych o korytarzach ekologicznych w Małopolsce, zawierającej następujące elementy:

- główne miejsca koncentracji zwierząt zawierające informacje o występujących gatunkach oraz szacunkowej liczebności,
- szlaki migracji zwierząt zawierające informacje o migrujących gatunkach oraz szacunkowej liczebności,
- miejsca kolizji i wypadków zwierząt z pojazdami samochodowymi wraz z informacją o numerze drogi, liczbie kolizji i wypadków oraz kilometrażu danej drogi,
- miejsca kolizji migrujących zwierząt z pociągami wraz z informacją o gatunku, dacie kolizji, numerze linii oraz szlaku,
- propozycje lokalizacji obiektów infrastruktury służących jako przejścia dla zwierząt w miejscach najbardziej newralgicznych,

- natężenie ruchu samochodowego i kolejowego na głównych drogach i liniach kolejowych.

Ryc. 17 Korytarze ekologiczne w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników projektu „Sporządzenie bazy danych przestrzennych o korytarzach ekologicznych w Małopolsce”, RDOŚ Kraków

Projekty przyczyniające się do ochrony wartości przyrodniczych województwa małopolskiego

Poza ww. projektem dotyczącym identyfikacji korytarzy ekologicznych, wdrażaniu zasad ochrony różnorodności biologicznej województwa służyły m.in. następujące wykonane i realizowane obecnie przez RDOŚ w Krakowie projekty, które są finansowane ze środków WFOŚ oraz ze środków Unii Europejskiej oraz z budżetu Państwa:

- Opracowanie ocen dla obszarów NATURA 2000 PLH 120065 „Dębnicko – Tyniecki obszar łąkowy”, PLH 120079 „Skawiński obszar łąkowy” oraz dla rejonu

- Zakrzówka wraz z zaleceniami oraz wnioskami na temat dalszego utrzymania szczególnie cennych siedlisk i gatunków chronionych na tych obszarach
- Ochrona walorów przyrodniczo-krajobrazowych Małych Pienin,
  - Optymalizacja wykorzystania zasobów sieci Natura 2000 dla zrównoważonego rozwoju w Karpatach,
  - Warunki zarządzania obszarem dorzecza i ochroną różnorodności biologicznej dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów cennych przyrodniczo na przykładzie zlewni Czarnej Orawy stanowiącej część transgranicznego dorzecza Dunaju" (2009-2011),
  - Zarządzanie populacją bobra europejskiego na obszarze województwa małopolskiego - wdrożenie systemu geolokalizacji i prowadzenie działań zapobiegającym szkodom,
  - Renowacja gniazd bociana białego w województwie małopolskim,
  - Utrzymanie bioróżnorodności siedlisk kserotermicznych w Małopolsce.

Najważniejsze problemy i wnioski

Obok wielu działań wzmacniających ochronę wartości przyrodniczych w okresie 2009-2012 następowało nasilanie się wielu zagrożeń związanych z naturalnymi procesami postępującej urbanizacji i zainwestowania oraz pozyskania surowców mineralnych. Skalę zagrożeń wzmacnia brak planów ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych, obszarów NATURA 2000 oraz programów zadań ochronnych tych obszarów, które powinny stać się podstawą do minimalizacji konfliktów pomiędzy ochroną i wykorzystaniem zasobów dla rozwoju. Najważniejsze zagrożenia to:

- wzrost zainwestowania w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- eksploatacja surowców mineralnych występujących w obszarach o wartościach przyrodniczych, w tym w obszarach NATURA 2000,
- postępująca zabudowa oraz rozwój barier ekologicznych w ciągach korytarzy ekologicznych.

Ochrona i wykorzystanie wartości przyrodniczych województwa małopolskiego jest ważnym elementem gospodarowania przestrzenią województwa a jej prowadzenie wymaga skoordynowanych działań wielu podmiotów. Do najważniejszych działań należy zaliczyć opracowanie planów ochrony, tworzących ramy oraz bazę informacyjną dla rozwoju przestrzennego w zakresie ochrony wartości przyrodniczych. Bardzo duże znaczenie ma też wdrażanie do praktyki planistycznej oraz inwestycyjnej ochrony drożności korytarzy ekologicznych.

3.3. Stan środowiska

3.3.1. Zanieczyszczenie powietrza

Okres 2009 - 2013 był okresem wdrażania Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego przyjętego Uchwałą Nr XXXIX/612/09 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 21 grudnia 2009 r., obejmującego 9 stref ochrony powietrza, w których

przekroczenia wartości dopuszczalnych zanieczyszczeń wystąpiły w roku 2007. Okres ten zakończyło opracowanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze. Był to też okres zmian przepisów w zakresie ochrony powietrza w tym, Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/75/UE z dnia 24 listopada 2010 roku w sprawie emisji przemysłowych (zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola) a także m.in. Ustawy z 13 kwietnia 2012 r. o zmianie ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza i Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu.

Zgodnie z Programem Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze, w ostatnich latach odnotowywane są przekroczenia poziomów normatywnych wartości stężeń dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu. W latach 2007 i 2012 notowane były przekroczenia stężeń dwutlenku siarki, w latach 2002- 2011 notowane są przekroczenia stężeń dwutlenku azotu i pyłu zawieszonego PM10. Wielkości stężeń pyłu PM10 i PM2,5 w województwie małopolskim należą do najwyższych w Polsce a szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w Krakowie.

Tabela 20 Narażenie na ponadnormatywne średnioroczne stężenia pyłów oraz benzo(a)pirenu, w województwie małopolskim w 2011 r. wg Programu Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze

Strefa ochrony powietrza	Pył PM10		Pył PM2,5		Benzo(a)piren	
	Pow. Obszaru narażenia (km ²)	Liczba narażonych mieszkańców	Pow. Obszaru narażenia (km ²)	Liczba narażonych mieszkańców	Pow. Obszaru narażenia (km ²)	Liczba narażonych mieszkańców
Aglomeracja krakowska	138,9	489 808	214,5	672 620	327	759 137
Tarnów	-	-	21,3	86 794	72,4	113 593
Strefa małopolska	128,5	151 606	421,8	530 069	14 784	2 474 066
Województwo małopolskie	267,2	641 414	652,3	1 289 483	15 183	3 346 796

Źródło: Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze

Na podstawie analizy jakości powietrza w 2012 r. w Programie określono obszary przekroczeń dopuszczalnych norm stężeń zanieczyszczeń powietrza, zgodnie z obowiązującymi przepisami określonymi dla 3 stref: Aglomeracji Krakowskiej, Tarnowa, strefy małopolskiej.

Mieszkańcy prawie całego województwa, narażeni byli na ponadnormatywne średnioroczne zanieczyszczenia benzo(a)pirenu, 58 % na ponadnormatywne zanieczyszczenia pyłem PM2,5, a 48,5 % pyłem PM10.

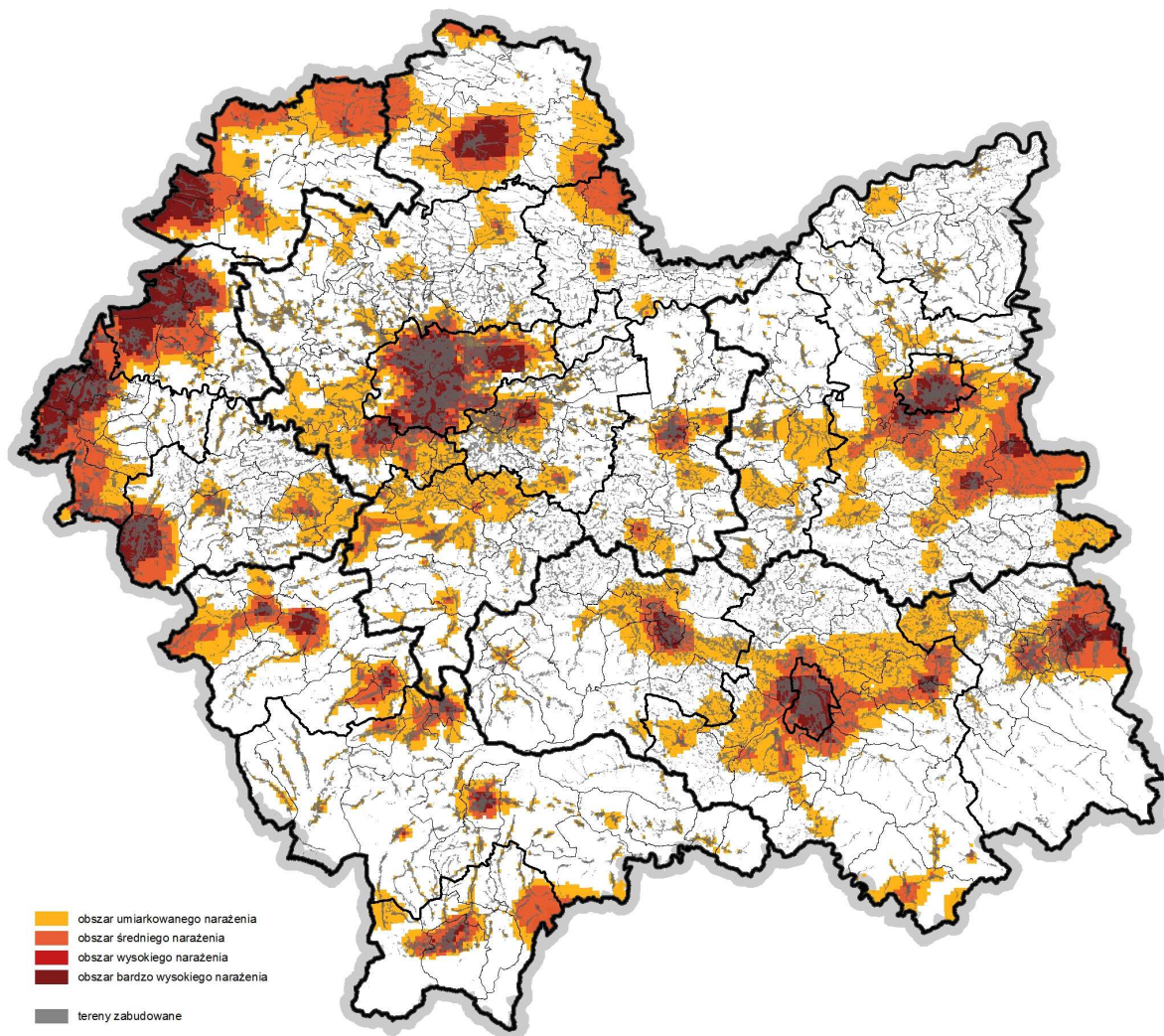

Narażenie na ponadnormatywne stężenia dwutlenku azotu dotyczyło ok. 64 tys. mieszkańców i związane było z głównymi ciągami komunikacyjnymi w aglomeracji krakowskiej. Natomiast narażenie na ponadnormatywne stężenia 24 godzinne dwutlenku siarki dotyczy ok. 66,5 tys. mieszkańców strefy małopolskiej.

Istotnymi, obok emisji z zakładów uciążliwych, przyczynami ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń powietrza jest wykorzystanie paliw do celów grzewczych oraz środki transportu.

Mapa sporządzona na podstawie wskaźnika średniego narażenia ludności na stężenia pyłów, benzo(a)pirenu wskazuje na występowanie obszarów co najmniej umiarkowanego narażenia we wszystkich powiatach. Najwięcej obszarów mało i bardzo mało narażonych występuje w powiatach nowosądeckim i gorlickim. Powiatami o najszerszym zasięgu stref bardzo wysokiego zagrożenia oprócz Krakowa, Nowego Sącza i Tarnowa są powiaty chrzanowski i oświęcimski a także w mniejszym stopniu miechowski, olkuski i wadowicki.

Ryc. 18 Wskaźnik średniego narażenia ludności na stężenia szkodliwych substancji (pyłu, PM10, PM2,5, benzo(a)pirenu, dwutlenku siarki w województwie małopolskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego. Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze*

Tabela 21 Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012

rodzaj emisji	emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych t/rok		
	2009	2012	zmiany 2009 -2012 (%)
<i>ogółem</i>	4319	3929	-9,1
<i>niezorganizowana</i>	340	319	-6,1
<i>ze spalania paliw</i>	2612	2315	-11,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Utrzymywanie się dużej skali zagrożeń zanieczyszczeniami powietrza ma miejsce w województwie, pomimo że w okresie 2009- 2012 nastąpiło obniżenie wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych. Dotyczyło to zarówno emisji ze spalania paliw jak i niezorganizowanej. Natomiast w przypadku emisji zanieczyszczeń gazowych, przy spadku emisji ogółem nastąpił wzrost emisji niezorganizowanej.

Tabela 22 Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012

Rodzaj emisji	emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych t/rok		
	2009	2012	zmiany 2009 -2012 (%)
<i>ogółem</i>	10640660	10581600	-0,5
<i>ogółem (bez dwutlenku węgla)</i>	139370	118873	-14,0
<i>niezorganizowana</i>	26058	56231	115,8
<i>dwutlenek siarki</i>	28171	28583	1,5
<i>tlenki azotu</i>	19894	20365	2,4
<i>tlenek węgla</i>	25570	16898	-33,9
<i>dwutlenek węgla</i>	10501290	10462727	-0,4
<i>metan</i>	62897	48528	-22,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powiatami o największej emisji gazów z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie są oprócz Krakowa i Tarnowa, chrzanowski i krakowski, a ponadto oświęcimski i olkuski. W okresie 2009-2012 największy wzrost emisji nastąpił w Krakowie oraz w powiatach chrzanowskim i miechowskim. Najsilniejszy spadek w powiatach krakowskim i olkuskim.

Największy udział gazów zatrzymanych w zakładach szczególnie uciążliwych miał miejsce w powiecie olkuskim oraz brzeskim. Niski jest udział gazów zatrzymanych w Krakowie.

Tabela 23 Emisja gazów i udział gazów zatrzymanych w powiatach w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012

powiat	Emisja gazów ogółem (tys. t/r)	Gazy zatrzymane (%)	Emisja gazów ogółem (tys. t/r)	Gazy zatrzymane (%)	Zmiany emisji gazów (tys. t/r)	Zmiany udziału gazów zatrzymanych (pp)
	2009	2009	2012	2012	2009-2012	2009-2012
<i>bocheński</i>	61576	16,9	69509	41,9	7933	25,0
<i>brzeski</i>	34165	65,6	28666	78,7	-5499	13,1
<i>chrzanowski</i>	1949303	70,2	2032008	63,6	82705	-6,6
<i>dąbrowski</i>	0	0,0	0	0	0	0,0
<i>gorlicki</i>	51360	2,0	58850	1,2	7490	-0,8
<i>krakowski</i>	1277375	39,5	1066265	53,4	-211110	1 3,9
<i>limanowski</i>	12052	0,0	12230	0	178	0,0
<i>miechowski</i>	2334	0,0	17293	45,6	14959	45,6
<i>myślenicki</i>	16580	12,2	14771	8,8	-1809	-3,4
<i>nowosądecki</i>	56	0,0	665	0	609	0,0
<i>nowotarski</i>	16975	0,0	15096	0	-1879	0,0
<i>olkuski</i>	256680	97,0	216953	97,4	-39727	0,4
<i>oświęcimski</i>	586429	4,1	578988	3,6	-7441	-0,5
<i>proszowicki</i>	0,0	0,0	0,0	40,9	0,0	40,9
<i>suski</i>	11205	81,0	16749	40,9	5544	-40,1
<i>tarnowski</i>	42120	0,0	37690	0	-4430	0,0
<i>tatrzański</i>	6154	0,0	10778	0	4624	0,0
<i>wadowicki</i>	63946	0,0	42842	0	-21104	0,0
<i>wielicki</i>	1435	0,0	1750	0,0	315	0,0
<i>m. Kraków</i>	4910014	0,4	5036071	1,1	126057	0,7
<i>m. Nowy Sącz</i>	93217	29,1	80222	42,8	-12995	13,7
<i>m. Tarnów</i>	1247684	31,6	1244204	61,4	-3480	29,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Największa emisja pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych ma miejsce w Krakowie a ponadto w Tarnowie, Nowym Sączu oraz powiecie chrzanowski. Udział pyłów zatrzymanych, w ogólnej wielkości emisji pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych jest znaczący. Blisko 100 procent pyłów zatrzymywanych było w 2012 r w Tarnowie oraz powiatach krakowskim, chrzanowskim, nowosądeckim, oświęcimskim, olkuskim.

Tabela 24 Emisja pyłów i udział pyłów zatrzymanych w powiatach w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012

powiat	emisja pyłów ogółem (tys. t/r)	pyły zatrzymane (%)	emisja pyłów ogółem (tys. t/r)	pyły zatrzymane (%)	zmiany emisji pyłów (tys. t/r)	zmiany udziału pyłów zatrzymanych (pp)
	2009	2009	2012	2012	2009-2012	2009-2012
<i>bocheński</i>	0,0	94,5	0,00	95,2	0,0	0,7
<i>brzeski</i>	0,0	92,4	0,00	65,8	0,0	-26,6
<i>chrzanowski</i>	0,5	99,7	0,40	99,8	-0,1	0,1
<i>dąbrowski</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>gorlicki</i>	0,0	94,6	0,1	91,9	0,1	-2,7
<i>krakowski</i>	0,2	99,8	0,3	99,7	0,1	-0,1
<i>limanowski</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>miechowski</i>	0,0	0,0	0,0	46,2	0,0	46,2
<i>myślenicki</i>	0,0	89,7	0,0	47,0	0,0	-42,7
<i>nowosądecki</i>	0,0	99,2	0,0	99,6	0,0	0,4
<i>nowotarski</i>	0,1	84,8	0,0	83,2	-0,1	-1,6
<i>olkuski</i>	0,2	99,1	0,2	99,5	0,0	0,4
<i>oświęcimski</i>	0,1	99,6	0,1	99,7	0,0	0,1
<i>proszowicki</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>suski</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>tarnowski</i>	0,0	83,4	0,0	86,2	0,0	2,8
<i>tatrzański</i>	0,0	0,0	0,00	0,0	0,0	0,0
<i>wadowicki</i>	0,1	89,1	0,00	87,0	-0,1	-2,1
<i>wielicki</i>	0,0	90,0	0,00	0,0	0,0	-90,0
<i>m. Kraków</i>	4910014	0,4	5036071	1,1	126057	0,7
<i>m. Nowy Sącz</i>	0,2	98,6	0,20	99,0	0,0	0,4
<i>m. Tarnów</i>	0,4	99,6	0,50	99,5	0,1	-0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Realizowane projekty przyczyniające się do poprawy stanu środowiska w zakresie jakości powietrza

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 realizowane były następujące działania ukierunkowane na poprawę jakości powietrza:

Działanie 7.2 Poprawa jakości powietrza i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- Zbudowanie zintegrowanego systemu pozyskiwania i dystrybucji energii powstałej ze źródeł odnawialnych na terenie III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego - etap I i II.

Najważniejsze problemy i wnioski

Utrzymujący się zły stan jakości powietrza, stwarzający zagrożenie dla większości mieszkańców województwa wymaga podjęcia zdecydowanych działań poprawiających sytuację. Działania te powinny zmierzać w szczególności do zwiększenia udziału zatrzymywanych zanieczyszczeń do poziomu sięgającego 100% zatrzymania zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych a także radykalnego zmniejszenia niskiej emisji.

3.3.2. Zanieczyszczenie wód

Wody powierzchniowe

Źródła zagrożeń jakości wód to odprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych o różnym stopniu oczyszczenia oraz nieoczyszczonych a także zanieczyszczenia obszarowe.

Na stan jakości wód w roku 2012 wpłynął stan gospodarki ściekami a także malejące zużycie nawozów w rolnictwie.

Ilość ścieków oczyszczonych w ciągu roku ogółem wzrosła z 98430 dam³ w roku 2009 do 101846 dam³ w roku 2012. Ilość ścieków odprowadzonych w czasie doby do kanalizacji wzrosła z 163 dam³ w 2009 do 278 dam³ w 2012.

W stosunku do roku 2009 wzrosła liczba komunalnych oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów z 55 do 57, przy tej samej liczbie 181 oczyszczalni biologicznych i likwidacji oczyszczalni jedynie mechanicznych. Przepustowość oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów wzrosła z 732 486 m³/dobę w roku 2009 do 814 786 m³/dobę w roku 2010, a więc o ok. 11%. W wyniku tych zmian spadła wielkość ładunków zanieczyszczeń w ściekach komunalnych po oczyszczeniu w stosunku do BZT5, ChZT, zawiesiny ogólnej, a także fosforu. Wzrosła natomiast wielkość ładunków azotu.

Tabela 25 Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych po oczyszczeniu w województwie małopolskim w latach 2009-2012

Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych po oczyszczeniu kg/rok					Zmiany w latach 2009 -2012 %
Rodzaj	2009	2010	2011	2012	
BZT5	1 030 467	1 101 097	957 488	988130	-4,1
ChZT	6 145 656	6 684 853	6 082 312	6 032 527	-1,8
zawiesina ogólna	1 489 071	1 433 735	1 261 191	1 204 810	-19
azot ogólny	1 639 018	2 166 539	2 172 919	1 794 032	+9,4
fosfor ogólny	88 849	83 862	83 661	87 684	-1,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W wyniku zachodzących zmian wielkość ładunków zanieczyszczeń w ściekach przemysłowych po oczyszczeniu z wyjątkiem BZT5 i fenoli w okresie 2009-2012 zwiększyła się.

Tabela 26 Ładunki zanieczyszczeń w ściekach przemysłowych po oczyszczeniu w województwie małopolskim w latach 2009-2012

<i>Ładunki zanieczyszczeń w ściekach przemysłowych po oczyszczeniu kg/rok</i>					
<i>rodzaj</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>Zmiany w okresie 2009 -2012 %</i>
<i>BZT5</i>	160 032	165 164	100 538	114 201	-29
<i>ChZT</i>	714 087	782 513	725 544	1 069 232	49
<i>zawiesina ogólna</i>	439 190	458 011	237 769	515 019	17
<i>azot ogólny</i>	197 742	241 869	214 340	225 946	14
<i>fosfor ogólny</i>	6 085	7 482	8 119	10 873	79
<i>fenole lotne</i>	402	251	585	143	-64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jakość wód powierzchniowych w województwie małopolskim badana jest zgodnie z Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Małopolskiego na lata 2010-2012 i Aneksm nr 1 do Programu w 14 punktach pomiarowo-kontrolnych¹³. Została wykonana ocena jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP),¹⁴ w oparciu o elementy biologiczne (w tym monitoring ichtiofauny) oraz hydromorfologiczne i fizykochemiczne. Łącznie w stanie/potencjale ekologicznym dobrym i powyżej (klasy I i II) oceniono około 51% badanych jcwp, stan umiarkowany (III klasa) wystąpił w 22% jcwp, stan słaby także w 22% jcwp, a zły dotyczy 5% jcwp.

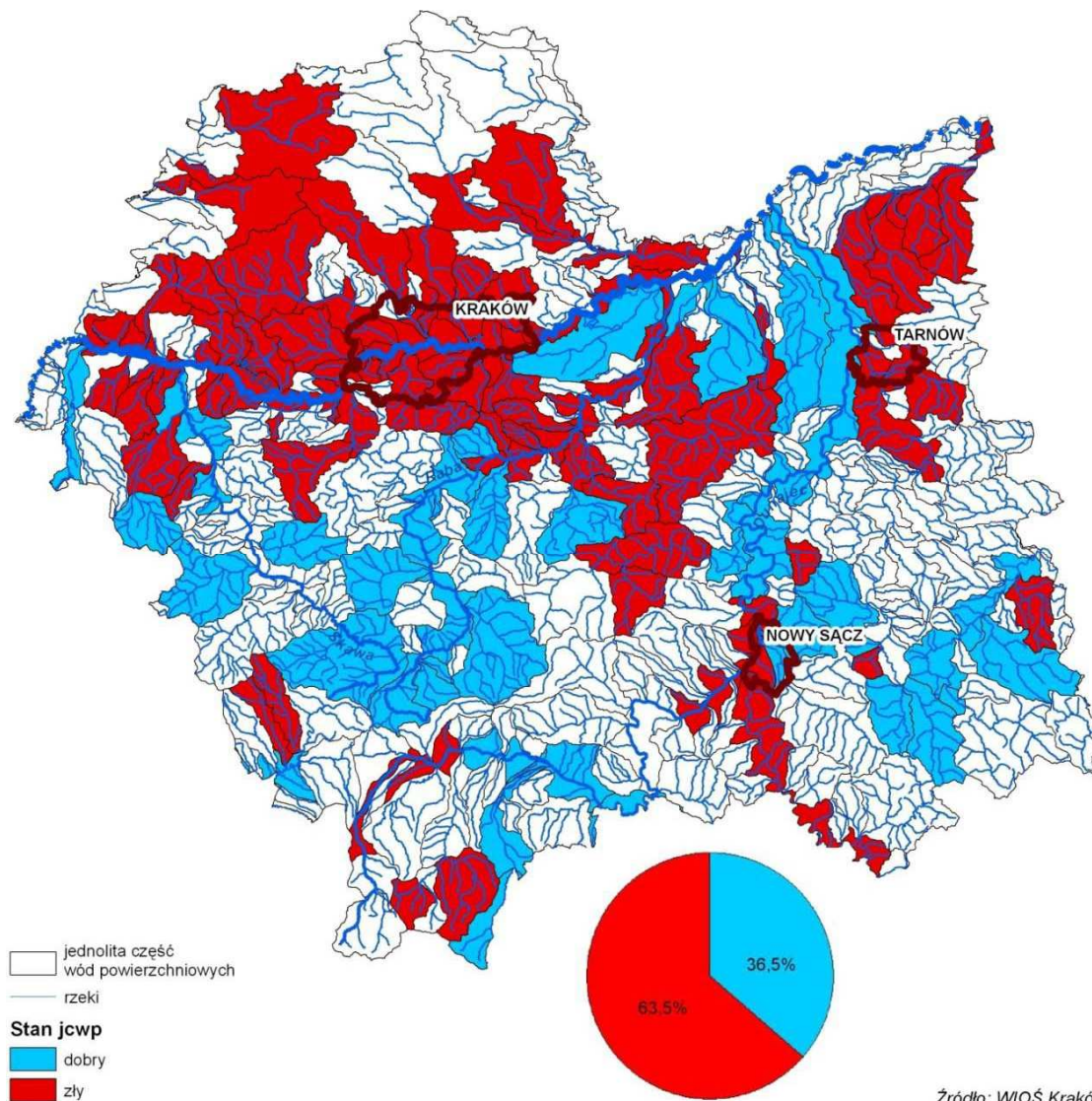
Spośród badanych 89 jcwp dobrego stanu chemicznego nie osiągnęło 7 jcwp. Są to cieki płynące przez teren eksploatacji rud cynku i ołowiu odbierające oprócz ścieków przemysłowych i komunalnych wody z odwadniania zakładu górniczego. Ponadto do tej grupy należały też: odbiornik ścieków komunalnych i przemysłowych z Oświęcimia, odbiornik wód kopalnianych z Zakładu Górniczego Janina i ścieków komunalnych z Libiąża oraz Wisła od Skawy do Skawinki i Dunajec przed zbiornikiem Rożnów.

W ocenie stanu jcwp, będącej wypadkową klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego, wykonanej dla 104 jcwp dobry stan określono dla 36% jcwp a stan zły dla 63,5% badanych jednostek.

13 Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie. Kraków 2013

14 Zgodnie z Ustawą prawo wodne przez jednolite części wód powierzchniowych rozumie się oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych, taki jak: a) jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich części, morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe lub wody przybrzeżne;

Ryc. 19 Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w województwie małopolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników z lat 2010 i 2011

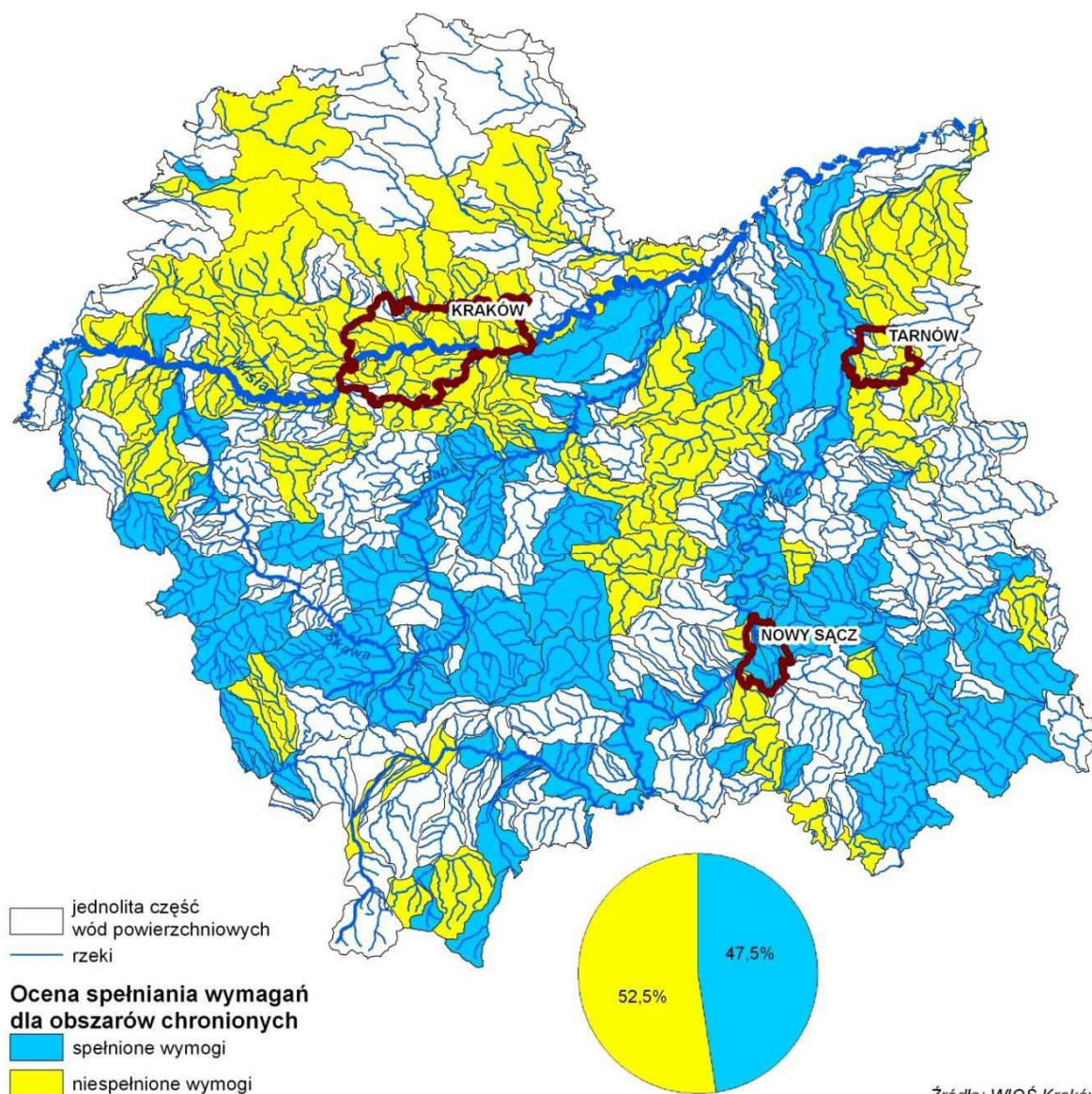

Źródło: WIOŚ Kraków

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie. Kraków 2013

Ocenę spełnienia wymagań dla obszarów chronionych tj. będących jcwp przeznaczonymi do: poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, ochrony gatunków ryb, celów rekreacyjnych - w tym kąpieliskowych oraz wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych, przeprowadzono dla 120 monitorowanych jcwp. Ocena wykazała, że łącznie 47,5% jcwp spełniało wymagania określone dla obszarów chronionych, natomiast 52,5% badanych jcwp ich nie spełniało. Największą grupę (55%) stanowiły wody kategorii A3 wymagające wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego. Do kategorii A2 wód wymagających typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego zaliczono 39% punktów. W jednym punkcie, w potoku Bystra, w ujęciu dla Zakopanego wystąpiła kategoria A1 dla której wody wymagają prostego uzdatniania oraz w jednym w potoku Trzczańskim wystąpiły wody poza kategorią.

Ryc. 20 Ocena spełnienia wymagań dodatkowych jednolitych części wód powierzchniowych w obszarach chronionych w województwie małopolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników 2010 i 2011

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie. Kraków 2013

Wody podziemne

Jakość wód podziemnych określana jest dla jednolitych części wód podziemnych (JCWPd)¹⁵. Dobry stan wód podziemnych oznacza taki stan osiągnięty przez JCWPd, w którym zarówno stan ilościowy, jak i jakościowy określany jest co najmniej jako dobry.

¹⁵ Zgodnie z ustawą prawo wodne przez jednolite części wód podziemnych rozumie się określoną objętość wód podziemnych występującą w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych

Z wydzielonych w województwie małopolskim 22 (JCWPd), monitoringiem w 2012 r objętych było 17¹⁶. W przeprowadzonej ocenie jakości wód w województwie dobry stan chemiczny (klas I, II, III) stwierdzono w 82% badanych wód natomiast słaby (klasa IV, V) w 18%.

Najwyższą I klasę wód stwierdzono w punktach monitoringu w gminach Nowy Targ, Zawoja i Zakopane,. Klasa II została stwierdzona w gminach Szczurowa, Chrzanów, Limanowa, Łososina Dolna, Piwniczna Zdrój, Grudek nad Dunajcem, Rytro, Szaflary, Ochotnica Dolna, Szczawnica, Jabłonka. Wolbrom, Bukowno, Ciężkowice, Zakopane, Bukowina Tatrzańska, Wadowice.

Najgorszą jakością wód V klasy stwierdzono w punktach monitoringu w gminach Kocmyrzów Luborzyca, Charsznica, Nowy Targ, Oświęcim, Niepołomice.

Jakość wód podziemnych przeznaczonych do spożycia, nie spełniających wymagań pobierana była w gminach Szczurowa, Czychów, Trzebinia, Skawina, Kocmyrzów Luborzyca, Igołomia Wawrzeńczyce, Charsznica, m. Nowy Sącz, Nowy Targ, Jabłonka, Chelmek, Oświęcim, Przeciszów, Brzeźnica, Kalwaria Zebrzydowska, Wieprz i Niepołomice.

Najważniejsze problemy i wnioski

Znaczny udział jednolitych części wód powierzchniowych w złym stanie wymaga dalszego porządkowania gospodarki ściekami komunalnymi oraz eliminacji zrzutu nieoczyszczonych ścieków przemysłowych.

Zły stan jakości wód podziemnych pobieranych do spożycia wskazuje na potrzebę kompleksowych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę w obszarach zagrożonych oraz eliminację źródeł zanieczyszczeń wód podziemnych.

3.3.3. Zanieczyszczenie hałasem

Podstawowym, czynnikiem kształtującym klimat akustyczny województwa, oddziałującym w najszerszym zasięgu przestrzennym jest hałas komunikacyjny, głównie drogowy. Wielkopowierzchniowe jest również oddziaływanie hałasu lotniczego. Zarówno rozwój ruchu samochodowego i lotniczego jak i rozwój sieci komunikacyjnej oraz rozmieszczenie nowego zainwestowania mają wpływ na zmiany stopnia i rozmieszczenia przestrzennego zagrożeń.

Mniejszy zasięg przestrzenny mają obszary zagrożone hałasem w otoczeniu linii kolejowych, oraz hałasem przemysłowym i komunalnym.

W roku 2012 przeprowadzone były pomiary hałasu drogowego w 16 miejscowościach województwa¹⁷, na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2010 roku w sprawie sposobu ustalenia wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} . W 12 badanych punktach stwierdzono przekroczenia w wyniku hałasu drogowego wartości

¹⁶ Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie

¹⁷ Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie

dopuszczalnych w porze dziennej oraz w 14 przekroczenia wartości dopuszczalnych w porze nocnej. Wskazuje to na powszechność zagrożeń hałasem drogowym. Pomiary hałasu kolejowego wykonane w 4 punktach pomiarowych wykazały przekroczenia wartości dopuszczalnych w 3 punktach, w tym dwa przy linii kolejowej Kraków Tarnów i jedno linii Kraków Skawina.

W Raporcie o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2012 r. stwierdzono jednak, że stan zagrożenia jest niższy niż w latach wcześniejszych, lecz wynika to ze zmian norm a nie z obniżenia obciążeń hałasem

Pomiary hałasu lotniczego wszystkich lądujących samolotów przeprowadzone w roku 2012 w bliskim sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej, w terenie położonym w odległości ok. 3,2 km od lotniska, stwierdziły równoważny poziom dźwięku w porze nocnej (L_{Aeq}) 51,2 dB.

Istotnym problemem pozostaje lokalna, chociaż dość powszechna uciążliwość hałasowa związana z działalnością gospodarczą, w tym zarówno wytwórczą, jak i usługową.

Do obiektów generujących hałas przemysłowy należą głównie: zakłady przemysłu drzewnego, często lokalizowane w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej, zakłady przemysłu chemicznego, rolno-spożywczego, meblarskiego, zakłady obróbki metali, zakłady budowlane, oraz usługowe. Uciążliwość zakładów usługowych związana jest głównie z ciężkim transportem i rozładunkiem towarów, a także działaniem urządzeń wentylacyjnych i chłodniczych.

Wyrazem zagrożeń hałasem przemysłowym są liczne skargi mieszkańców, które były jedną z przesłanek do przeprowadzenia w 2012 r. 96 kontroli WIOŚ. Przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu emitowanego do środowiska wykazało 41 zakładów, więc 43 % ze wszystkich badanych obiektów.

W województwie małopolskim w 2012 r. sporządzona została mapa akustyczna Krakowa a także dróg krajowych, autostrady A4 oraz kolei. Mapa akustyczna Krakowa wskazuje wielkości powierzchni miasta oraz liczbę ludności narażonej na różne rodzaje hałasu.

Tabela 27 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa ekspozycja na hałas drogowy - L_{DWN} 2012 r

<i>Przedziały emisji [dB]</i>	<i>55-60</i>	<i>60-65</i>	<i>65-70</i>	<i>70-75</i>	<i>>75</i>
<i>Powierzchnia miasta km²</i>	43,45	27,77	16,08	8,49	5,90
<i>Liczba mieszkańców (tys)</i>	123,84	87,66	51,43	18,29	3,64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy akustycznej Krakowa

Tabela 28 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa ekspozycja na hałas tramwajowy L_{DWN} w 2012 r.

<i>.Przedziały imisji [dB]</i>	<i>55-60</i>	<i>60-65</i>	<i>65-70</i>	<i>70-75</i>	<i>>75</i>
<i>Powierzchnia miasta km²</i>	3,24	2,13	0,86	0,18	0,01
<i>Liczba mieszkańców (tys)</i>	15,643	6,690	5,363	1,907	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy akustycznej Krakowa

Tabela 29 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa ekspozycja na hałas kolejowy L_{DWN} w 2012 r.

<i>Przedziały imisji [dB]</i>	<i>55-60</i>	<i>60-65</i>	<i>65-70</i>	<i>70-75</i>	<i>>75</i>
<i>Powierzchnia miasta km²</i>	7,83	4,58	2,46	1,27	0,40
<i>Liczba mieszkańców (tys)</i>	4,116	1,340	0,454	0,021	0,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy akustycznej Krakowa

Tabela 30 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa ekspozycja na hałas przemysłowy L_{DWN} w 2012 r.

<i>Przedziały imisji [dB]</i>	<i>55-60</i>	<i>60-65</i>	<i>65-70</i>	<i>.>70</i>
<i>Powierzchnia miasta km²</i>	8,07	2,66	0,22	1,27
<i>Liczba mieszkańców (tys)</i>	0,022	0,000	0,000	0,000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mapy akustycznej Krakowa

W październiku 2012 weszły w życie przepisy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Zgodnie z nowymi przepisami zwiększono limity dopuszczalnego hałasu. Przepisy te zostały uwzględnione w Programie ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego, przyjętym Uchwałą Nr XLII/663/13 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 30 września 2013 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XXXIV/494/09 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 lipca 2009 r. w sprawie „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego na lata 2009 - 2013”.

W nowo przyjętym programie zwrócono uwagę, że w Programie ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego na lata 2009- 2013 (przyjętym uchwałą

Nr XXXIV/494/09 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 lipca 2009 r.), który obejmował 158,2 km dróg, założono że do roku 2013 powinno powstać ok. 83 km ekranów akustycznych wzdłuż dróg istniejących. Z tego zostało zrealizowane tylko ok. 4 km. Jednocześnie realizowane były zabezpieczenia akustyczne wzdłuż nowo realizowanych dróg.

Obowiązującym obecnie Programem objętych jest 79,2 km autostrad, 212,75 km dróg wojewódzkich, 512,2 km dróg krajowych oraz 134,23 km linii kolejowych. W ramach prowadzonych badań zagrożeń hałasem drogowym stwierdzono, że na ponadnormatywny hałas może być narażonych ok. 164,7 tys. mieszkańców, w tym 2,45 tys. osób na poziom hałasu o najwyższych wartościach. Najdłuższymi odcinkami dróg wywołującymi najwyższą skalę narażenia na hałas mieszkańców wyrażoną wskaźnikiem M^{18} , charakteryzują się: drogi krajowe nr 4, nr 94, nr 79, 75, 7 oraz drogi wojewódzkie nr 968, 794, 948, 774, 933.

Tabela 31 Powierzchnia obszaru przekroczeń i liczba mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas w województwie małopolskim

poziom hałasu (db)	powierzchnia obszaru (km ²)	liczba mieszkańców (tys.)
<i>poziom dźwięku całodobowego L_{DWN}</i>		
64-68	8,27	89,25
68-75	10,43	80,53
>75	1,90	2,45
suma	20,6	164,7
<i>poziom dźwięku w porze nocnej L_N</i>		
59-65	14,40	132,18
65-70	3,53	17,29
>70	0,83	0,46
suma	18,77	149,93

Źródło: Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa Małopolska 2033 – z hałasem nie po drodze

Realizowane projekty na rzecz ograniczeń zagrożeń hałasowych

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 realizowane były następujące działania w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej przyczyniające się do ograniczania zagrożeń hałasowych:

Działanie 4.1 Rozwój infrastruktury drogowej:

- Budowa obwodnic w ciągu dróg wojewódzkich w miejscowościach: Proszowice, Zembrzyce, Dobczyce, Podegrodzie, Szczurowa, Wojnicz,
- Budowa zachodniej obwodnicy Nowego Sącza – połączenie m. Brzezna z drogą krajową nr 28.

Działanie 4.2 Zwiększenie roli transportu zbiorowego w obsłudze regionu

¹⁸ Wskaźnik M odnosi się do wielkości przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu i liczby narażonych mieszkańców.

- Modernizacja linii kolejowej nr 96 Tarnów – Leluchów na odcinku Tarnów – Stróże,
- Modernizacja linii kolejowej nr 94 Kraków Płaszów - Oświęcim na odcinku Kraków Bonarka – Kraków Swoszowice,
- Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Tarnów,
- Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Bochnia,
- Integracja transportu kolejowego z transportem zbiorowym lub prywatnym w m. Skawina.

Najważniejsze problemy i wnioski

Duży udział ludności województwa zagrożonej ponadnormatywnym hałasem stwarza potrzebę szybkiego wdrażania przyjętego programu ochrony przed hałasem.

Nierozwiązany pozostaje problem gospodarki przestrzennej, a także nadzoru, pozwalających w jak najwyższym stopniu minimalizować uciążliwości hałasowe zakładów produkcyjnych i usługowych dla mieszkańców zarówno miast jak i wsi.

3.4. Zagrożenia powodziowe

Województwo małopolskie cechuje się wysokim stopniem zagrożenia powodzią wynikającym z warunków naturalnych, jakie kształtują występowanie deszczy rozlewnych i nawałnych, stosunkowo niskiej retencji powierzchniowej i gruntowej oraz dużych spadków sprzyjających szybkiemu spływowi wód.

Obszar górnej Wisły cechuje się też dużą zmiennością przepływów w poszczególnych latach, a stopień zagrożenia powodzią województwa małopolskiego jest zróżnicowany przestrzennie. Zgodnie z informacją zawartą w Opracowaniu ekofizjograficznym podstawowym do planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, na podstawie danych RZGW w Krakowie, największe zagrożenie na terenie województwa małopolskiego stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, a także Raby, Skawy, Skawinki i Uszwicy. Do powiatów najbardziej zagrożonych należą nowosądecki, limanowski, suski oraz brzeski. Wysoki stopień zagrożenia występuje również w powiatach krakowskim, tarnowskim, gorlickim i nowotarskim.

Wysokie opady o charakterze rozlewnym, występujące na dużych powierzchniach w roku 2010 były przyczyną powodzi, które dotknęły również Kraków.

Zagrożenie powodziowe dorzecza górnej Wisły stanowiło podstawę do sporządzenia Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły, który został ustanowiony Uchwałą Nr 151/2011 Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2011 r. Program jest średniookresową strategią modernizacji systemu ochrony przed powodzią i ma charakter ramowy. Jest ukierunkowany na zabezpieczenie przed katastrofalnymi powodziami. Zawiera listę zadań ochronnych obejmujących modernizację obecnej i realizację nowej infrastruktury technicznej.

W województwie małopolskim sporządzane były studia określające obszary zagrożone powodziami, które zostały wykonane w zlewniach górnego Dunajca do ujścia

Popradu, dolnego Dunajca od ujścia Popradu, dla terenów nieobwałowanych w zlewni Skawy, Soły, Wisłoki i Raby.

Stan rozpoznania obszarów zagrożonych powodzią, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie jest pełny. Zgodnie z obowiązującą Ustawą prawo wodne, zmienioną Ustawą z dnia 5 stycznia 2011r. o zmianie ustawy - Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw dla obszarów dorzeczy, Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej przygotowuje wstępną ocenę ryzyka powodziowego określającą zasięg powodzi historycznych które spowodowały znaczące negatywne skutki. Wstępna ocena ryzyka powodziowego została opracowana w 2011r. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, sporządza się mapy zagrożenia powodziowego a dla obszarów wskazanych na mapach zagrożenia powodziowego sporządza się mapy ryzyka powodziowego, na których przedstawia się stan zagospodarowania obszarów zagrożonych istotnych z punktu widzenia zagrożenia powodziowego. Wykonane dla zlewni Raby studium „Wyznaczenie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w zlewni Raby”, zachowało ważność do dnia sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego.

Ponadto w roku 2013 w ramach „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” wykonane zostały następujące opracowania:

- „Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Skawy”;
- „Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Soły”;
- „Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Dunajca”;
- „Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoki” (w granicach woj. małopolskiego).

Infrastrukturę przeciwpowodziową stanowią zbiorniki retencyjne, wały przeciwpowodziowe oraz umocnienia dna i brzegów cieków (por. Rozdz. 5.7.). W ocenie skuteczności infrastruktury przeciwpowodziowej, wykonanej w Programie ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły stwierdzono niedostateczny stan infrastruktury wskazując m.in. na potrzebę powiększenia rezerwy powodziowej w istniejących zbiornikach oraz modernizację wałów przeciwpowodziowych oraz budowli regulacyjnych i umocnień koryt.

Obecnie na zagrożenie powodziowe Województwa Małopolskiego wpływ mają funkcjonujące zbiorniki: Dobczyce na Rabie, Rożnów na Dunajcu, Czchów na Dunajcu, Czorsztyn na Dunajcu, Sromowce Wyżne na Dunajcu, Klimkówka na Ropie. Ponadto na obszar województwa oddziałują też położone w Województwie Śląskim zbiorniki Goczałkowice na Małej Wiśle, Tresna na Sole, Porąbka na Sole i Czaniec na Sole. Zbiorniki te mają charakter wielofunkcyjny oraz zgodnie z Programem ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły żaden ze zbiorników nie posiada odpowiednio dużej rezerwy powodziowej.

Ukończenie budowy zbiornika Świnna Poręba na Skawie, przewidywane na rok 2013 przesunięto na rok 2015 ustawą z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006–2013”.

Ryc. 21 Obszary zagrożone powodziami w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wstępnej oceny ryzyka powodziowego oraz opracowań Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Skawy, Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Soły, Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Dunajca, Analiza zagrożenia powodziowego w zlewni Wiśłoki* (w granicach woj. małopolskiego)

Projekty wspierające ochronę przed powodzią

Dla tworzenia instrumentów ochrony przed powodzią województwa małopolskiego największe znaczenie miało opracowanie Programu Ochrony Przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły, którego realizacja powinna przyczynić się do zmniejszenia zagrożenia.

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 realizowane były następujące projekty wspierające ochronę przeciwpowodziową:

Działanie 6.2 Rozwój obszarów wiejskich:

- Odbudowa po powodzi Wiejskiego Domu Kultury i stadionu sportowego w Rupniowie,
- Likwidacja skutków powodzi w Gminie Lanckorona,

- Likwidacja skutków powodzi w Gminie Szczucin - Odbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej,
- Likwidacja skutków powodzi w Gminie Wietrzychowice,
- Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 982 na obszarze Gminy Szczucin,
- Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 768 na obszarze Gminy Szczurowa,
- Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 768 na obszarze Gminy Szczurowa,
- Usuwanie szkód powodziowych na wałach Dunajca i Kisieliny w gminie Wietrzychowice,
- Usuwanie szkód powodziowych w korycie rzeki Skawinka oraz potoku Rzepnik w m. Skawina.

Działanie 7.4 Bezpieczeństwo ekologiczne oraz ochrona przed skutkami klęsk żywiołowych:

- Rekultywacja zbiorników Czchów – Rożnów,
- Zbiornik Joniny na potoku Wolninka w gminie Ryglice, podmiot odpowiedzialny Województwo Małopolskie,
- Zbiornik Skrzyszów na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów, podmiot odpowiedzialny Województwo Małopolskie,
- Budowa zbiornika retencyjnego Bieżanów na rzece Serafa w m. Kraków, podmiot odpowiedzialny Województwo Małopolskie.

Najważniejsze problemy i wnioski

Stan zagrożenia powodzią nie jest dostatecznie udokumentowany, w sposób zgodny z wymogami obowiązujących przepisów. Stwarza to bariery dla zwiększenia realizacji ochrony przed powodzią poprzez planowanie przestrzenne. Przepisy prawne nie zwalniające gmin z odpowiedzialności finansowej za wycofywanie terenów budowlanych z obszarów zagrożenia, ogranicza to silnie skuteczną rolę gospodarki przestrzennej. Jednocześnie istniejący stan zagospodarowania dolin rzek wymusza rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej.

Opracowanie i realizacja wymaganych prawnie dokumentów z zakresu ochrony przed powodzią, a także zadań wskazanych w Programie ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły pozwoli na zwiększanie bezpieczeństwa powodziowego. Niezbędne jest jednak wsparcie tych działań kompleksowym podejściem do zwiększania retencji zlewni m.in. przez identyfikację i ochronę naturalnych obszarów polderowych oraz mających naturalne predyspozycje do gromadzenia zasobów wodnych w różnych obszarach zlewni.

3.5. Zagrożenie oraz ochrona przed suszą

Zgodnie z wykonanym dla potrzeb PZPWM opracowaniem Politechniki Krakowskiej opracowaniem *Wskazania do projektu zmiany PZPWM w zakresie gospodarowania wodami ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z zagrożenia*

powodziowego i deficytu wody, występujący w województwie małopolskim reżim niedoborów w wodę, na ogół nie posiada znamion suszy w takim rozumieniu jak w innych regionach. Jednakże cechy środowiska województwa jak duża nierównomierność przepływów wód oraz nierównomierność obszarowa zasilania wód powierzchniowych wodami podziemnymi powodują często dotkliwe niedobory wód, występujące w wielu gminach, głównie w okresie jesienno-zimowym.

Opierając się na opracowaniu Politechniki Krakowskiej można stwierdzić, że najwyższe zagrożenie deficytem ilościowym i jakościowym wód podziemnych występuje w północno zachodniej części województwa (w gminach: Wolbrom, Klucze, Olkusz, Bukowno Chrzanów, Trzebinia, Babice, Alwernia, Oświęcim, Kęty, Wadowice, Czernichów, Liszki, Zabierzów, Wielka Wieś, Skąpa, Trzyciąż), a także w gminach: Kłaj i Niepołomice. Najwyższe zagrożenie deficytem ilościowym wód podziemnych występujące też w gminach powiatów miechowskiego i proszowickiego, myślenickiego, tarnowskiego, gorlickiego i nowosądeckiego. Najwyższy stopień zagrożenia potencjału wód powierzchniowych stwierdzono w gminach Niedźwiedź, Raba Wyżna i Rabka Zdrój, oraz Jordanów (miasto i gmina).

Gminami, w których pokrywają się zagrożenia deficytem wód podziemnych i powierzchniowych są Drwinia, Szczurowa, Rzezawa, Kłaj oraz Jabłonka i Lipnica Wielka.

Według danych Urzędu Marszałkowskiego pochodzących z inwentaryzacji gospodarstw dotkniętych suszą, największa ilość gospodarstw zagrożonych występuje w powiatach nowosądeckim, brzeskim i limanowskim.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo Wodne, ochronę przed suszą prowadzi się zgodnie z planami przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy oraz planami przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych. Aktualnie Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie przystąpił do sporządzania planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły oraz Czarnej Orawy. Plany będą zawierać:

- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych,
- propozycje budowy, rozbudowy lub przebudowy urządzeń wodnych,
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji,
- katalog działań służących ograniczeniu skutków suszy.

Ukończenie prac nad planami przewidywane jest na koniec roku 2016.

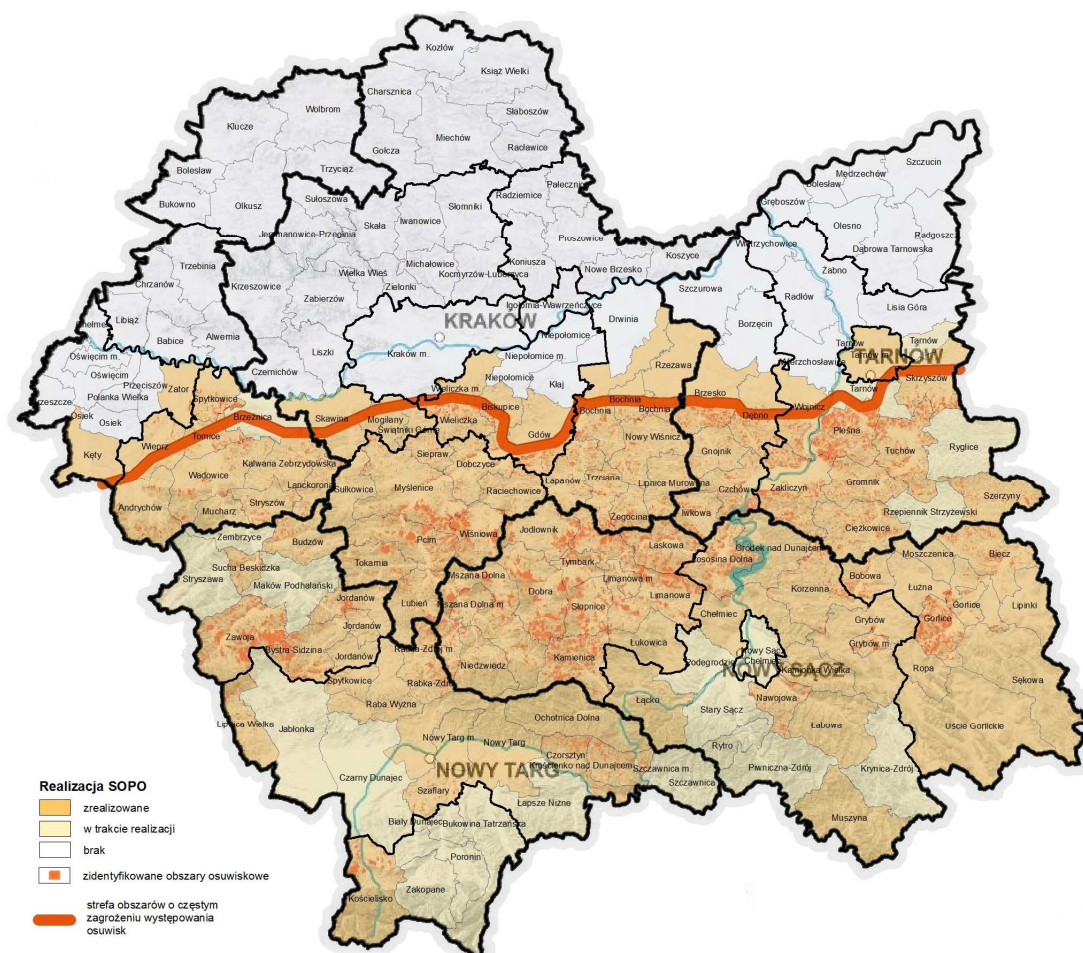
Najważniejsze problemy i wnioski

Duży zasięg obszarów zagrożonych niedoborami wód wyznacza konieczność uwzględniania ochrony zasobów wodnych województwa zarówno pod względem ilościowym i jakościowym w ramach kompleksowych programów gospodarowania zasobami wód. Jednym z ważniejszych działań jest zwiększanie retencji wodnej obszarów, w tym w weryfikacji i realizacji programu małej retencji opartego na identyfikacji potrzeb i możliwości budowy zbiorników. Opracowanie i realizacji planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły oraz Czarnej Orawy powinno stanowić podstawę ochrony przed skutkami suszy oraz odpowiednio do zakresu ustaleń powinno być wspierane przez gospodarkę przestrzenną.

3.6. Zagrożenia osuwiskowe

Województwo Małopolskie należy do obszarów o znacznym zagrożeniu występowaniem osuwisk, wynikającym z podatności podłoża skalnego, a w szczególności utworów fliszowych, nachylenia powierzchni oraz charakteru zawodnienia przypowierzchniowych warstw skalnych. Zagrożenie osuwiskami jest ponadto potęgowane sposobem zagospodarowania terenu, a szczególnie intensyfikacją zabudowy i rozwojem sieci dróg zakłócającym procesy odpływu wód. W ostatnich latach odnotowano w województwie liczne zjawiska osuwisk, z katastrofalną sytuacją w roku 2010. Osuwiska powodują dużą skalę strat materialnych, społecznych i infrastrukturalnych.

Ryc. 22 Stan realizacji projektu SOPO w gminach województwa małopolskiego w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zestawienia - Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy Oddział Karpacki oraz Osuwiska w województwie małopolskim. Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy Oddział Karpacki. Kraków 2012

Zagrożenie osuwiskami na terenie Województwa Małopolskiego dotyczy w szczególności górskiej części Karpat, lecz zjawisko to odnotowywane jest również na obszarze zapadliska karpackiego i na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Rejestracja i badanie osuwisk prowadzone jest od wielu lat. Od roku 2006 realizowany jest

system Osłony Przeciwosuwiskowej Sopo. Podstawowym celem projektu SOPO jest rozpoznanie, udokumentowanie i zaznaczenie na mapie w skali 1 : 10 000 wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce oraz założenie systemu monitoringu wglębnego i powierzchniowego na 100 wybranych osuwiskach. Projekt ma na celu pomoc w zarządzaniu ryzykiem osuwiskowym i ograniczenie szkód i zniszczeń wywołanych rozwojem osuwisk poprzez właściwą realizację zagospodarowania przestrzeni.

W roku 2008 rozpoczęto realizację etapu II programu, który będzie trwał do roku 2015 i który obejmuje wykonanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1 : 10 000, założenie systemu monitoringu powierzchniowego i wglębnego na wybranych 60 osuwiskach karpackich, prowadzenie, uzupełnianie i aktualizacja bazy danych o zagrożeniach osuwiskowych oraz opracowanie w ramach tzw. „ścieżki interwencyjnej” kart dokumentacyjnych osuwisk, które uaktywniły się po bardzo intensywnych opadach deszczu i powodziach w 2010 r.

Projekt SOPO w województwie małopolskim wykonany został w 96 gminach, a w 20 jest aktualnie realizowany.

W ramach rejestracji osuwisk określone są rodzaje osuwisk oraz zalecenia dla zagospodarowania obszaru, w tym wskazywane są osuwiska aktywne nie nadające się do lokalizacji zabudowy, okresowo aktywne stwarzające niebezpieczeństwo, nieaktywne wymagające ograniczeń dla zabudowy oraz tereny zagrożone występowaniem osuwisk, na których realizacja zabudowy wymaga badań i spełnienia zaleceń wynikających z tych badań.

Najważniejsze problemy i wnioski

Liczne i bardzo poważne w skutkach zjawiska osuwisk, które wystąpiły w ostatnich latach, a także realizacja Projektu SOPO ujawniły skalę zagrożenia ruchami masowymi w województwie.

Wykorzystanie zasobu informacji o zagrożeniach uzyskanych w ramach Projektu SOPO stwarza duże szanse na ich ograniczenie. Ważnym ujawnionym problemem jest duży udział terenów zagrożonych w obszarach przeznaczonych pod zainwestowanie w obowiązujących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Rozwiązanie tego problemu, wobec odpowiedzialności finansowej gmin za wycofanie terenów budowlanych, może napotkać na wiele barier. Wskazane jest wypracowanie regionalnej polityki wspierającej rozwiązanie tego problemu.

4. Kultura

4.1. Instytucje kultury

Województwo małopolskie z liczbą 1 683 instytucji kultury znajdowało się w 2012 r. na drugim miejscu w kraju po województwie mazowieckim (1 797 instytucji). Ponad połowę podmiotów prowadzących działalność kulturalną w Małopolsce stanowiły biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne (59,5 %), na pozostałą część składają się domy i ośrodki kultury (15,4 %), kluby i świetlice (10,9 %), muzea (6,6 %), galerie i salony sztuki (4,1 %), kina (2,7 %) oraz teatry i instytucje muzyczne (0,9 %).

Tabela 32 Instytucje i placówki kultury w województwie małopolskim w latach 2009-2012

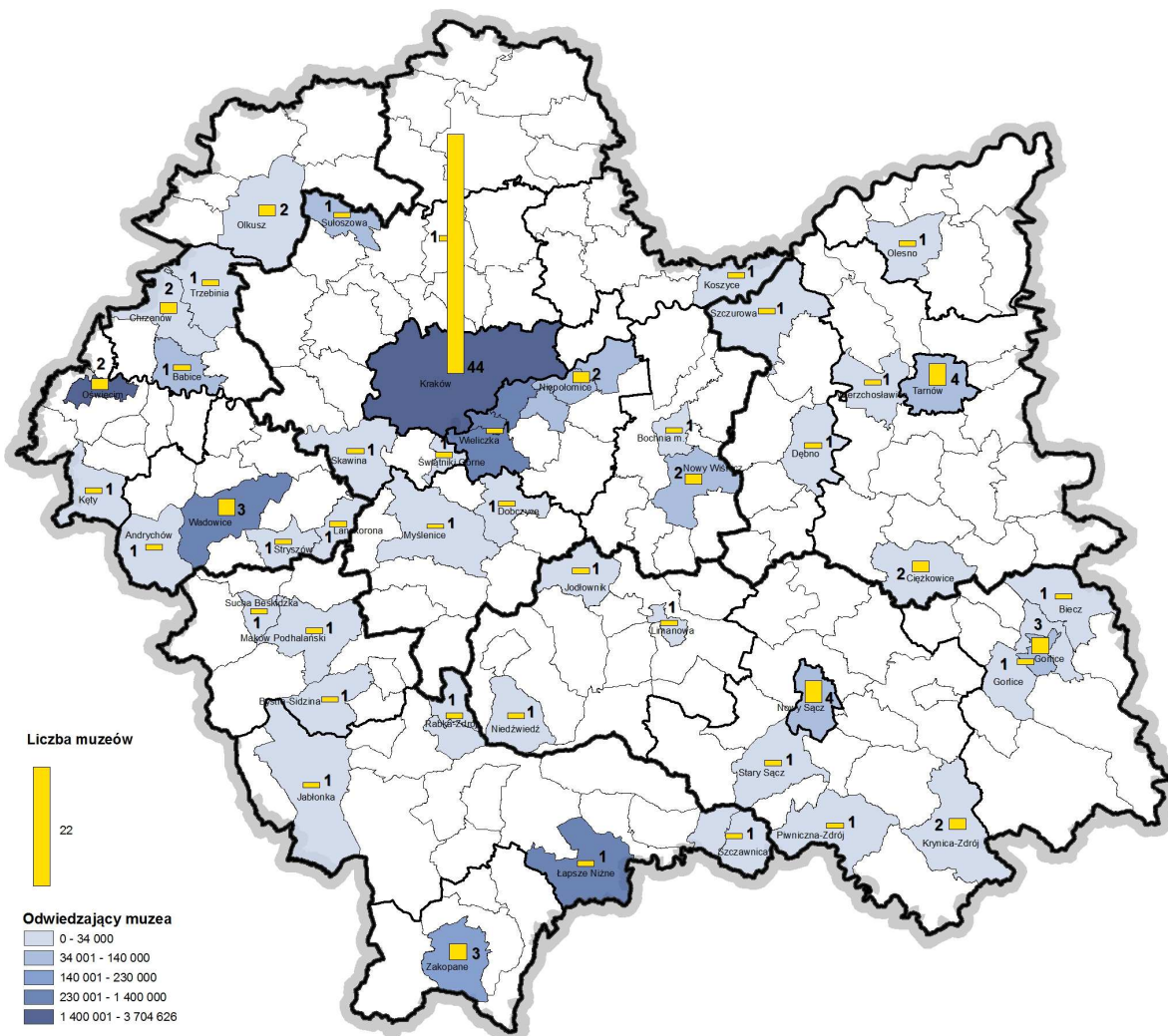
Lp	Instytucje kultury	2009	2012
1	muzea wraz z oddziałami muzealnymi	111	108
2	Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	17	12
3	Kina	43	44
4	Biblioteki i filie biblioteczne	762	744
5	domy kultury, ośrodki kultury	480	430
6	Galerie sztuki	69	67

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od roku 2009 obserwuje się zmniejszenie liczby instytucji kulturalnych (w 2009 - 3491, w 2012 - 3417). W latach 2009 – 2012 ubyło 50 domów i ośrodków kultury, 18 bibliotek, 5 teatrów, 3 muzea oraz 2 galerie sztuki.

Widocznym i stałym zjawiskiem jest koncentracja działalności kulturalnej w stolicy regionu. Kraków skupia aż 44 spośród 108 muzeów województwa (41%), 12 z 44 kin (27%), 55 z 430 domów kultury i podobnych ośrodków (13%) i 71 z 744 bibliotek (9,5%). Na obszarach wiejskich mieści się jedynie 19 muzeów (18%), a także 552 biblioteki (74%) oraz 294 domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice (68%). Pod względem liczby instytucji kultury, a także osób je odwiedzających Kraków zajmuje również czołowe miejsce wśród polskich miast. Na 1000 mieszkańców 302 osoby odwiedza teatry i instytucje muzyczne tj. o 5% mniej niż w 2009 roku (średnio w Polsce 277 osoby, tj. o 8% mniej niż cztery lata wcześniej).

Ryc. 23 Odwiedzający muzea w 2012 r. w województwie małopolskim według gmin

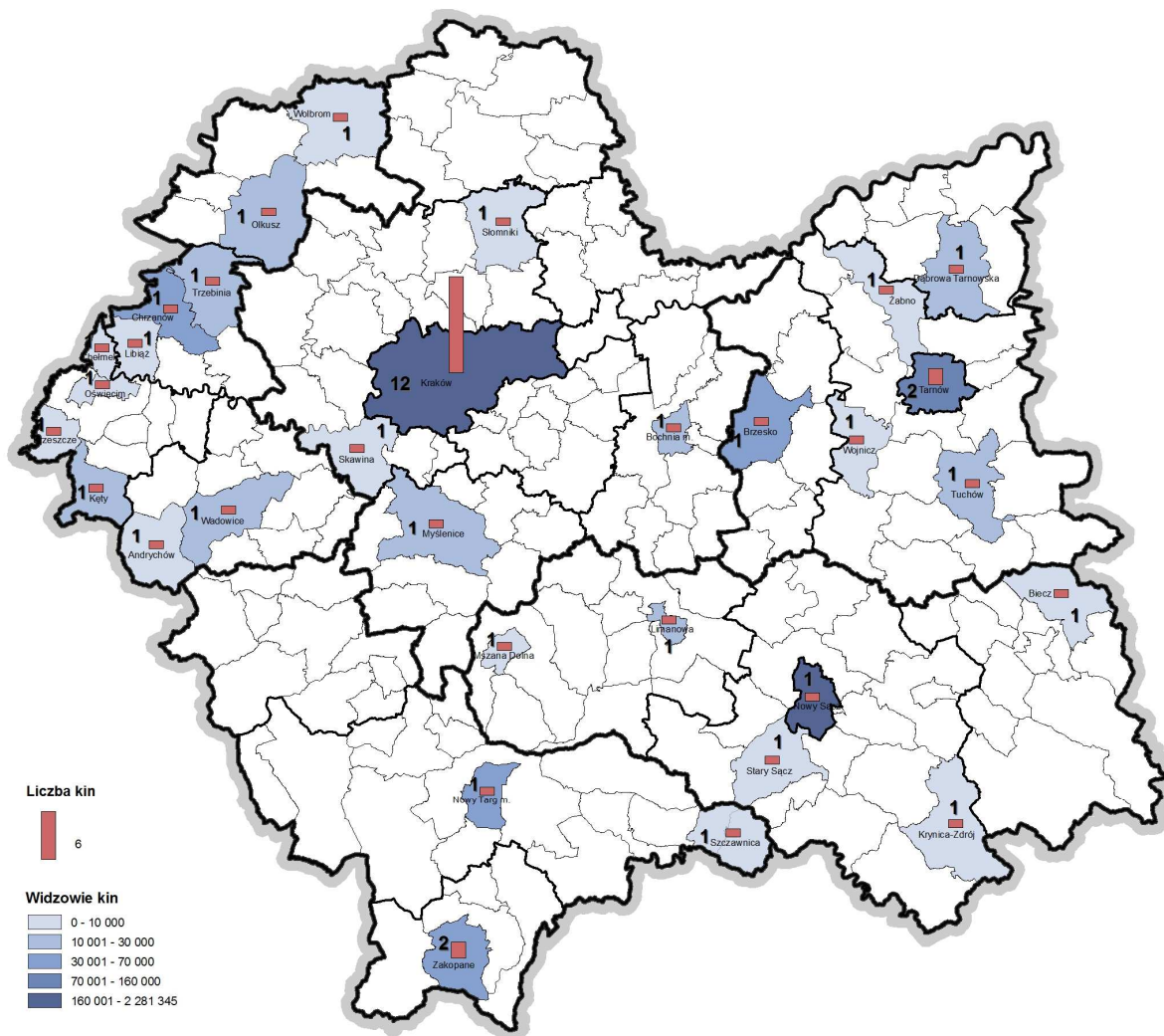
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bogactwo zbiorów muzealnych, galerii, imprez i wydarzeń kulturalnych Małopolski przyciąga liczną publiczność krajową i zagraniczną. W odniesieniu do roku 2009 zmniejszyła się jednak liczba korzystających z tych wydarzeń oraz odwiedzających kina i domy kultury. Zwiększyła się natomiast o 25% liczba odwiedzających muzea, a o 6% liczba odwiedzających teatry i galerie.

W Małopolsce działało w 2012 r. 108 muzeów, co stanowi 14,1 % wszystkich muzeów w Polsce. W posiadaniu małopolskich muzeów w 2012 roku znajdowało się 4,3 mln. muzealiów, co stanowi 27,4% wszystkich muzealiów w Polsce.

Poza muzeami w Krakowie (które odwiedzane są przez 49% odwiedzających muzea w Małopolsce), największą liczbę odwiedzających przyciągają muzea w Oświęcimiu 19,1 %), Wieliczce (14,1,%) oraz w Wadowicach, Niedzicy, Zakopanem, a także Tarnowie, Nowym Sączu, Niepołomicach, Pieskowej Skale, Nowym Wiśniczu, Wygiełzowie i Gorlicach.

Ryc. 24 Widzowie kin w 2012 r. w województwie małopolskim według gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 r. w Małopolsce działało 15 teatrów i instytucji muzycznych posiadających własny stały zespół artystyczny, wśród których znajduje się: 9 teatrów dramatycznych, 2 teatry lalkowe, 1 opera, 2 orkiestry i chóry oraz 1 filharmonia.

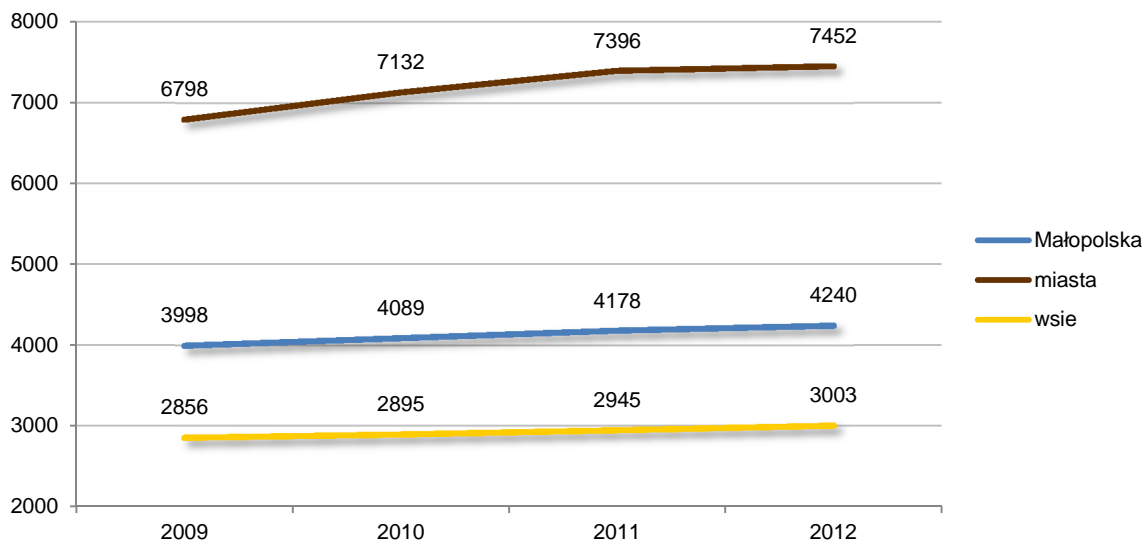
Domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice organizują rocznie ponad 22 tys. imprez kulturalnych w województwie, z czego ok. 8 tys. (36%) na terenie Krakowa, 6,3 tys. (29%) w pozostałych miastach, a ok. 7,7 tys. (35%) w placówkach wiejskich.

Liczba kin od 2009 do 2010 r. r. zwiększyła się o 3, a następnie w roku 2012 zmalała o 2. Liczba seansów w 2012 r. była większa o 20% w porównaniu z rokiem 2009, ale zmalała w odniesieniu do roku poprzedniego. Liczba widzów w kinach utrzymująca się pomiędzy rokiem 2009 a 2011 na poziomie ok. 3,5 mln, zmniejszyła się w roku 2012 do 3 mln. Najlepiej dostępną formą uczestnictwa mieszkańców w kulturze jest sieć bibliotek publicznych. Od 2009 roku obserwuje się jednak spadek ich liczby. Liczba mieszkańców przypadających na jedną bibliotekę publiczną wzrosła z nieco poniżej 4 tys. do poz. 4,2 tys., przy czym na obszarach wiejskich na jedną placówkę przypada 3 tys.

mieszkańców, a w miastach wskaźnik ten jest niemal 2,5 krotnie wyższy i cały czas rośnie. W całym województwie notowany jest wzrost tego wskaźnika, co związane jest ze zmniejszeniem się liczby bibliotek. W latach 2009 – 2012 ubyło 18 bibliotek w całym województwie - 9 na obszarach wiejskich i 9 w miastach.

93 % bibliotek oraz placówek bibliotecznych było w 2012 r. wyposażonych w komputery, z czego 94 % miało zapewniony dostęp do Internetu. Powiększył się zasób zdigitalizowanych zbiorów bibliotecznych.

Wykres 6 Liczba ludności na 1 bibliotekę w 2012 r. w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biblioteki w ciągu ostatnich lat w istotny sposób zmieniły swoją ofertę i sposób działania (między innymi w wyniku realizacji Programu Rozwoju Bibliotek oraz Programu Wieloletniego KULTURA+, Priorytet Biblioteka+). Stają się miejscami pełniącymi w coraz większym stopniu funkcję miejsca spotkań, łączącego zalety przestrzeni prywatnej i publicznej. Oferta bibliotek stopniowo wzbogacana jest o działania związane z nowoczesnymi technologiami i animacją społeczną. Obserwuje się rosnące zainteresowanie ofertą bibliotek wśród seniorów, dzieci z gorzej sytuowanych rodzin i osób poszukujących pracy (100 tysięcy mieszkańców małych miejscowości wykorzystuje komputery w bibliotekach do pisania dokumentów aplikacyjnych i poszukiwania pracy przez Internet). Biblioteki odgrywają też znaczącą rolę w redukowaniu wykluczenia cyfrowego, szczególnie w małych miejscowościach, w których z bibliotek publicznych korzysta prawie 30% mieszkańców. Prawie 250 tysięcy mieszkańców małych miejscowości w bibliotece po raz pierwszy zetknęło się z komputerem, dla niemal 200 tysięcy osób to jedyne miejsce, gdzie mogą skorzystać z internetu.¹⁹

¹⁹ Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego, Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współpraca Departament Sportu Turystyki i Rekreacji UMWM, Załącznik do Uchwały nr 1315/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 r.

4.2. Obiekty zabytkowe

Obszar województwa małopolskiego szczyci się bogactwem dziedzictwa kulturowego, w tym zachowanego zasobu obiektów zabytkowych. Atrakcyjność kulturowa Małopolski wiąże się zarówno z ilością, jak i różnorodnością zasobów.

Spośród 14 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową **Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO**, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce: historyczne centrum Krakowa, Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni, Auschwitz-Birkenau, niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945), Kalwaria Zebrzydowska: zespół architektoniczno-krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy, kościoły drewniane południowej Małopolski (Binarowa, Dębno Podhalańskie, Lipnica Murowana, Sękowa), drewniane cerkwie w polskim rejonie Karpat: Brunary Wyżne, Kwiatów, Owczary, Powroźnik (obiekty te stanowią część szerszego wpisu obejmującego cerkwie w polskim i ukraińskim rejonie Karpat). Od roku 2009 nastąpiły dwie zmiany: wprowadzona została na listę UNESCO grupa drewnianych cerkwi (nowy wpis z 2013 r.) oraz Kopalnia soli w Bochni (rozszerzenie w 2013 r. istniejącego wpisu kopalni w Wieliczce z roku 1978).

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Pomnik historii ustanawiany jest Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. W granicach województwa małopolskiego za pomniki historii uznanych zostało 5 obiektów (wśród 54 z terenu całego kraju): Kraków – historyczny zespół miasta, Wieliczka – kopalnia soli, Bochnia – kopalnia soli, Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego oraz Raclawice – teren historycznej Bitwy Raclawickiej. Obiekty te zostały uznane za pomniki historii w latach 1994-2004, w ostatnich czterech latach nie nastąpiły żadne zmiany w tym zakresie.

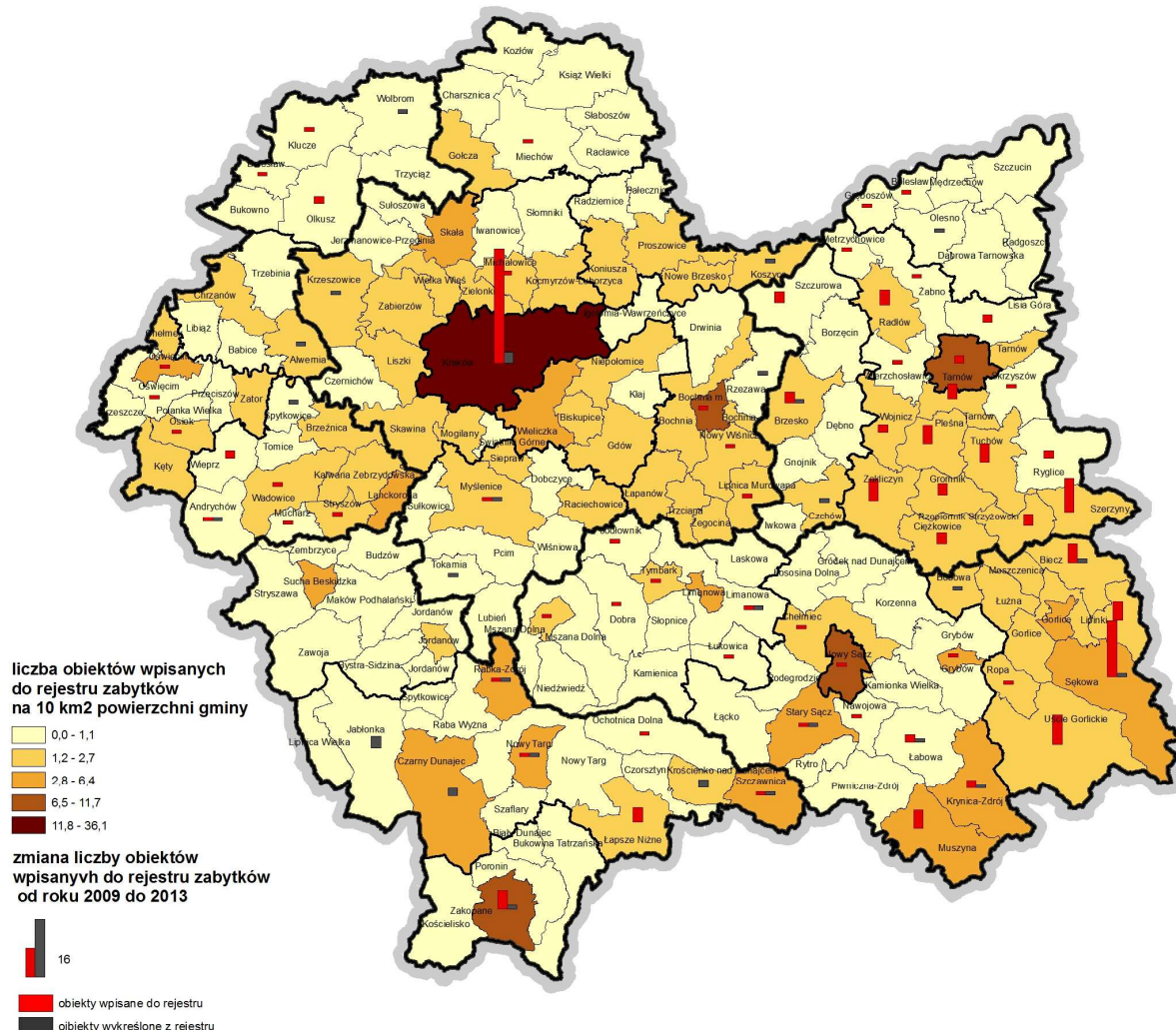
W **rejestrze zabytków nieruchomości** województwa małopolskiego znajduje się 5060 obiektów. Nasycenie obszaru Małopolski obiektami zabytkowymi (3,3ob./10km²) jest bardzo wysokie – wyższe jest tylko w województwie dolnośląskim (4,1ob./10km²). W granicach województwa małopolskiego największe nasycenie obiektami wpisanymi do rejestru występuje w Krakowie oraz pozostałych większych miastach: Tarnowie i Nowym Sączu.

Pomiędzy rokiem 2009 a 2013 wydanych zostało 179 decyzji o wpisie do rejestru zabytków (podobna liczba nowych wpisów do rejestru zanotowana została w okresie 4 lat przed rokiem 2009) oraz 33 decyzje o wykreśleniu obiektów z rejestru. Decyzje o wykreśleniu związane są z utratą wartości obiektu lub jego zniszczeniem. Wśród obiektów włączonych do rejestru przeważają cmentarze wojenne z okresu I Wojny Światowej położone we wschodniej części województwa (wiąże się z nimi aż 30% nowych decyzji)

oraz obiekty sakralne. Największa liczba nowych wpisów dotyczy Krakowa (31), gminy Sękowa (15), Szerzyny (9), Uście Gorlickie (8) oraz Zakliczyn (6).

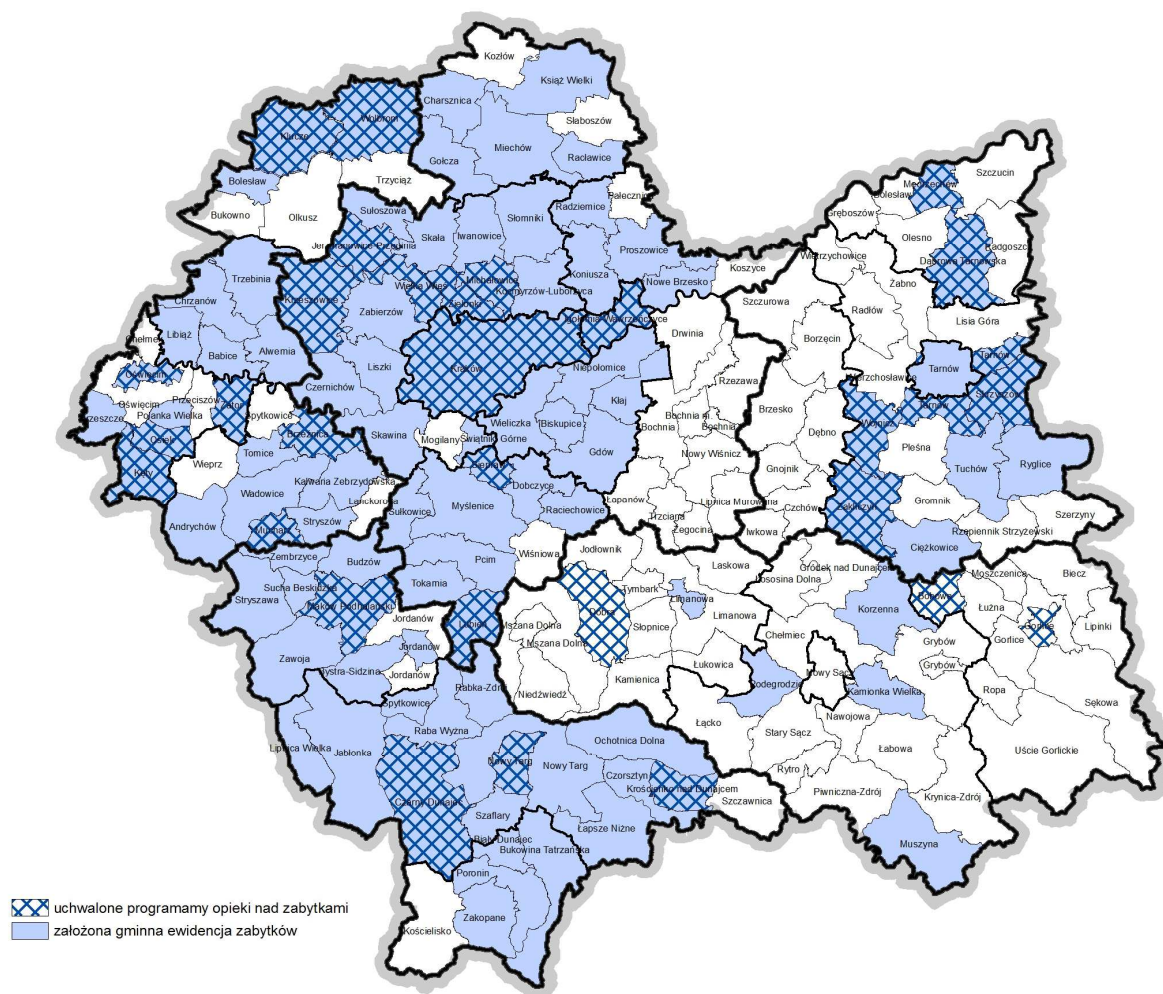
Ryc. 25 Nasylenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków w 2013 r. oraz zmiana liczby obiektów wpisanych do rejestru w latach 2009-2013 w województwie małopolskim według gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu: *Rejestr zabytków nieruchomych województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy. Stan grudzień 2013 r.*, WUOZ w Krakowie

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U z 2010 r. Nr 75 poz. 474) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, spowodowały zmianę rangi obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków. W odniesieniu do obiektów ujętych w ewidencji wymagane jest uzgodnienie wojewódzkiego konserwatora zabytków przy wydawaniu pozwolenia na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego, a także przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ryc. 26 Stan wykonania gminnych ewidencji zabytków i programów opieki nad zabytkami w 2013 r. w województwie małopolskim

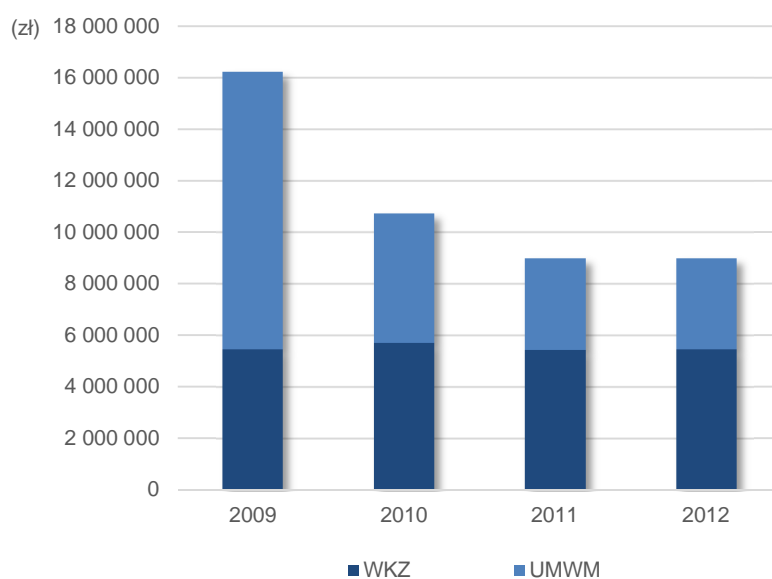
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUOZ w Krakowie

Ewidencja zabytków prowadzona jest na poziomie krajowym, wojewódzkim oraz lokalnym. W ewidencji wojewódzkiej figuruje ok. 47,5 tys. obiektów. Samorządy gminne, które zobowiązane są do założenia gminnych ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych, stopniowo weryfikują zestawienia przekazane przez Konserwatora Zabytków. W 2009 r. gminne ewidencje posiadały 32 samorządy, do końca 2013 r. liczba gmin, które założyły ewidencje zwiększyła się do 98. Wciąż jednak blisko połowa gmin nie utworzyła kart adresowych.

Zakładanie kart adresowych gminnych ewidencji zabytków jest okazją do weryfikacji danych o zasobach figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W wyniku przeprowadzanych prac terenowych wskazywane są do wykreślenia z ewidencji obiekty, które zostały rozebrane, zniszczone lub straciły wartość zabytkową. Dotyczy to przede wszystkim tradycyjnej wiejskiej zabudowy drewnianej. Postępujące tempo zaniku przykładów drewnianej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej zagraża nieodwracalnymi stratami. Istniejące na obszarze województwa skanseny mają bardzo ograniczone możliwości przyjmowania tego typu obiektów (ograniczenia przestrzenne i finansowe).

Samorząd województwa małopolskiego realizuje projekty, mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego regionu. Corocznie przekazywane zostają fundusze na wspieranie prac restauratorskich, konserwatorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. Ogłaszany jest również konkurs Kapliczka dla jednostek samorządowych podejmujących prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach (obejmujący prace również przy obiektach, które nie są wpisane do rejestru zabytków).

Tabela 33 Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Urzędu Marszałkowskiego na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWM i WUOZ

Kraków jest jedynym miastem w kraju uhonorowanym specjalnym finansowym wsparciem przeznaczanym bezpośrednio z budżetu Kancelarii Prezydenta RP. W latach 2009–2012 Kancelaria Prezydenta RP oddała każdego roku do dyspozycji SKOZK sumę 42,0 mln zł. Kwoty przekazywane z budżetu państwa za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP pozwalają każdego roku prowadzić intensywne prace rewaloryzacyjne w ponad 100 obiektach zabytkowych na terenie Krakowa.

4.3. Dobra kultury współczesnej

Dobra kultury współczesnej to *niebędące* zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna. Pierwsza lista dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego została opracowana w 2009 r. i obejmowała 104 obiekty wyodrębnione w oparciu o kryteria wartości artystycznej lub historycznej, unikalności, nowatorstwa, symbolu/znaku, tradycji miejsca, kontekstu, uznania współczesnych. Lista obejmowała 68 budynków, 26 pomników, 5 detali architektonicznych, 3 założenia urbanistyczne oraz 2 elementy małej architektury. 16 obiektów z tej listy zostało do 2012 r. włączonych do ewidencji zabytków nieruchomości, w związku z czym obiekty te nie powinny być już ujmowane na liście dóbr kultury współczesnej.

Tabela 34 Obiekty z listy dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego opracowanej w 2009 r. włączone do 2012 r. do ewidencji zabytków nieruchomości

Lp.	Powiat	Gmina	Obiekt	Kategoria
1	Krakowski	Kraków m.	Centrum Administracyjne Huty im. T. Sendzimira	budynek usługowy
2	Krakowski	Kraków m.	Biurowiec Instytutu Górnictwa Naftowego i Gazownictwa, ul. Lubicz 25	budynek usługowy
3	Krakowski	Kraków m.	Teatr Ludowy	budynek usług kultury
4	Krakowski	Kraków m.	Pawilony sportowe przy stadionie KS Korona	budynek usług sportu
5	Krakowski	Kraków m.	Budynek mieszkalny, tzw. <i>Bankowiec</i> , ul. J. Fałata 2	budynek mieszkalny
6	Krakowski	Kraków m.	<i>Dom stu balkonów</i> , ul. Retoryka 4	budynek mieszkalny
7	Krakowski	Kraków m.	Budynek biurowy <i>Biprocemwap</i> , ul. Morawskiego 5	budynek usługowy
8	Krakowski	Kraków m.	Galeria Sztuki Współczesnej <i>Bunkier Sztuki</i>	budynek usług kultury
9	Krakowski	Kraków m.	Biblioteka Główna AGH	budynek oświaty
10	Krakowski	Kraków m.	Kino <i>Kijów</i>	budynek usług kultury
11	Krakowski	Kraków m.	Hotel <i>Cracovia</i>	budynek usług turystycznych
12	Krakowski	Kraków m.	Mozaika <i>Kłosa</i> , ul. Długa 7	detal architektoniczny
13	Krakowski	Kraków m.	Kościół pw. NMP Królowej Polski, zw. <i>Arką Pana</i>	budynek sakralny
14	Krakowski	Kraków m.	Kościół pw. św. Maksymiliana Marii Kolbe	budynek sakralny
15	Krakowski	Kraków m.	Muzeum Narodowe	budynek usług kultury
16	Myślenicki	Dobczyce	<i>Zespół klasztorny Sercanów, Stadniki</i>	budynek sakralny

Źródło: Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017 – projekt udostępniony w bip w kwietniu 2014

Zmniejszenie się liczby dóbr kultury współczesnej wiąże się w tym przypadku ze wzmocnieniem ochrony obiektów – wpis do ewidencji zabytków niesie za sobą konieczność uzgadniania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórce obiektu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Status ochrony obiektów wskazywanych jako dobra kultury współczesnej jest słaby. Rzeczywista ochrona możliwa jest wyłącznie poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W praktyce zużycie obiektów wynikające z upływu czasu przy jednoczesnym niedocenianiu ich wartości powoduje presję inwestorów na dokonywanie rozbiórki lub gruntownej przebudowy.

4.4. Parki kulturowe

Park kulturowy jest narzędziem kompleksowej ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Celem ustanowienia takiej formy ochrony jest zintegrowana ochrona i zachowanie wybitnych wartości kulturowych i krajobrazowych, powstrzymanie ich degradacji oraz zrównoważona aktywizacja gospodarcza, w tym racjonalne wykorzystanie dla potrzeb przemysłów czasu wolnego.²⁰

W obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego* z 2003 roku wskazano utworzenie 224 parków kulturowych, w tym 56 – do utworzenia w pierwszej kolejności, 168 – w drugiej. Do 2009 roku istniał w granicach województwa tylko jeden park kulturowy - *Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej* (w 2006 roku powstały dwa parki kulturowe: *Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej* i *Zwierzyniecki Park Kulturowy*, przy czym uchwała dotycząca Zwierzynieckiego Parku Kulturowego została uchylona w 2007 r.). W 2010 roku przez Radę Miasta Krakowa został powołany *Park Kulturowy Stare Miasto*. Od tego czasu na obszarze Małopolski nie został utworzony żaden nowy park kulturowy.

W całym kraju do 2013 roku powstało zaledwie 26 parków kulturowych.

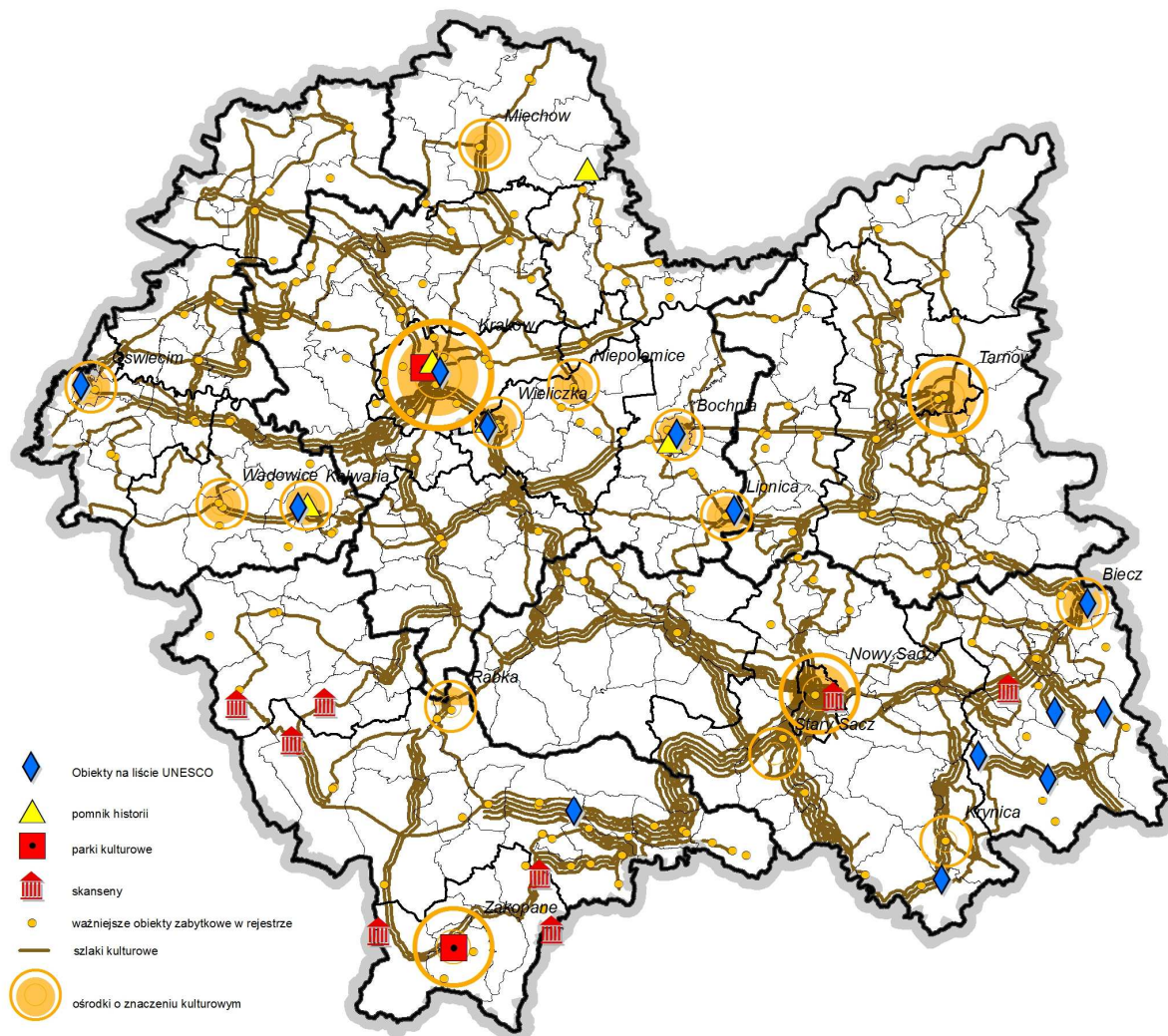
4.5. Szlaki kulturowe

Szlaki kulturowe w Małopolsce tworzą bogatą sieć powiązań o bardzo różnorodnej tematyce. Trasy szlaków w wielu miejscach przecinają się i pokrywają, umożliwiając koncentrowanie się na temacie wiodącym lub zwiedzaniu miejsc i obiektów o zróżnicowanym charakterze.

---

²⁰ Arvay-Podhalańska E., Rozenau-Rybowicz A., Podhalański B., *Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Problematyka dziedzictwa kulturowego i jego ochrony*, 2012

Ryc. 27 Powiązania zasobów głównymi szlakami kulturowymi Małopolski

Źródło: opracowanie własne w oparciu o: *Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Problematyka dziedzictwa kulturowego i jego ochrony*, 2012

Obserwowany jest w ostatnich latach wzrost popularności szlaków kulturowych ze strony zwiedzających oraz wzrost zainteresowania ze strony organizatorów do tworzenia nowych tras. Przez obszar Małopolski prowadzi ponad 110 szlaków kulturowych:

- 6 szlaków międzynarodowych – Międzykulturowy szlak turystyczny pogranicza Polsko-Słowackiego, Szlak Greenways Kraków – Morawy – Wiedeń, Szlak Europejskich Cmentarzy, Szlak Maryjny Częstochowa – Mariazelli, Szlak Zbójników Karpaccich, Transgraniczny Szlak Tradycji;
- 7 szlaków ponadregionalnych: Droga św. Jakuba, Południowo-zachodni szlak cysterski, Szlak frontu wschodniego I Wojny Światowej, Szlak Jagielloński, Szlak naftowy, Szlak orlich gniazd, Turystyczny szlak gniazd rodowych Lubomirskich
- ponad 30 szlaków regionalnych: Dwory Małopolski, Karpacki Szlak Rowerowy, Małopolska Miodowa Kraina, Małopolska Romańska, Małopolska wieś dla dzieci, Małopolska wieś dla seniorów, Małopolska wieś pachnąca ziołami, Małopolski Szlak Bożogrobców, Małopolski Szlak Literacki, Małopolski Szlak

Owocowy, Małopolski Szlak Powstania Styczniowego, Małopolski Szlak Śladami bł. Jana Pawła II, Małopolski Szlak Winny, Małopolska Trasa Smakoszy, Małopolska Trasa UNESCO, Solny Szlak, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Cerkwi Łemkowskich, Szlak Jaskiniowców, Szlak Oscypkowy, Szlak Schronów II Wojny Światowej Stellung - Proszowice, Szlak Pierścień Jurajski, Szlak Młodopolska Małopolska, Szlak Śladami Żydów Małopolskich, Szlak Średniowiecznych Miasteczek Małopolski, Szlak Średniowiecznych Rynków, Śliwkowy Szlak, Szlak Tradycyjnego Rzemiosła Małopolski, Szlak Zbójników Karpackich, Szlak Via Regia, Szlak Warowni Jurajskich;

- blisko 70 turystycznych tras miejskich (prezentujących zabytki jednej miejscowości, często bez wiodącego tematu, np. zabytki miasta, dziedzictwo kulturowe miejscowości).²¹

Szlaki kulturowe wpływają na podnoszenie atrakcyjności miejsc i obiektów oraz rozwój turystyki kulturowej. Powstają jako różnorodne inicjatywy: lokalne, animowane przez stowarzyszenia lub władze samorządowe. Korzystanie z nich utrudnia brak skoordynowanej struktury zarządzania i informacji.

Małopolski Instytut Kultury stworzył platformę informacyjno-promocyjną (kierowaną zarówno do turystów, jak i do operatorów szlaków kulturowych), która stanowi próbę zgromadzenia w jednym miejscu rozproszonych dotychczas informacji o szlakach.

4.6. Inwestycje w dziedzinie kultury

W latach 2010-2013 bardzo ważnym źródłem finansowania projektów związanych z kulturą, w tym nieinwestycyjnych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych był Małopolski Regionalny Program Operacyjny.

Tabela 35 Ważniejsze inwestycje w dziedzinie kultury realizowane w latach 2010-2013 w ramach MRPO w województwie małopolskim

<i>lp</i>	<i>Nazwa inwestycji</i>	<i>Instytucja</i>	<i>Miejscowość</i>
1	Budowa Muzeum Tadeusza Kantora oraz siedziby Ośrodka Dokumentacji	Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora	Kraków
2	Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie	Teatr im. J. Słowackiego	Kraków
3	Budowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie, w tym Gmachu	Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie	Kraków
4	Utworzenie Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie	Gmina Miejska Kraków	Kraków
5	Centrum Kongresowe (Rondo Grunwaldzkie)	Gmina Miejska Kraków	Kraków
6	Modernizacja obiektu Pałac pod Krzysztoforą – głównej siedziby Muzeum	Gmina Miejska Kraków	Kraków

²¹ Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017 – projekt udostępniony w bip w kwietniu 2014

<i>lp</i>	<i>Nazwa inwestycji</i>	<i>Instytucja</i>	<i>Miejscowość</i>
7	Przebudowa Muzeum Dom Rodzinny Jana Pawła II w Wadowicach	Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II	Wadowice
8	Budowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Oświęcimiu wraz z infrastrukturą towarzyszącą	Gmina Miasto Oświęcim	Oświęcim
9	Budowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chrzanowie przy ul. Broniewskiego	Gmina Chrzanów	Chrzanów
10	Przebudowa i rozbudowa istniejącego budynku gminnego na Regionalny Ośrodek Kultury Doliny Karpia w Zatorze, wraz z infrastrukturą	Gmina Zator	Zator
11	"Przebudowa, modernizacja i rozwój infrastruktury Miejskiego Ośrodka Kultury - Samorządowej Instytucji Kultury"	Miasto Nowy Sącz	Nowy Sącz
12	Modernizacja obiektu kultury w mieście Olkusz	Gmina Olkusz	Olkusz
13	Budowa Regionalnego Centrum Kulturalno-Bibliotecznego w Brzesku	Gmina Brzesko	Brzesko
14	Budowa Biblioteki wraz z Izbą Pamięci Narodowej i Centrum Konferencyjnym Współpracy z Zagranicą	Gmina Tymbark	Tymbark
15	Modernizacja budynku Miejskiego Ośrodka Kultury w Szczawnicy	Urząd Miasta i Gminy Szczawnica	Szczawnica
16	Modernizacja Tarnowskiego Teatru	Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie	Tarnów
17	Adaptacja pomieszczeń stajni cugowej w Zespole Dworsko-Parkowym w Brniu pod działalność Centrum Polonii-Ośrodek Kultury, Turystyki i Rekreacji	Powiat Dąbrowski	Dąbrowa Tarnowska
18	Małopolska Sieć Kin Cyfrowych - inwestycja	Fundacja Rozwoju Kina	Kraków

Źródło: Lista projektów indywidualnych w ramach MRPO na lata 2007-2013

Najważniejsze problemy i wnioski

Małopolska znajduje się w ścisłej krajowej czołówce pod względem liczby instytucji muzealnych, poziomu ich merytorycznej działalności oraz znaczenia zbiorów.

Problemem jest tendencja zmniejszania się liczby bibliotek, które w ciągu ostatnich lat w istotny sposób zmieniły swoją ofertę i sposób działania i odgrywają znaczącą rolę w redukowaniu wykluczenia cyfrowego, szczególnie w małych miejscowościach.

Unikalność zachowanego dziedzictwa kulturowego Małopolski potwierdzona została w ostatnich latach kolejnymi wpisami na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO. O randze dziedzictwa kulturowego Małopolski świadczy to, że niemal połowa polskich wpisów na Listę UNESCO dotyczy obiektów położonych w Małopolsce.

W województwie małopolskim występuje bardzo duża liczba zachowanych obiektów zabytkowych o zróżnicowanym charakterze, stanowiących potencjał dla rozwoju turystyki, ale i wymagających ochrony.

Problemem w ochronie części obiektów zabytkowych są nierozstrzygnięte kwestie własnościowe, w tym reprivatyzacyjne, które przekładają się na brak podejmowania

działań remontowych. Sytuacje takie zagrażają degradacją lub całkowitą utratą cennych obiektów.

Zmiana regulacji prawnych dotyczących ewidencji zabytków spowodowała wzmocnienie kontroli nad zasobem obiektów zabytkowych nie znajdujących się w rejestrze.

Prowadzona stopniowa weryfikacja spisów ewidencyjnych wskazuje na znaczące ubywanie zasobów tradycyjnej wiejskiej zabudowy drewnianej. Brak podejmowania działań służących utrzymaniu i zagospodarowaniu najcenniejszych obiektów zagraża nieodwracalnymi stratami. Istniejące skanseny mają ograniczone możliwości rozwoju, dlatego niezbędne jest szukanie nowych rozwiązań umożliwiających zachowanie relikwów tradycyjnej wiejskiej zabudowy.

Obowiązek założenia ewidencji zabytków został wypełniony przez niewiele ponad połowę gmin Małopolski, co wynika w znacznej mierze z niskiej pozycji zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego wśród priorytetów samorządów lokalnych. Znacznie mniejsza jest jeszcze liczba gmin, które wywiązały się z przyjęcia programu opieki nad zabytkami.

Problemem jest punktowa ochrona pojedynczych obiektów zabytkowych, w większości przypadków nie obejmująca kontekstu przestrzennego, ani ekspozycji obiektów. Park kulturowy, jako forma kompleksowej ochrony dziedzictwa kulturowego, jest bardzo słabo wykorzystywany. Powołane zostały zaledwie dwa parki kulturowe z zakładanych ponad dwustu (z czego 56 miało powstać w pierwszej kolejności). Pozostawienie powoływania tej formy ochrony samorządom lokalnym, które nie doceniają wagi problemu zachowania dziedzictwa kulturowego i nie są zainteresowane wprowadzaniem wynikających stąd ograniczeń, przyczyniło się do porażki idei parku kulturowego.

Lista dóbr kultury współczesnej zidentyfikowana na poziomie regionalnym w 2009 r. nie jest uzupełniana ani weryfikowana. Wynika to przede wszystkim z braku jednostki monitorującej to zagadnienie. Status ochrony obiektów wskazywanych jako dobra kultury współczesnej jest słaby. Rzeczywista ochrona możliwa jest wyłącznie poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W praktyce zużycie obiektów wynikające z upływu czasu przy jednoczesnym niedocenianiu ich wartości powoduje presję inwestorów na dokonywanie rozbiórki lub gruntownej przebudowy

Bogata oferta szlaków kulturowych prowadzących przez województwo małopolskie wpływa na podniesienie atrakcyjności miejsc i obiektów oraz rozwój turystyki kulturowej. Problemem jest brak skoordynowanego zarządzania szlakami kulturowymi. Zebranie przez Małopolski Instytut Kultury informacji o szlakach na jednej platformie jest krokiem ułatwiającym pełniejsze z nich korzystanie.

Środki finansowe przekazywane corocznie przez samorząd województwa małopolskiego wpływają na zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawę stanu ich zachowania.

Bardzo ważnym źródłem finansowania projektów związanych z kulturą, w tym nieinwestycyjnych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych był w latach 2010-2013 Małopolski Regionalny Program Operacyjny.

5. Infrastruktura techniczna

5.1. Infrastruktura energetyczna

Systemy dystrybucji energii elektrycznej

W Polsce działa jeden operator systemu przesyłowego obejmujący swym zasięgiem cały kraj, którym jest – przedsiębiorstwo Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A. – PSE Operator S.A. oraz kilkudziesięciu operatorów systemów dystrybucyjnych (OSD). W woj. małopolskim operatorem systemów przesyłowych są oddziały PSE-Południe S.A., PSE-Wschód Operator S.A.

System elektroenergetyczny wysokich napięć województwa małopolskiego jest integralnym elementem sieci krajowej.

Przez obszar woj. małopolskiego przebiegają następujące linie elektroenergetyczne:

- linia elektroenergetyczna 400 kV relacji Tuczawa-Tarnów, Tuczawa-Rzeszów,
- linia elektroenergetyczna 400 kV relacji Tuczawa-Tarnów, Tarnów-Połaniec,
- linia elektroenergetyczna 400 kV relacji Tarnów – Krosno Iskrzynia,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Siersza-Klikowa, Siersza-Lubocza,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Skawina-Byczyna tor 1, tor 2,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Siersza-Klikowa, Lubocza-Wanda,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Skawina-Wanda, Wanda-Lubocza,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Skawina-Klikowa, Siersza-Klikowa,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Skawina-Klikowa, Lubocza-Wanda,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Skawina-Klikowa, Skawina-Wanda,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Poręba-Czeczott,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Byczyna - Siersza,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Połaniec – Klikowa,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Byczyna – Bujaków,
- linia elektroenergetyczna 220 kV relacji Byczyna – Poręba.

oraz są zlokalizowane stacje elektroenergetyczne:

- Stacja Elektroenergetyczna 400/110 kV Tarnów,
- Stacja Elektroenergetyczna 220/110 kV Skawina,
- Stacja Elektroenergetyczna 220/110 kV Lubocza,
- Stacja Elektroenergetyczna 220/110 kV Wanda,
- Stacja Elektroenergetyczna 220/110 kV Klikowa.

W latach 2009 – 2012 przeprowadzono następujące inwestycje (opracowano na podstawie Raportów rocznych PSE z lat 2009-2012):

- remont linii 400 kV Połaniec – Tarnów (2009)
- remont linii 220 kV Połaniec – Klikowa (2009)
- remont linii 400 kV Rzeszów – Tuczawa (2008-2009)
- modernizacja linii 220 kV Poręba-Czeczott,
- modernizacja odcinka linii 220 kV Poręba-Byczyna (2013).
- modernizacja linii 220 kV Połaniec-Klikowa (OPGW) (2013),

- modernizacja SE400/110 kV Tarnów (2012),
- modernizacja SE 220/110 kV Siersza (2013),
- modernizacja SE 220/110 kV Wanda (2012),
- modernizacja SE 220/110 kV Skawina (2012),
- modernizacja SE 220/110 kV Poręba (2012),
- modernizacja SE 220/110 kV Lubocza (2012).

Sieci średnich i niskich napięć zarządzane są przez operatorów systemów dystrybucyjnych. Analiza raportów rocznych operatorów systemów dystrybucyjnych nie wykazała rozwinięcia sieci 110kV.

W odniesieniu do systemu elektroenergetycznego na terenie woj. małopolskiego przewidziane inwestycje w zakresie Krajowej Sieci Przesyłowej przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 36 Planowane przedsięwzięcia w zakresie Krajowej Sieci Przesyłowej

Lp.	Zadanie inwestycyjne	Termin realizacji
1	Modernizacja linii 220 kV Byczyna-Jamki, Byczyna-Koksochemia	2013-2015
2	Rozbudowa i modernizacja stacji Byczyna wraz z wprowadzeniem linii 400 kV Tucznawa-Tarnów (Skawina)	2010-2025
3	Modernizacja stacji 220 kV Koksochemia	2010-2025
4	Modernizacja stacji 400/110kV Tucznawa	2010-2025
5	Modernizacja i przystosowanie zaplecza magazynowego w stacji elektroenergetycznej 400/110 kV Tucznawa	
6	Rozbudowa stacji 220/110 kV Skawina o rozdzielni 400 kV i 110 kV wraz z wprowadzeniem linii 2x400 kV Tarnów-Tucznawa, Rzeszów-Tucznawa	2012-2016
7	Montaż TR 400/110 kV450 MVA w SE Skawina	2014
8	Modernizacja obwodów pierwotnych rozdzielni 220 kV w stacji Klikowa	2013-2014
9	Zakup i montaż urządzeń do kompensacji mocy biernej w stacji Tarnów	2013-2017
10	Rozbudowa i modernizacja stacji 400/110 kV Tarnów	2013-2014
11	Wprowadzenie linii 220 kV Siersza-Klikowa do stacji Lubocza	2010-2015
12	Dostosowanie linii 220 kV Byczyna-Siersza do większych przesyłów mocy (przystosowanie linii do pracy przy temperaturze projektowej 60 °C)	2020
13	Rozbudowa stacji Siersza o rozdzielnię 400 kV Siersza i wprowadzenie do niej jednego toru linii 400 kV Rzeszów – (Skawina) – Tucznawa	2030
14	Modernizacja linii 220 kV Łośnice-Koksochemia, Łośnice-Kielce, Łośnice-Siersza	2014-2015
15	Budowa 3-torowej linii 2x400+220 kV Byczyna – Czeczott – Podborze z torem 220 kV w relacji Byczyna-Bieruń-Poręba-Podborze	2020

16	Budowa stacji 400/220 kV Podborze z TR 400/220 kV, 500 MVA oraz wprowadzenie do tej stacji istniejących relacji linii 400 kV Wielopole-Nosovice, relacji linii 220 kV Kopanina-Liskovec, Bujaków-Liskovec, Komorowice-Bieruń, linii 220 kV Moszczenica oraz nowej linii 2x400+220 kV Moszczenica-Czczot kierunek Byczyna + linii 220 kV kierunek Poręba - Bieruń	2020
17	Budowa linii 400 kV Skawina – granica RP (kierunek Słowacja)	2030
18	Budowa linii 400 kV Czeczott – granica RP (kierunek Słowacja)	2030

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010 – 2025, Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A., Konstancin – Jeziorna, marzec 2010 oraz Aktualizacja Planu Rozwoju w zakresie lat 2013-2017

Oprócz wymienionych zadań na sieciach wysokich napięć przewiduje się prace modernizacyjne i remontowe sieci oraz urządzeń średnich i niskich napięć dla poprawy ich stanu technicznego, ponieważ ostatnie lata wskazują na wzrost średnich wartości współczynnika awaryjności.

Dzięki planowanym, nowym połączeniom transgranicznym także dla obszaru Małopolski nastąpi poprawa niezawodności dostawy energii elektrycznej. Obszar woj. małopolskiego będzie wzmocniony połączeniami energetycznymi z kierunku Słowacji, a pośrednio z Czech i Ukrainy. Wg informacji uzyskanych od PSE S.A. połączenia elektroenergetyczne ze Słowacją planowane są po roku 2030.

Dystrybucja energii elektrycznej następuje w przeważającej ilości liniami napowietrznymi o napięciach 400 kV, 220 kV i 110 kV jako strategicznymi dla systemu oraz 15 kV i 6 kV jako sieci rejonowe. W systemie pracują także konieczne stacje energetyczne 220 kV i 110 kV oraz stacje transformatorowe z napięć wyższych na niższe aż do niskich napięć 230 V. Zróżnicowane są warunki dostępności do energii elektrycznej. Do gęstości sieci elektroenergetycznych na obszarze województwa małopolskiego jako miary dostępności trudno się odnieść ze względu na brak informacji w tym zakresie. Miarą wykorzystania systemu elektroenergetycznego przez mieszkańców woj. małopolskiego jest wielkość zużycia energii elektrycznej.

Źródła i zużycie energii elektrycznej

Przedsiębiorstwami prowadzącymi dystrybucję energii elektrycznej²² są:

- Tauron Dystrybucja S.A.,
- PGE Dystrybucja S.A.,
- PKP Energetyka S.A.,
- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.,
- Syntkos Dwory Sp. z o.o.,
- Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A.,
- Energomedia Sp. z o.o.,
- Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław S.A.,
- Grupa Kęty S.A.

²² Województwo Małopolskie 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2013

Według danych statystycznych w roku 2012 w woj. małopolskim wyprodukowano około 6384,5GWh energii elektrycznej. Koncesje na wytwarzanie energii o mocy powyżej 5MW posiada 12 podmiotów produkujących energię elektryczną.

Łączna moc osiągalna w elektrowniach w województwie małopolskim wynosiła w 2012 r. – 2111,8 MW. Na terenie województwa znajdują się trzy ciepłe elektrownie zawodowe: w Skawinie, Sierszy oraz elektrociepłownia w Krakowie.

Tabela 37 Moc osiągalna elektrowni w województwie małopolskim w latach 2008-2012

<i>Elektrownie</i>	<i>Jednostka</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>
<i>Elektrownie ciepłe ogółem</i>	MW	2027,1	1903,7	b.d.	b.d.	b.d.
<i>Elektrownie wodne i niekonwencjonalne ogółem</i>	MW	184,4	187,8	b.d.	b.d.	b.d.
<i>Elektrownie zawodowe</i>	MW	2017,5	1892,4	b.d.	b.d.	b.d.
<i>Elektrownie zawodowe ciepłe</i>	MW	1844,4	1720,0	b.d.	b.d.	b.d.
<i>Ogółem [MW]</i>	MW	2212,0	2091,5	2094,5	2098,2	2109,4
<i>Dynamika zmian w stosunku do 2008r.</i>	%	-	-5,5	-5,3	-5,2	-4,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział w skali województwa w produkcji energii elektrycznej poszczególnych źródeł jej wytwarzania przedstawiał się następująco:

- elektrownie wodne i na paliwa odnawialne około 9,0%, w tym elektrownie wodne ponad 96%,
- elektrownie ciepłe konwencjonalne 91,0%, w tym elektrownie ciepłe zawodowe ponad 90,3% i elektrownie ciepłe przemysłowe około 16%.

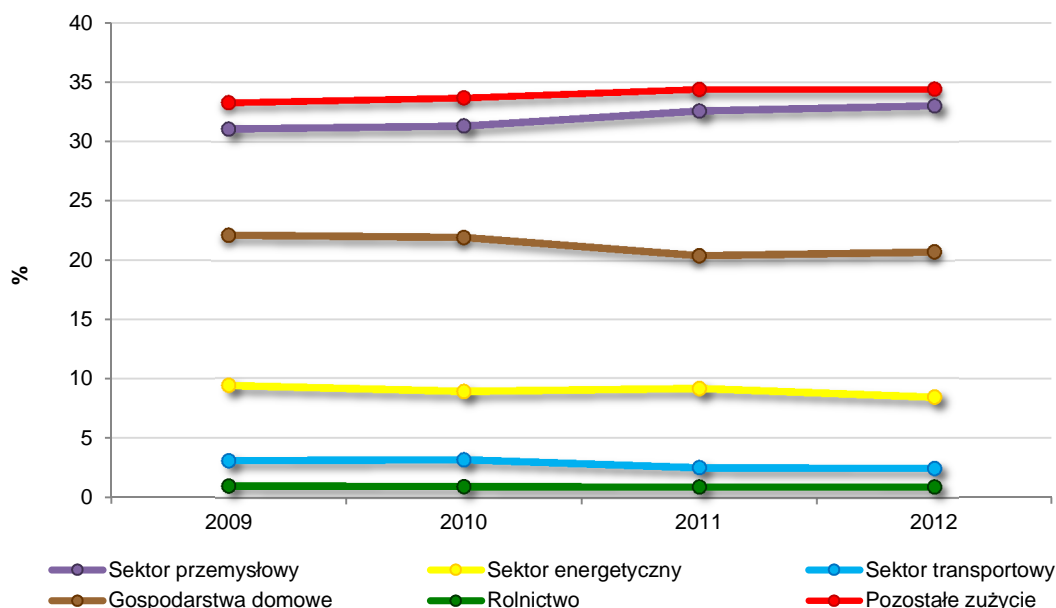
W latach 2009-2012 nastąpił niewielki wzrost zużycia energii elektrycznej o 0,9%. W przypadku zużycia energii na niskim napięciu na jednego mieszkańca także nastąpił nieznaczny wzrost w wysokości 0,9%. Dla wskaźnika zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach na jednego mieszkańca w roku 2012 (w porównaniu z rokiem bazowym 2008) odnotowano niewielki spadek o 0,4%, natomiast na wsi nastąpił wzrost o 3,4%.

Tabela 38 Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w latach 2008-2012 w województwie małopolskim

<i>Zużycie energii</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>
<i>Sektor przemysłowy</i>	4188	3559	3820	4157	4177
<i>Sektor energetyczny</i>	1232	1076	1084	1166	1066
<i>Sektor transportowy</i>	427	354	387	321	309
<i>Gospodarstwa domowe</i>	2512	2533	2673	2605	2622
<i>Rolnictwo</i>	117	113	115	114	115
<i>Pozostałe zużycie</i>	3775	3811	4106	4387	4353
<i>Razem</i>	12251	11445	12184	12750	12642
<i>Dynamika zmian w stosunku do roku 2008</i>	-	-6,6	-0,5	4,1	3,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 7 Zmiany w strukturze zużycia energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w latach 2009-2012 w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanych latach struktura zużycia energii uległa nieznacznym zmianom. Wszystkie sektory, poza tzw. pozostałym zużyciem, odnotowały niewielkie spadki. Na wykresie powyżej przedstawiono zmiany procentowe w strukturze zużycia energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w latach 2008-2012.

Udział w strukturze zużycia energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w roku 2012 przedstawiał się następująco:

- sektor przemysłowy – 33,0%,
- sektor energetyczny – 8,4%,
- sektor transportowy – 2,4%,
- gospodarstwa domowe – 20,7%,
- rolnictwo – 0,9%,
- pozostałe – 34,4%.

Najważniejsze problemy i wnioski

Województwo małopolskie nie jest samowystarczalne w energię elektryczną zużywając jej więcej niż produkując. Głównymi producentami energii elektrycznej są elektrownie ciepłownicze (ponad 85% całej energii elektrycznej). Podstawowymi odbiorcami energii elektrycznej jest przemysł (około 1/2 zużycia) oraz gospodarstwa domowe (około 1/4 zużycia).

Województwo małopolskie w skali kraju jest w grupie województw o największym zapotrzebowaniu na energię elektryczną w gospodarstwach domowych (810,2kWh/Mk-rok w roku 2012). Dystrybucja energii elektrycznej przebiega w przeważającej ilości liniami napowietrznymi o napięciach od 400 kV do 15 kV. W systemie pracują stacje energetyczne 220 kV i 110 kV oraz stacje transformatorowe.

Z analizy pokrycia woj. małopolskiego układem sieci wysokich napięć oraz dostępności mocy przyłączeniowej wynika, że zaopatrzenie w energię elektryczną obszaru województwa nie jest czynnikiem warunkującym rozwój gospodarczy województwa. Stwierdzenie to nie wyklucza, że lokalnie są sytuacje gdzie sieć dystrybucji energii elektrycznej średnich i niskich napięć utrudnia rozwój gospodarczy. Jest to wynikiem niedoinwestowania w tych sieciach, w tym w stacjach elektroenergetycznych oraz złego stanu technicznego sieci dystrybucji szczególnie w terenach wiejskich. Zaznacza się to niepokojącym zjawiskiem zwiększania się awaryjności linii napowietrznych średniego i niskiego napięcia, a więc tych, które decydują o dostawach prądu dla mieszkańców.

Generalnym problemem w skali województwa jest wiek sieci energetycznych i awaryjność transformatorów, szczególnie w obszarach wiejskich.

Zadaniem do realizacji, oprócz działania na rzecz poprawy niezawodności dostawy energii elektrycznej także w sytuacjach nadzwyczajnych, jest poprawa równomierności pokrycia obszaru województwa sieciami średnich i niskich napięć, aby poprawić dostępność do systemu.

5.2. Niekonwencjonalne źródła energii

Jednym z pierwszoplanowych problemów Europy jest intensyfikacja działań na rzecz pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Unia Europejska poprzez Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z 23.04.2009 w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych określa jako jeden z celów dla państw członkowskich promowanie energii ze źródeł odnawialnych. W dyrektywie tej przyjęto jako ogólny cel dla państw członkowskich UE uzyskanie 20% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii brutto we Wspólnocie do 2020 roku. Ze względu na zróżnicowanie potencjałów rynków energii odnawialnej w państwach członkowskich, poprzez odmienne warunki geologiczne, hydrologiczne i klimatyczne oraz przy uwzględnieniu opłacalności i sektorowych analiz potencjału każdego kraju, ustalono indywidualne cele dla poszczególnych państw członkowskich, w tym dla Polski wartość udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii brutto w wys. 15%.

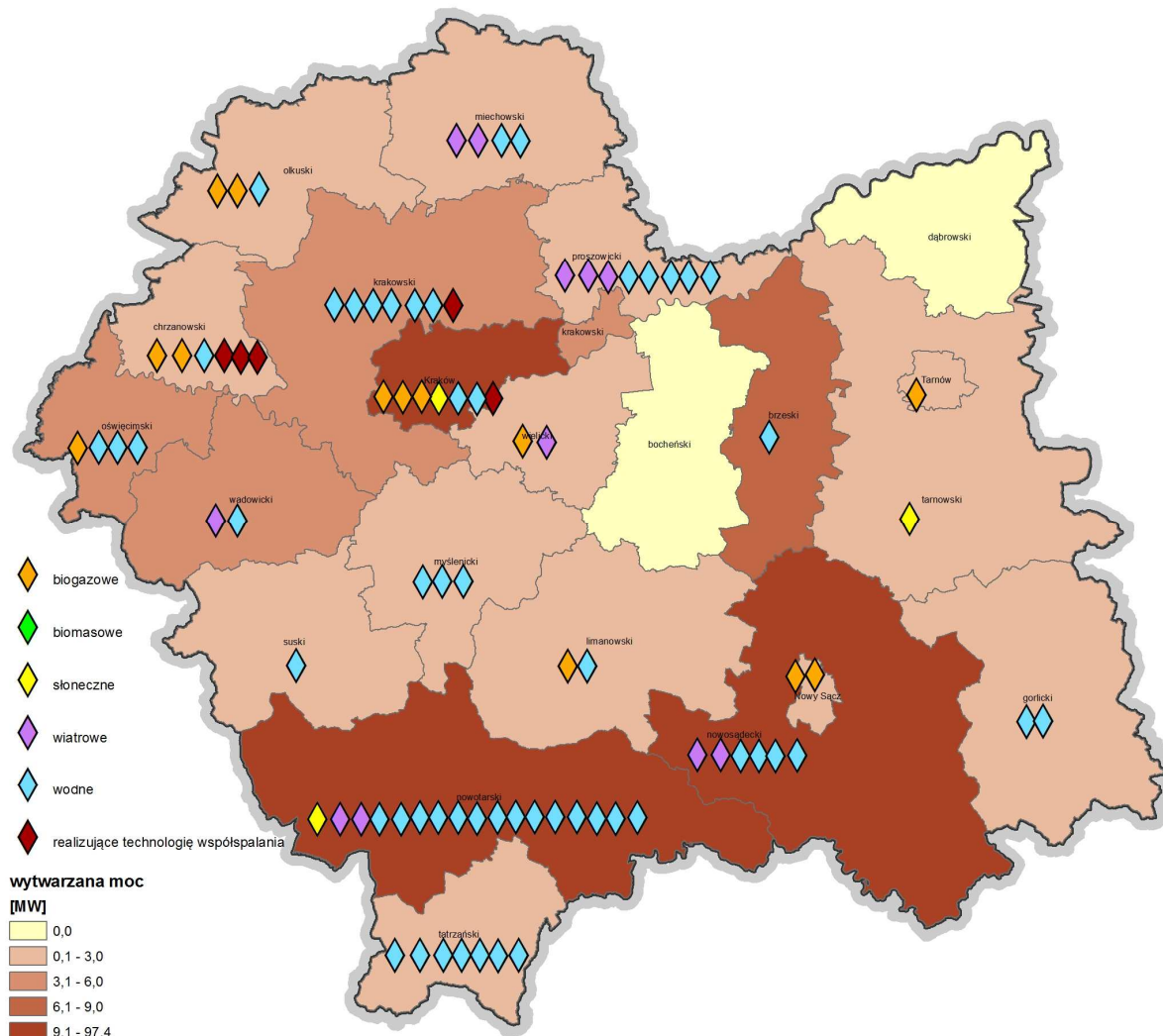
W skali kraju Małopolska nie wyróżnia się w udziale wytwarzanej mocy ze źródeł odnawialnych w stosunku do całej wytwarzanej mocy. Województwo małopolskie zajmuje 7 pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w wysokości 886,3GWh, tj.: 13,9%. Moc koncesjonowanych instalacji wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce została określone na podstawie danych z Urzędu Regulacji Energetyki (stan na 31.12.2013) i obecnie wynosi 199,7MW i od 2008 roku systematycznie wzrasta: 2008 – 4,2%, 2009 – 6,6%, 2010 – 11,4%, 2011 – 12,4. Produkcja energii odnawialnej w województwie opiera się na:

- elektrowniach wodnych (188,8 MW) – 54 obiekty,
- energii z biogazu (6,8 MW) – 13 obiektów,
- energia z wiatru (3 MW) – 11 obiektów,
- energii słonecznej (1,1 MW) – 3 obiekty.

Dotychczasową ilość wyprodukowanej energii odnawialnej wynoszącą około 188,8 MW mocy województwo uzyskuje praktycznie prawie w całości z siłowni wodnych z tego połowę z elektrowni wodnej szczytowo-pompowej w Niedzicy. Pozostałe źródła energii odnawialnej reprezentują w sumie bardzo małe moce, chociaż to one powodują sumaryczny wzrost produkcji energii odnawialnej w ostatnich latach.

Lokalizację źródeł energii odnawialnych w powiatach na obszarze woj. małopolskiego przedstawiono na rysunku poniżej, równocześnie zaznaczając procentowe udziały w produkcji mocy odnawialnej wynikające z poszczególnych źródeł jej wytwarzania.

Ryc. 28 Rozmieszczenie instalacji odnawialnych źródeł energii w województwie małopolskim (stan na 31.12.2013 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych URE

Energia wodna

Blisko 95% energii wytworzonej przy pomocy odnawialnych źródeł energii stanowi energia z siłowni wodnych, która jest produkowana przez²³:

²³ Mapa Odnawialnych Źródeł Energii, Urząd Regulacji Energetyki, stan na 31.12.2013;

- 34 obiekty o mocy do 0,3 MW,
  - 8 obiektów o mocy do 1 MW,
  - 9 obiektów o mocy do 5 MW,
  - 1 obiekt o mocy do 10 MW,
  - 1 obiekt o mocy powyżej 10 MW,
  - 1 obiekt jako elektrownia wodna szczytowo-pompowa o mocy 92,7 MW.
- Wśród elektrowni wodnych woj. małopolskiego należy wymienić:
- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.:
    - Niedzica 92,8 MW (powiat nowotarski),
    - Sromowce Wyżne 2,08 MW (powiat nowotarski),
    - Łączany 2,3 MW (powiat wadowicki),
    - Smolice 2 MW (powiat oświęcimski),
  - Zespół Elektrowni Wodnych Kraków spółka z o.o. o mocy całkowitej 72,54 MW i średniej rocznej produkcji 190 000 MWh:
    - Rożnów 56 MW (powiat nowosądecki),
    - Czchów 9 MW (powiat brzeski),
    - Dąbie 2,94 MW (powiat krakowski),
    - Przewóz 4 MW (powiat krakowski),
    - mała elektrownia wodna Olcza 0,33 MW (powiat tatrzański),
    - mała elektrownia wodna Kuźnice 0,27 MW (powiat tatrzański),
  - elektrownia wodna Kościuszko 3 MW (powiat krakowski),
  - elektrownia wodna Dobczyce 2,5 MW (powiat myślenicki),
  - mała elektrownia wodna Skawina 1,5 MW (powiat krakowski),
  - mała elektrownia wodna Klimkówka 1,25 MW (powiat gorlicki),
  - mała elektrownia wodna w Myślenicach 200 kW (powiat myślenicki),
  - mała elektrownia wodna w Gromcu 750 kW (powiat chrzanowski).

Obecnie w Małopolsce trwa budowa zbiornika Świnna Poręba. Turbiny zainstalowane w zaporze zbiornika będą dysponować łączną mocą 4,4 MW, co pozwoli na produkcję ok. 18,3 GWh energii rocznie. Zakończenie budowy planowane jest na koniec roku 2015.

Energia wiatru

Według danych IMGW²⁴ województwo małopolskie leży w mało korzystnej strefie energetycznej wiatru, gdzie prędkość wiatru szacuje się na 3 - 4 m/s. W Małopolsce istnieją tylko lokalne możliwości sytuowania farm wiatrowych jednak uwarunkowania środowiskowe, w pierwszym rzędzie krajobrazowe istotnie ograniczają rozwój energetyki wiatrowej. Wśród eksploatowanych elektrowni wiatrowych w woj. małopolskim należy wymienić:

- Rytro (pow. nowosądecki) – moc nominalna 150 kW,
- Zawoja (pow. suski) – moc nominalna 160 kW,
- Rupniów (pow. limanowski) – moc nominalna 7 kW.

²⁴ Oprac. H. Lorenc – IMGW (<http://www.imgw.pl>);

Planowana jest budowa elektrowni wiatrowej złożonej z 17 wiatraków w okolicach Borzęcina (powiat brzeski) o łącznej mocy 50 MW, farmy wiatrowej w Wieprzu (powiat wadowicki) złożonej z 7 wiatraków oraz w Rodziewlu (powiat gorlicki).

Energia słoneczna

Na terenie Małopolski najpopularniejsze są kolektory słoneczne wykorzystywane do produkcji energii cieplnej, natomiast wykorzystywanie ogniw fotowoltaicznych do produkcji energii elektrycznej zarejestrowano w Wierzchosławicach. Farma składa się z 4445 paneli słonecznych o łącznej mocy 1MW i zajmuje obszar o powierzchni 2ha. Ze względu na rosnącą popularność produkcji energii elektrycznej przy wykorzystaniu ogniw fotowoltaicznych spółka Energia Wierzchosławice Sp. z o.o. planuje rozbudowę mocy elektrowni do 10 MW.

Należy tutaj wspomnieć o gminie Szczawnica, która posiada największą powierzchnię kolektorów słonecznych (przeliczając na liczbę mieszkańców) w Polsce. Dzięki projektowi „Solarna Szczawnica” w gminie zamontowano około 1800 solarów o łącznej powierzchni absorpcyjnej 3600 m² i mocy 2,7 MW. Oprócz tego ogniwa fotowoltaiczne o małej mocy stosowane są dla zasilania indywidualnych urządzeń wykorzystujących energię elektryczną.

Planowana jest elektrownia fotowoltaiczna o mocy 1,4MW w Przyborowie (powiat brzeski), która będzie największą tego typu w Polsce.

Energia z biomasy i biogazu²⁵

Do celów energetycznych biomasa wykorzystywana jest poprzez bezpośrednie spalanie drewna, słomy, odpadków produkcji roślinnej lub roślin.

Drewno

Według danych GUS 2011 w Małopolsce pozyskano 97 536 t drewna na cele energetyczne. W bilansie uwzględniono również odpady drewniane z drewna do celów przemysłowych w ilości ok. 15 % wagi. Roczna produkcja ciepła z tych ilości wynosi 3 178 637,16 GJ. Dane z GUS nie uwzględniają importu drewna spoza granic województwa ani sprzedaży gotowego opału w postaci drewna kominkowego oraz pelletu. Na terenach wiejskich może być wykorzystana słoma. W woj. małopolskim rocznie produkuje się około 1 mln ton słomy, lecz wykorzystanie dla celów energetycznych można szacować na 25÷35%. Źródłem biomasy mogą być odpady drzewne z produkcji leśnej, przemysłu drzewnego, zrębki z lasów energetycznych, upraw wierzby energetycznej, odpady z lasów, parków itp. Szacuje się, że w woj. małopolskim łączne zasoby drewna opałowego oraz trocin wynoszą w sumie około 740 tys. m³, a przy ich spalaniu uzyskuje się około 4,4 PJ energii rocznie. Należy jednak brać pod uwagę, że większość z tej masy drewna jest spalana indywidualnie przez mieszkańców dla potrzeb grzewczych.

---

²⁵ Opracowano na podstawie Regionalnego Planu Energetycznego dla województwa małopolskiego na lata 2013-2020, Kraków 2013

Biogazownie z oczyszczalni ścieków

Wg danych GUS 2011 w Małopolsce znajduje się 6 instalacji do produkcji energii elektrycznej z biogazu z oczyszczalni ścieków o mocy 3,7 MW, z roczną produkcją energii elektrycznej na poziomie 22,2 GWh i produkcją ciepła 66 600 GJ. Przykładem są oczyszczalnie ścieków Płaszów i Kujawy zarządzane przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A z produkcją roczną energii elektrycznej i ciepła wynoszącą 12 550 MWh.

Gaz ze składowisk odpadów

Do głównych producentów energii elektrycznej z biogazu należą: Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. w Krakowie - składowisko odpadów komunalnych w Baryczy – produkcja ok. 8,6 tys. MWh energii/rok, ZGK Bolesław sp. z o.o. – składowisko odpadów komunalnych koło Olkusza UJKÓW STARY – produkcja 2 tys. MWh energii/rok oraz Nova sp. z o.o. - gmina Nowy Sącz – produkcja 1,2 tys. MWh²⁶ energii elektrycznej oraz 4,9 tys. GJ ciepła/rok.

W Małopolsce znajduje się 27 składowisk odpadów komunalnych. Wg danych GUS²⁷, 25 z nich posiada instalacje odgazowywania, z czego 7 z nich odzyskuje energię (elektryczną i ciepłą) z biogazu. W 2012 pozyskano 518,5 GJ energii cieplnej oraz 14743,1 MWh energii elektrycznej.

Współspalanie biomasy

Współspalanie biomasy odbywa się w trzech największych elektrociepłowniach w Małopolsce. Elektrociepłownie Siersza, Skawina i Kraków współpalając rocznie ok. 300 000 ton biomasy, co przy kaloryczności 14 GJ/t daje 3 793 154,40 GJ rocznie.

Najważniejsze problemy i wnioski

Źródła energii odnawialnej to 1% produkcji energii elektrycznej.

Problemem w skali województwa jest w dalszym ciągu małe zaawansowanie w realizacji przedsięwzięć związanych z produkcją energii odnawialnej.

Aktualny wskaźnik udziału energii odnawialnej w produkcji całej energii elektrycznej przez województwo jest wynikiem istnienia na jego obszarze kilku elektrowni wodnych, w tym w Niedzicy. Pozostałe obiekty wytwarzania energii odnawialnej są w ilościach jednostkowych, a równocześnie tereny województwa nie predestynują do znacznych możliwości rozwoju obiektów produkujących energię odnawialną.

Wytwarzanie energii elektrycznej z odnawialnych zasobów przyrody będzie mogło być rozwiązaniem lokalnych problemów, szczególnie w obszarach o zabudowie specyficznej dla województwa, jak: schroniska, gospodarstwa agroturystyczne, ośrodki wypoczynkowe.

Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych rozwój widzi na bazie energii wiatru, biomasy i małych elektrowni wodnych.

²⁶ *Inwentaryzacja stanu produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i ciepła w woj. małopolskim*, Kulczycka J. i inni, 2011 r.;

²⁷ *Ochrona Środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013;

5.3. System gazowy

W woj. małopolskim transportem gazu i eksploatacją systemu przesyłowego, na który składają się gazociągi wysokiego ciśnienia, tłocznie gazu, stacje rozdzielczo-pomiarowe, stacje gazowe I stopnia i stacje centralnego nawaniania zajmuje się Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A., a dystrybucyjnej sieci gazowej - Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. (PSG) Oddział w Zabrze i Oddział w Tarnowie..

Na terenie województwa przebiegają gazociągi: wysokiego ciśnienia powyżej 1,6 MPa, podwyższonego średniego ciśnienia od 0,5 do 1,6 MPa, średniego ciśnienia od 10 kPa do 0,5 MPa, niskiego ciśnienia do 10 kPa.

W Małopolsce przebiegają następujące sieci gazowe wysokiego ciśnienia:

- Zarządzane przez GAZ-SYSTEM S.A. (764,91km):
  - DN150 relacji Oświęcim-Kęty,
  - DN250 relacji Korabniki-Zabierzów,
  - DN250 Łukanowice-Śledziejowice,
  - DN250 relacji Tarnów Mościcie-Łukanowice,
  - DN300 relacji Śledziejowice-Nowa Huta,
  - DN300/100 relacji Brzeszcze-Komorowice,
  - DN300 relacji Pogórska Wola-Swarzów,
  - DN300 relacji Swarzędz-Grzybów,
  - DN300 relacji Łukanowice-Swarzów,
  - DN400 relacji Sędziszów-Tarnów Mościce,
  - DN400 relacji Śledziejowice-Skawina,
  - DN400 relacji Oświęcim-Komorowice,
  - DN400 relacji Oświęcim-Radlin,
  - DN500 Łukanowice-Śledziejowice,
  - DN500/300 relacji Śledziejowice-Nowa Huta,
  - DN500/400 relacji Oświęcim-Szopienice-Tworzeń,
  - DN500 Oświęcim-Zelczyna,
  - DN500 relacji Zederman-Tworzeń,
  - DN500 relacji Pogórska Wola-Łukanowice (Tworzeń),
  - DN500 relacji Łukanowice-Śledziejowice-Zederman,
  - DN500 relacji Pogórska Wola-Łukanowice (Skawina),
  - DN500 relacji Łukanowice-Skawina-Zelczyna,
  - DN700/500 relacji Pogórska Wola-Łukanowice (Śledziejowice),
  - DN700 relacji Sędziszów-Pogórska Wola (nowy),
  - DN700 relacji Sędziszów-Pogórska Wola.
- Zarządzane przez PSG Sp. z o.o. (600,8km): Zederman-Tworzeń (kierunek Wolbrom), Zederman-Tworzeń (kierunek Jaworzno), Oświęcim-Wadowice, Dulowa-Oświęcim, Brzeźnica-Sucha Beskidzka, Tarnów-Swarzów, Wygoda-Grzybów, Pogórska Wola-Żarówka, Brzesko-Tymowa, Nowy Wiśnicz-Słupnice, Grzybów-Nowy Sącz, Czechówka-Poronin, Zabierzów-Wola Filipowska, Batowice-Muniaczkowice, Muniaczkowice-Proszowice, Muniaczkowice-Książ Wielki, Grzybów-Muszyna oraz Grzybów-Biecz.

Na sieci tej znajduje się prawie 200 stacji gazowych w większości redukcyjno-pomiarowych. Tłocznia gazu zlokalizowana jest w Pogórskiej Woli. Główne węzły rozdzielcze gazu znajdują się w Oświęcimiu Zaborze, Łukanowicach, Tarnowie Zachodni (Mościcie), Pogórskiej Woli, Zabierzowie, Olkusz, Bolesławcu, Oświęcimie, Brzeźnicy k. Bulowic, Bielanych oraz w Grybowie. Na terenie województwa małopolskiego w systemie gazowniczym zlokalizowany jest także jeden podziemny magazyn gazu - PMG Swarzów.

W tabeli poniżej przedstawiono inwestycje zrealizowane, w trakcie realizacji i planowane w zakresie budowy, rozbudowy i remontów sieci gazowej wysokiego ciśnienia (przesyłowej i dystrybucyjnej) na terenie województwa małopolskiego.

Tabela 39 Inwestycje związane z budową, rozbudową i remontem sieci gazowej wysokiego ciśnienia na terenie województwa małopolskiego

Lp.	Zadanie inwestycyjne	Rok realizacji
<i>Inwestycje ukończone w latach 2008-2013</i>		
1	Modernizacja węzła Oświęcim Zaborze	2008
2	Modernizacja SRP I ^o Rajsko	2008
3	Przebudowa gazociągu (odgałęzienia) do SRP Tarnowiec	2008
4	Przebudowa gazociągu (odgałęzienia) do SRP Wieliczka oraz SRP Brzesko Pl. Targowy	2009
5	Przyłączenie do sieci przesyłowej na terenie gm. Niepołomice	2009
6	Remont odcinka gazociągu DN500 relacji Zelczyna-Oświęcim	2009-2010
7	Budowa stacji pomiarowej Olkusz (Jasna), Brzeźnica, Rajsko Polwent	2009
8	Modernizacja SRP I ^o Brzeszcze Lipowa, Oświęcim Nowa, Przeciszów	2009
9	Przyłączenie do sieci przesyłowej instalacji gazowej znajdującej się w obiekcie „STALPRODUKT” S.A. zlokalizowanym przy ul. Wygoda w Bochni	2010
10	Przyłączenie do sieci przesyłowej sieci dystrybucyjnej zasilającej w paliwa gazowe odbiorców na obszarze miasta Krakowa (Zawiła)	2010
11	Przyłączenie do sieci przesyłowej sieci dystrybucyjnej PSG Sp. z o.o. w gm. Wola Rzędzińska	2010
12	Remont odcinka gazociągu DN150 relacji Oświęcim-Kęty	2010
13	Budowa stacji pomiarowej Kęty	2010
14	Modernizacja SRP I ^o Olkusz 1000lecia	2010
	Przebudowa SRP I ^o przy ul. Zawilej w Krakowie	2010
15	Wymiana gazociągu dolotowego do SRP Kryspinów	2011
16	Przebudowa SRP I ^o Łopoń, Jasień Brzeski, Gorzków, Myślenice, Biecz	2011
17	Budowa stacji pomiarowej SP Pogórska Wola na kierunek Żarówka, SP Nowy Wiśnicz na kierunek Limanowa, SP Uszew na kierunek Tymowa	2011
18	Przebudowa SRP I ^o Balice	2011
19	Modernizacja węzła Zabierzów	2011
20	Budowa SP Bolesław	2011
21	Modernizacja SRP I ^o Chrzanów	2011-2012
22	Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN250 znajdującego się na terenie czynnego osuwiska w m. Żegocina	2011-2012
23	Przebudowa SRP I ^o i II ^o Bochnia Pl. Konstytucji	2012
24	Modernizacja SRP I ^o Oświęcim Olszewskiego, Rudawa	2012

25	Przebudowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN250 w miejsc. Stróża, gmina Pcim	2012
26	Przebudowa gazociągu stalowego wysokiego ciśnienia DN300 w miejsc. Borzęta	2012
27	Modernizacja SRP I ^o Zielonki, Kłaj	2013
28	Remont odcinka gazociągu Oświęcim-Zelczyna	2013
29	Modernizacja gazociągu wysokoprężnego DN150 na długości 1500m	2013
30	Modernizacja odcinka gazociągu wysokiego ciśnienia DN250 Wygoda-Grybów na odcinku Wygoda-Zborowice	2013
<i>Inwestycje rozpoczęte w latach 2008-2013, które są projektowane lub których realizacja jest w trakcie</i>		
1	Przebudowa gazociągu DN400 relacji Śledziejowice-Skawina	
2	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN700 relacji Pogórska Wola-Tworzeń o długości 160km	
3	Budowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN700 relacji Strachocina-Pogórska Wola o długości 120km	
4	Budowa gazociągu DN500 Łukanowice-Śledziejowice wraz z nowymi odgałęzieniami (14szt) do stacji gazowych – etap koncepcji	
5	Przebudowa SRP I ^o Świątniki Górne	
6	Budowa stacji pomiarowej Batowice na kierunek Miechów oraz SP Kraków ul. Mistrzejowicka	
7	Budowa nowego odcinka gazociągu DN500 Łukanowice-Śledziejowice-Zederman na przekroczeniu pod dnem rzeki Wisły, ul. Traczy w m. Kraków	
8	Wymiana odcinka gazociągu DN400 relacji Sędziszów Małopolski-Tarnów Zachodni (Mościcie) na terenie Zakładów Azotowych w Tarnowie	
9	Przebudowa gazociągu DN300 Swarzędz – rzeka Wisłą na gazociąg o średnicy DN300	
<i>Inwestycje planowane na lata 2014-2023</i>		
10	Modernizacja tłoczni Pogórska Wola	
11	Przebudowa węzła Łukanowice oraz węzła Pogórska Wola	
12	Budowa stacji pomiarowej Czechówka na kierunku Zakopane	
13	Modernizacja SRP I ^o Borzęcin, Zbylitowska Góra, Węgrzce Wielkie	
14	Budowa sieci gazowej średniego ciśnienia w miejscowości Sowliny gmina Limanowa	
15	Gazyfikacja gmin Chełmiec i Podegrodzie wraz z połączeniem z istniejącą siecią na terenie Nowego Sącza	
16	Gazyfikacja Szczawnicy i gmin ościennych z doprowadzeniem gazociągu od strony Słopnic	
17	Gazyfikacja rejonu Beskidu Sądeckiego – I etap, gazociąg wysokiego ciśnienia Piątkowa-Biegonice wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi	
18	Modernizacja gazociągu wysokiego ciśnienia Zederman-Tworzeń DN150 odgałęzienie Wolbrom, DN200 Bukowno Puza	
19	Modernizacja gazociągu wysokiego ciśnienia Dulowa-Oświęcim DN250 i DN80	
20	Modernizacja gazociągu wysokiego ciśnienia Dulowa-Oświęcim DN125 odgałęzienie do SRP Chrzanów	
21	Modernizacja odcinków gazociągu wysokiego ciśnienia Krzeszowice-Alwernia DN200 na odcinku od Woli Filipowskiej do SRP Alwernia	
22	Modernizacja gazociągu wysokiego ciśnienia DN80 w Woli Filipowskiej	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji otrzymanych od GAZ-SYSTEM S.A. oraz PSG Sp. z o.o.

Oprócz prac inwestycyjnych zarówno GAZ-System S.A. jak i PSG Sp. z o.o. na bieżąco realizują modernizację, rozbudowę, a także drobne modernizacje sieci gazowej, stacji redukcyjno-pomiarowych, co ma na celu niezawodność dostawy gazu oraz większy dostępność do sieci gazowych.

Bezpieczeństwo dostawy gazu zostało dodatkowo zwiększone poprzez uruchomienie w 2011 roku połączenia międzysystemowego pomiędzy Polską a Czechami, co umożliwi dwukierunkową pracę gazociągu DN500 Łukanowice-Skawina-Zelczyna (Oświęcim).

Według operatora systemu istnieją możliwości zwiększenia dostaw gazu do odbiorców na całym obszarze woj. małopolskiego zlokalizowanym w sąsiedztwie istniejących gazociągów przesyłowych. Wykorzystanie przepustowości głównych gazociągów przesyłowych zależy w dużej mierze od wielkości przesyłu gazu w kierunku Śląska. Przy przyjęciu, że wielkości te będą porównywalne do lat poprzednich to można określić rezerwy przepustowości gazociągów na następującym poziomie:

- dla gazociągu DN500 Pogórska Wola- Łukanowice-Śledziejowice-Zederman rezerwa wynosi ~50 000 Nm³/h,
- dla gazociągu DN700/500 Pogórska Wola-Łukanowice-Śledziejowice rezerwa wynosi ~120 000 Nm³/h,
- dla gazociągu DN250 Tarnów Mościce-Łukanowice-Śledziejowice rezerwa wynosi ~5000Nm³/h,
- dla gazociągu DN300 Pogórska Wola-Swarzów rezerwa wynosi ~60 000 Nm³/h,
- dla gazociągu DN300 Łukanowice-Swarzów rezerwa wynosi ~60 000 Nm³/h,
- dla gazociągu DN300 Swarzędz-Grybów rezerwa wynosi ~55 000 Nm³/h.

Powyższe rezerwy przepustowości gazociągów mogą w najbliższych latach ulec zmianie, w wyniku realizacji projektu rozbudowy elektrociepłowni Skawina poprzez budowę nowego bloku gazowo-parowego i przyłączenie go do sieci przesyłowej.

Województwo małopolskie ma najwyższą dostępność sieci gazowej z wszystkich województw wynoszącą 137,7 km sieci/100 km² obszaru województwa i w ostatnich latach jeszcze nieznacznie wzrasta (wzrost o 2,2% w stosunku do roku bazowego 2008). Na przestrzeni analizowanych lat obserwuje się w województwie małopolskim dalszy rozwój sieci gazowej. W latach 2009-2012 przybyło 449,2km czynnej sieci gazowej.

Najdłuższa sieć gazowa jest w miastach: Krakowie (1607,5km) i Tarnowie (405,2km) oraz w gminie Wieliczka (658,4km). Natomiast najkrótsza czynna sieć gazowa jest w mieście Jordanów (0,17km) oraz w gminach wiejskich: Łącko (0,19km) i Raciechowice (0,3km).

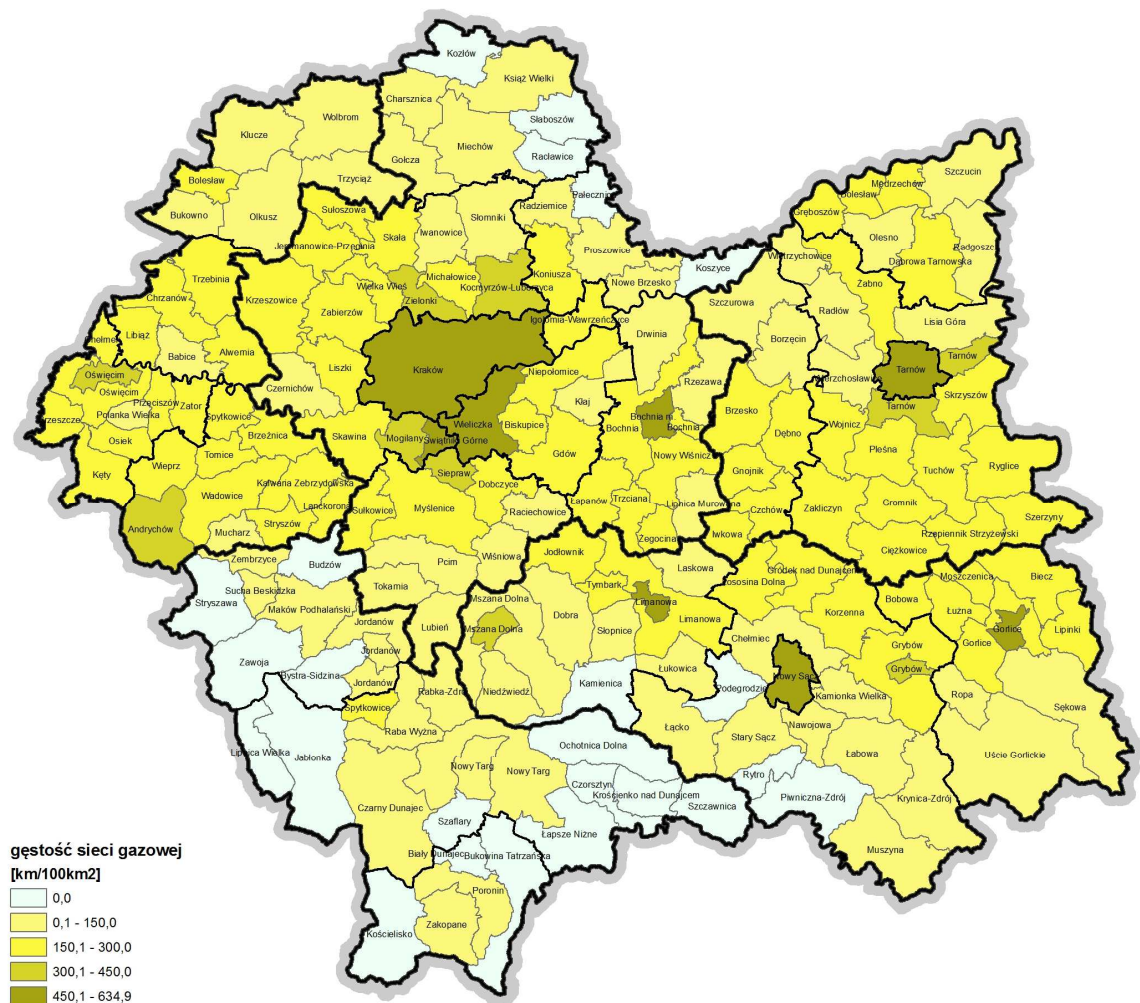
Jednak w województwie są jeszcze gminy gdzie brak jest sieci gazowej. Należą do nich gminy wiejskie: Bukowina Tatrzańska, Budzów, Bystra-Sidzina, Czorsztyn, Jabłonka, Kamienica, Koszyce, Kościelisko, Kozłów, Krościenko nad Dunajcem, Lipnica Wielka, Łąpsze Niżne, Ochotnica Dolna, Pałecznicza, Podegrodzie, Raclawice, Rytro, Słaboszów, Stryszawa, Zawoja oraz gminy miejsko-wiejskie: Piwniczna Zdrój i Szczawnica. Są to te same gminy, w których nie odnotowano czynnej sieci gazowej w 2008 roku. Większość z wymienionych gmin reprezentuje tereny rekreacyjne, które powinny cechować się bardzo dobrą jakością powietrza jednak brak sieci gazowych powoduje, że jedno z najkorzystniejszych paliw ekologicznych nie jest wykorzystywane w ogrzewaniu budynków mieszkalnych.

Tabela 40 Długość czynnej sieci gazowej w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Sieć gazowa	Jedn.	2008	2009	2010	2011	2012
Długość czynnej sieci przesyłowej	km	1451,1	1447,9	1439,3	1440,7	1440,4
w miastach	km	349,0	343,0	342,6	342,5	342,7
na wsiach	km	1102,2	1104,9	1096,7	1098,2	1097,7
Długość czynnej sieci rozdzielczej ogółem	km	20451,5	20584,3	20683,8	20787,3	20911,5
w miastach	km	4820,7	4937,4	5006,1	5042,5	5084,8
na wsiach	km	15630,8	15646,9	15677,7	15744,8	15826,7
Długość czynnej sieci ogółem	km	21902,7	22032,2	22123,1	22227,8	22351,9
w miastach	km	5169,7	5280,4	5348,7	5384,9	5427,5
na wsiach	km	16733,0	16751,8	16774,4	16842,9	16924,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 29 Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jedynie w 8 gminach nastąpił ubytek długości czynnej sieci gazowej, najwięcej w Gorlicach – 5,25km. Natomiast w blisko 20% gmin nie nastąpił żaden przyrost czynnej sieci gazowej, w prawie 76% gmin przyrost ten był dodatni, a najwięcej w Krakowie (40km).

Ludność zamieszkująca województwo małopolskie i korzystająca z sieci gazowej w 2008 roku stanowiła 62,8%, w 2012 roku 63,0%. W dalszym ciągu utrzymuje się dysproporcja pomiędzy odsetkiem ludności korzystających z sieci gazowej w miastach - 75,9% i na wsiach – 50,8%. Jednak w latach 2008-2012 odsetek osób korzystających z sieci gazowej w miastach spadł o 2,4%.

Liczba odbiorców gazu wzrosła nieznacznie o 2,5%. Wynikało to ze wzrostu liczby odbiorców w sektorze handlu i usług oraz przemyśle i budownictwie. Nadal pozostaje ten sam podział odbiorców gazu: gospodarstwa domowe około 96,4%, handel i usługi 2,9%, przemysł i budownictwo 0,7%. Pozostali odbiorcy nadal stanowią niewielką część wszystkich odbiorców gazu na terenie województwa małopolskiego.

Tabela 41 Odbiorcy gazu w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Odbiorcy gazu	Jedn.	2008	2009	2010	2011	2012	Dynamika zmian w stosunku do roku 2008 [%]
<i>gospodarstwa domowe</i>	szt	686967	690829	693780	695909	701166	2,1
<i>handel i usługi</i>	szt	18572	20201	21259	21938	21092	13,6
<i>przemysł i budownictwo</i>	szt	3991	4327	4390	4659	5045	26,4
<i>pozostali odbiorcy</i>	szt	270	284	277	289	290	7,4
<i>Razem</i>	szt	709800	715641	719706	722795	727593	2,5
<i>dynamika zmian w stosunku do roku 2008</i>	%	-	0,8	1,4	1,8	2,5	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2012 w stosunku do roku bazowego 2008 odnotowano wzrost zużycia gazu o 3,9%. Wynika to głównie ze wzrostu zużycia gazu na wsiach o 9,6%. Natomiast zużycie gazu na 1 mieszkańca wynosiło 124,4m³ i było ono nieznacznie wyższe o 1,7% w stosunku do roku 2008. Pomimo rosnącej długości sieci gazowej oraz niewielkiego wzrostu liczby odbiorców ilość zużycia gazu nieznacznie wzrosła. Wzrost ten jest szczególnie widoczny na wsiach.

Mniejsze jednostkowe zużycie gazu na użytkownika na wsiach od użytkownika w miastach wskazuje, że jednym z powodów może być większy udział na wsiach w ogrzewaniu paleniskami domowymi (piece, kominki itp.).

Tabela 42 Zużycie gazu w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Jednostka terytorialna	jednostka	2008	2009	2010	2011	2012	Dynamika zmian w stosunku do roku 2008 [%]
<i>Zużycie gazu ogółem</i>							
Miasta	tys. m ³	267310,3	261097,9	272645,0	249689,9	269937,5	1,0
Wsie	tys. m ³	134083,9	130819,2	138728,8	142779,0	147004,8	9,6
Ogółem	tys. m ³	401394,2	391917,1	411376,8	392468,9	416942,3	3,9
Dynamika zmian w stosunku do roku 2008	%	-	-2,4	2,5	-2,2	3,9	
<i>Zużycie gazu na 1 mieszkańca</i>							
Miasta	m ³ /Mk	165,1	160,7	166,2	152,1	164,5	-0,4
Wsie	m ³ /Mk	80,6	78,4	82,1	84,0	86,0	6,7
Ogółem	m ³ /Mk	122,3	119,0	123,5	117,5	124,4	1,7
Dynamika zmian w stosunku do roku 2008	%	-	-2,7	1,0	-3,9	1,7	
<i>Zużycie gazu na 1 korzystającego</i>							
Miasta	m ³ /korz	211,0	206,9	215,0	197,6	217,1	2,9
Wsie	m ³ /korz	167,8	158,5	165,8	198,0	168,9	0,6
Ogółem	m ³ /korz	194,3	187,8	195,5	187,5	197,2	1,5
Dynamika zmian w stosunku do roku 2008	%	-	-3,4	0,6	-3,5	1,5	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski

W skali kraju woj. małopolskie jest jednym z największych odbiorców gazu. Korzystną sytuacją w jego wykorzystaniu jest dobrze rozwinięta sieć dystrybucji, charakteryzująca się najwyższą dostępnością sieci w kraju, mimo że są gminy gdzie nie ma sieci gazowej. Dzięki dużej ilości połączeń pomiędzy gazociągami oraz możliwościami przełączania stacji na zasilanie z różnych gazociągów, wielkości przesyłu na poszczególnych gazociągach mogą być „przemieszczane” pomiędzy gazociągami w zależności od miejsca pojawienia się potencjalnych odbiorców.

Zapewnienie dostawy gazu dla regionu oparte jest na kilku strategicznych ciągach gazowych wysokiego i podwyższonego ciśnienia, a w przyszłości przewiduje się dalsze budowy ciągów gazowych.

Sieć przesyłowa na terenie województwa małopolskiego charakteryzuje się dużą niezawodnością dostawy gazu, zapewnioną w szczególności poprzez możliwość dwukierunkowego zasilania wszystkich gazociągów przesyłowych, możliwości zasilania głównych stacji redukcyjno-pomiarowych I stopnia z dwóch lub trzech różnych gazociągów, pierścieniowe połączenia sieci średniego ciśnienia na większości stacji redukcyjnych oraz możliwości podnoszenia ciśnienia w systemie poprzez sprężanie gazu w tłoczni Pogórska Wola.

W skali województwa występuje duże zróżnicowanie w dostępności sieci gazowych oraz w poziomie zużycia gazu. Centralna część województwa, czyli miasto Kraków i powiaty jego otoczenia oraz część zachodnia województwa reprezentują największe możliwości i potrzeby na gaz, natomiast najmniejszy stopień zgazowania prezentują powiaty południowe województwa.

Według opinii operatorów sieci gazowej nie występują obszary z ograniczonymi możliwościami dostawy gazu.

Podstawowa sieć dystrybucji gazu w oparciu o ciągi przewodów wysokiego ciśnienia wymaga znacznych prac modernizacyjnych oraz uzupełnienia systemu o nowe odcinki sieci.

Z chwilą precyzowania przebiegów tras rurociągów wysokich ciśnień przez obszar woj. małopolskiego pojawią się problemy o charakterze społecznym związane z dostępnością do terenów prywatnych.

Przy dużym zróżnicowaniu wieku i stanu technicznego sieci występują lokalne problemy natury eksploatacyjnej, stąd sukcesywnie prowadzone są modernizacje najstarszych i najbardziej wyeksploatowanych odcinków sieci oraz unowocześnianie stacji redukcyjno-pomiarowych. Działania te zmniejszają straty przesyłowe gazu oraz poprawiają niezawodność jego dostawy do odbiorców.

W okresach bardzo intensywnych opadów atmosferycznych ujawniają się tereny niezidentyfikowane wcześniej jako osuwiska, co niekiedy skutkuje przerwaniem gazociągu. Zdarzenia takie mają charakter incydentalny. Ponadto w okolicy Libiąża i Olkusza występują zagrożenia wynikające z eksploatacji kopalń (szkody górnicze).

5.4. Telekomunikacja i teleinformatyka

5.4.1. Teleinformatyka

Na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Komunikacji Elektronicznej, stwierdzono, że na terenie województwa jest ok. 10% gospodarstw domowych, które nie mają możliwości dostępu do Internetu na poziomie podstawowym (2 Mb/s), ok. 12% gospodarstw domowych, które nie mają możliwości dostępu do Internetu na poziomie 6 Mb/s, ok. 51% gospodarstw domowych, które nie mają możliwości dostępu do Internetu na poziomie NGA²⁸.

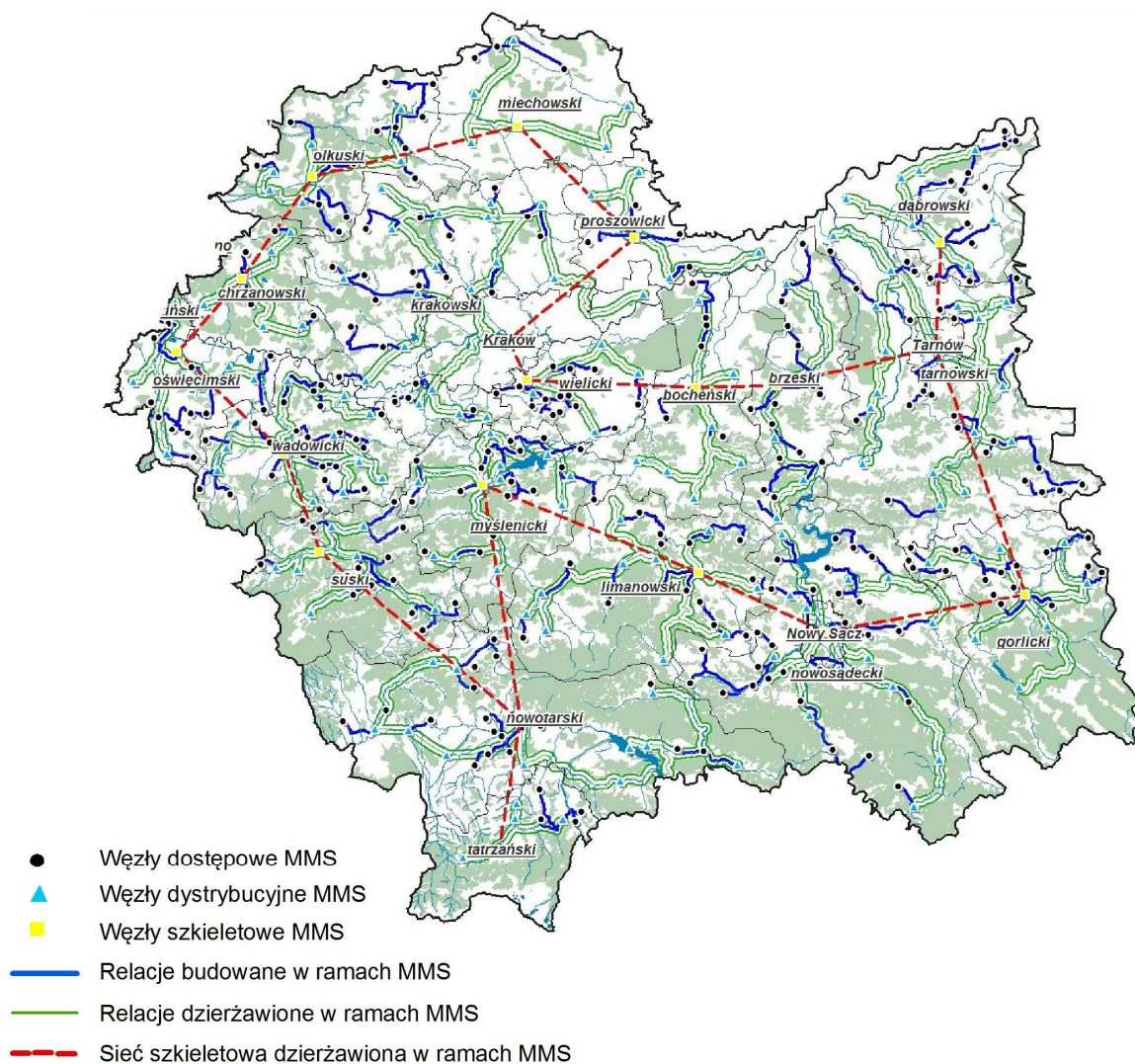
Na terenie województwa małopolskiego od roku 2011 realizowany jest projekt „Małopolska Sieć Szerokopasmowa” (MSS). Celem projektu MSS jest zapewnienie możliwości dostępu do usług szerokopasmowych dla mieszkańców, instytucji publicznych i przedsiębiorców w Małopolsce, poprzez rozbudowę infrastruktury teletechnicznej na terenie województwa. Projekt MSS zakłada na zagrożonych wykluczeniem cyfrowym terenach województwa małopolskiego: budowę infrastruktury teleinformatycznej uzupełniającej istniejącą, należącą do różnych operatorów, zasoby tworzące sieci

---

²⁸ NGA – next generation access – sieci dostępne następnej generacji; wg Urzędu Komunikacji Elektronicznej, przez sieć NGA należy rozumieć rodzaj technologii umożliwiającej dostarczenie do każdego z abonentów przepływności bitowej na poziomie nie mniejszym niż 30 Mb/s

szkieletowo-dystrybucyjne oraz obejmuje budowę sieci o długości ponad 3 tys. km oraz blisko 500 węzłów telekomunikacyjnych różnego szczebla. Budowana sieć szerokopasmowa będzie uruchamiana sukcesywnie i zakończy się w grudniu 2014 roku. Wskaźnikiem realizacji projektu jest zapewnienie do końca 2014 roku możliwości dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% gospodarstw domowych i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorstw.

Ryc. 30 Małopolska Sieć Szerokopasmowa

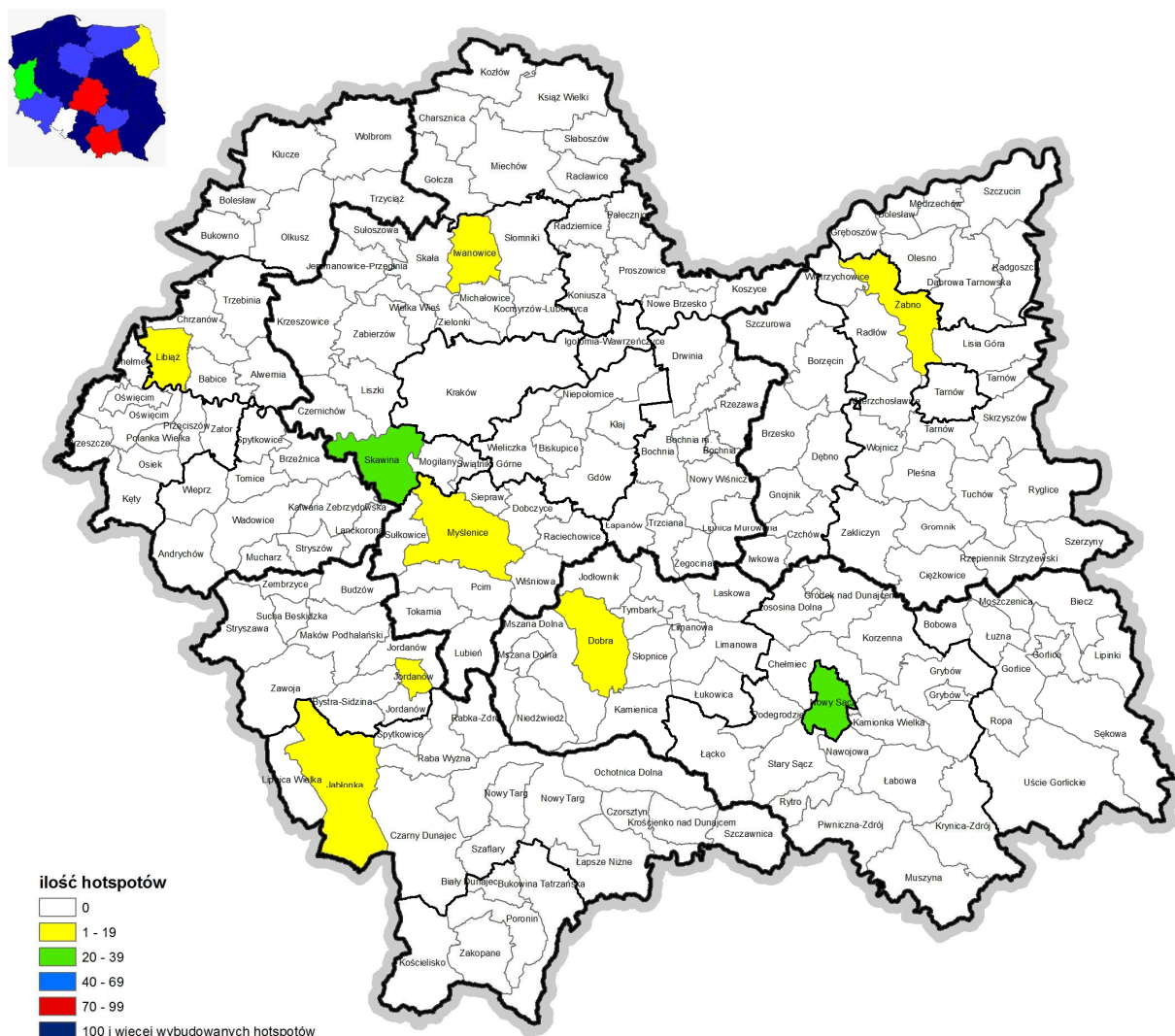
Źródło: www.mss.małopolska.pl

W Małopolsce realizowane było wiele projektów w zakresie społeczeństwa informacyjnego, np. Regionalny portal internetowy – Wrota Małopolski, Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej, Wirtualne Muzea Małopolski. Nastąpił rozwój dostępu do usług elektronicznych poprzez świadczenie e-usług przez jednostki administracji publicznej – Cyfrowy Urząd. Realizowane były także projekty mające na celu podwyższenie kwalifikacji mieszkańców w zakresie IT, poprzez przeprowadzanie szkoleń informatycznych.

Dostęp do Internetu jest coraz bardziej powszechną usługą telekomunikacyjną. Z danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej dotyczących preferencji konsumentów w latach 2009–2012, wynika iż 62% klientów indywidualnych posiada dostęp do Internetu. W 2012 roku nasycenie usługami Internetu w przeliczeniu na gospodarstwa domowe osiągnęło poziom 83,5%, odnotowując wzrost o ponad 8% w przypadku usług stacjonarnych, natomiast aż o 21% w odniesieniu do dostępu mobilnego. Mimo ciągle obecnej przewagi dostępu stacjonarnego, w ostatnich latach coraz większym zainteresowaniem użytkowników cieszy się dostęp mobilny.

Na terenie województwa małopolskiego działa wielu dostawców usług internetowych. Największe znaczenie posiadają jednak operatorzy ogólnopolscy.

Ryc. 31 Mapa samorządowych hotspotów w miejscach publicznych w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie UKE

Analizując infrastrukturę teleinformatyczną w województwie małopolskim należy wspomnieć także o publicznych punktach dostępu do Internetu (PIAP)²⁹ oraz hotspot-ach³⁰. Z raportu³¹ wynika, że w Małopolsce zlokalizowanych jest 186 publicznych punktów dostępu do Internetu, co stanowi 10% wszystkich punktów w Polsce i plasuje Małopolskę na 2. miejscu po województwie mazowieckim.

Na obszarze województwa małopolskiego znajduje się 82 hotspotów, co stanowi tylko 3,8% wszystkich hotspotów na obszarze kraju (8 miejsce w skali kraju).

Komputery w gospodarstwach domowych

W województwie małopolskim wzrasta średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych. Dane GUS wskazują, że w 2008 roku 60,0% gospodarstw domowych w województwie posiadało komputery osobiste, w tym 51,0% z dostępem do Internetu. Natomiast w 2012 roku nastąpił wzrost liczby komputerów w gospodarstwach domowych o 9,1%, a liczby komputerów z dostępem do Internetu, aż o 16,2%. Na przestrzeni analizowanych lat znacznie zmniejszyła się dysproporcja pomiędzy ilością komputerów w gospodarstwach domowych, które nie posiadają lub posiadają dostęp do Internetu. W roku 2008 różnica ta wynosiła 11, natomiast w roku 2012 jedynie 1,9.

Tabela 43 Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty w województwie małopolskim w latach 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Komputery osobiste na 100 zbadanych gospodarstw</i>	60,0	63,3	67,9	67,5	69,1
<i>w tym z dostępem do Internetu</i>	51,0	57,4	63,6	64,2	67,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Budżetu gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2009, 2010 oraz 2012 roku

Komputery w szkołach

Według danych Urzędu Statystycznego w województwie małopolskim udział procentowy szkół wyposażonych w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu wzrastał na przestrzeni analizowanych lat. W roku 2012 ponad 95% szkół, blisko 78% szkół gimnazjalnych oraz prawie 66% szkół ponadgimnazjalnych posiadało komputery z dostępem do Internetu przeznaczone dla uczniów.

Z grupy szkół ponadgimnazjalnych w roku 2012 najwięcej placówek wyposażonych w komputery stanowią technika 82,1% oraz licea ogólnokształcące 81,3%. Najgorzej sytuacja wygląda w zasadniczych szkołach zawodowych, wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu, których jest 30,2% placówek.

²⁹ PIAP – publiczny punkt dostępu do Internetu - powszechnie dostępna wielofunkcyjna placówka teleinformatyczna wyposażona m.in. w stanowiska komputerowe z łączem internetowym, zlokalizowana np. w gminnych domach kultury, szkołach, czy innych miejscach skupiających społeczności lokalne. Jednocześnie w myśl tej definicji publicznymi punktami dostępu do Internetu nie są kioski internetowe, infomaty, infokioski, które z reguły stanowią stacjonarne urządzenia umieszczane w miejscach publicznych, pozwalające na korzystanie z wybranych usług, takich jak dostęp do usług e-administracji lub Internetu. W kategorii PIAP nie mieszczą się również hotspoty, za pomocą których świadczone są wyłącznie usługi dostępu do łącza internetowego na określonych przez administratora warunkach.

³⁰ hotspot – punkt bezprzewodowego dostępu do Internetu

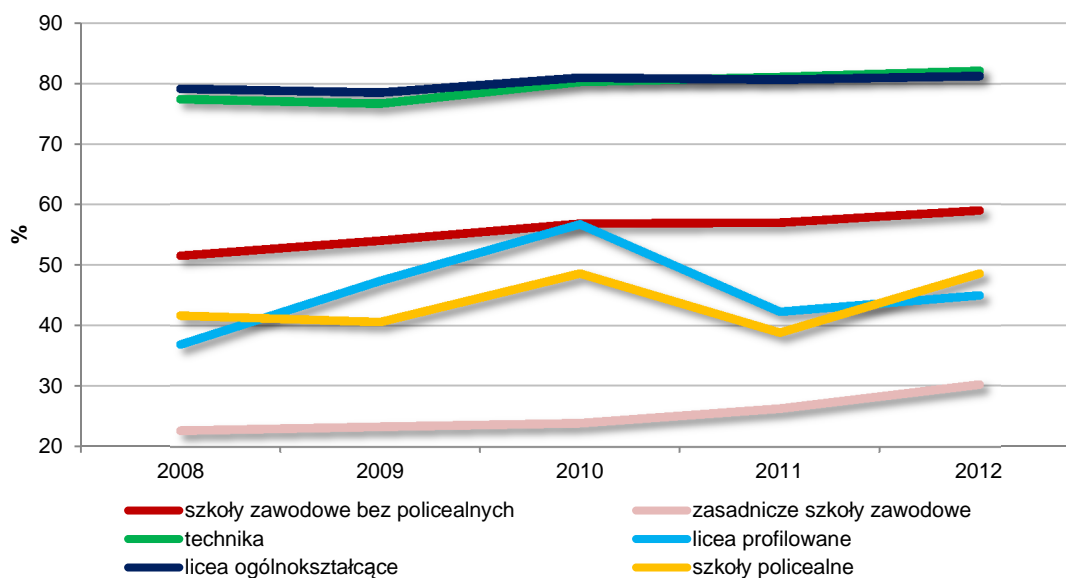
³¹ Przeprowadzenie inwentaryzacji publicznych punktów dostępu do Internetu w Polsce, ITTI Sp. z o.o., Poznań 2012

Tabela 44 Procent szkół dla młodzieży (bez szkół specjalnych) wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Komputery w szkołach	jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
podstawowe	%	91,25	92,73	93,55	94,91	95,64
gimnazja	%	78,71	78,75	77,81	77,23	77,79
ponadgimnazjalne	%	59,60	61,40	64,20	63,70	65,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 8 Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w grupie szkół ponadgimnazjalnych w województwie małopolskim w latach 2008-2012

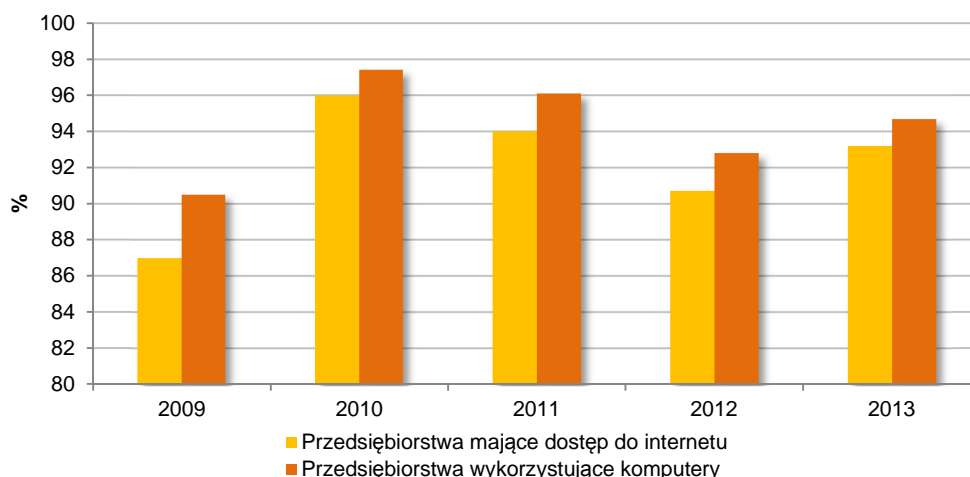
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Komputery w przedsiębiorstwach

Poziom wykorzystania komputerów oraz dostępu do Internetu w małopolskich przedsiębiorstwach jest stosunkowo wysoki, ale w 2012 roku spadło zarówno wyposażenie przedsiębiorstw w komputery z 96,1% w 2011 roku do 92,8% w 2012 roku oraz poziom dostępu do Internetu z 94% w 2011 roku do 90,7% w 2012 roku.

Około 73% przedsiębiorstw posiada własne strony internetowe. Firmy małopolskie wykorzystują także usługi internetowe do składania zamówień (18,8%) oraz otrzymywania zamówień przez sieci komputerowe (11%). Z badań przeprowadzonych przez GUS wynika, że blisko 90% przedsiębiorstw korzysta z e-administracji, czyli możliwości wypełnienia i wysyłania dokumentów on-line do urzędów administracji publicznej.

Wykres 9 Przedsiębiorstwa w województwie małopolskim wykorzystujące wybrane technologie teleinformatyczne w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

5.4.2. Telekomunikacja

W Raporcie³² UKE przedstawia dane dla województwa małopolskiego, w tym szczegółową mapę zakończeń sieci światłowodowych, występowanie optycznych punktów styku pomiędzy publicznymi sieciami telekomunikacyjnymi, węzły sieci telekomunikacyjnych, węzły dostępowe, zasięgi działania sieci kablowych i bezprzewodowych. Porównano także procent miejscowości, w których żaden przedsiębiorca nie zadeklarował zasięgu sieci stacjonarnych i radiowych - w Małopolsce 6% miejscowości nie ma zasięgu (2 miejsc, po województwie dolnośląskim, gdzie tylko 2,68% miejscowości pozbawionych jest dostępu do sieci).

Z danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej dotyczących preferencji konsumentów w latach 2009–2012, wynika, że wśród klientów indywidualnych występuje wysokie nasycenie usługami telekomunikacyjnymi – 88% posiada telefon komórkowy, a 31% telefon stacjonarny³³.

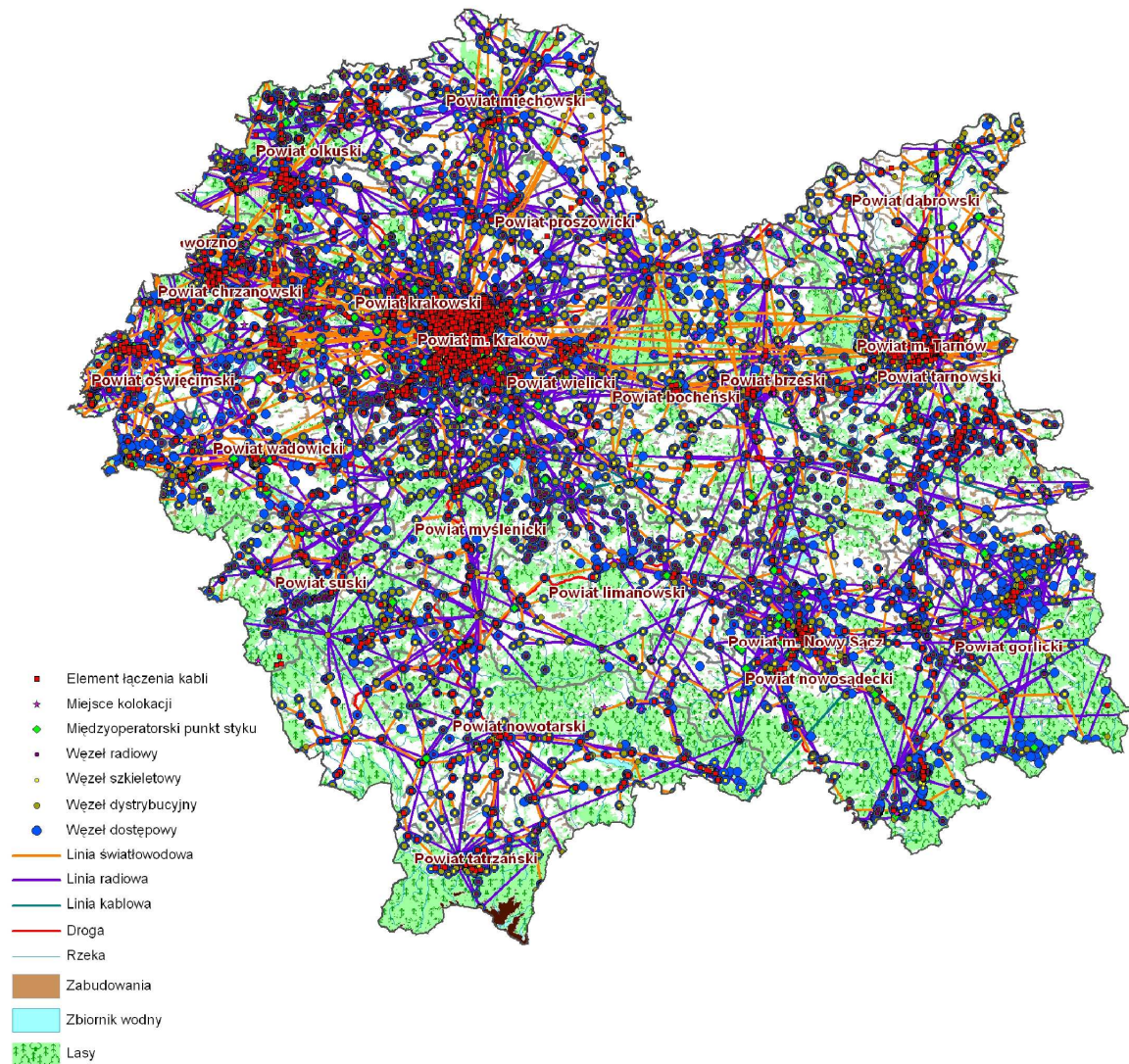
Z roku na rok systematycznie spada odsetek Polaków posiadających telefon stacjonarny. Dynamiczny rozwój telefonii komórkowej powoduje spadek zainteresowania usługami telefonii stacjonarnej, w wyniku czego następuje spadek abonentów telefonii przewodowej. W roku 2008 było 758,8tys. abonentów telefonii stacjonarnej, zaś w roku 2012 – 544 tys. tj. o 28,3 % mniej. Spadek liczby abonentów szczególnie widoczny jest na wsiach, gdzie w latach 2008-2012 liczba abonentów zmniejszyła się o 34,7%. Natomiast w miastach spadek liczby abonentów stacjonarnej sieci telefonicznej wynosił 26,1%.

³² Raport pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, zrealizowanymi w 2012 r. i planowanymi w 2013 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013

³³ Preferencje konsumentów rynku telekomunikacyjnego w latach 2009-2012, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013

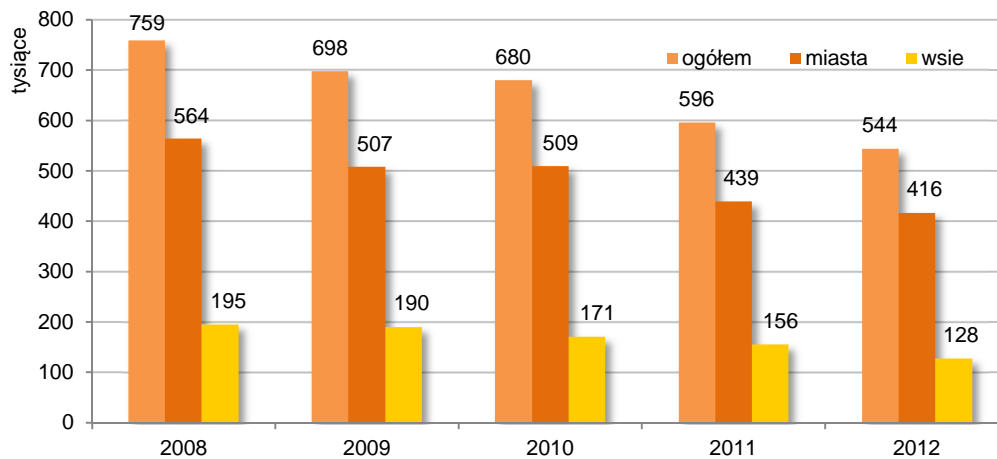

Ryc. 32 Pokrycie województwa małopolskiego infrastrukturą telekomunikacyjną

Źródło: www.uke.gov.pl

Wykres 10 Liczba telefonicznych łączy głównych w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej popularną usługą telekomunikacyjną na przestrzeni ostatnich lat stała się telefonia mobilna. W 2012 roku posiadanie przynajmniej jednego telefonu komórkowego deklarowało 88% Polaków. Rozmowy przez telefon komórkowy wykonywało bardzo często ponad 90% respondentów. Z wysyłania wiadomości SMS korzystało ponad 80% Polaków. Z raportu³⁴ UKE wynika, że usługi telefonii ruchomej w Polsce w 2012 roku świadczyło 26 operatorów, z czego 7 to podmioty działające w oparciu o model MNO (sieci wirtualne). Ponadto nadal zauważalny był trend spadku cen usług telefonii komórkowej o kilkadziesiąt procent.

Ilość telefonów komórkowych przypadających na 100 gospodarstw domowych w województwie małopolskim w latach 2008-2012 zmieniła się o 6 i wynosiła 89,5 telefonów/100 gospodarstw domowych.

Tabela 45 Gospodarstwa domowe wyposażone w telefony komórkowe w województwie małopolskim w latach 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
<i>telefony komórkowe na 100 zbadanych gospodarstw</i>	83,5	85,1	87,1	88,9	89,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Budżetu gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2009, 2010 oraz 2012 roku

Najważniejsze problemy i wnioski

Jednym z najważniejszych trendów obecnych na rynku telekomunikacyjnym jest rosnąca popularność usług mobilnych, zarówno głosowych jak i internetowych. Szczególnie dynamiczny rozwój należy przewidywać dla segmentu Internetu mobilnego. W nową fazę rozwoju wchodzi obecnie segment telefonii ruchomej. Substytutem klasycznych połączeń czy wiadomości tekstowych stają się usługi transmisji danych jednocześnie występuje spadek w segmencie telefonii stacjonarnej;

Na rynku klientów indywidualnych 86% badanych posiada telefon komórkowy, 60% dostęp do Internetu, a 31% telefon stacjonarny;

Korzystanie z telefonów komórkowych jest rozpowszechnione we wszystkich grupach bez względu na cechy społeczno-demograficzne. Posiadanie natomiast telefonu stacjonarnego jest charakterystyczne dla osób starszych oraz wieloosobowych gospodarstw domowych;

Firmy w Polsce powszechnie korzystają z podstawowych usług telekomunikacyjnych. Aż 93% z nich posiada telefon komórkowy, 70% dostęp do Internetu, a 55% telefon stacjonarny; młodzież wyróżnia się powszechnym korzystaniem z usług telekomunikacyjnych – niemal wszyscy (99%) posiadają telefon komórkowy, zdecydowana większość (81%) dostęp do Internetu;

Do barier uniemożliwiających rozwój infrastruktury dostępowej w Małopolsce zalicza się:

³⁴ Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2012, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013

- brak technicznej infrastruktury telekomunikacyjnej, w tym kabli światłowodowych i kanalizacji telekomunikacyjnej, które mogłyby utworzyć kompletną podbudowę warstwy fizycznej sieci szerokopasmowej,
- brak finansowej rentowności inwestycji mających na celu przyłączenie nowych użytkowników do sieci,
- niekorzystne ukształtowanie terenu dla inwestycji w infrastrukturę teleinformatyczną (teren górzysty i pagórkowaty w znacznej części województwa),
- ograniczenie możliwości korzystania z dostępu do szerokopasmowego Internetu poprzez stosowanie wysokich opłat przez operatorów,
- brak na rynku lokalnych usług telekomunikacyjnych, dostępnej usługi dzierżawienia włókien światłowodowych oraz kanalizacji telekomunikacyjnej,
- niewielka liczba Publicznych Punktów Dostępu do Internetu i tzw. hotspotów na terenie województwa.
- uboga oferta usług świadczonych drogą elektroniczną przez jednostki samorządów terytorialnych i instytucje im podległe.

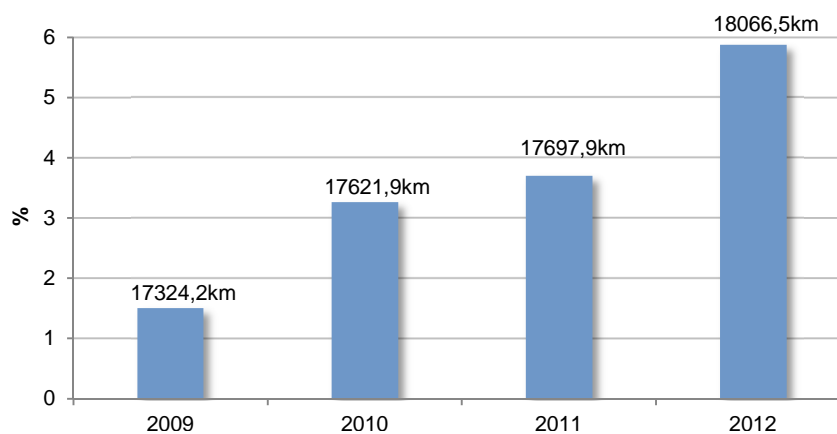
5.5. Gospodarka wodno-ściekowa

5.5.1. Zaopatrzenie w wodę

Na przestrzeni analizowanych lat obserwuje się w województwie małopolskim poprawę w zaopatrzeniu w wodę poprzez dalszy rozwój sieci wodociągowej. W latach 2009-2012 przybyło 999,9km sieci wodociągowej rozdzielczej. Przy długości czynnej sieci rozdzielczej na koniec 2008 roku – 17066,6km a na końcu 2012 – 18066,5km, przyrost wynosił 5,9% w stosunku do roku bazowego tj. 2008. W poszczególnych latach przyrost sieci przedstawia się następująco:

- 2009 – 257,6km
- 2010 – 297,7km
- 2011 – 76,0km
- 2012 – 368,6km.

Wykres 11 Przyrost czynnej sieci rozdzielczej sieci wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2009-2012 w odniesieniu do roku bazowego 2008

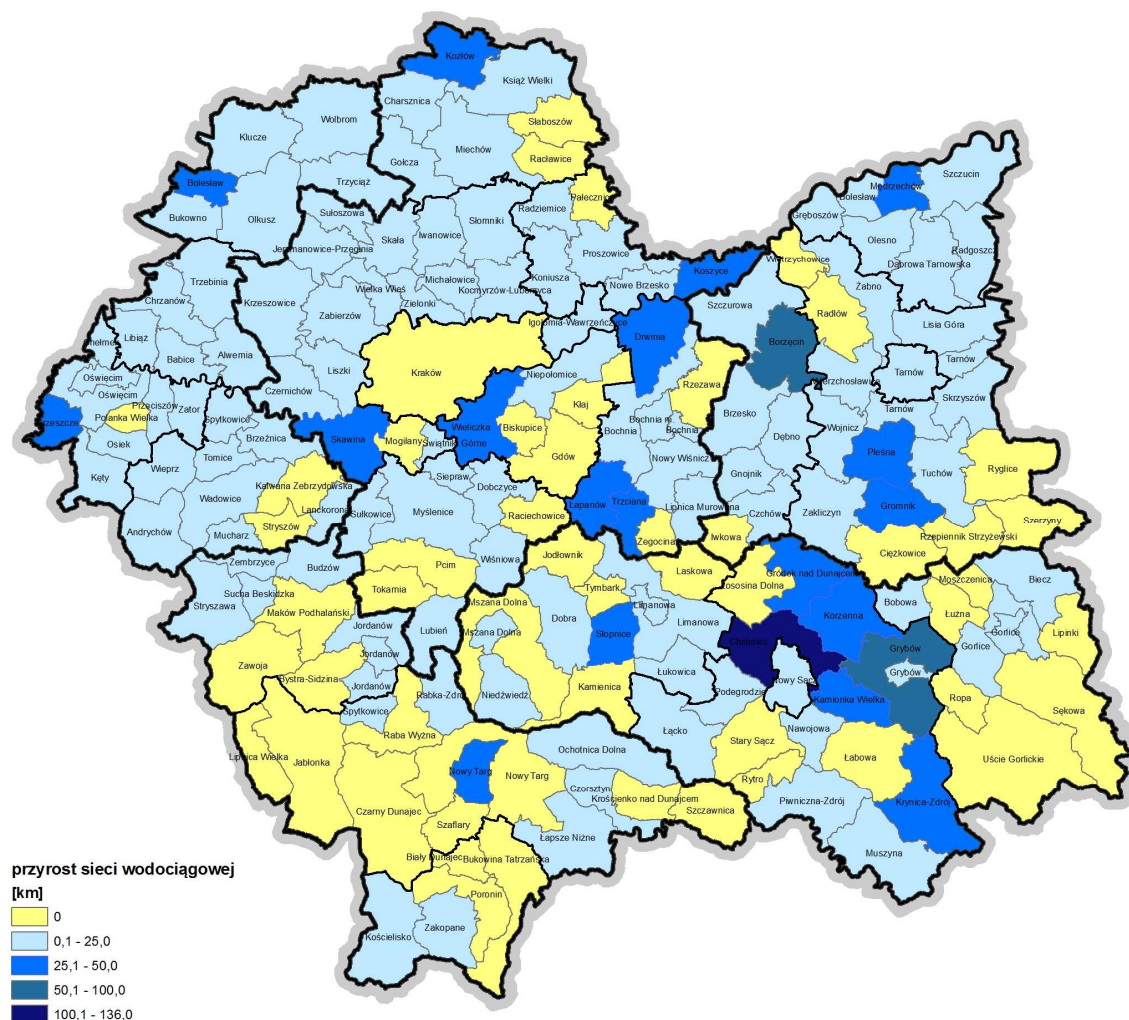
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak z powyższego wykresu wynika zaznacza się stały wzrost długości sieci wodociągowej w woj. małopolskim.

Najdłuższa sieć wodociągowa występuje w miastach: Kraków (1319,6km) i Tarnów (299,6km) oraz w gminach Wieliczka 442,7km, Chełmec 343,7km i Szczucin 270,5km. Natomiast najkrótsza czynna sieć rozdzielcza jest w gminach: Ochotnica Dolna 0,4km (gmina wiejska), Budzów 0,7km (gmina wiejska) oraz Ropa (gmina wiejska) i Maków Podhalański (obszar wiejski) po 1,3km.

Jednak w województwie w dalszym ciągu są jeszcze gminy gdzie brak jest sieci wodociągowej. Należą do nich: gmina Tokarnia, Lipniki, Lipnica Wielka, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, oraz część gminy Szczawnica – obszar wiejski i Zakliczyn – miasto. W gminach tych ludność korzysta z własnych ujęć wody.

Ryc. 33 Przyrost długości sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

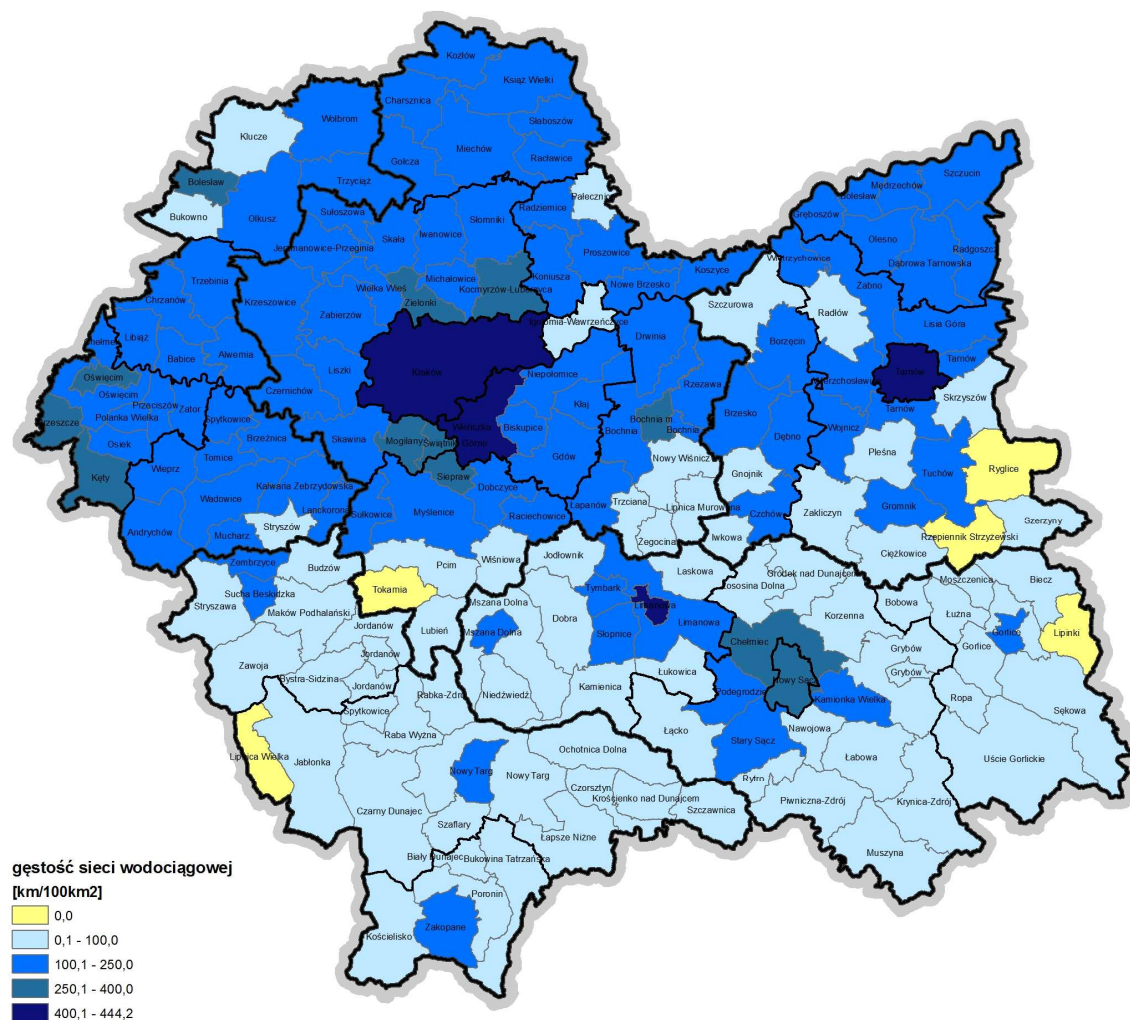
W latach 2009-2012 w większości gmin (ponad 71%) odnotowano przyrost sieci wodociągowej. Największy przyrost sieci nastąpił w gminie wiejskiej Chełmec 126km, Borzęcin – 96,0km oraz w Grybowie – 52,8km. Ponadto w dwóch gminach, które

na koniec roku 2008 nie wykazywały sieci rozdzielczej, to pod koniec 2012 roku sytuacja przedstawiała się następująco: gmina Ochotnica Dolna – 0,4km, gmina Trzciana – 42km, oraz część wiejska gminy Zakliczyn – 4,5km.

Długość czynnej rozdzielczej sieci wodociągowej nie uległa zmianie w blisko 13% gminach, a w prawie 16% gminach wręcz zmniejszyła się jeżeli przyjmiemy dane ze statystyki GUS. Jednak sytuacja taka wskazuje na brak weryfikacji przesłanych danych przez służby poszczególnych gmin. Mogły także wystąpić przypadki zmiany zarządcy poszczególnych systemów wodociągowych co nie ujmują statystyki gminne.

Jako miarę dostępności do sieci wodociągowej przyjęto jej gęstość czyli stosunek długości sieci do powierzchni 100km² w danej gminie. Zróznicowanie w gęstości sieci wodociągowej na obszarze województwa małopolskiego obrazują rycina poniżej.

Ryc. 34 Gęstość sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w roku 2012

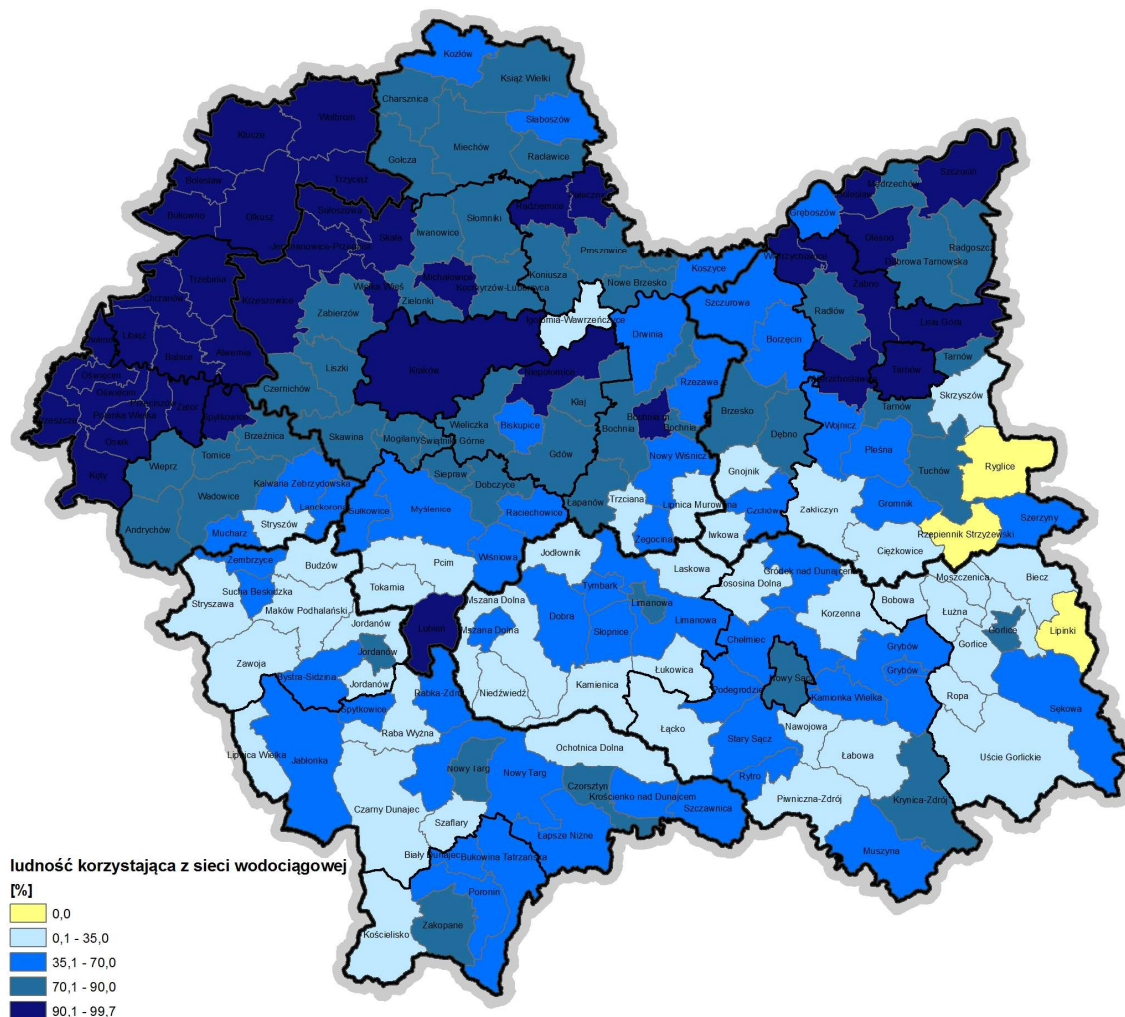

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Generalnie można wyróżnić trzy obszary charakteryzujące bardzo dużą, dużą i małą gęstość sieci wodociągowej. Zróznicowanie to wynika w pierwszym rzędzie ze specyfiki danego regionu. Duże miasta w sposób oczywisty charakteryzują się największą gęstością sieci wodociągowej, tereny nizinne gdzie nie ma problemów technicznych

wynikających z ukształtowania terenu – gęstością mniejszą od dużych miast, ale równocześnie wyższą od terenów podgórskich i górskich, gdzie zróżnicowanie wysokościowe ma wpływ na możliwości rozwoju sieci wodociągowej. Porównując gęstość sieci wodociągowej dla całego województwa wynoszącą około 119km/100km² do sytuacji dla całego kraju – 90,5km/100km², można stwierdzić, że jest to przeciętny wynik, co wskazuje, że nie widzi się istotnego problemu w tym zakresie.

Ryc. 35 Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność zamieszkująca województwo małopolskie i korzystająca z sieci wodociągowej w 2008 roku stanowiła 74,7% (2454,7tys. osób), w 2012 roku 76,3% (2558,3tys. osób). Przyrost wyniósł więc 1,6% (103,6tys. osób). W dalszym ciągu utrzymuje się dysproporcja pomiędzy odsetkiem ludności korzystających z sieci wodociągowej w miastach - 94,1% i na wsiach – 59,2%. Jednak większy przyrost nastąpił na wsi 3,1% (78016 osób) niż w miastach 0,3% (25631 osób).

Tabela 46 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Lp.	Jednostka terytorialna	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej									
		2008		2009		2010		2011		2012	
		tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%
1	Województwo małopolskie	2454,70	4,7	2483,02	5,3	2525,19	5,7	2543,49	6,0	2558,35	6,3
2	Miasta	1517,36	3,8	1525,33	3,9	1540,27	3,9	1544,81	4,1	1542,99	4,1
3	Wsie	937,34	6,1	957,69	7,2	984,92	8,1	998,68	8,6	1015,36	9,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tak jak w poprzednich latach gminy o największym udziale ludności korzystającej z sieci wodociągowej zlokalizowane są w północno-zachodniej, centralnej i północno-wschodniej części województwa. W przypadku południowej części województwa charakteryzuje się ona znacznie mniejszym odsetkiem ludności korzystającej z sieci wodociągowej. Dokładnie tak jak w raporcie za poprzednie lata (2005-2008) wskaźnik ten w większości gmin, poza miastami, nie osiąga 40%.

Dane statystyczne GUS wykazują równocześnie duże zróżnicowanie w zapotrzebowaniu na wodę pomiędzy miastami i terenami wiejskimi mierzone wskaźnikiem zapotrzebowania na wodę w przeliczeniu na jednego statystycznego mieszkańca i na rok, gdzie wynosi ono $36,9\text{m}^3/\text{Mk}\cdot\text{rok}$ dla miast i około $16,8\text{m}^3/\text{Mk}\cdot\text{rok}$ dla wsi. W sumie na terenie województwa małopolskiego dystrybucją wody zajmuje się 269 operatorów systemów wodociągowych od największego, czyli MPWiK S.A. Kraków do całkiem małych wodociągów obsługujących poszczególne wsie.

Najważniejsze problemy i wnioski

W ciągu ostatnich lat w odniesieniu do całego województwa odnotowano stały przyrost długości sieci wodociągowej, chociaż w dalszym ciągu są gminy nie posiadające systemów zaopatrzenia w wodę, gdzie ludność bazuje na własnych ujęciach wody.

Przyrost długości sieci wodociągowej poprawia dostępność do systemów wodociągowych dla ludności poszczególnych gmin.

Dostępność do systemów wodociągowych mierzona wskaźnikiem długości sieci wodociągowej przypadającej na jednostkę obsługiwaną powierzchnią, wykazuje znaczące zróżnicowanie w obszarze województwa, gdzie korzystnie wyróżniają się duże miasta, co jest oczywiste, szczególnie Kraków. Północne obszary województwa reprezentują gorszą dostępność do systemów wodociągowych a obszary podgórskie i górskie posiadają wyraźnie najmniejszą dostępność do sieci wodociągowych. Zróżnicowanie dla poszczególnych gmin wiąże się z topografią terenów oraz zjawiskiem rozpraszania zabudowy.

Z dostępnością do sieci wodociągowych wiąże się procentowy udział ludności korzystającej z centralnych systemów zaopatrzenia w wodę gdzie w miastach wynosi on prawie 100%, a w terenach gmin wiejskich w większości nie przekracza 40%.

Najmniej korzystnie prezentuje się udział ludności korzystającej z centralnych systemów zaopatrzenia w wodę w gminach podgórskich i górskich, co w przyszłości może

być problemem z chwilą zmniejszania się wielkości dyspozycyjnych zasobów płytkich wód podziemnych dotychczas eksploatowanych przez ludność indywidualnie.

Dalsze wykorzystywanie przez ludność wsi płytkich zasobów wód podziemnych w wielu regionach województwa szczególnie w terenach podgórskich i górskich ze względu na częste obniżanie się poziomu użytkowego tych wód oraz wątpliwą jakość może powodować narastający problem, który będzie musiał być eliminowany przez realizację systemów zaopatrzenia w wodę. Generalnie zasoby eksploatacyjne wód podziemnych województwa małopolskiego wynoszące 640hm³/rok określane są jako małe.

Konieczność poprawy dostępności ludności gmin podgórskich i górskich do systemów wodociągowych przy równoczesnym zachowaniu rozproszonej zabudowy będzie powodować realizację rozwiązań niekorzystnych tak inwestycyjnie jak później eksploatacyjnie, a co za tym idzie wzrost opłat za dostawę wody dla ludności.

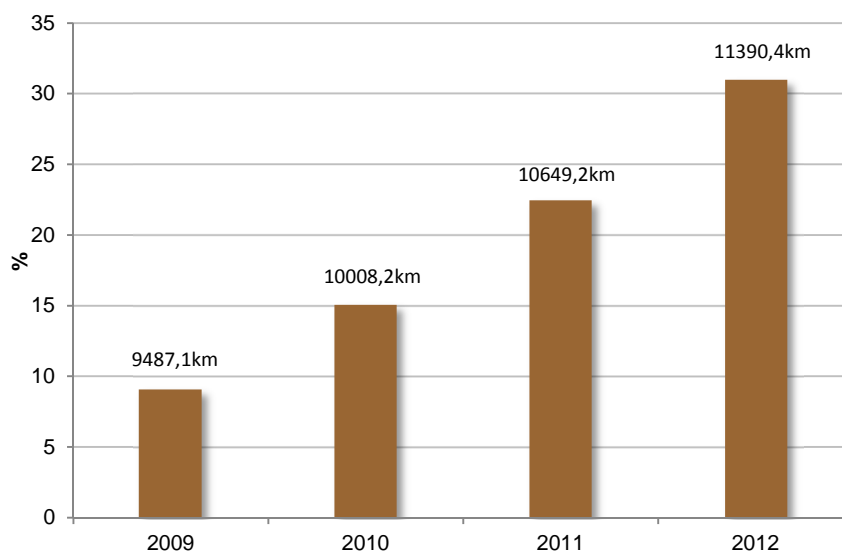
5.5.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Sieć kanalizacyjna

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się w województwie małopolskim dalszy dynamiczny rozwój sieci kanalizacyjnych. W latach 2009-2012 przybyło 2693,2km sieci kanalizacyjnej, w tym długość czynnej sieci na koniec 2008 roku – 8697,2km a na koniec 2012 – 11390,4km, czyli wyraźny przyrost 31% w stosunku do roku bazowego 2008. W poszczególnych latach przyrost sieci przedstawia się następująco:

- 2009 – 789,9km
- 2010 – 521,1km
- 2011 – 641,0km
- 2012 – 741,2km.

Wykres 12 Przyrost czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim w latach 2009-2012 w odniesieniu do roku bazowego 2008

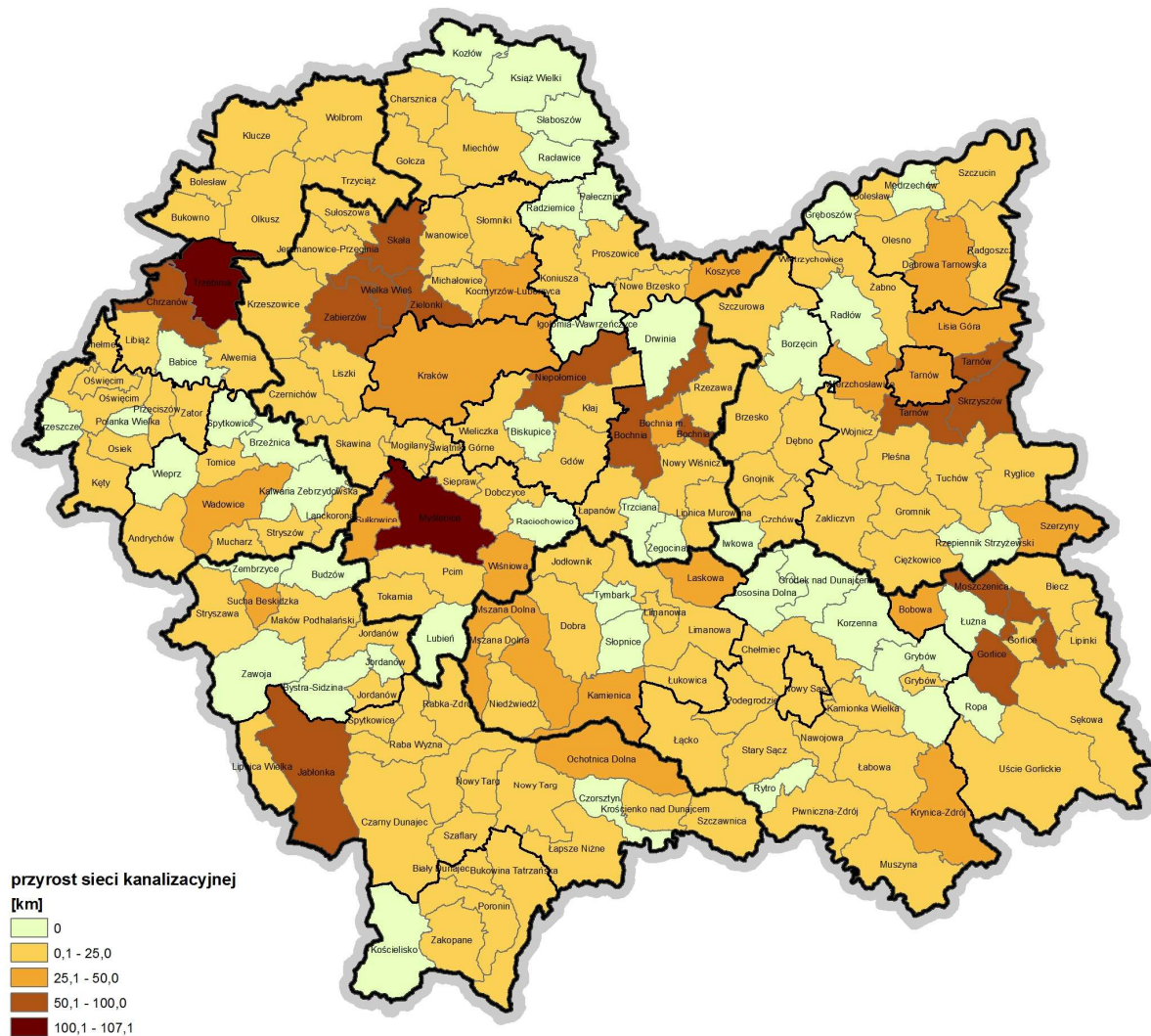
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najdłuższą sieć kanalizacyjną posiada miasto: Kraków (1326km), a następnie Tarnów (341,1km) i Nowy Sącz (205,9km). Równocześnie najdłuższe sieci kanalizacyjne są w gminach Zabierzów 333,5km, Jabłonka 221,2km i Myślenice 215,9km. Natomiast najkrótsza czynna sieć kanalizacyjna jest w gminach: Budzów 0,5km (gmina wiejska), Maków Podhalański (obszar wiejski) 0,6km oraz Igołomia-Wawrzeńczyce i Ropa po 0,7km (gminy wiejskie).

Jednak w województwie są jeszcze gminy gdzie w dalszym ciągu brak jest sieci kanalizacyjnej. Należą do nich gminy wiejskie: Biskupice, Borzęcin, Bystra-Sidzina, Drwina, Gręboszów, Grybów, Iwkowa, Korzenna, Kozłów, Łużna, Mędrzechów, Raclawice, Rzepiennik Strzyżewski, Słaboszów, Słupnice i Wieprz. Brak czynnej sieci kanalizacyjnej wykazują także obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich, tj.: Chelmek, Libiąż, Kalwaria Zebrzydowska, Nowe Brzesko, Proszowice, Rabka-Zdrój, Szczawnica.

Ryc. 36 Przyrost długości sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

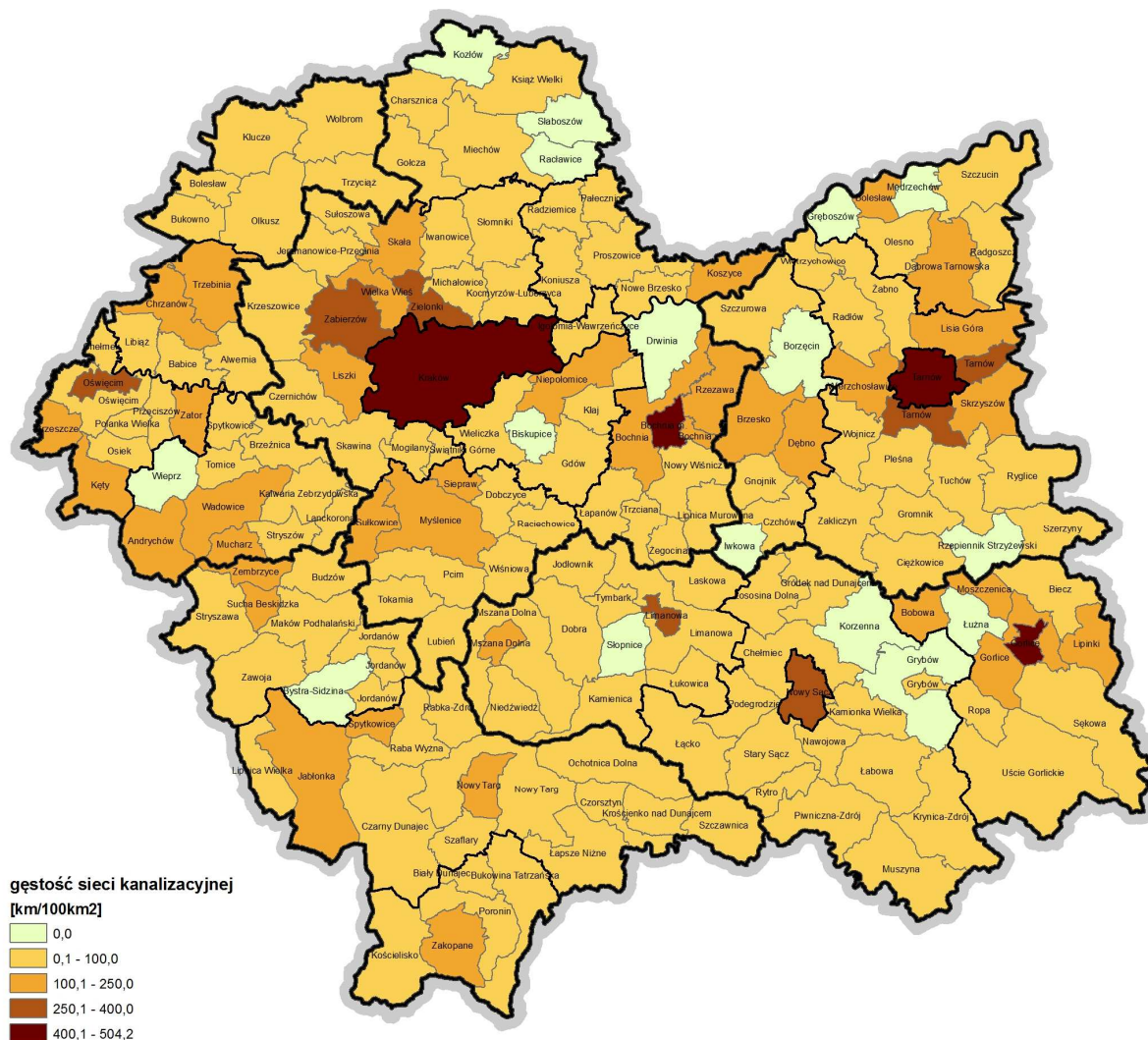
W latach 2009-2012 w większości gmin (prawie 77%) odnotowano przyrost sieci kanalizacyjnej. Największy przyrost sieci nastąpił w gminach miejsko-wiejskich: Myślenice

107,1km (98,4%), Trzebinia – 104,6km (179,7%) oraz w gminie wiejskiej Tarnów – 90,3km (72,8%). Ponadto w dwóch gminach, które na koniec roku 2008 nie wykazywały sieci kanalizacyjnej, pod koniec 2012 roku sytuacja przedstawiała się następująco: gmina wiejska Kocmyrzów-Luborzyca – 32,7km oraz gmina wiejska Bolesław – 9,4km.

Długość czynnej rozdzielczej sieci kanalizacyjnej nie uległa zmianie w ponad 20% gmin.

Jako miarę dostępności do centralnych systemów kanalizacyjnych przyjęto ich gęstość liczoną jako stosunek długości sieci do obsługiwanej powierzchni 100km².

Ryc. 37 Gęstość sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku

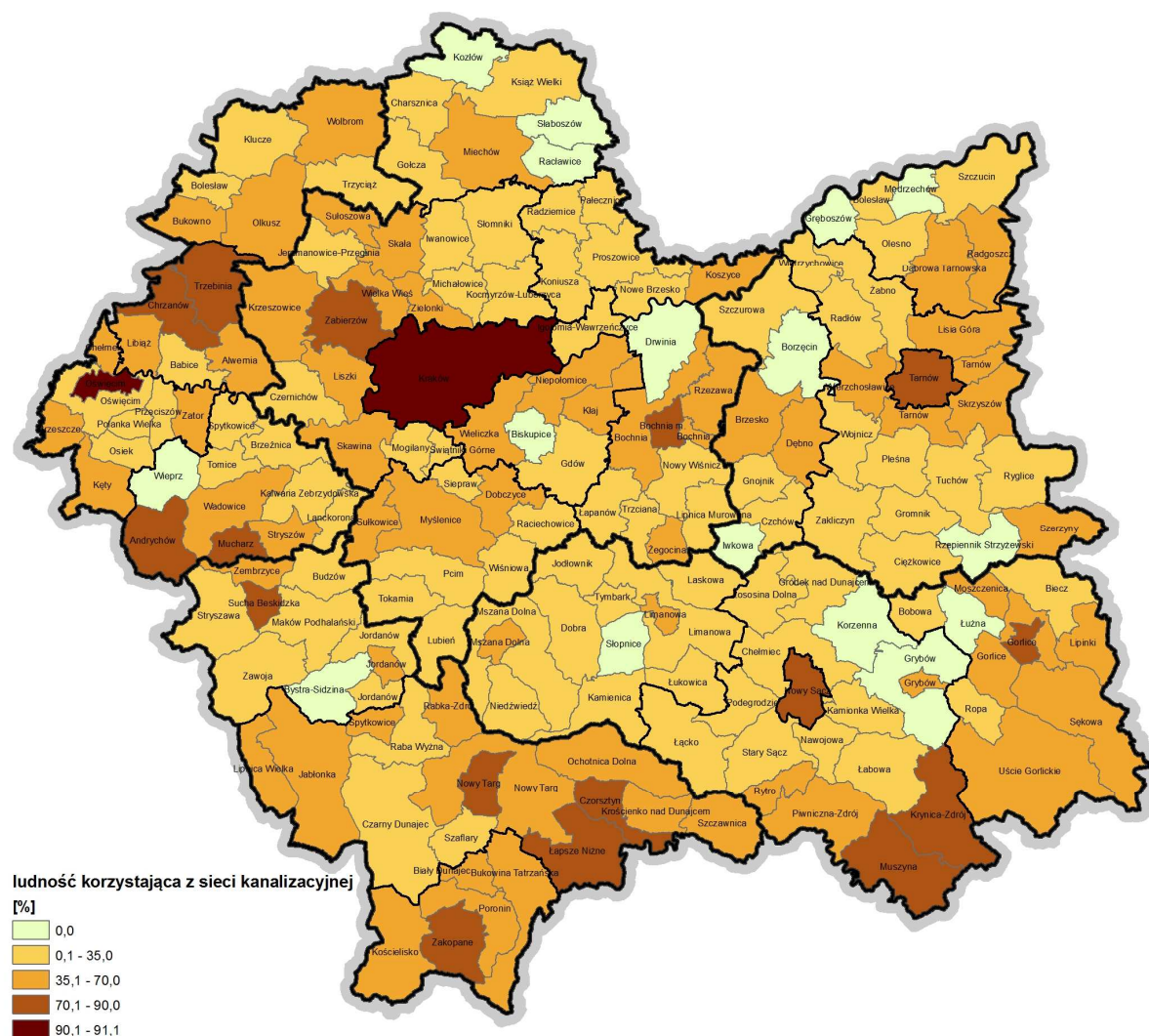
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analogicznie jak w przypadku zaopatrzenia w wodę tak w kanalizacji największą dostępnością cechują się duże miasta. Pozostałe gminy reprezentują bardzo zróżnicowaną gęstość sieci kanalizacyjnej od symbolicznego 0,7km/100km² (gmina Budzów) do znaczącej rzędu 504km/100km² (Bochnia Miasto). Najczęściej gęstość sieci kanalizacyjnych w gminach mieści się w przedziale 100-250km/100km².

Ludność zamieszkująca województwo małopolskie i korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2008 roku stanowiła 51,1% (1679,4tys. osób), w 2012 roku 55,1%

(1848,6tys. osób). Przyrost wyniósł więc 4,0% (169,2tys. osób). Jednak przyrost ten nie jest adekwatny do przyrostu długości sieci kanalizacyjnej. Należy przypuszczać, że w miarę następnych lat będzie się sytuacja poprawiać na rzecz zwiększenia liczby ludności korzystającej z centralnych systemów kanalizacyjnych. W dalszym ciągu utrzymuje się ogromna dysproporcja pomiędzy odsetkiem ludności korzystających z sieci kanalizacyjnej w miastach - 85,5% i na wsiach – 26,1%. Jednak większy przyrost nastąpił na wsiach 6,8% (126,2tys. osób) niż w miastach 1,5% (43,1tys. osób).

Ryc. 38 Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tak jak w poprzednich latach gminy o największym udziale ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej rozproszone są po całym województwie i w większości gmin wiąże się to z gęstością sieci kanalizacyjnej. Najwięcej ludzi korzysta z kanalizacji w Krakowie (91,1%), Oświęcimiu (90,5) oraz Gorlicach (90,0%). Z kolei gminy charakteryzujące się najmniejszą liczbą ludności korzystającej z kanalizacji w roku 2012 to: Budzów (0,2%), Ropa (1,1%) oraz Igołomia-Wawrzeńczyce (1,9%).

Tabela 47 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2008-2012

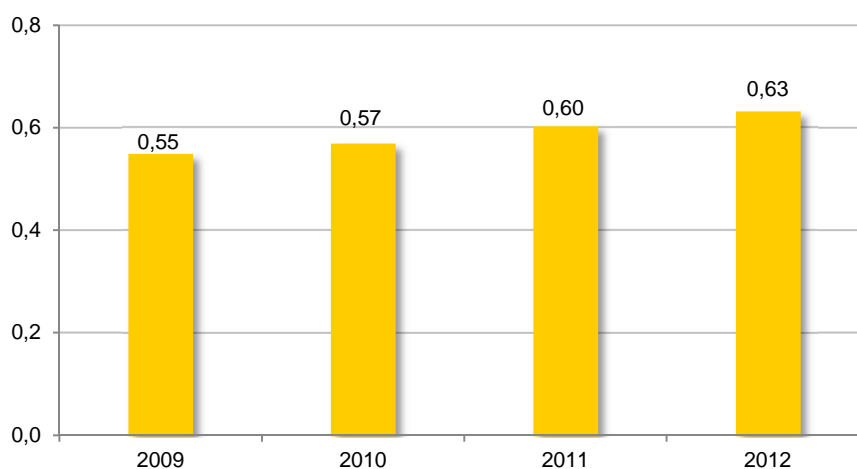
Lp.	Jednostka terytorialna	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej									
		2008		2009		2010		2011		2012	
		tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%
1	Województwo małopolskie	1679,38	51,5	1713,19	51,9	1758,71	52,7	1823,55	54,4	1848,63	55,1
2	Miasta	1357,93	84,0	1369,36	84,3	1385,57	84,5	1399,73	85,3	1401,00	85,5
3	Wsie	321,45	19,3	343,83	20,5	373,14	22,0	423,82	24,9	447,63	26,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sieć wodociągowa a sieć kanalizacyjna

W latach 2009-2012 odnotowano przyrost sieci wodociągowej o 999,9km, a sieci kanalizacyjnej o 2693,2km. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na koniec roku 2008 wynosił 0,51, a na koniec roku 2012 – 0,63. Występuje więc korzystne zjawisko wyrównywania dysproporcji pomiędzy stopniem zwodociągowania, a skanalizowania obszarów województwa małopolskiego. Nie należy jednak przyjmować, że idealną sytuacją będzie wyrównanie sumarycznej długości dla obu systemów, ponieważ ze względu na ich uwarunkowania techniczne będą się pomiędzy sobą różnić.

Wykres 13 Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Odprowadzanie ścieków

System odprowadzania ścieków w woj. małopolskim to zbiór kilkudziesięciu lokalnych systemów kanalizacyjnych. Największym systemem jest system miasta Krakowa oparty o dwie największe oczyszczalnie ścieków, tj. „Kujawy” i „Płaszów”. Kolejne duże systemy kanalizacyjne to system Tarnowa i Oświęcimia. Systemy kanalizacyjne nie są powiązane z otoczeniem woj. małopolskiego, jedynie w niektórych przypadkach są systemami międzygminnymi. Najmniejsze systemy kanalizacyjne woj. małopolskiego obejmują tereny poszczególnych gmin wiejskich lub nawet kilku wsi, a ich sieci mogą wynosić kilka kilometrów ciągów głównych.

Obszar województwa jest bardzo zróżnicowany w ilości korzystających z systemu odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków. Ludność miast w prawie 100% jest podłączona do systemów kanalizacyjnych, ludność wsi w różnym stopniu, ale są też gminy bez sieci kanalizacyjnych. Na terenach tych część ścieków oczyszczana jest w przydomowych oczyszczalniach ścieków lub gromadzona w zbiornikach bezodpływowych, a następnie okresowo wywożona na oczyszczalnię ścieków.

Bez wątplenia gospodarka wodno-ściekowej jest jednym z najważniejszych problemów gmin wiejskich w Polsce. Wieloletnie zaniedbania związane z realizacją systemów odprowadzania ścieków bytowych z gospodarstw wiejskich trudno jest nadrobić w krótkim czasie.

Od roku 2003 w woj. małopolskim realizuje się Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), który jest wypełnieniem zobowiązań w Traktacie Akcesyjnym oraz postanowień dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EWG.

Według sprawozdań z wykonania KPOŚK w latach 2008-2009³⁵ oraz 2010-2011³⁶ w aglomeracjach województwa małopolskiego na przestrzeni lat 2009-2011:

- wybudowano 2174,6km sieci kanalizacyjnej (w tym 1920,0km sieci grawitacyjnej),
- zmodernizowano 108,3km sieci kanalizacyjnej,
- w latach 2010-2011 zrealizowano 80 inwestycji na oczyszczalniach ścieków w województwie małopolskim,
- w wyniku wybudowania sieci kanalizacyjnych łączna liczba mieszkańców korzystających z systemów kanalizacyjnych wynosiła w roku 2011 - 1 921 656, obsługiwanych przez tabor asenizacyjny – 561 162, obsługiwanych przez systemy indywidualne – 32 782.

Dotychczasowa realizacja KPOŚK spowodowała, że na terenie woj. małopolskiego w 2011 roku było eksploatowanych 10704,3km sieci kanalizacyjnych o różnej wielkości i zasięgu obsługi 233 oczyszczalni ścieków oczyszczające ścieki do poziomu zgodnego z przepisami o ochronie zasobów wodnych i w wyniku oczyszczania uzyskując 49157,4Mg/rok suchej masy osadów ściekowych.

Dzięki dalszej realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych należy przewidywać, że stan gospodarki ściekowej w gminach województwa małopolskiego będzie ulegał dalszej poprawie. KPOŚK zakłada wyposażenie aglomeracji w infrastrukturę komunalną do 2015 roku.

Oczyszczalnie ścieków

Analizując dane z Banku Danych Lokalnych odnoszących się do ilości oczyszczalni komunalnych i przemysłowych w województwie małopolski należy stwierdzić, że ilość oczyszczalni nie ulegała wielkim zmianom na przestrzeni lat 2008-2009. Równocześnie przybyło dwie komunalne oczyszczalnie ścieków, natomiast ubyło

³⁵ Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Ochrony Ścieków Komunalnych w latach 2008-2009, Ministerstwo Środowiska, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, grudzień 2010

³⁶ Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Ochrony Ścieków Komunalnych w latach 2010-2011 (projekt), Ministerstwo Środowiska, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, maj 2013

4 przemysłowe oczyszczalnie ścieków. W sumie zanotowano zmniejszenie ogólnej liczby oczyszczalni o 2.

Tabela 48 Oczyszczalnie ścieków w województwie małopolskim w latach 2008-2012

Rodzaj oczyszczalni	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Komunalne</i>	236	237	234	235	238
<i>Mechaniczne</i>	1	1	1	0	0
<i>Biologiczne</i>	183	181	177	178	181
<i>Z podwyższonym usuwaniem biogenów</i>	52	55	56	57	57
<i>Przemysłowe</i>	79	81	82	80	75
<i>Mechaniczne</i>	30	31	28	29	27
<i>Chemiczne</i>	6	6	8	7	6
<i>Biologiczne</i>	40	42	44	42	40
<i>Z podwyższonym usuwaniem biogenów</i>	3	2	2	2	2
<i>Ogółem</i>	315	318	316	315	313

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 39 Oczyszczalnie ścieków w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku

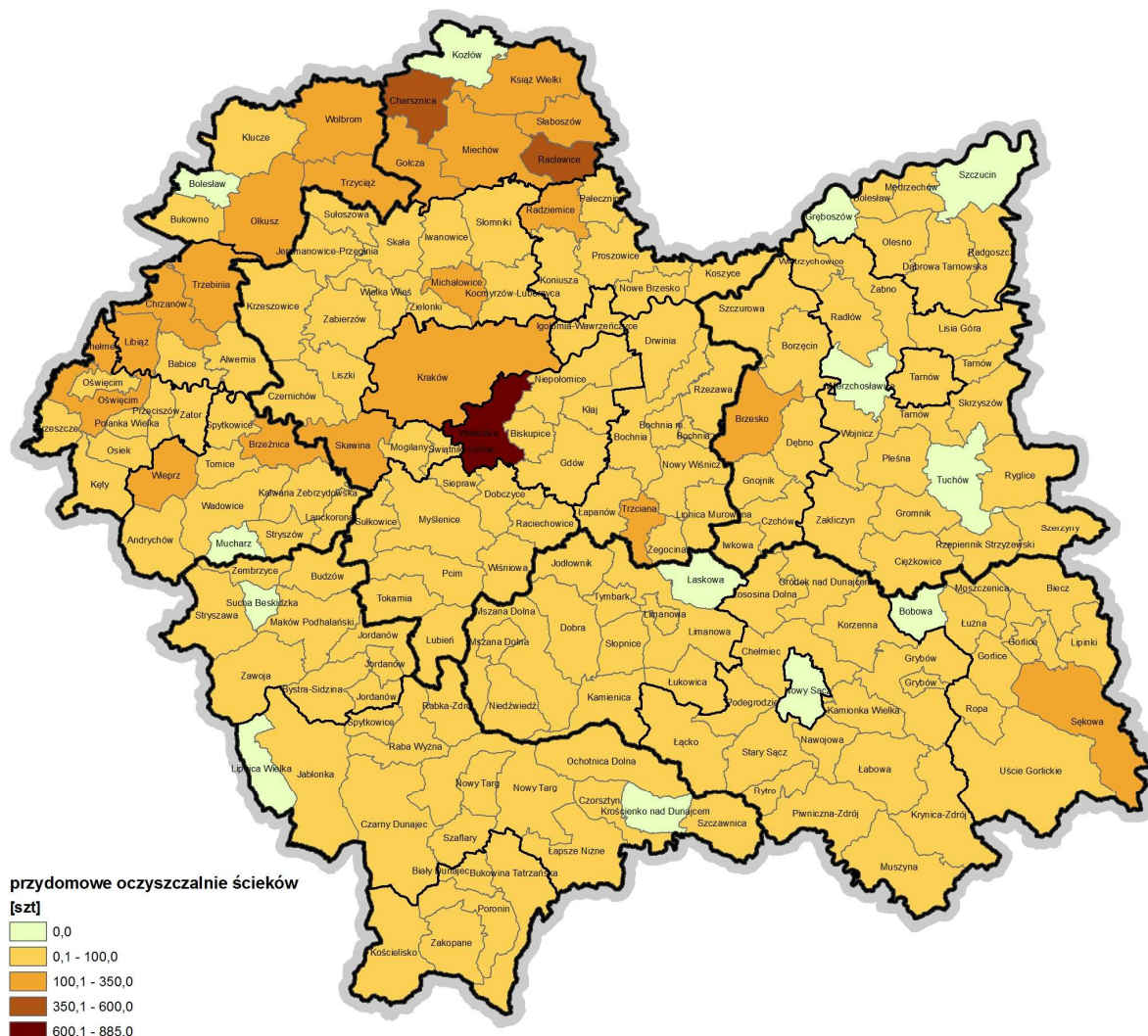

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na rycinie powyżej przedstawiono rozmieszczenie oczyszczalni ścieków w gminach województwa małopolskiego. Generalnie obszar województwa ze względu na wyposażenie gmin w oczyszczalnie ścieków można podzielić na tereny dużych miast z największą liczbą oczyszczalni ścieków, gminy za zachód i południe od Krakowa z mniejszą liczbą oczyszczalni oraz pozostałe tereny z gminami bez oczyszczalni ścieków.

Na terenach o ukształtowaniu utrudniającym, ze względów technicznych lub ekonomicznych, realizację zbiorczego systemu odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków uzupełnieniem są przydomowe oczyszczalnie ścieków. W latach 2009-2012 nastąpił znaczny wzrost ilości przydomowych oczyszczalni ścieków, tj. o 4810! sztuk. Na koniec roku 2008 liczba przydomowych oczyszczalni ścieków w województwie małopolskim wynosiła 3674 sztuk, a na koniec 2012 już 8484 sztuk. Najwięcej oczyszczalni przydomowych znajduje się w gminie Wieliczka – 885szt, Charsznica – 433szt oraz Gołcza – 312 szt.

Ryc. 40 Przydomowe oczyszczalnie ścieków w gminach woj. małopolskiego w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych odsetek ludności obsługiwanych przez centralne oczyszczalnie ścieków, bez przydomowych, zwiększa się systematycznie z roku na rok. Na koniec roku 2008 wyniósł on 54,4 %, a na koniec roku 2012 – 58,1%.

W analizowanym okresie nastąpił nieznaczny wzrost ilości odprowadzanych ścieków ogółem o 2,6 %. Wzrost ten wynikał ze wzrostu ilości odprowadzanych ścieków komunalnych o 2,8 % oraz ścieków przemysłowych o 2,5%. Ilość ścieków komunalnych oczyszczanych na 100km² wynosiła w latach 2008 i 2012 odpowiednio: 643,3 dam³ i 670,4 dam³ (wzrost o 4,2%). W przypadku ścieków przemysłowych oczyszczanych na 100 km² dane przedstawiają się następująco: rok 2008 – 1107,8 dam³, rok 2012 – 1060,7 dam³, czyli spadek w wysokości 4,2 %.

Ilość oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych w stosunku do ścieków wymagających oczyszczenia ulegała nieznacznym wahaniom i utrzymuje się na podobnym poziomie, tj. koniec roku 2008 – 98,9%, koniec roku 2012 – 98,2 %. Spadek ten wynika ze zwiększenia ilości ścieków przemysłowych odprowadzanych ogółem oraz zmniejszenia ilości tych ścieków poddawanych procesowi oczyszczenia. Na koniec roku 2008 ilość oczyszczonych ścieków przemysłowych stanowiła 36,9 %, natomiast na koniec 2012 roku – 34,5 %. W przypadku oczyszczonych ścieków komunalnych dane przedstawiają się następująco: koniec roku 2008 – 98,65 %, na koniec roku 2012 – 99,9%!

Tabela 49 Odprowadzane i oczyszczane ścieki komunalne i przemysłowe w latach 2008-2012

Rodzaj ścieków	jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Ścieki komunalne odprowadzane ogółem</i>	dam ³ /rok	99048,0	98430,1	115857,0	105960,2	101846,5
<i>Udział ścieków oczyszczonych:</i>	%	98,60	103,90	99,94	99,93	99,94
<i>mechanicznie</i>	%	0,10	0,08	0,07	0	0
<i>biologicznie</i>	%	16,90	16,54	14,15	14,52	15,12
<i>podwyższonym usuwaniem biogenów</i>	%	83,00	83,38	85,79	85,48	84,88
<i>Ścieki przemysłowe odprowadzane ogółem</i>	dam ³ /rok	455215	398700	452381	492242	466805
<i>Udział ścieków oczyszczonych:</i>	%	36,95	40,60	40,57	39,91	34,50
<i>mechanicznie</i>	%	89,41	91,73	90,49	92,59	92,53
<i>chemicznie</i>	%	4,24	2,05	2,52	2,30	1,67
<i>biologicznie</i>	%	2,26	2,82	3,32	1,80	2,22
<i>podwyższonym usuwaniem biogenów</i>	%	4,09	3,40	3,66	3,31	3,57
<i>Ogółem odprowadzane ścieki komunalne i przemysłowe</i>	dam ³ /rok	554263	497130	568238	598202	568651
<i>Udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczonych w stosunku do ścieków wymagających oczyszczenia</i>	%	98,9	99,7	97,9	98,5	98,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski

W ciągu ostatnich lat po roku 2008 trwał rozwój systemów kanalizacyjnych wyrażający się przyrostem długości sieci o ponad 30% w stosunku do sumarycznej długości sieci w roku 2008.

Równocześnie są gminy nie posiadające centralnych systemów odprowadzania ścieków.

Stwierdza się niepokojący wzrost ilości ścieków przemysłowych a równocześnie nie nadążanie z tym procesem ilości ścieków przemysłowych oczyszczonych.

Przyrost długości sieci kanalizacyjnych poprawia warunki dostępności do niej mierzonej stosunkiem długości sieci do powierzchni skanalizowanego obszaru. W przeważającej ilości gmin wynosi on 100-250km/100km², jednak nie zawsze znajduje to odzwierciedlenie w wielkości użytkowników sieci, co może wskazywać, że proces rozwoju sieci poprzez przyłącza dopiero będzie następował w dalszych latach, co poprawi ekonomiczność tych systemów.

Podstawowym czynnikiem rozwoju systemów kanalizacyjnych opartych na oczyszczalniach ścieków jest bez wątpienia realizacja od roku 2003 Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

W roku 2011 w obszarze województwa małopolskiego objęto programem 162 aglomeracje, co wg ostatniego dostępnego sprawozdania z roku 2011 w sumie daje 9411km wraz z 236 oczyszczalniami ścieków, a łączna liczba mieszkańców korzystających z tych systemów wynosiła ponad 1,9mln osób.

W przypadku niektórych gmin wiejskich zamiast budowy sieci kanalizacyjnej wybrano rozwiązania oparte na przydomowych oczyszczalniach ścieków, a zjawisko to ma swój znaczący wyraz w ich ilości i tempie wzrostu liczby takich oczyszczalni (przyrost w ciągu czterech lat o ponad 4800szt w skali województwa).

Przewiduje się dalszy rozwój centralnych systemów kanalizacyjnych w oparciu o wysokosprawne oczyszczalnie ścieków, jednak coraz trudniejsze warunki przebiegu sieci będą się wiązać z wyższymi kosztami realizacji.

Gminy obszarów podgórskich i górskich będą poszukiwać rozwiązań gospodarki ściekowej w budowie przydomowych oczyszczalni, co może być korzystne, ale pod warunkiem korzystnych warunków geologicznych, a późniejsza eksploatacja będzie musiała być zapewniona przez profesjonalny nadzór.

5.6. Gospodarka odpadami

W województwie małopolskim obowiązuje Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego (PGOWM) przyjęty uchwałą Nr XXV/397/12 z dnia 2 lipca 2012 roku przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Nadrzędnym celem PGOWM jest rozwijanie na terenie województwa systemu gospodarki odpadami opartego na zapobieganiu powstawania odpadów, przygotowywaniu ich do ponownego użytku, recyklingu oraz innych metodach odzysku i unieszkodliwiania. Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 152 poz. 897) podstawą gospodarki odpadami komunalnymi powinny stać się regiony gospodarki odpadami komunalnymi, w których liczba

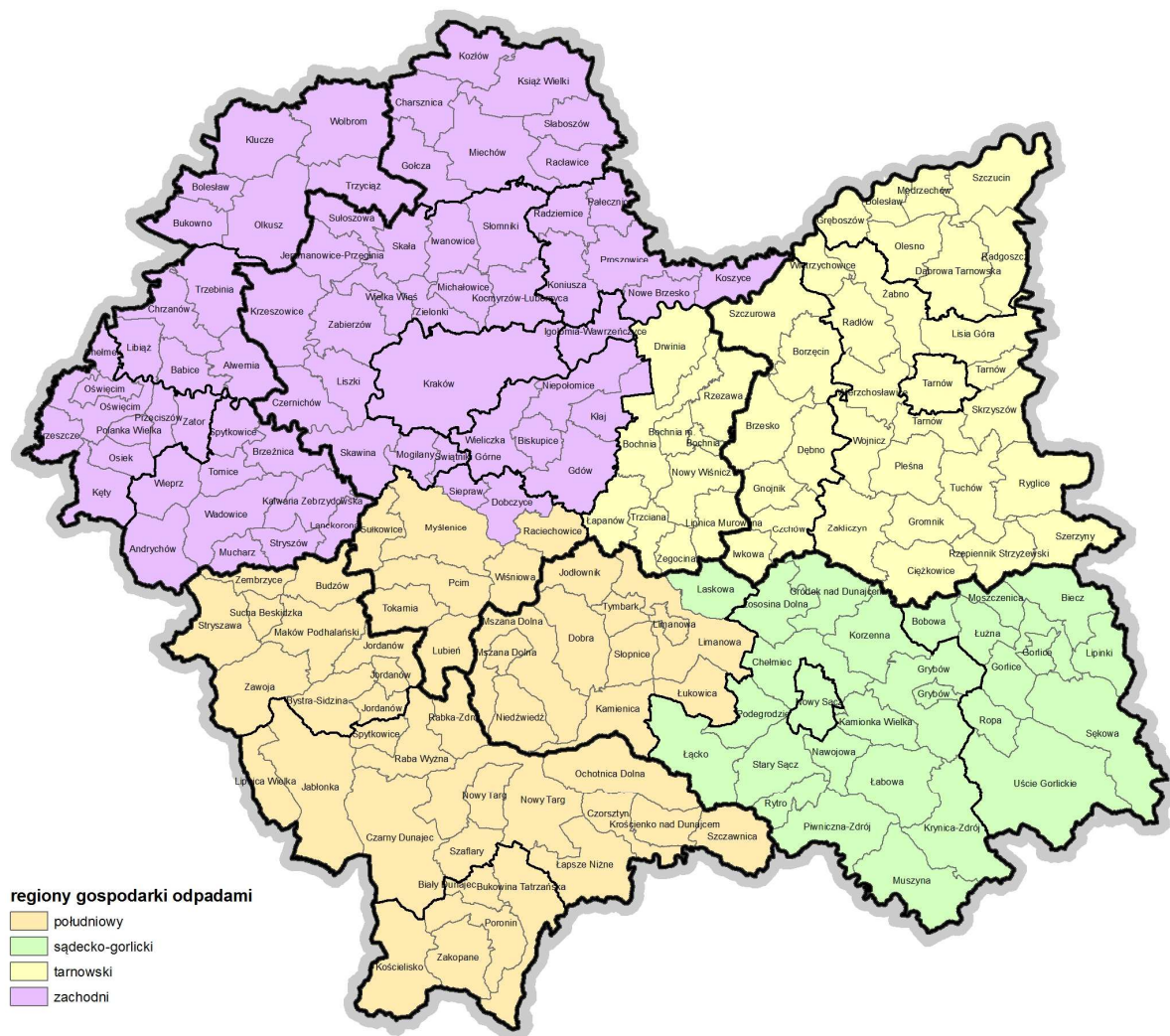
mieszkańców nie powinna być mniejsza niż 150tys. W PGOWM zostały określone regiony gospodarki odpadami komunalnymi: Zachodni, Tarnowski, Południowy i Sądecko-Gorlicki. W ramach regionów gospodarki odpadami gminy zobowiązane są do prowadzenia wspólnej gospodarki odpadami komunalnymi oraz do zapewnienia wybudowania i utrzymania infrastruktury gospodarki odpadami, a w szczególności zakładów zagospodarowania odpadów. Do czasu uruchomienia regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, w poszczególnych regionach zlokalizowane są instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych oraz instalacje przewidziane do zastępczej obsługi tych regionów.

Wg załącznika do PGOWM na terenie województwa małopolskiego znajdują się następujące instalacje (stan na 31 grudnia 2011, ostatni rok sprawozdawczy):

- 24 sortownie odpadów o łącznej mocy przerobowej 1 019 082Mg/rok,
- 10 kompostowni o łącznej zdolności przerobowej 125 765Mg/rok,
- 28 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne (na których są składowane odpady komunalne) o pojemności całkowitej 14 513 530m³, pojemność pozostała do zapełnienia – 6 192 173m³,
- 3 składowiska zawierające azbest o pojemności całkowitej 136 240m³, pojemność pozostała do zapełnienia – 56000m³,
- 2 składowiska odpadów niebezpiecznych o pojemności całkowitej 58080m³, pojemność pozostała do zapełnienia – 23876m³,
- składowisk odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne (na których nie są składowane odpady komunalne) o pojemności całkowitej 63 034 503m³, pojemność pozostała do zapełnienia – 10 798 039m³,
- składowisko odpadów obojętnych o pojemności całkowitej 35000m³, pojemność pozostała do zapełnienia – 17000m³,
- 61 stacji demontażu i punktów zbierania pojazdów wycofanych z eksploatacji o zdolności przerobowej 99208Mg/rok,
- 4 punkty zbierania pojazdów
- 18 zakładów przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego o łącznej zdolności przerobowej 65074Mg/rok,
- 1 spalarnia odpadów medycznych i weterynaryjnych o zdolności przerobowej 2350Mg/rok,
- 35 pozostałych instalacji, w których odpady poddawane są procesom odzysku lub unieszkodliwiania,
- 278 pozostałych instalacji, w których procesom odzysku lub unieszkodliwiania poddawane są odpady inne niż niebezpieczne,
- 42 punkty skupu.

Łączna pojemność dyspozycyjna składowisk w województwie wg PGOWM jest wystarczająca, na co najmniej 15 - letni okres eksploatacji.

Ryc. 41 Podział województwa małopolskiego na regiony gospodarki odpadami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PGOWM 2012

Planowane inwestycje w zakresie gospodarki odpadami w województwie małopolskim:

- **REGION ZACHODNI:**
  - Instalacja termicznego przekształcania odpadów komunalnych, Kraków 2014/2015
  - Instalacja termicznego przekształcania odpadów komunalnych, Chrzanów 2018
  - Instalacja termicznego przekształcania odpadów komunalnych, Oświęcim 2015
- **REGION ŚLĄDECKO-GORLICKI:**
  - Instalacja do termicznego przekształcania odpadów komunalnych, Gorlice 2014/2016
  - Instalacja do mechanicznobiologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, Nowy Sącz 2014/2016
- **REGION POŁUDNIOWY:**
  - Instalacja do mechanicznobiologicznego przetwarzania odpadów komunalnych, Sucha Beskidzka 2014.

Odpady przemysłowe

W tabeli poniżej przedstawiono charakterystykę odpadów wytworzonych i dotychczas składowanych z wyłączeniem odpadów komunalnych. Na terenie województwa małopolskiego w roku 2012 wytworzono 6780,9 tys. ton odpadów (tj. blisko 446,6t/km²).

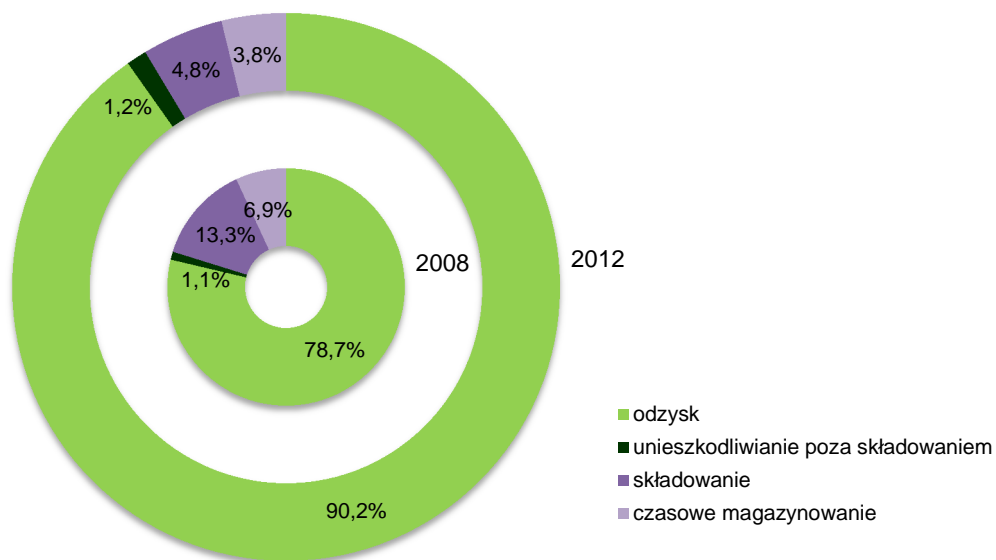
Tabela 50 Odpady wytworzone i dotychczas składowane na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012 (nagromadzone z wyłączeniem odpadów komunalnych)

	jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Ilość odpadów wytworzonych	tys. t	8556,3	6682,0	6089,2	6654,3	6780,9
Dynamika zmian w stosunku do 2008 r.	%	-	-21,9	-28,8	-22,2	-20,8
Ilość odpadów na jednostkę powierzchni	t/km ²	563,5	440,1	401,1	438,3	446,6
Odpady składowane w % wytworzonych	%	13,3	11,8	7,1	5,3	4,8
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	%	78,7	86,1	89,8	91,5	90,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ilość wytwarzanych odpadów zmienia się w poszczególnych latach. Natomiast istotnym jest, iż znacznie zmniejsza się ilość odpadów składowanych, a wzrasta udział odpadów poddawanych odzyskowi. Na wykresach poniżej przedstawiono charakterystykę gospodarki odpadami przemysłowymi w roku 2008 i 2012.

Wykres 14 Gospodarka odpadami przemysłowymi w roku 2008 i 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak widać głównym sposobem zagospodarowania odpadów przemysłowych jest ich odzysk. W 2012 roku przekazano do odzysku 61186,2 tys. t odpadów przemysłowych.

Najwięcej odpadów przemysłowych w 2012 roku wytworzono w gminie Olkusz – 1475,5 tys t, mieście Kraków – 1364,2 tys. t oraz gminie Libiąż – 1046,5 tys. t.

W opracowaniu Województwo Małopolskie 2013³⁷ analiza odpadów z działalności gospodarczej została oparta na danych pochodzących z wojewódzkiej bazy danych o odpadach. Dane te informują, iż w województwie małopolskim w 2012 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzono 8,8mln Mg odpadów przemysłowych, z czego najwięcej wytworzono w powiecie: m. Kraków (31%), olkuskim (19%), natomiast w powiecie dąbrowskim 0,06%. W stosunku do roku 2008 obserwuje się spadek ilości odpadów przemysłowych o około 16,7%.

Tabela 51 Struktura wytworzonych odpadów przemysłowych w podziale na grupy

Nr grupy	Nazwa grupy	Ilość wytworzonych odpadów [tys. t]		
		2008	2011	2012
1	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin	5019,6	3296,7	3681,5
2	Odpady z rolnictwa, sadownictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności	175,4	299,6	214,2
10	Odpady z procesów termicznych	3111,0	2856,1	2303,6
15	Odpady opakowaniowe: sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	210,6	241,4	bd
16	Odpady nieujęte w innych grupach	bd	647,5	105,8
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej	408,0	1487,7	1078,6
19	Odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów, z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych	646,8	1329,7	1070,9
<i>Pozostałe grupy</i>		700,4	539,0	407,2
<i>Razem</i>		10271,8	10697,7	8861,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie zagospodarowania województwa małopolskiego 2010³⁸, Raportu o stanie środowiska 2011³⁹, Województwo Małopolskie 2013

Znaczący jest wzrost odpadów z budowy, remontów itd. (grupa 17) co potwierdza rozwój gospodarczy oraz wzrost odpadów grupy 19 co jest m.in. wynikiem budowy nowych oczyszczalni ścieków.

W roku 2012 najwięcej odpadów wytworzyły:

- Zakłady Górniczo-Hutnicze BOLESŁAW w Bukowinie – 15 525 501Mg
- Południowy Koncern Węglowy S.A. – 1 045 271Mg
- Arcelormittal Poland S.A. oddział w Krakowie – 926 524Mg
- Kompania Węglowa S.A. KWK Brzeszcze – 671 094Mg
- HK Eko-Grys Sp. z o.o. – 399 868Mg

³⁷ Województwo Małopolskie 2013, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2013

³⁸ Raport o stanie zagospodarowania województwa małopolskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2010

³⁹ Raport o stanie środowiska 2011, WIOŚ, Kraków

- HEILIT + WOERNER Sp. z o.o. – 315 231Mg
- TAURON Wytwarzanie S.A. – Elektrownia Siersza w Trzebini – 257 760Mg.

Odpady komunalne

Odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, np. w wyniku działalności handlowo-usługowej, oświatowej, kulturalnej, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Ilość wytwarzanych odpadów, jak również zawartość poszczególnych frakcji, jest ściśle związana z miejscem powstawania tych odpadów (gospodarstwa domowe, obiekty infrastruktury, inne) oraz rodzajem obszaru, na którym powstają (teren miejski lub wiejski)⁴⁰.

Aktualnie na terenie województwa małopolskiego funkcjonuje 27 składowisk odpadów komunalnych. Od roku 2008 z powodu zapełnienia lub z racji niespełniania wymagań prawnych w zakresie budowy i eksploatacji zamknięto i poddano rekultywacji składowiska w następujących lokalizacjach: Polanowice – Słomniki, Lipnica Murowana, Andrzejówka – Muszyna, Słopnice, Maszkienice – Dębno, Łukowica, Krynica – Głębokie, Chełmek, Borek. Ponadto w latach 2012-2013 zgodę na zamknięcie składowiska otrzymały następujące składowiska: Uście Gorlickie - Oderne, składowisko odpadów w Myślenicach, w Podegrodziu oraz w Niepołomicach.

Tabela 52 Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2012 roku

<i>Nr</i>	<i>Nazwa składowiska</i>	<i>Lokalizacja</i>	<i>Powiat</i>
1	Składowisko Odpadów Komunalnych Barycz	Kraków	M. Kraków
2	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne	Nowy Sącz	M. Nowy Sącz
3	Zakład Składowania Odpadów Komunalnych w Tarnowie	Tarnów	M. Tarnów
4	„Za rzeką Białą”	Tarnów	M. Tarnów
5	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne	Nowy Wiśnicz	bocheński
	Gminne Składowisko Odpadów Komunalnych	Rzezawa	bocheński
6	Składowisko odpadów komunalnych	Balin	chrzanowski
7	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne w Trzebini	Trzebinia	chrzanowski
8	Składowisko Odpadów Komunalnych Szarwarku	Dąbrowa Tarnowska	dąbrowski
9	Składowisko Odpadów Komunalnych	Biecz	gorlicki
10	Uście Gorlickie – Oderne	Uście Gorlickie	gorlicki
11	Składowisko odpadów komunalnych w Mianocicach	Książ Wielki	miechowski
12	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne	Myślenice	myślenicki
13	Składowisko Odpadów Komunalnych w Sułkowicach	Sułkowice	myślenicki
14	Składowisko Odpadów Komunalnych „Piaski”	Stary Sącz	nowosądecki
15	Składowisko Odpadów Komunalnych w Białej Niżnej	Grybów	nowosądecki
16	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne w Podegrodziu	Podegrodzie	nowosądecki
17	Składowisko odpadów komunalnych	Jaworki	nowotarski

⁴⁰ Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2012, Kraków

Nr	Nazwa składowiska	Lokalizacja	Powiat
18	Składowisko odpadów w Ujkowie Starym	Bolesław/Ujków Stary	olkuski
19	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne	Oświęcim	oświęcimski
20	Zakład Gospodarki Odpadami	Brzeszcze	oświęcimski
21	Międzygminne składowisko odpadów komunalnych w Kętach	Kęty	oświęcimski
22	Wysypisko Odpadów Komunalnych w Żębocinie	Proszowice	proszowicki
23	Rejonowa Sortownia i Składowisko Odpadów Komunalnych	Sucha Beskidzka	suski
24	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Zoniówka w Zakopanem	Zakopane	tatrzański
25	Składowisko odpadów inne niż niebezpieczne i obojętne	Andrychów	wadowicki
26	Składowisko Odpadów Komunalnych	Wadowice	wadowicki
27	Składowisko Odpadów Komunalnych	Niepołomice	Wielicki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu wojewódzkiego 2012

W tabeli poniżej przedstawiono charakterystykę odpadów komunalnych zebranych na terenie województwa małopolskiego na przestrzeni lat 2008-2012.

Tabela 53 Odpady komunalne zebrane na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012

<i>Odpady komunalne zebrane</i>	<i>jednostka</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>
<i>Ilość odpadów zebranych</i>	tys. t	735,1	765,0	766,4	750,7	711,8
<i>Ilość odpadów na jednostkę powierzchni</i>	t/km ²	48,4	50,4	50,5	49,4	46,9
<i>Dynamika zmian w stosunku do 2008 r.</i>	%	-	4,1	4,3	2,1	-3,2
<i>Udział odpadów z gospodarstw domowych</i>	%	64,2	63,8	62,5	64,8	66,5
<i>Udział odpadów zebranych selektywnie</i>	%	8,9	10,3	11,6	15,2	14,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W stosunku do roku bazowego 2008 zmniejszyła się ilość zebranych odpadów komunalnych o 3,2%. Udział odpadów z gospodarstw domowych w stosunku do całkowitej ilości odpadów zebranych utrzymuje się na poziomie powyżej 60%. Pozytywnym elementem jest coroczny wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do całkowitej ilości zebranych odpadów komunalnych, który w roku 2012 wyniósł 14,5%. Tym samym maleje ilość odpadów zebrana bez wyselekcjonowania, stanowiąc jednak nadal wysoki odsetek. Mimo rozwoju systemów segregacji i selektywnej zbiórki odpadów u źródła, dominującym sposobem unieszkodliwiania odpadów nadal jest ich składowanie.

Tworzenie punktów selektywnego zbierania z łatwym dostępem dla wszystkich mieszkańców jest możliwe zarówno przez gminy jak i przedsiębiorców. Selektywnej zbiórce odpadów w województwie małopolskim poddaje się: papier i tekturę, szkło, tworzywa sztuczne, metale, tekstylia, zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, odpady wielkogabarytowe, odpady biodegradowalne oraz odpady niebezpieczne.

Korzystna tendencja wzrostu segregacji odpadów jest efektem wzrostu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa w zakresie selektywnej zbiórki odpadów jak również realizacji programów gospodarki odpadami w gminach. Szczególnie zwraca uwagę wzrost ilości segregowanych odpadów metalowych i z tworzyw sztucznych.

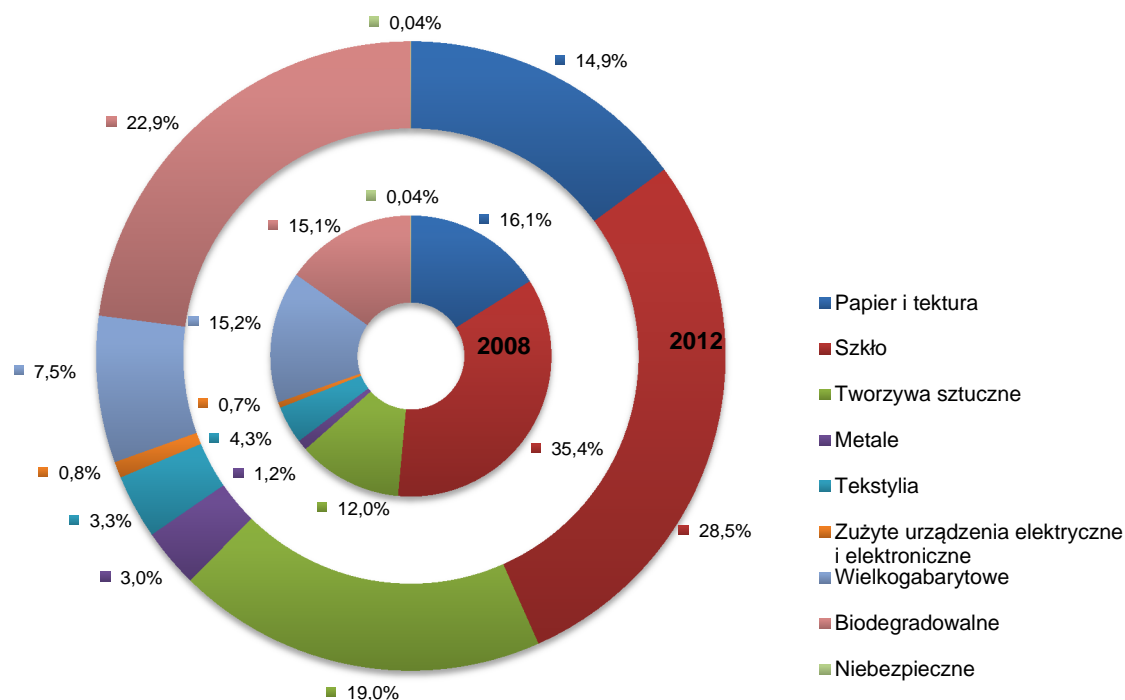
Tabela 54 Odpady komunalne zebrane selektywnie w latach 2008-2012

Rodzaj odpadów zbieranych selektywnie	Jedn.	2008	2009	2010	2011	2012	Dynamika zmian w stosunku do roku 2008 [%]
Papier i tektura	t	10503,8	12231,5	11803,7	15117,7	15349,0	46,1
Szkło	t	23156,1	27330,2	24527,2	30850,9	29318,4	26,6
Tworzywa sztuczne	t	7854,8	10016,6	13503,5	19893,7	19579,7	149,3
Metale	t	774,7	855,8	1852,8	2150,2	3127,5	303,7
Tekstylia	t	2838,0	3076,0	3233,8	3224,4	3401,7	19,9
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	t	430,0	968,5	572,5	990,0	853,4	98,5
Wielkogabarytowe	t	9915,7	10203,9	11970,3	11830,4	7760,5	-21,7
Biodegradowalne	t	9901,7	14045,7	21230,7	29812,9	23606,3	138,4
Niebezpieczne	t	27,9	20,5	39,2	44,9	36,5	30,8
Ogółem	t	65402,7	78748,7	88733,7	113915,1	103033,0	57,5
Dynamika zmian w stosunku do roku 2008	%	-	20,4	35,7	74,2	57,5	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Korzystna tendencja wzrostu segregacji odpadów jest efektem wzrostu świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa w zakresie selektywnej zbiórki odpadów jak również realizacji programów gospodarki odpadami w gminach. Szczególnie zwraca uwagę wzrost ilości segregowanych odpadów metalowych i z tworzyw sztucznych.

Wykres 15 Masa odpadów zebranych selektywnie w roku 2008 i 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dziki wysypiska

Nadal dochodzi do niekontrolowanego i nielegalnego pozbywania się odpadów poprzez wyrzucanie śmieci w formie dzikich wysypisk lub spalanie ich w gospodarstwach domowych. Występowanie dzikich wysypisk, w szczególności wzdłuż cieków wodnych, powoduje eutrofizację wód i ich skażenie. Problemem jest także deponowanie, w miejscach do tego nie przeznaczonych, odpadów poprodukcyjnych z małych firm usługowych i produkcyjnych, powodujące zanieczyszczenia ziemi. Mimo, iż dziki wysypiska są systematycznie likwidowane, wciąż powstają nowe miejsca nielegalnego deponowania odpadów.

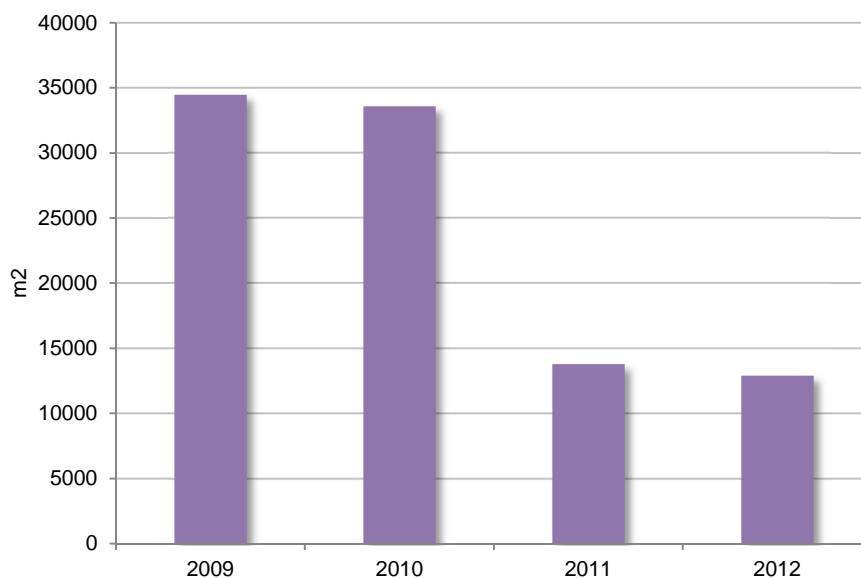
Dane dotyczące dzikich wysypisk przedstawiają się następująco:

Tabela 55 Charakterystyka dzikich wysypisk na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012

<i>Dziki wysypiska</i>	<i>Jednostka</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>
<i>Powierzchnia</i>	m ²	41884	34420	33549	13795	12886
<i>Istniejące</i>	szt	353	344	340	284	234
<i>Zlikwidowane</i>	szt	1897	1996	2087	2355	1669
<i>Odpady komunalne zebrane podczas likwidacji dzikich wysypisk</i>	t	7954	7646	5513	8683,7	3382,7
<i>Dziki wysypiska na 100km² powierzchni ogółem</i>	szt	2,3	2,3	2,2	1,9	1,5
<i>Powierzchnia dzikich wysypisk na 100km² powierzchni</i>	m ²	276	227	221	91	85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 16 Powierzchnia dzikich wysypisk na terenie województwa małopolskiego w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski

Wg założeń PGOWM ma nastąpić stopniowa redukcja liczby małych, nieefektywnych składowisk lokalnych i zapewnienie funkcjonowania składowisk ponadgminnych w liczbie do 15 do końca 2020r., a większość składowisk odpadów komunalnych o zdolności przyjmowania w zakresie od 10 do 20 Mg/dobę powinna ulec zamknięciu.

W przypadku regionów obejmujących powyżej 300 tys. mieszkańców preferowaną metodą zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych jest ich termiczne przekształcanie. W perspektywie do 2018 roku zakłada się budowę 5 instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych.

Wg Sprawozdania z realizacji PGOWM⁴¹ wiele zaplanowanych zadań w wojewódzkim planie gospodarki odpadami dla małopolski⁴² nie zostało zrealizowanych;

W dalszym ciągu stwierdza się zbyt niski poziom selektywnego zbierania odpadów komunalnych (12%), mimo, że w ostatnich latach ulegał wzrostowi.

Brak skutecznego systemu zbierania odpadów niebezpiecznych zawartych w odpadach komunalnych oraz odpadów wielkogabarytowych.

Brak wystarczającej przepustowości instalacji do odzysku i unieszkodliwiania poza składowaniem odpadów komunalnych (instalacji mechaniczno-biologicznego i termicznego przekształcania odpadów, zakładów demontażu odpadów wielkogabarytowych).

Brak zorganizowanego systemu selektywnego zbierania odpadów ulegających biodegradacji.

Brak wystarczającej mocy przerobowej istniejących kompostowni dla strumienia odpadów ulegających biodegradacji, które powinny być poddane kompostowaniu.

Brak instalacji do mechaniczno-biologicznego i termicznego przekształcania odpadów zmieszanych w celu redukcji masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska.

---

⁴¹ Sprawozdanie z realizacji Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010 za okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r., Zespół projektowy INFOR Training Sp. z o.o., Kraków 2011

⁴² Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010, Kraków 2007

5.7. Hydrotechniczna infrastruktura przeciwpowodziowa

Wg danych GUS dane dotyczące melioracji podstawowych oraz obiektów małej retencji w województwie małopolskim przedstawiają się następująco:

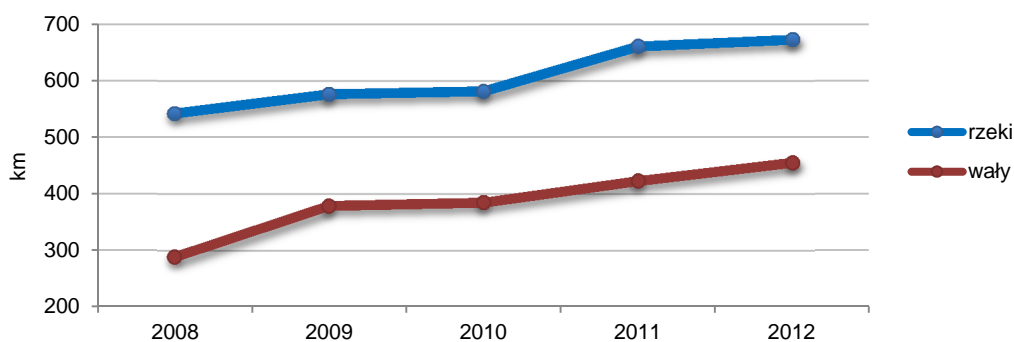
Tabela 56 Melioracje podstawowe oraz obiekty małej retencji w Małopolsce w latach 2008-2012

	jednostka	2008	2009	2010	2011	2012	
<i>MELIORACJE PODSTAWOWE</i>							
rzeki i kanały	km	3678	3680	3678	3688	3695	
w tym rzeki uregulowane	km	1484	1503	1512	1543	1554	
wały	km	1016	1016	1016	1020	1020	
obszar chroniony	tys ha	108,5	108,5	108,5	108,8	108,8	
pojemność użytkowa zbiorników wodnych	dam ³	420	420	420	420	420	
stacje pomp odwadniających	szt	23	23	23	23	23	
obszar oddziaływania	tys ha	37,0	37,0	37,0	37,0	37,0	
<i>MELIORACJE PODSTAWOWE WYMAGAJĄCE ODBUDOWY LUB MODERNIZACJI</i>							
rzeki	km	543	577	582	661	673	
wały	km	289	379	385	423	455	
zbiorniki	tys m ³	420	420	420	420	420	
stacje pomp	szt	6	6	9	8	8	
<i>OBIEKTY MAŁEJ RETENCJI WODNEJ (ogółem)</i>							
liczba obiektów	szt	852	850	851	853	855	
pojemność	dam ³	4679,2	4510,2	4511,5	4511,4	4535,7	
W tym:							
	piętrzenie jezior	szt	-	3	3	3	3
	pojemność	dam ³	-	13,0	13,0	13,0	13,0
	sztuczne zbiorniki wodne	szt	27	33	33	33	34
	pojemność	dam ³	945,6	955,6	955,6	955,6	978,6
	stawy rybne	szt	698	687	688	688	689
	pojemność	dam ³	3733,3	3541,2	3542,5	3542,5	3543,8
budowle piętrzące	szt	58	58	58	60	60	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Komentarzem do danych zawartych w tabeli powyżej może być wykres potrzeb w zakresie odbudowy lub modernizacji wałów oraz rzek.

Wykres 17 Melioracje podstawowe wymagające odbudowy lub modernizacji w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obiekty ochrony przeciwpowodziowej w województwie małopolskim administrowane są przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Krakowie oraz Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (MZMiUW).

Głównym zadaniem RZGW jest gospodarowanie w imieniu Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej mieniem Skarbu Państwa związanym z gospodarką wodną poprzez realizację zadań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń wodnych oraz pełnienie funkcji inwestora w zakresie gospodarki wodnej w regionie wodnym. Infrastruktura techniczna gospodarki wodnej obszaru RZGW w Krakowie obejmuje zabudowę hydrotechniczną, taką jak: sztuczne zbiorniki wodne dużej i małej retencji, stopnie wodne, jazy, zabudowę poprzeczną oraz podłużną rzek i potoków. Zbiorniki retencyjne należą do RZGW w Krakowie i podmiotów z sektora energetycznego, a kilkadziesiąt zbiorników małej retencji, znajdują się w administracji spółek wodnych, gmin i innych użytkowników. W województwie małopolskim znajduje się 6 zbiorników zaporowych funkcjonujących oraz 1 w budowie. Zbiorniki retencyjne w Polsce południowej lokalizowane są na rzekach górskich. Spełniają one rolę zbiorników przeciwpowodziowych, łagodzą skutki suszy stanowiąc jednocześnie zasób wody pitnej dla pobliskich aglomeracji miejskich.

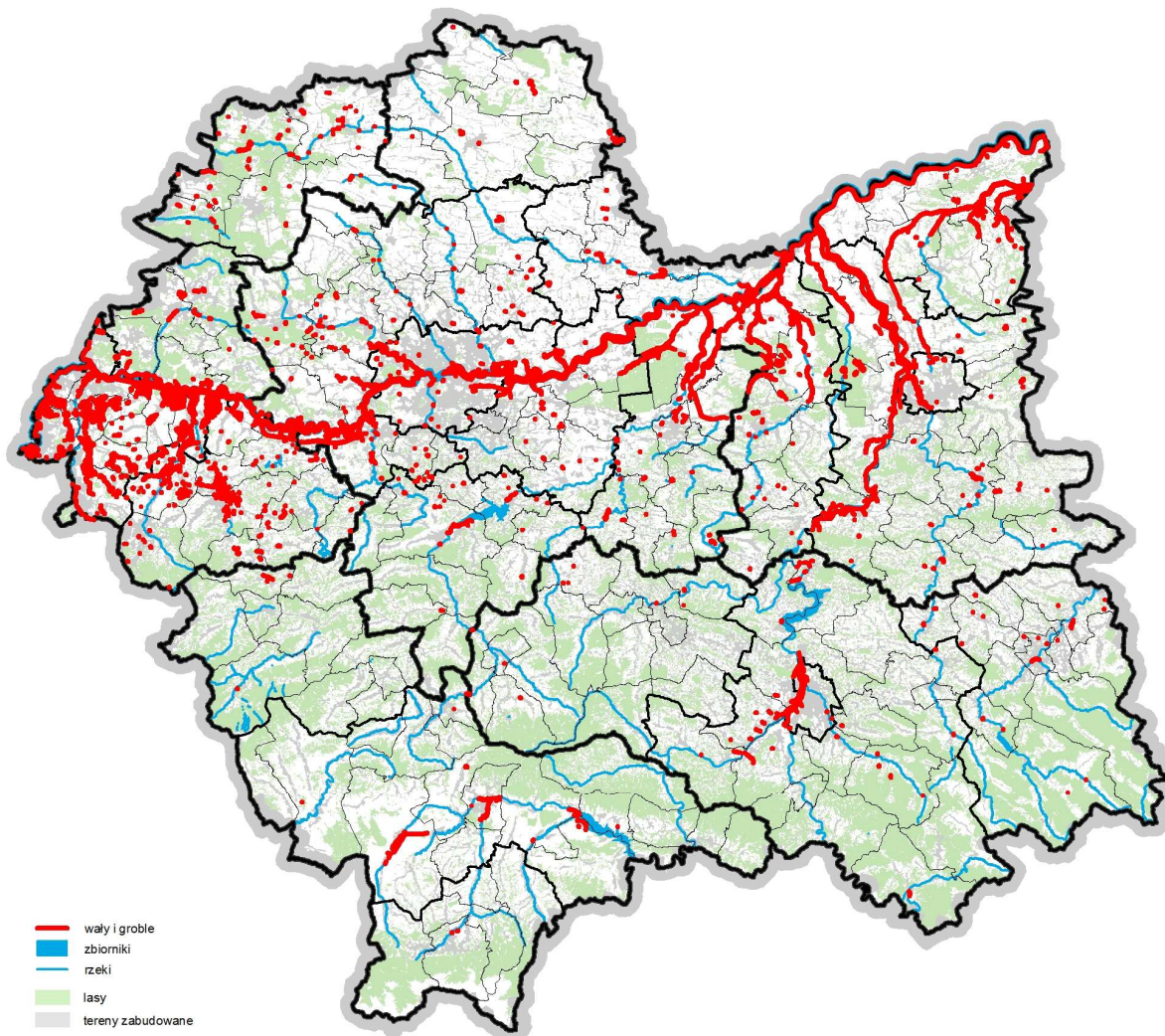
Tabela 57 Charakterystyka zbiorników retencyjnych zlokalizowanych w województwie małopolskim

Nazwa zbiornika	rzeka	Rok powstania	Pojemność zbiornika maksymalna [mln m ³]	Pojemność zbiornika powodziowa [mln m ³]	Okres wymiany wód [d]	funkcja
Czorsztyn	Dunajec	1997	231,9	64,5	116	retencyjna, energetyczna, rekreacyjna, przeciwpowodziowa
Sromowce Wyżne	Dunajec	1994	7,5	-	2,8	retencyjna, energetyczna
Rożnów	Dunajec	1942	167	86	31,4	retencyjna, energetyczna, rekreacyjna, przeciwpowodziowa
Czchów	Dunajec	1949	12,0	-	1,3	retencyjna, energetyczna, rekreacyjna, przeciwpowodziowa, zaopatrzenie w wodę, żegluga
Klimkówka	Ropa	1994	42,53	10	148,4	retencyjna, energetyczna, rekreacyjna, przeciwpowodziowa
Dobczyce	Raba	1986	137,95	25,74	147,7	retencyjna, zaopatrzenie w wodę, energetyczna, krajobrazowa
Świnna Poręba	Skawa	w budowie	161	60	-	rekreacyjna, energetyczna, przeciwpowodziowa, zaopatrzenie w wodę, hodowla ryb

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RZGW Kraków

Do podstawowych obiektów infrastruktury gospodarki wodnej należy również zaliczyć administrowane przez RZGW w Krakowie stopnie wodne: Dwory na Wiśle, Smolice na Wiśle, Łączany na Wiśle, Kościuszko na Wiśle, Dąbie na Wiśle, Przewóz na Wiśle oraz kanał żegluga-energetyczny Łączany-Skawina.

Ryc. 42 Zbiorniki i wały przeciwpowodziowe w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT

MZMiUW w imieniu Marszałka Województwa Małopolskiego realizuje zadania wynikające z wykonywania przez marszałka województwa praw właścicielskich w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa, istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa oraz w stosunku do pozostałych wód nie podlegających zarządzaniu przez Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej lub Dyrektorów Parków Narodowych. Do zadań MZMiUW należy m.in.:

- programowania i planowania zadań w zakresie gospodarowania wodą, melioracji wodnych, ochrony przeciwpowodziowej oraz małej retencji;
- nadzorowania wykonywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych, urządzeń melioracji wodnych szczegółowych oraz urządzeń wodnych;
- przygotowanie, realizacja inwestycji, utrzymywania i eksploatacji cieków naturalnych, urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz urządzeń wodnych.

Na obszarze Województwa Małopolskiego MZMiUW administruje:

- 20 przepompowniami melioracyjnymi o łącznej wydajności wszystkich pomp 53 293 l/s, które oddziałują na obszar prawie 37 tys ha;

- 3 688 km cieków naturalnych, z czego 1 543 km uregulowanych;
- 1020 km wałów przeciwpowodziowych, które chronią przed powodzią obszar ponad 109 tys. ha;
- 910 szt. śluz wałowych;
- 1 zbiornikiem wodnym na rzece Dłubnia – „Zesławice”;
- tzw. „ciekami pozostałymi”, których sumaryczna długość to około 5,5 tys. km.
- Zadaniem priorytetowym wśród wielu zadań z zakresu utrzymania wód i urządzeń melioracji wodnych podstawowych są zadania związane z eksploatacją przepompowni melioracyjnych oraz obsługą zbiornika Zesławice, stałym dozorem wałów przeciwpowodziowych, a także dozorem i bieżącą konserwacją śluz wałowych, koryt rzek i potoków.

Na przestrzeni analizowanych lat 2009-2012 MZMiUW zrealizowało wiele inwestycji w zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej, m.in.:

- eksploatacja i obsługa oraz remonty i koszty energii elektrycznej na 20 przepompowniach melioracyjnych,
- konserwacja wałów przeciwpowodziowych – 512,7 km,
- konserwacja rzek i potoków istotnych dla rolnictwa – 378,8 km,
- badanie stanu technicznego obwałowań.

W 2011 roku została opracowana aktualna pięcioletnia ocena stanu technicznego budowli dla kolejnych 77 km wałów przeciwpowodziowych a w 2012 dla 208 km wałów przeciwpowodziowych.

Omawiając infrastrukturę przeciwpowodziową należy wspomnieć o „Programie ochrony przed powodzią w regionie górnej Wisły”, który został przyjęty Uchwałą Nr 151/2011 Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2011 r. Program jest średniookresową strategią modernizacji systemu ochrony przed powodzią i ma charakter ramowy. W zakres programu wchodzi działania mające na celu ograniczenie zasięgu i skutków powodzi przez powiększenie przepustowości koryta wielkiej wody lub budowę kanałów ulgi, modernizację systemu obwałowań oraz zabudowę i lokalne umocnienie łożysk rzek i potoków. Ponadto zakres przewidywanych działań obejmuje ograniczanie wielkości powodzi przez retencjonowanie wód wezbraniowych w zbiornikach retencyjnych i polderach oraz przywracanie retencji naturalnej a także działania ochronne na terenach zurbanizowanych i ochronę przed skutkami powodzi od strony rzek. Program zawiera listę zadań ochronnych obejmujących modernizację obecnej i realizację nowej infrastruktury technicznej. Natomiast nie są w nim wyznaczone szczegółowe inwestycje i określona szczegółowo ich lokalizacja. Inwestycje związane z ochroną przeciwpowodziową zostały też wskazane w Programie Wodno-Środowiskowym Kraju⁴³.

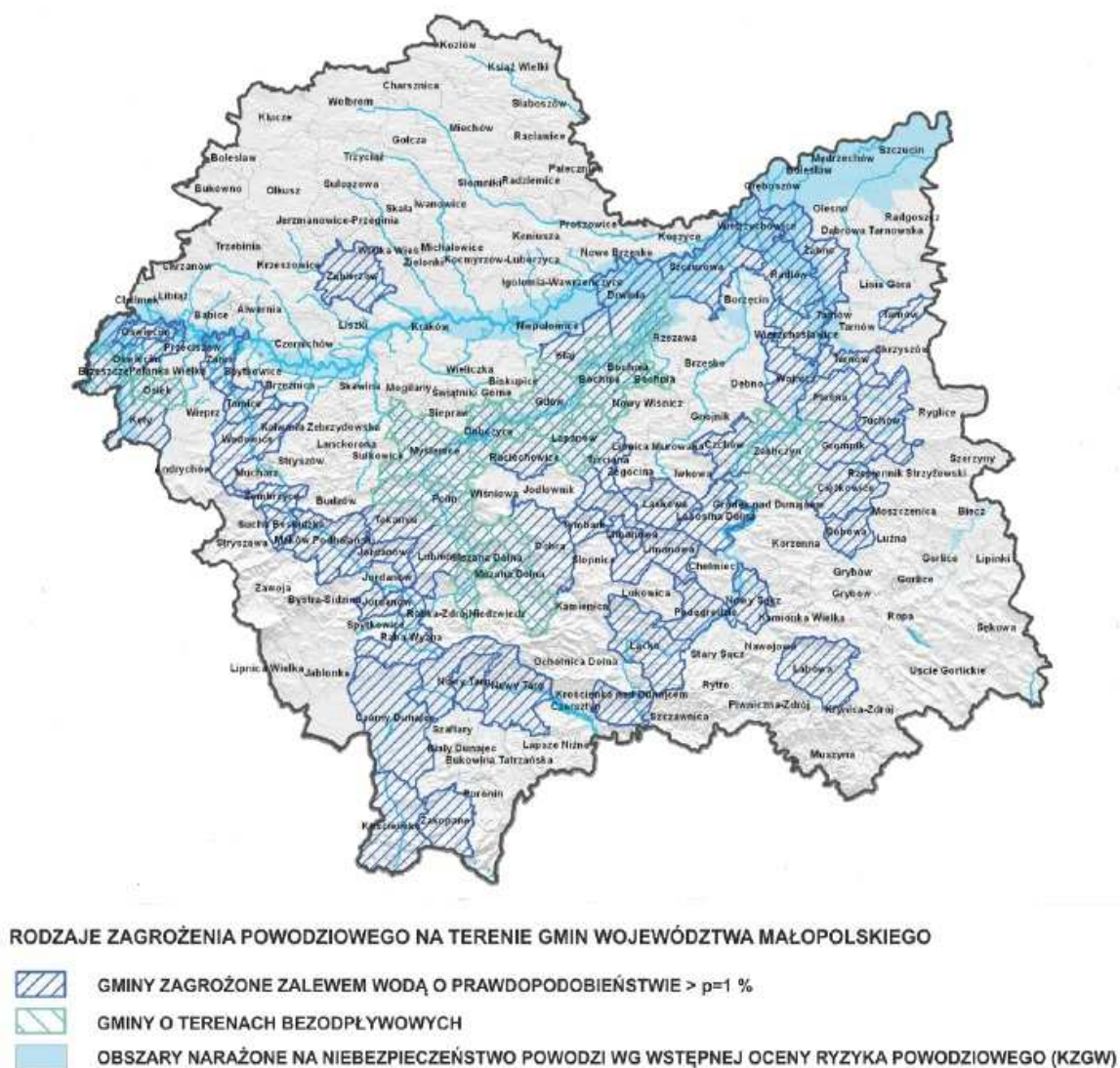
Zadania zawarte w Programie realizowane są przez MZMiUW. Dotyczą one budowy nowych obwałowań, przebudowy wałów przeciwpowodziowych, podwyższenia obwałowań i bulwarów wiślanych, odbudowy i przebudowy koryt potoków, regulacji potoków, budowy umocnień w korytach potoków, budowy zbiorników retencyjnych (m.in. Bieżanów na rzece Serafa) oraz opracowywania dokumentacji technicznych przyszłych inwestycji.

---

⁴³ Projekt Planu Zagospodarowania Województwa Małopolskiego, 2013

Natomiast w Programie Małej Retencji Województwa Małopolskiego⁴⁴ wymieniono, które inwestycje powinny być zrealizowane najszybciej. Na pierwszych miejscach są m.in. zbiorniki: „Skrzyszów” w gminie Skrzyszów i „Joniny” w Ryglicach (oba w powiecie tarnowskim) oraz „Grodna” w Grybowie (powiat nowosądecki). Inwestycja w Skrzyszowie uzyskała już od Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska pozytywną ocenę oddziaływania na środowisko. Ryglice i Grybów przygotowują informacje o oddziaływaniu na obszary Natura 2000. Przewidziane jest dofinansowanie wszystkich trzech przedsięwzięć w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego (znajdują się one w Indykatorywnym Wykazie Indywidualnych Projektów Kluczowych MRPO na lata 2007 – 2013).⁴⁵

Ryc. 43 Zagrożenie zalaniem i podtopieniem w województwie małopolskim

Źródło: Projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, 2013

⁴⁴ Załącznik nr 1 do uchwały nr XXV/334/04 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2004 roku

⁴⁵ www.malopolskie.pl

Najważniejsze problemy i wnioski

Stan zabezpieczeń przed zagrożeniem poprzez infrastrukturę przeciwpowodziową wg autorów raportu oceniany jest jako niewystarczający.

Rozpoznanie zagrożenia powodzią na terenie Województwa Małopolskiego nie jest pełne.

Zgodnie z dokumentem „Wstępna ocena ryzyka powodziowego” opracowanym w 2011 r przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, dla których powinny być sporządzone mapy ryzyka powodziowego określające obszary szczególnego zagrożenia powodzią obejmują doliny Wisły, Soły, Skawy, Skawinki, Raby, Uszwicy, Dunajca, Wisłoki. Pokrycie z Budżetu Państwa potrzeb finansowych w zakresie utrzymania wód i urządzeń melioracji wodnych podstawowych na poziomie zaledwie od kilku do kilkunastu procent na przestrzeni ostatnich lat wg MZMiUW powoduje stałe pogarszanie się ich stanu technicznego, tym bardziej, że w pierwszej kolejności otrzymane środki przeznaczone są na zadania priorytetowe związane z konserwacją i remontami obiektów melioracji wodnych.

Wg „Programu Ochrony przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły”, na bardzo wielu odcinkach wały przeciwpowodziowe nie spełniają swej funkcji, gdyż wysokość ich jest zbyt niska, a stan techniczny korpusu i podłoża nie jest znany lub nie odpowiada wymaganiom. Uszkodzone budowle regulacyjne i umocnienia koryt także nie spełniają swojej roli i wymagają modernizacji i remontów. Stan techniczny tych obiektów jest wynikiem niedofinansowania działań z zakresu usuwania szkód powodziowych. Należy podkreślić, że ten środek ochrony ma w terenie górskim podstawowe znaczenie dla obniżenia zagrożenia powodziowego w warunkach intensywnego zagospodarowania i zabudowy dolin rzek i potoków górskich. Utrzymywanie tego systemu w sprawności odgrywa decydującą rolę w ograniczeniu strat powodziowych. Istotnymi czynnikami, które obniżają efektywność istniejącego systemu ochrony przed powodzią są utworzone na terenach międzywala obszary chronione, w tym Natura 2000. Zarośnięte znacznie ograniczają swoją przepustowość i zakłóca reżim przepływu wód, co stanowi zagrożenie dla budowli ziemnych, niezabezpieczonych na takie warunki. W przypadkach, gdy obecne oceny wpływu zbiorników retencyjnych na obniżenie wielkości powodzi są niewystarczające, ich przeprowadzenie należy przewidzieć w zakresie realizacji prac przygotowawczych lub projektowych Programu i zweryfikować poprzez studium wykonalności poszczególnych zadań.

Lokalizacja istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej uwarunkowana jest bardzo silnie z zabudową przestrzenną dolin rzek i potoków górskich, a sposób zagospodarowania przestrzennego tworzy duże ograniczenia dla racjonalnych rozwiązań ochrony przeciwpowodziowej.

6. Infrastruktura i transport

6.1. Infrastruktura i transport drogowy

6.1.1. Sieci drogowe

W województwie małopolskim ogólna sieć dróg publicznych w latach 2009 - 2012 r. zwiększyła się z początkowych 28 085 km do 30 337 km. W latach tych przyrost sieci drogowej ogółem wyniósł 8%.

W tym samym okresie przyrost dróg publicznych ogółem w Polsce wyniósł ok. 7,3%.

Gęstość sieci drogowej w województwie wynosi 199,0 km/100 km², co w porównaniu z gęstością dróg w Polsce ogółem (która wynosi 89,8 km/100 km²) stawia je na wysokiej pozycji. Wynika to z urozmaiconej rzeźby terenu i dużej gęstości zaludnienia Małopolski.

Sieć drogowa Małopolski tworzy system powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Przez obszar województwa przebiega III Korytarz Transportowy TEN - T: Zgorzelec/Olszyna - Krzyżowa - Wrocław - Opole - Katowice - Kraków - Rzeszów - Przemyśl - Medyka/Korczowa, tworzący przyszłą sieć drogową TEN-T. W jego skład wchodzi m.in. autostrada A 4 i drogi krajowe nr 94 i 4.

Podstawowy układ drogowy tworzą drogi krajowe i wojewódzkie. Natomiast sieć dróg powiatowych stanowi ważny element systemu komunikacji wewnętrznej województwa, uzupełniając sieć dróg krajowych i wojewódzkich, łącząc miejscowości i wsie z siedzibami powiatów. 98% dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą. Ich stan jest zły i utrudnia dostęp do obszarów o szczególnych walorach turystycznych oraz hamuje możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki.

Układ dróg w województwie małopolskim w latach 2009-2013 zmienił się częściowo, głównie w obszarze dróg gminnych.

Tabela 58 Drogi publiczne w Małopolsce w latach 2009 i 2012

Lp.	Elementy sieci drogowej	2009		2012	
		[km]	[%]	[km]	[%]
1	Drogi krajowe	905	4	970	3
2	Drogi wojewódzkie	1 375	6	1 373	5
3	Drogi powiatowe	6 473	29	6 646	22
4	Drogi gminne	13 502	61	21 203	70
5	<i>razem</i>	<i>22 255</i>	<i>100</i>	<i>30 192</i>	<i>100</i>

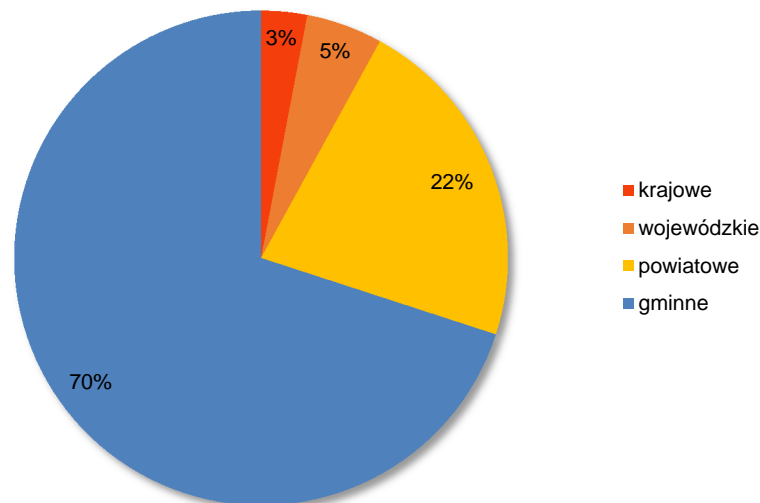
Źródło: GUS, GDDKiA, ZDW w Krakowie

Struktura dróg publicznych w roku 2012 przedstawiona została na poniższym wykresie.

W latach 2009-2013 struktura dróg w województwie małopolskim uległa zmianom głównie z obszarze dróg gminnych których nastąpił znaczny rozwój o ok. 9 pp.

W przypadku dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych różnice w długości dróg są niewielkie, lecz spadł ich procentowy udział o ok. 1 – 7 pp.

Wykres 18 Struktura dróg publicznych w województwie małopolskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.1.2. Drogi krajowe

Przez województwo małopolskie przebiega 12 dróg krajowych o łącznej długości w granicach województwa 970,1 km (w 2009 r. – 905,4,0 km). W tym 13% to drogi ekspresowe i autostrady. Drogi te obejmują obiekty towarzyszące: ponad 471 mostów, 8 przejść podziemnych, 6 tuneli i ok. 1800 innych obiektów inżynierskich o łącznej długości ok. 19,5 km.

Do najważniejszych dróg krajowych przebiegających przez obszar województwa małopolskiego należą:

- Autostrada nr A4 - przebiegająca w kierunku zachodnio - wschodnim, relacji Zgorzelec - Wrocław - Kraków - Tarnów - Rzeszów – Korczowa;
- droga krajowa nr 7 z odcinkami drogi ekspresowej S7, przebiegająca w kierunku północno - południowym, relacji Gdańsk - Warszawa - Kraków - Chyżne - granica państwa.

W latach 2009 -2013 r. oddano do ruchu 57,7 km autostrady A4 przebiegającej przez teren województwa, co przełożyło się na wzrost długości autostrad w województwie małopolskim o 130%.

Ponadto w latach 2009 - 2013 r. odnotowano przyrost długości dróg ekspresowych o 2,71 km (wzrost o 14,1%), co wynikało z oddania do ruchu odcinka drogi S-7 Bieżanów - Rybitwy. Nie uległa zmianie długość pozostałych dróg krajowych klasy Gp i G.

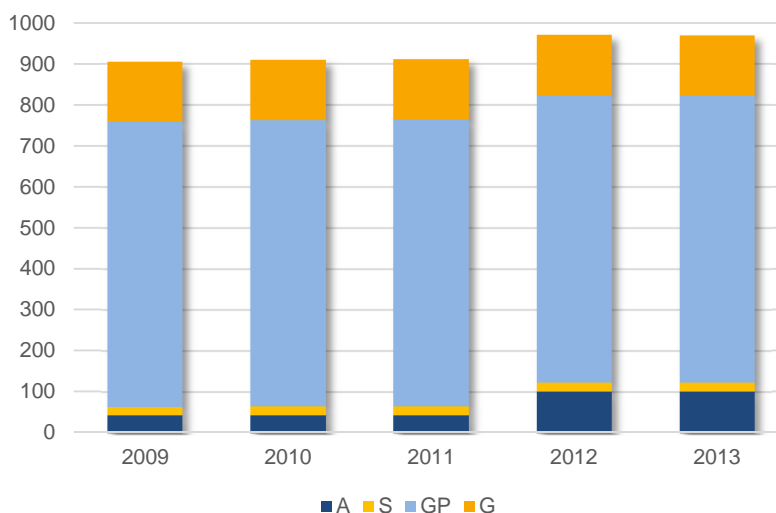
W podobnym okresie (2009 – 2012) na terenie całej Polski zwiększyła się długość oddanych do użytku autostrad o 515,7 km (przyrost o 60,7%) oraz dróg ekspresowych o 530,9 km (przyrost o 101,8%).

Tabela 59 Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013

	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
	Długość km				
A	44,069	43,963	43,963	101,755	101,755
S	19,149	21,859	21,859	21,859	21,859
GP	697,155	697,155	698,312	699,029	698,734
G	145,033	147,713	147,713	147,713	147,713
razem	905,406	910,690	911,847	970,356	970,061

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Wykres 19 Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

Ważniejsze inwestycje w okresie 2009-2013:

- Budowa drogi nr 94, odc. Radzikowskiego – Modlnica; dł. nowego odc. 2,5 km, dł. rozbudowanego odc. – 1,7 km. Lata realizacji 2009 – 2012; całkowity koszt inwestycji: 213.583,5 tys. zł,
- Budowa drogi ekspresowej Myślenice – Lubień wraz z obwodnicą Lubnia; dł. 16,2 km; lata realizacji: 2004-2010; całkowity koszt inwestycji: 528.409,4 tys. zł,
- Wzmocnienie nawierzchni dk 7 do przenoszenia obciążeń 115 kN/os, odc. Kraków-Myślenice j. lewa wraz z budową wiaduktów w Myślenicach; dł. 29,95km; lata realizacji 2007-2010; całkowity koszt inwestycji 249.872,5 tys. zł,
- Wzmocnienie nawierzchni autostrady A-4 do przenoszenia obciążeń 115 kN/os, odc. Balice I – Opatkowice; dł. 16,1 km; lata realizacji 2007-2010; całkowity koszt inwestycji 148.975,0 tys. zł,
- Budowa obwodnicy Biecza w ciągu dk 28; dł. 5,0 km; lata realizacji 2007-2009; całkowity koszt inwestycji 235.030,0 tys. zł,

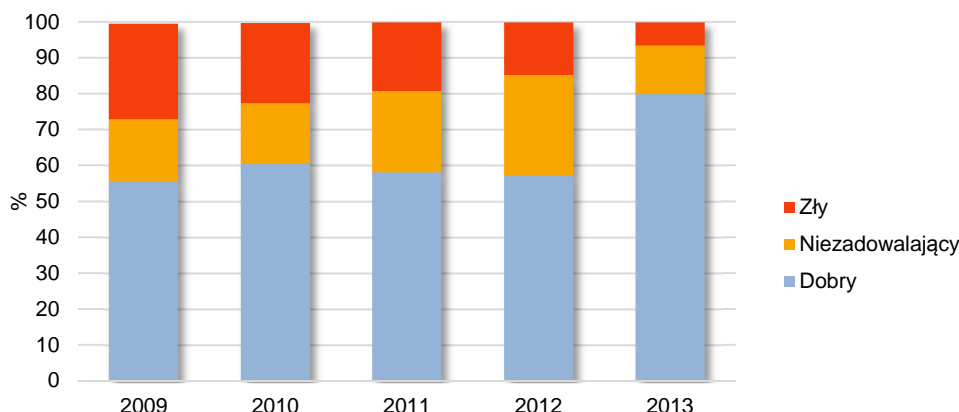
- Przebudowa dk 7 do przenoszenia obciążeń 115 kN/os, odc. Zabornia - Chyżne; dł. 34,6 km; lata realizacji 2007-2010; całkowity koszt inwestycji 235.030,0 tys. zł,
- Przebudowa i wzmocnienie obwodnicy Tarnowa w ciągu dk 4; dł. 9,4 km; lata realizacji 2008-2009; całkowity koszt inwestycji 87.819,5 tys. zł,
- Budowa autostrady A-4, odc. Wielicka - Szarów; dł. 19,9 km; lata realizacji 2007-2011; całkowity koszt inwestycji 1.000.027,2 tys. zł,
- Budowa autostrady A-4, odc. Szarów - Krzyż; dł. 56,8 km; lata realizacji 2010-2012; całkowity koszt inwestycji wraz z budową łącznika GP pomiędzy węzłem brzeskim i dk 4: 2.870.000,0 tys. zł,
- Budowa autostrady A-4, odc. Krzyż - Dębica; dł. 34,8 km; lata realizacji 2013-2014; całkowity koszt inwestycji 1.064.700,0 tys. zł (długość odcinka i koszt zadania uwzględnia odcinek trasy na terenie woj.podkarpackiego),
- Budowa drogi ekspresowej S-7, odc. Bieżanów – Christo Botewa; dł. 2,7 km; lata realizacji 2008-2011; całkowity koszt inwestycji 242.221,6 tys. zł.

Tabela 60 Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013

Stan	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
Dobry (% długości dróg)	55,4	60,5	58,2	57,4	79,9
Niezadawalający (% długości dróg)	17,5	16,9	22,6	27,8	13,6
Zły (% długości dróg)	26,6	22,2	19,1	14,6	6,4
Brak danych	0,5	0,4	0,1	0,2	0,1

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Wykres 20 Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

Przeprowadzenie wyżej wymienionych inwestycji miało wpływ na stan techniczny dróg krajowych na obszarze województwa. W analizowanym okresie następowała sukcesywna poprawa stanu technicznego dróg krajowych. W 2009 r. tylko 55,4% dróg

odznaczało się stanem dobrym, a w 2013 r. 79,9%. Łączny wzrost udziału dróg w stanie dobrym w analizowanym okresie wyniósł 24,5 pp. Odbiło się to przede wszystkim kosztem zmniejszenia udziału dróg w stanie złym, z 26,6% do 6,4%.

Ważniejsze inwestycje w przygotowaniu lub realizacji:

- Budowa nowego mostu granicznego w Piwnicznej wraz z rozbudową dk 87 do parametrów drogi krajowej; dł. 3,1 km; lata realizacji 2013-2015; całkowity koszt inwestycji 83.152,9 tys. zł,
- Budowa drogi ekspresowej S-7, odc. Christo Botewa - Igołomska; dł. 4,5 km; zadanie w trakcie przetargu na realizację robót budowlanych,
- Budowa drogi ekspresowej S-7, odc. Lubień - Rabka; dł. 16,7 km; zadanie na etapie uzyskiwania decyzji ZRID,
- Budowa drogi ekspresowej S-7, odc. gr. woj. świętokrzyskiego – Kraków (Igołomska); dł. 55,5 km; zadanie na etapie przygotowywania wniosku o wydanie decyzji środowiskowej,
- Budowa obwodnicy Dąbrowy Tarnowskiej w ciągu dk 73; dł. 6,9 km; zadanie przygotowane do realizacji, posiada prawomocną decyzję ZRID, trwa wypłata odszkodowań za przejęte pod drogę grunty – brak zagwarantowanych środków na realizację,
- Budowa obwodnicy Zabierzowa w ciągu dk 79; dł. 10,5 km; dokumentacja zlecona do uzyskania decyzji środowiskowej. Brak zadania w planach do 2012 roku,
- Budowa obwodnicy Zatora w ciągu dk 28; dł. 2,4 km; opracowanie dokumentacji jest na etapie przygotowania wniosku o wydanie decyzji środowiskowej. Brak zadania w planach do 2020 roku,
- Przełożenie drogi nr 73 umożliwiające połączenie autostrady A-4 (węzeł „Krzyż”) z drogą nr 4 (węzeł „Lwowska”); dł. 6,0 km. Złożono wniosek o uzyskanie decyzji środowiskowej. Brak zadania w planach do 2020 roku,
- Budowa dk 47, odc. Rdzawka – Nowy Targ; dł. 16,1 km; Dokumentacja opracowana. Brak zadania w planach do 2020 roku – uniemożliwia złożenie wniosku o wydanie decyzji ZRID,
- Przebudowa dk 73, odc. Szczucin – Dąbrowa Tarnowska i odc. Dąbrowa Tarnowska - Tarnów; dł. 27,3 km; Złożono wniosek o uzyskanie decyzji środowiskowej. Brak zadania w planach do 2020 roku.

6.1.3. Drogi wojewódzkie

Przez województwo małopolskie przebiega 39 ciągów dróg wojewódzkich o łącznej długości 1 375,67 km, co daje gęstość 9 km/100 km² i stanowi 4,5 % długości dróg publicznych w Małopolsce. W ciągach dróg wojewódzkich znajduje się 323 obiektów mostowych o łącznej długości 10 706,2 m.

Tabela 61 Długość dróg wojewódzkich w województwie małopolskim w latach 2009-2013

	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
	Długość km				
Ogółem	1375,67	1373,01	1372,59	1371,94	1373,01

Źródło: ZDW w Krakowie

W latach 2009-2013 nie zmieniła się istotnie ogólna długość dróg wojewódzkich w Małopolsce. Ubyło 2,66 km dróg co wynika ze zmiany długości dróg będącej konsekwencją prowadzonych prac modernizacyjnych, przebudowy i rozbudowy oraz zmian w zarządzaniu poszczególnymi odcinkami.

W latach 2007-2013 prace budowlane objęły ok. 344 km dróg, czyli 25,0 % sieci dróg wojewódzkich w Małopolsce. Wybudowano łącznie ok. 4 km odcinków nowych dróg oraz 13 obiektów inżynierskich (mosty, wiadukty, przepusty). Zmodernizowanych zostało łącznie 312 km dróg i 14 obiektów inżynierskich, tym ok 25 km dróg jako likwidacja skutków powodzi.

Wydatki poniesione inwestycje w latach 2007-2013 wyniosły łącznie blisko 1 045 mln zł.

Tabela 62 Ważniejsze inwestycje prowadzone w latach 2009-2013 na drogach wojewódzkich w Małopolsce (w tym inwestycje w trakcie realizacji)

Lp.	Nazwa projektu	Całkowita wartość zadania [PLN]	Lata realizacji	Zakres rzeczowy
1	Obwodnica Zembrzyc	41 285 466,16	2008-2010	- budowa drogi – 1,78 - budowa obiektu mostowego – 1 szt
2	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 964 Kasina-Uście Solne Etap I	37 857 687,65	2008-2010	- przebudowa drogi - 34,1 km
3	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 957 od Białki do Nowego Targu, Etap I	49 476 459,15	2008-2010	- przebudowa drogi – 35,7 km
4	Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 980 Jurków - Biecz	60 272 337,22	2008-2010	- przebudowa drogi – 47,1 km - budowa obiektu mostowego – 3 szt
5	Modernizacja drogi woj. 956/955/967 Biertowice-Łapczyca ETAP I: Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 967 na odcinku Myślenice - Łapczyca	41 323 304,48	2009-2011	- przebudowa drogi – 22,3 km - przebudowa obiektu mostowego – 6 szt
6	Obwodnica Proszowic	32 714 015,97	2009-2011	- przebudowa drogi – 3,1 km - budowa obiektu mostowego – 2 szt
7	Modernizacja drogi woj. Nr780 Kraków-Chełmek, ETAP II	48 506 013,80	2009-2011	- przebudowa drogi – 26,1 km - przebudowa obiektu mostowego – 1 szt
8	Obwodnica Podegrodzia	53 115 783,66	2009-2011	- przebudowa drogi – 6,46 km - budowa obiektu mostowego – 3 szt
9	Inteligentny System Sterowania Ruchem dla Regionu Podhalańskiego	4 221 371,94	2011	- liczba portali umożliwiających kontakt on-line obywatela z urzędem/instytucją – 1 szt

Lp.	Nazwa projektu	Całkowita wartość zadania [PLN]	Lata realizacji	Zakres rzeczowy
				- liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 1 – informacja – 1 szt - liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 2 – interakcja – 2 szt
10	Modernizacja drogi woj. nr 977 na odcinku Tarnów-Konieczna	30 945 833,27	2009-2012	- przebudowa drogi – 9,05 km
11	Obwodnica Szczurowej	57 049 852,57	2009-2011	- budowa drogi – 7,7 km - budowa obiektu mostowego – 2 szt
12	Obwodnica Dobczyc	57 062 311,91	2009-2012	- budowa drogi – 1,23 km - budowa obiektu mostowego – 2 szt
13	Rozbudowa drogi woj. Nr 967 na podjazdach pod Górę Borzęcką	22 631 341,14	2009-2012	- przebudowa drogi – 3,8 km
14	Budowa mostu wraz z dojazdami w ciągu DW 969 w m. Kluszkowce	17 730 570,93	2010-2012	- przebudowa drogi – 0,8 km - przebudowa obiektu mostowego – 1 szt
15	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi woj. 982 na obszarze gminy Szczucin	14 885 578,23	2010-2012	- przebudowa drogi – 8,75 km
16	Modernizacja drogi woj. Nr 776 Kraków – Proszowice - Ostrów	125 899 999,52	2007-2014	- przebudowa drogi – 26,1 km - budowa drogi – 4,1 km
17	Przebudowa DW nr 783 na odcinku Wolbrom - Miechów	31 331 616,00	2010-2013	- przebudowa drogi – 18,1 km - przebudowa obiektu mostowego – 2 szt
18	Przebudowa DW nr 783 na odcinku Olkusz - Wolbrom	21 166 093,08	2010-2013	- przebudowa drogi – 14,25 km - przebudowa obiektu mostowego – 1 szt
19	System Zarządzania Drogami Województwa Małopolskiego	4 837 362,42	2011-2013	- liczba systemów zarządzania administracją publiczną – 1 szt - liczba portali umożliwiających kontakt on-line z urzędem/instytucją – 1 szt - liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 1 – informacja – 1 szt - liczba uruchomionych on-line usług na poziomie 2 – interakcja – 2 szt
20	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi woj. 964 na obszarze gminy Szczurowa	12 310 329,78	2010-2013	- przebudowa drogi – 8,26 km
21	Likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi woj. 768 na obszarze gminy Szczurowa	9 835 179,07	2011-2013	- przebudowa drogi – 7,97 km
22	Obwodnica Olkusza – Etap I	29 762 961,79	2011-2013	- budowa obwodnicy – 4,7 km
23	Obwodnica Gdowa Etap I	39 940 636,61	2009-2013	- budowa obwodnicy – 2,7 km
24	Obwodnica Wojnicza	53 884 255,67	2010-2014	- budowa obwodnicy – 7,05 km
25	Obwodnica Olkusza Etap II	32 214 000,00	2013-2014	- budowa obwodnicy – 2,79 km

Lp.	Nazwa projektu	Całkowita wartość zadania [PLN]	Lata realizacji	Zakres rzeczowy
26	Przebudowa skrzyżowań w ciągu DW nr 774 na skrzyżowania typu rondo	24 931 855,98	2013-2014	- przebudowa 8 skrzyżowań na ronda
27	Przebudowa DW nr 964 na odcinku ul. Asnyka w Wieliczce wraz z budową rond	17 000 000,00	2013-2014	- przebudowa drogi – 0,81 km
	PODSUMOWANIE	977 192 218,00		

Źródło: ZDW w Krakowie

Tabela 63 Inne inwestycje realizowane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

Lp.	Nazwa projektu	Całkowita wartość zadania [PLN]	Lata realizacji	Zakres rzeczowy
1.	Przebudowa drogi woj. Nr 794	41 420 000,00	2010-2012	- przebudowa drogi – 39 km
2.	Przebudowa obiektów mostowych w ciągu DW 780 w m. Chełmek i DW 975 w m. Zakliczyn	19 775 384,00	2012-2013	- przebudowa mostów – 2 szt
3.	Przebudowa mostu w m. Ropica Górna w ciągu DW 977 wraz z dojazdami	7 379 600,00	2012	- przebudowa mostu – 1 szt
	PODSUMOWANIE	68 574 984,00		

Źródło: ZDW w Krakowie

Tabela 64 Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2009-2013

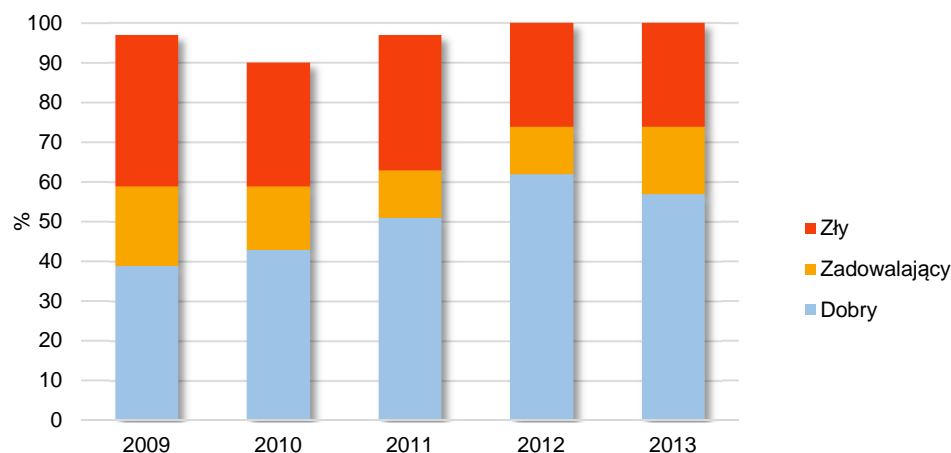
Stan	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
Dobry (% długości dróg)	39	43	51	62	57
Zadowolający (% długości dróg)	20	16	12	12	17
Zły (% długości dróg)	38	31	34	26	26
Brak danych	3	10	3	0	0

Źródło: ZDW w Krakowie

W latach 2009-2013 poprawił się stan techniczny dróg wojewódzkich. Przejawia się to znacznym wzrostem udziału dróg w stanie dobrym, z 39% w 2009 r. do 57% w 2013 r. Niemniej jednak wzrost ten odbył się kosztem dróg w stanie zadowolającym, których udział znacznie się obniżył, z 20% w 2009 r. do 17 % w 2013 r. Natomiast udział dróg w stanie złym spadł o 12 pp. i wynosi obecnie 26%. Należy zatem stwierdzić, że stan dróg wojewódzkich ulega stopniowej poprawie lecz ustępuje drogom krajowym.

Wykres 21 Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ZDW w Krakowie

A - stan dobry. Nie zachodzi potrzeba wykonywania zabiegów remontowych. Nawierzchnia posiada nieuszkodzoną powierzchnię, brak kolein i deformacji.

B - stan zadawalający. Zachodzi potrzeba wykonywania zabiegów utrzymania do wielkości 20% powierzchni nawierzchni. Nawierzchnia wykazuje niewielkie odkształcenia i spękania.

C- stan zły. Ponad 20% pow. Nawierzchni wykazuje znaczne odkształcenia, jak wyboje, koleiny, złuszczenia oraz spękania, co świadczy o utracie jej nośności.

Ważniejsze zamierzenia inwestycyjne, dla których opracowywana jest dokumentacja

Tabela 65 Zestawienie inwestycji dla których opracowywana jest dokumentacja techniczna Wydział Rozwoju Sieci Drogowej i Decyzji

LP	DW	Nazwa zadania	Uwagi
1	977	„Wschodnie obejścia Tuchowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 977” Opracowanie studium komunikacyjnego wschodniego obejścia Tuchowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 977 z elementami koncepcji programowej i wstępnego studium wykonalności wraz z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia	
2	665	„Połączenie drogowe węzła autostradowego A-4 Bochnia z drogą krajową nr 4” Opracowanie studium techniczno ekonomiczno środowiskowego i projektu wstępnego dla zadania - „Połączenie drogowe węzła autostradowego A-4 Bochnia z drogą krajową nr 4”	
3	783	„Północne obejście Miechowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 783” Opracowanie studium wykonalności i koncepcji programowej północnego obejścia Miechowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 783 wraz z oceną oddziaływania na środowisko i decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji.	

LP	DW	Nazwa zadania	Uwagi
4	780/781	„Obejście gminy Babice w ciągu dróg wojewódzkich nr 780 i 781” Opracowanie studium wykonalności z elementami koncepcji budowy obejścia gminy Babice w ciągu dróg wojewódzkich nr 780 i 781 wraz z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia.	
5	958	„Budowa obwodnicy Zakopanego” – wielowariantowa koncepcja połączenia drogi powiatowej nr K 1656 z drogą wojewódzką nr 958 wraz z programem funkcjonalno-użytkowym	Inwestorem jest Starostwo Powiatowe w Zakopanem
6	966	„Budowa połączenia drogi wojewódzkiej nr 966 z drogą krajową nr 4 nowym odcinkiem drogi wojewódzkiej w miejscowości Biskupice – Przebieczany” Opracowanie studium wykonalności budowy połączenia drogi wojewódzkiej nr 966 z drogą krajową nr 4 nowym odcinkiem drogi wojewódzkiej w miejscowości Biskupice – Przebieczany wraz z decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji.	
7	780	„Połączenie ul.Księcia ózefa (DW 780) z południową autostradową obwodnicą Krakowa przez Węzeł Mirowski	
8	783	„Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 783 na odcinku Bukowska Wola – granica województwa”	
9	781	„Budowa obwodnicy m.Zator jako drogi gminnej o parametrach drogi klasy G na odcinku od DK nr 44 do m.Podolsze”	Inwestorem jest Gmina Zator
10	981	Budowa obwodnicy Grybowa – studium wykonalności z elementami koncepcji i decyzją środowiskową	
11	977	Budowa obejścia Gorlic – studium wykonalności z elementami koncepcji i decyzją środowiskową	
12		Studium ruchowe dostępności do autostrady A-4 i linii kolejowej E30 z istniejących i planowanych obszarów aktywności gospodarczej położonych w gminach przyległych z wykorzystaniem istniejących i planowanych dróg publicznych	
13	794	Budowa obwodnicy Zielonek. Opracowanie wielowariantowej koncepcji budowy obwodnicy Zielonek wraz z pozyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji.	
14	775	Obwodnica miasta Słomniki. Opracowanie studium wykonalności dla obwodnicy miasta Słomniki	
15	768	Budowa I etapu obwodnicy Koszyc – przełożenie drogi wojewódzkiej nr 768 na odcinku od Kępy Sokołowskiej do drogi krajowej nr 79	
16		Wielowariantowa koncepcja z decyzją środowiskową budowy połączenia drogowego pomiędzy drogą krajową nr 28 i drogą krajową nr 79 Zator – Spytkowice – Alwernia – Węzeł Rudno – Wola Filipowska	Zadanie finansowane z Pomocy Technicznej
17	973	Wielowariantowa koncepcja przebudowy drogi wojewódzkiej nr 973 na odcinku Żabno – Borusowa wraz z pozyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach oraz opracowaniem programu funkcjonalno - użytkowego	Zadanie finansowane z Pomocy Technicznej
18	973	„Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 973 na odc. Busko Zdrój – Nowy Korczyn – Obrusowa wraz z budową przeprawy mostowej na rz. Nidzie raz rz. Wiśle”	Inwestorem jest Świętokrzyski Zarząd Dróg Wojewódzkich
19	975	Modernizacja DW 975 na odcinku Gmina Wojnicz – Gmina Chełmiec (DK 75) – opracowanie koncepcji przebudowy/rozbudowy DW 975 wraz z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach oraz opracowaniem programu funkcjonalno - użytkowego	Postępowanie przetargowe – zabezpieczone środki finansowe

<i>LP</i>	<i>DW</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
20	971	Wielowariantowe Studium Techniczno-Ekologiczno-Środowiskowe II etapu obwodnicy miasta Muszyna	Postępowanie przetargowe – zabezpieczone środki finansowe
21	971	Budowa obwodnicy Krynicy Zdroju w ciągu DW nr 981 i DW nr 971 – opracowanie wielowariantowego studium techniczno-ekologiczno-środowiskowego	Postępowanie przetargowe – zabezpieczone środki finansowe

Źródło: ZDW w Krakowie

Tabela 66 Zestawienie inwestycji, dla których opracowywana jest dokumentacja techniczna
Wydział Przygotowania Inwestycji

<i>Lp</i>	<i>Tytuł</i>	<i>Zakres opracowania</i>
1	Droga współpracy regionalnej – Budowa obwodnicy Oświęcimia na odcinku od DW nr 933 w m.Bobrek do ronda ul.Chemików i ul.Fabrycznej w Oświęcimiu	Opracowanie dokumentacji technicznej + ZRID
2	Przełożenie DW nr 967 stanowiące drogowy łącznik pomiędzy miejscowościami Pierzchów - Książnice – Łęzkowice – DK nr 4 w m.Targowisko	Opracowanie studium wykonalności z elementami koncepcji wraz z pozyskaniem DUŚ
3	Przebudowa DW nr 971 w m.Krynica Zdrój odc 010 km 0+000 – 3+248	Opracowanie koncepcji wraz z PFU
4	Koncepcja przebudowy DW nr 973 na odcinku Tarnów - Żabno	Opracowanie koncepcji wraz z pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
5	Budowa obwodnicy Lisiej Góry	Studium wykonalności, wielowariantowa koncepcja, PFU, DUŚ
6	Budowa obwodnicy Waksmund – Ostrowsko – Łopuszna w ciągu DW nr 969	Opracowanie koncepcji wraz z pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
7	Budowa obwodnicy Gdowa etap II	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz z pozyskaniem DUŚ
8	Opracowanie projektów budowlanych i wykonawczych dla zadania inwestycyjnego PN. Budowa wschodniej obwodnicy Olkusza – połączenie DW nr 783 z D nr 791	Opracowanie dokumentacji technicznej + ZRID
9	Wykonanie projektów budowlanych i wykonawczych „Budowy obwodnicy Wolbromia”	
10	Przebudowa skrzyżowań DW nr 783 z ul.Jana II Sobieskiego oraz z ul.Podzamcze w Miechowie	Opracowanie dokumentacji technicznej + zgłoszenie robót
11	Rozbudowa skrzyżowania DW nr 948 z DP nr 1859 w m.Nowa Wieś (Gm. Kety)	Wykonanie PB i PW + ZRID
12	Opracowanie projektu budowlanego i wykonawczego przebudowy skrzyżowania DW nr 960 z DP nr K1648 (Wierch Poroniec)	Wykonanie PB i PW + ZRID

13	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej oraz projektów budowlanych i wykonawczych zabezpieczenia osuwiska oraz odbudowy DW nr 975 w m.Bieśnik	Wykonanie PB i PW + ZRID
14	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej oraz projektów budowlanych i wykonawczych zabezpieczenia osuwiska oraz odbudowy DW nr 977 z m. Sienna (Zbyszyce)	Wykonanie PB i PW + ZRID
15	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej oraz projektów budowlanych i wykonawczych zabezpieczenia osuwiska oraz odbudowy DW nr 965 w m.Laskowa Górna II	Wykonanie PB i PW + ZRID
16	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej oraz projektów budowlanych i wykonawczych zabezpieczenia osuwiska oraz odbudowy DW nr 965 w m.Laskowa Górna III	Wykonanie PB i PW + ZRID
17	Przebudowa przepustu pod DW nr 965 odc 140 km0+360 w Nowym Wiśniczu przy skrzyżowaniu z ul.Pogodną	Wykonanie PB i PW + ZRID
18	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej oraz projektów budowlanych i wykonawczych zabezpieczenia osuwiska oraz odbudowy DW nr 981 w m.Kąclowa	Wykonanie PB i PW + ZRID
19	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej wraz z koncepcją stabilizacji osuwiska oraz zabezpieczenia osuwiska DW w m.Polanka Hallera	Dok. Geol.-inż. + koncepcja
20	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej wraz z koncepcją stabilizacji osuwiska oraz zabezpieczenia osuwiska DW w m. Raba Wyżna	Dok. Geol.-inż. + koncepcja
21	Wykonanie dokumentacji geologiczno – inżynierskiej wraz z koncepcją stabilizacji osuwiska oraz zabezpieczenia osuwiska DW w m. Bielanka	Dok. Geol.-inż. + koncepcja
22	Budowa chodnika prawostronnego w ciągu DW nr 791 na odcinku od skrzyżowania u.Polnej do przystanku autobusowego za skrzyżowaniem z ul.Sprotową (tj. odc 190 km 0+375 – 0+640) w m. Lgota	Wykonanie PB i PW + ZRID
23	Przebudowa rond na skrzyżowaniu DW nr 961 z DW nr 960 z m.Bukowina Tatrzańska	Wykonanie PB i PW + ZRID
24	Budowa chodnika na odcinku drogi wojewódzkiej nr 960 (ul. Tatrzańska) w m. Bukowina Tatrzańska	Wykonanie PB i PW + ZRID
25	Budowa chodnika na odcinku drogi wojewódzkiej nr 961 (ul.Słoneczna) w m. Bukowina Tatrzańska	Wykonanie PB i PW + ZRID
26	Przebudowa skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 958 z ul. Groń i Doliną Kościeliską w Kościelisku	Wykonanie PB i PW + ZRID
27	Budowa chodnika Kiry-Nędzówka w Kościelisku w ciągu DW 958	Wykonanie PB i PW + ZRID
28	Budowa obwodnicy Skały w ciągu DW nr 794	Opracowanie dokumentacji technicznej + ZRID
29	Przebudowa DW nr 949 w m. Osiek z budową ciągu pieszo rowerowego oraz przebudową trzech obiektów mostowych	Wykonanie PB i PW + ZRID
30	Przebudowa mostu w m. Gromnik na potoku Poznianka w ciągu DW nr 977 odc 110 km1+000 wraz z dojazdami	Wykonanie PB i PW + ZRID

31	Przebudowa mostu w m. Gromnik na potoku Poznianka w ciągu DW nr 980 odc 060 km8+647 wraz z dojazdami	Wykonanie PB i PW + ZRID
32	Przebudowa mostu w m Trzcina na potoku Sianeckim w ciągu DW nr 966 odc. 150 km0+812 wraz z dojazdami	Wykonanie PB i PW + ZRID
33	Przebudowa mostu w m. Kurków na potoku Kocońka w ciągu DW nr 946 odc. 020 km2+293 wraz z dojazdami	Wykonanie PB i PW + ZRID
34	Przebudowa przepustu w m. Małastów w ciągu DW nr 977 odc. 280 km 0+048 wraz z dojazdami	Wykonanie PB i PW + ZRID

Źródło: Wydział Przygotowania Inwestycji ZDW w Krakowie

Tabela 67 Zestawienie inwestycji, dla których opracowywana jest dokumentacja Pomoc techniczna

Lp	Tytuł	Zakres opracowania
1	Budowa południowej obwodnicy Wolbromia w ciągu DW nr 783	Wykonanie PB i PW + ZRID
2	Budowa obwodnicy Skawiny na odcinku od ul. Energetyków do włączenia do DW nr 953	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
3	Modernizacja DW 968 Lubień – Zabrzeż oraz DW 969 Nowy Targ – Stary Sącz	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
4	Modernizacja DW nr 966 Wieliczka – Gdów – Łapanów – Tymowa oraz DW nr 965 Bochnia - Limanowa	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
5	Modernizacja DW nr 984 Lisia Góra – granica województwa	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
6	Modernizacja DW nr 948 Oświęcim – Kety – Kobiernicze – Tresna – Oczków na odcinku Oświęcim - Kęty	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU
7	Modernizacja DW nr 958 Chabówka – Zakopane, oraz DW nr 957 Czarny Dunajec - Jabłonka	Opracowanie wielowariantowej koncepcji wraz pozyskaniem DUŚ i opracowaniem PFU

6.1.4. Transport indywidualny

Poniższe dane o ruchu kołowym na drogach krajowych i wojewódzkich pochodzą z Generalnego Pomiaru Ruchu 2010 roku, wykonywanego co 10 lat.

Na terenie województwa małopolskiego na ciągach dróg krajowych Generalny Pomiar Ruch 2010 został przeprowadzony w 121 punktach pomiarowych, w tym 3 stanowiska do pomiarów półautomatycznych (dk 4 Rzezawa, dk 7 Tęczyn, dk 52 Kęty).

Największe średnie dobowe natężenia ruchu na drogach krajowych odnotowano na odcinkach Autostrady A4 stanowiących zachodnią i południową obwodnicę Krakowa – od 41 520 do 29 853 pojazdów/dobę. Równie duży ruch występuje na odcinku DK 7 Kraków – Głogoczków 32 224 pojazdów/dobę oraz odcinka autostrady A4 pomiędzy Chrzanowem i Krakowem od 31 015 do 30 068 pojazdów/dobę.

Najmniejsze średnie dobowe natężenia ruchu na drogach krajowych (poniżej 1000) odnotowano na odcinkach przygranicznych DK 75 Krzyżówka – Tylicz oraz Tylicz – Muszynka Granica Państwa. Niewiele większy ruch panuje na odcinkach DK 87 Piwniczna Zdrój – Granica Państwa (1126 poj/dobę) oraz DK 49 Czarna Góra – Granica Państwa (2701 poj/dobę).

Średni dobowy ruch pojazdów powyżej 20 tys. pojazdów występuje na 27 odcinkach pomiarowych co stanowi ok 22,3% odcinków. Ruch pojazdów powyżej 10 tys. pojazdów występuje na 79 odcinkach pomiarowych co stanowi ok 65,3% odcinków. Odcinki o ruchu poniżej 5 tys. pojazdów na dobę stanowią ok. 6,2%

Najbardziej obciążonym ruchem przejściem granicznym było Chyżne 4923 pojazdów na dobę. Jest to najbardziej obciążone przejście graniczne na Słowację i drugie pod tym względem przejście graniczne na Słowację i Czechy.

Do pomiarów na sieci dróg wojewódzkich w Małopolsce w 2010 roku zostało wyznaczonych 157 punktów pomiarowych.

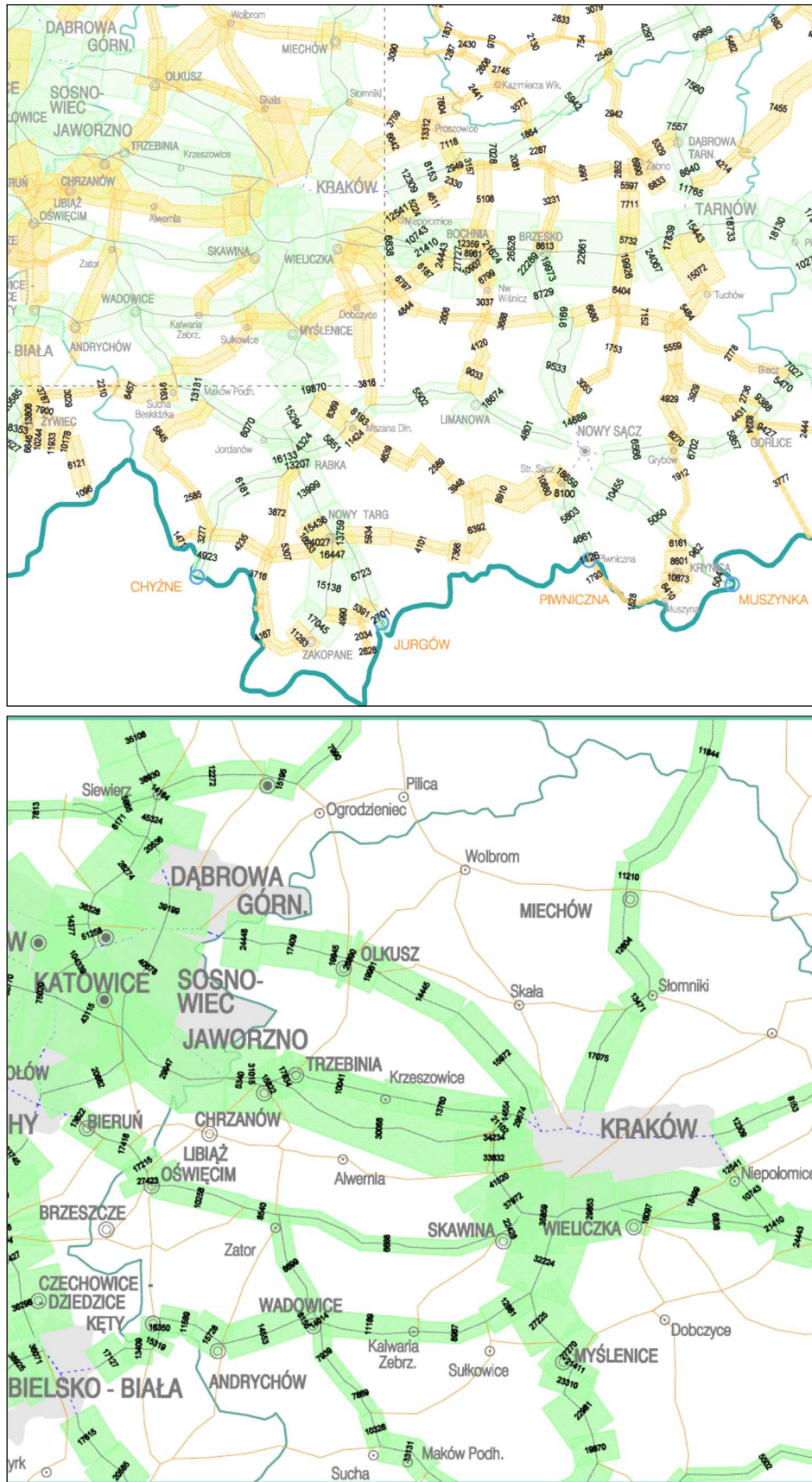
Największe średnie dobowe natężenia ruchu zanotowano na odcinkach dróg wojewódzkich:

- DW nr 791 w miejscowości Olkusz (17 137 pojazdów/dobę), następnie kolejno na:
- DW nr 957 w m. Nowy Targ (16 233 pojazdów/dobę),
- DW nr 794 na odcinku Skała - Kraków (15 755 pojazdów/dobę),
- DW nr 776 na odcinku Kraków - Kocmyrzów (15 722 pojazdów/dobę),
- DW nr 977 na odcinku Tarnów - Tuchów (15 072 pojazdów/dobę).

Na pozostałych odcinkach dróg wojewódzkich średnio dobowe natężeniu ruchu wynosiło poniżej 14 000 pojazdów/dobę.

Najniższe średnio dobowe natężeniu ruchu odnotowano na odcinku drogi wojewódzkiej Nr 959 Chochółów- granica Państwa (1 339 pojazdów/dobę).

Ryc. 44 Średni dobowy ruch pojazdów wg GPR 2010

Źródło: GDDKiA

Najbardziej obciążone ruchem (uśrednionym) są drogi wojewódzkie

- DW nr 774 Zabierzów - Kryspinów (11 952 pojazdów/dobę),
- DW nr 948 Oświęcim - Kęty (10 177 pojazdów/dobę),
- DW nr 933 Brzeszcze - Chrzanów (9 798 pojazdów/dobę),
- DW nr 794 Wolbrom - Kraków (8 754 pojazdów/dobę),
- DW nr 776 Kraków - Proszowice (8 232 pojazdów/dobę).

Na pozostałych drogach wojewódzkich uśredniony SDR wynosił poniżej 8000 pojazdów/dobę. Najmniej obciążona ruchem jest droga wojewódzka nr 959 Chochołów - granica Państwa (1 339 pojazdów/dobę).

6.1.5. Transport pasażerski (drogowy)

Od roku 2011 do roku 2013 liczba zarejestrowanych przewoźników prowadzących przewozy komunikacją autobusową na terenie województwa małopolskiego wzrosła z początkowych 343 do 376 tj. o ok. 9,6%

W okresie 2009 – 2013 liczba wydanych zezwoleń dla prowadzenia regularnych przewozów pasażerskich (mikrobusowych i autobusowych) wahała się pomiędzy 144 w roku 2009 a 94 w roku 2012. W przypadku regularnych linii specjalnych najwięcej zezwoleń zostało wydanych w roku 2010 (32 szt.), a najmniej w roku 2009 (15 szt.)

Dane dotyczące ilości przewozów pasażerskich odnoszą się jedynie do lat 2012 i 2013. W tym okresie nastąpił wzrost liczby pasażerów o 35,2% ze 112,052 mln. pasażerów w roku 2012 do 151,497 mln. pasażerów w roku 2013.

Tabela 68 Transport pasażerski w województwie małopolskim w latach 2009-2013

	Lata				
	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Liczba przewoźników</i>	brak danych	brak danych	343	346	376
<i>Liczba wydanych zezwoleń regularnych/regularnych specjalnych</i>	144/15	108/32	109/22	94/18	132/16
<i>Liczba przewiezionych pasażerów</i>	brak danych	brak danych	brak danych	112 052 326	151 497 171

Źródło: Departament Transportu i Komunikacji UMWM

Najważniejsze problemy i wnioski

W ostatnich latach nastąpił rozwój dróg krajowych, głównie odcinków autostrady A4 ale brak rozwoju drogi S7, nastąpiła natomiast znaczna poprawa stanu pozostałych dróg krajowych kl. GP.

Długość dróg wojewódzkich nie zmieniła się, w pierwszym okresie 2010 - 2011 nastąpiła poprawa stanu dróg, natomiast w latach 2012 - 2013 długość dróg dobrych zmalała, długość dróg złych nie uległa zmianie.

W zamierzeniach inwestycyjnych gddkia znajdują się: dokończenie w tym roku budowy autostrady A4, budowa do roku 2020 drogi ekspresowej S7 na północ do granicy województwa małopolskiego i na południe do Rabki, natomiast brak budowy innych, ważnych dla Małopolski dróg jak: północna obwodnica Krakowa, droga GP Rabka - Nowy Targ - Słowacja czy droga S75 Brzesko - Nowy Sącz.

Dotychczasowe działania Zarządu Dróg Wojewódzkich i zamierzenia inwestycyjne ograniczają się do budowy obwodnic i remontów dróg istniejących; niepokojący jest nowy trend ostatnich lat: zmniejszania się długości dróg w stanie dobrym i stagnacji dróg w stanie złym, mimo stale prowadzonych remontów; tempo modernizacji jest zbyt wolne lub jakość remontowanych dróg zbyt niska.

6.2. Infrastruktura i transport kolejowy

6.2.1. Sieci kolejowe

Sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Na terenie województwa małopolskiego zapewnieniem utrzymania, obsługi i rozwoju linii kolejowych oraz innych elementów infrastruktury kolejowej, administrowaniem i eksploatacją infrastruktury kolejowej w celu udostępniania jej przewoźnikom kolejowym zajmują się: Zakład Linii Kolejowych w Krakowie, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu i Zakład Linii Kolejowych w Kielcach.

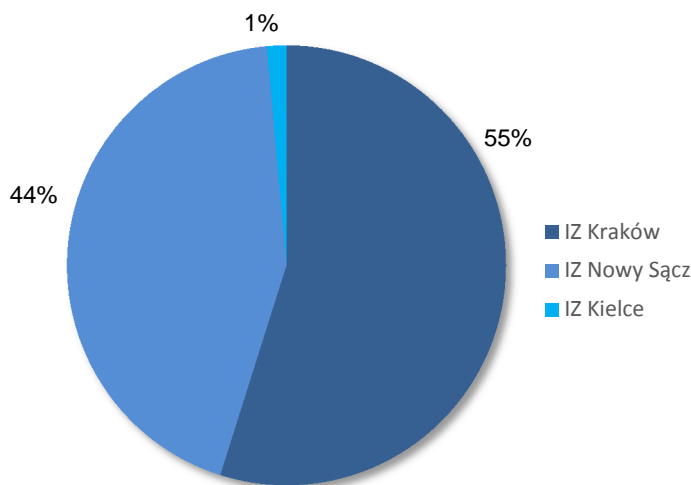
Łączna długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim na przestrzeni lat 2009 – 2013 wnosila 1067,901 km i nie uległa zmianie.

Tabela 69 Długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013

	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>Długość km</i>				
<i>IZ Kraków</i>	586,083	586,083	586,083	586,083	586,083
<i>IZ Nowy Sącz</i>	466,555	466,555	466,555	466,555	466,555
<i>IZ Kielce</i>	15,263	15,263	15,263	15,263	15,263

Źródło: Opracowanie na podstawie danych: PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Wykres 22 Struktura zarządzania i administracji kolejowej na terenie województwa małopolskiego

Źródło: Opracowanie na podstawie danych: PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Gęstość linii kolejowych w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 7,3 km/100 km². Wskaźnik ten na przestrzeni lat 2009 – 2013 nie zmienił się. Pod względem gęstości linii kolejowych województwo małopolskie zajmuje 4 miejsce wśród województw w Polsce. Ponadto gęstość ta była w 2008 r. wyższa niż średnia dla kraju, która wynosi 6,5 km/100 km².

Tabela 70 Długość poszczególnych kategorii linii kolejowych w latach 2009-2013

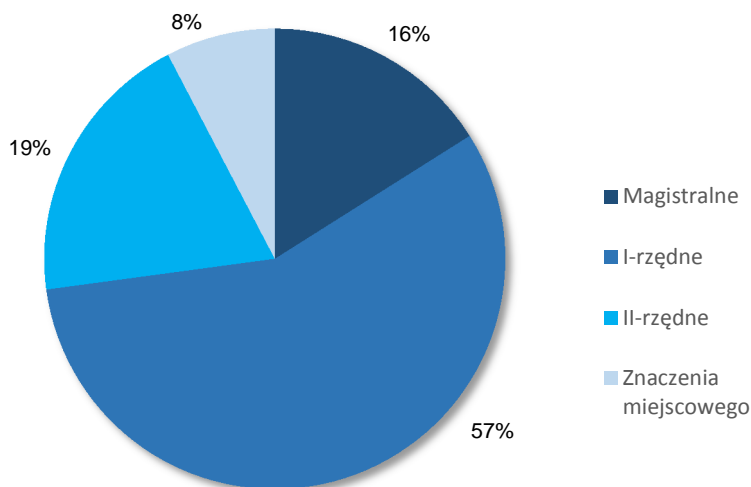
Linie	Rok				
	2009	2010	2011	2012	2013
	<i>Długość km</i>				
<i>Magistralne</i>	171.201	171.201	171.201	171.201	171.201
<i>I-rzędne</i>	606.92	606.92	606.92	606.92	606.92
<i>II-rzędne</i>	207.921	207.921	207.921	207.921	207.921
<i>Znaczenia miejscowego</i>	81.859	81.859	81.859	81.859	81.859
<i>Razem</i>	1067,901	1067,901	1067,901	1067,901	1067,901

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Spośród eksploatowanych linii, linie magistralne stanowią w województwie małopolskim 16% (171 km) ogółu linii. Największy udział mają linie kategorii pierwszorzędnej (57%, 607km) i drugorzędnej (19%, 208km). Pozostała część linii (8%, 82km) to linie znaczenia miejscowego.

W ogólnej długości linii kolejowych 45,6% stanowią linie dwu- lub więcej torowe. 91,8% linii jest zelektryfikowana (2013 r.).

Wykres 23 Linie kolejowe w podziale na kategorie w województwie małopolskim w 2013 r.

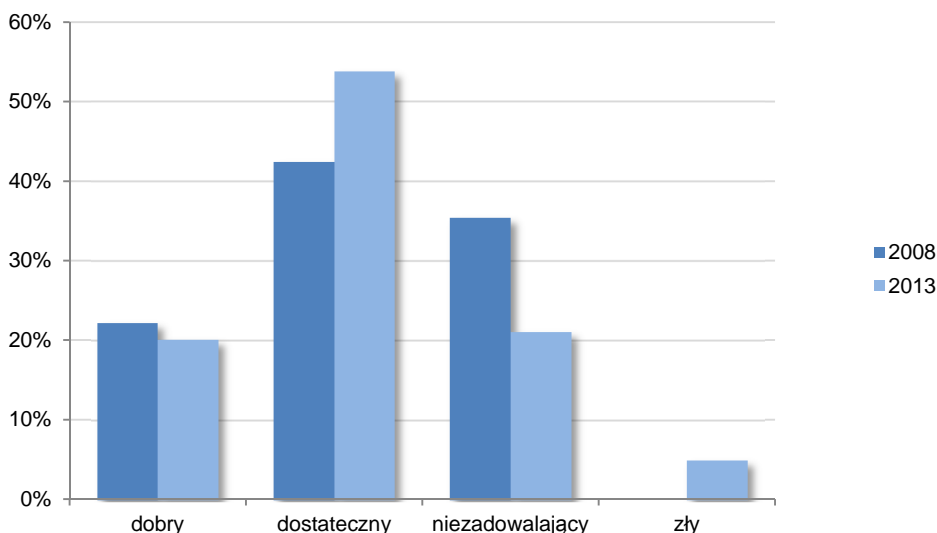

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu

Stan techniczny linii kolejowych w województwie małopolskim jest zróżnicowany. W 2008 r. największy udział miały linie kolejowe, których stan techniczny oceniony został jako dostateczny (42,42%). Również duży udział miały linie w stanie niezadowalającym (35,41%). Natomiast linie oceniane jako dobre to zaledwie 22,17% ogółu linii.

Według statystyk w roku 2013 w stanie dobry znajduje się 20,1% linii kolejowych, w stanie dostatecznym 53,8%, a stanie niezadowalającym 21,1%. Niestety w stanie złym pozostaje 5%linii kolejowych.

Wykres 24 Stan techniczny linii kolejowych w województwie małopolskim w latach 2008 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Tabela 71 Stan techniczny linii kolejowych w latach 2008-2013

	<i>dobry</i>	<i>dostateczny</i>	<i>niezadowalający</i>	<i>zły</i>
2008	22.2%	42.4%	35.4%	0.0%
2013	20.1%	53.8%	21.1%	5.0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Ważniejsze inwestycje kolejowe w latach 2010 – 2013:

2010 rok

- MPL Balice - Kraków - Wieliczka Kopalnia.
- Trzebinia - Kraków - Tarnów,
- Naprawa obiektu inżynierskiego w km 309,041 na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny.
- Naprawa obiektów inżynierskich w km 308,848; 309,417 łącznie z robotami towarzyszącymi" i "Naprawa obiektów inżynierskich: wiadukt w km 310,349 oraz most w km 310,987 łącznie z naprawą ścian oporowych i robotami towarzyszącymi" - linia kolejowa nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy.
- Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlanych pn.: „Modernizacja linii kolejowej nr 96 Tarnów - Leluchów na odcinku Tarnów - Stróże”.

2011 rok

- Usuwanie skutków powodzi z roku 2010 - Linia nr 8 Warszawa - Kraków Główny tor nr 1 km 311,500-312,900 odbudowa skarp wykopów, oczyszczanie rowu odwadniającego, mechaniczne podbicie toru z oprofilowaniem podsypki, oczyszczenie podsypki w rozjazdach, mechaniczne podbicie rozjazdów z uzupełnieniem podsypki.
- Modernizacja linii kolejowej nr 94 Kraków Płaszów - Oświęcim na odcinku Kraków Bonarka - Kraków Swoszowice'
- Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlanych dla zadania pn.: Usuwanie skutków powodzi z 2010 roku na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy w zakresie wykonania zabezpieczenia skarpy przekopu w km 299,650 - 299,800 na odcinku Niedźwiedź – Zastów.
- Usuwanie skutków powodzi z roku 2010 na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy w zakresie odbudowy skarpy nasypu w km 302.180 - 302.330 na odcinku Niedźwiedź - Zastów.
- Zadanie nr 2: "Usuwanie skutków powodzi z roku 2010 na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy w zakresie odbudowy skarpy nasypu w km 297,350 - 297,400 na odcinku Niedźwiedź - Zastów".
- Zadanie nr 3: "Usuwanie skutków powodzi z roku 2010 na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy w zakresie odbudowy skarpy nasypu w km 272,370 - 227,410 na odcinku Tunel - Miechów".

- Wykonanie robót budowlanych dla zadania pn.: "Przebudowa mostu stalowego nad rzeką Wisłą w km 10,847 na linii nr 100 Kraków Mydlniki - Gaj".
- Odbudowa skarpy nasypu w km 4,750 - 4,870 na odcinku Tunel - Charsznica linii kolejowej nr 62 Tunel - Sosnowiec Główny w ramach zadania pn.: "Usuwanie skutków powodzi 2010 na terenie IRO Kraków".
- Zadanie nr 1: Roboty budowlane związane z usuwaniem skutków powodzi z roku 2010r w zakresie odbudowy skarpy nasypu w km 27,616 - 27,900 linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże. Zadanie nr 2: Roboty budowlane związane z usuwaniem skutków powodzi z roku 2010r. w zakresie odbudowy skarpy nasypu linii nr 608 Podgrabie - Rudzice.
- Opracowanie dokumentacji i przeprowadzenie robót budowlanych w zakresie: przebudowy urządzeń SRK wraz z zabudową urządzeń EOR w stacji Kraków Batowice na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy i linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże.

2012 rok

- Odbudowa skarp nasypu w km 7,500 - 8,100 tor nr 1; 7,700 - 7,960 tor nr 2; 8,200 - 8,300 tor nr 2 na linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże
- Wykonanie robót związanych z zabezpieczeniem skarpy nasypu w torze Nr 1 w km 299,900 - 300,150 na szlaku Niedźwiedź - Zastów na linii kolejowej Nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy.
- Kompleksowa wymiana toru nr 2 na linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże km 1,980 - 7,700 oraz toru nr 1 w km 31,443 - 32,370 wraz z remontem 13 szt obiektów inżynierskich" realizowanych w ramach zadania "Wykonanie robót budowlanych na linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże związanych z odbudową skarp nasypów oraz modernizacją 8,3 km nawierzchni kolejowej i remontem 14 szt obiektów inżynierskich wraz z dokumentacją
- Rozbiórka istniejącego oraz budowa nowego budynku nastawni dysponującej PRB zlokalizowanego w stacji Kraków Prokocim Towarowy w km 16,750 linii nr 100 Kraków Mydlniki-Gaj'
- Kompleksowa wymiana toru nr 1 w km 19,630 - 20,300 oraz toru nr 2 w km 19,650 - 20,280 na linii kolejowej nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże w ramach zadania pn.: "Opracowanie dokumentacji i wykonanie robót budowlanych na linii nr 95 Kraków Mydlniki - Podłęże związanych z odbudową skarp nasypów, modernizacją nawierzchni kolejowej i remontem obiektów inżynierskich oraz sprawowanie nadzorów.

2013 rok

- Modernizacja stacji Tunel na linii kolejowej nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy" przedmiot umowy, którym jest: Przebudowa stacji Tunel,
- Wykonanie robót budowlanych w zakresie wymiany karzełkowego sygnalizatora sygnału zastępczego na stacji Kraków Bonarka,
- Renowacja tuneli linowych w km 266,998 tor nr 1 i km 267,008 tor nr 2 na linii kolejowej nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy oraz wymiana

- nawierzchni kolejowej w obrębie tuneli w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny,
- Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Kozłów - Tunel od km 263,300 do km 266,427 w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny,
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Kozłów - Tunel od km 262,782 do km 263,300 w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (zamówienie uzupełniające do umowy nr 90/103/0006/13/Z/I z dnia 8.03.2013 r.),
  - Przebudowa peronu nr 1 na stacji Miechów w ramach zadania „Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny”,
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Zastów - Kraków Przedmieście tor nr 1 i 2 w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny",
  - Przebudowa wiaduktu masywnego w km 316.814 na linii nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy w ramach zadania "Rewitalizacja linii kolejowej Nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny",
  - Wykonanie robót budowlanych w ramach zadania pn.: "Zabezpieczenie nasypu kolejowego w km 68.210 - 68.450 tor nr 1 i 2 na linii kolejowej nr 96 Tarnów – Leluchów,
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie przebudowy mostu masywnego w km 317,241 tor nr 1 i 2 w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny",
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano-montażowych w ramach zamówienia uzupełniającego dla zadania „Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów – Kraków Główny” w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Zastów – Kraków Batowice tor nr 1 i 2 (zamówienie uzupełniające do umowy nr 90/103/0028/13/Z/I z dnia 06.08.2013r.),
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano-montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na stacji Kozłów od km 262,732 do km 262,782 w ramach zadania: „Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów – Kraków Główny” (zamówienie uzupełniające do umowy nr 90/103/0006/13/Z/I z dnia 08.03.2013r.),
  - Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlanych dla napędu hamulców torowych w stacji Kraków-Nowa Huta dla zadania pn.; „Rewitalizacja napędu hamulców torowych w stacji Kraków Nowa Huta okręg nastawczy NHB 11 linia nr 095 km 21,671 na terenie PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Zakład Linii Kolejowych w Krakowie”,
  - Zamówienie uzupełniające dotyczące Renowacji tuneli liniowych w km 266,998 tor nr 1 i km 267,008 tor nr 2 na linii kolejowej nr 8 Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy oraz wymiana nawierzchni kolejowej w obrębie tuneli w ramach zadania: "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (Umowa podstawowa nr 90/103/0004/13/Z/I z dnia 12.03.2013 r),

- Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Zastów - Kraków Przedmieście tor nr 1 i 2 w ramach zadania "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (zamówienie dodatkowe do umowy nr 90/103/0028/13/Z/I z dnia 06.08.2013 r.),
- Zaprojektowanie i wykonanie przebudowy peronu nr 1 na stacji Miechów w ramach zadania "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (zamówienie dodatkowe do umowy nr 90/103/0026/13/Z/I z dnia 04.09.2013 r.).

Ważniejsze planowane inwestycje kolejowe:

2014 rok (w trakcie realizacji)

- Przebudowa peronów na przystankach osobowych Kamieńczyce, Słomniki Miasto oraz Goszcza w ramach zadania "Rewitalizacja linii kolejowej nr 8 na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (w trakcie realizacji),
- Zaprojektowanie i wykonanie robót budowlano - montażowych w zakresie infrastruktury kolejowej na odcinku Kraków Batowice - Kraków Główny Osobowy tor nr 1 i 2 w ramach zadania: Rewitalizacja linii kolejowej na odcinku Kozłów - Kraków Główny" (w trakcie realizacji),
- Wykonanie robót dodatkowych w ramach zadania pn.: "Zabezpieczenie nasypu kolejowego w km 68,210 - 68,450 tor nr 1 i 2 na linii kolejowej nr 96 Tarnów - Leluchów" (umowa podstawowa nr 90/103/0038/13/Z/I z dnia 22.10.2013 r.) (w trakcie realizacji),
- Przełożenie linii kolejowej nr 97 Skawina – Żywiec na odcinku Stryków – Zembrzyce” realizowane jest w ramach zadania inwestycyjnego pn.: „Budowa zbiornika wodnego Świnna Poręba na rzece Skawie, woj. Małopolskie,
- Budowa łącznicy kolejowej Kraków Zabłocie – Kraków Krzemionki,
- Budowa łącznicy kolejowej wraz z przystankiem osobowym w ciągu linii kolejowych nr 97 Skawina - Żywiec i nr 98 Sucha Beskidzka – Chabówka.

6.2.2. Transport pasażerski

Obsługą połączeń w województwie małopolskim zajmują się dwie spółki przewozowe: Przewozy Regionalne Sp. z o.o. i PKP Intercity S. A.

W dniu 22 grudnia 2008 r. samorządy województw objęły udziały w kapitale zakładowym spółki Przewozy Regionalne Sp. z o.o. realizującej regionalne przewozy kolejowe na terenie kraju. Województwo Małopolskie objęło 6,4% udziałów

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizują Przewozy Regionalne Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie. Obszar działania Zakładu pokrywa się z obszarem województwa małopolskiego.

Tabela 72 Zestawienie ruchu pasażerskiego najważniejszych linii kolejowych małopolski [pociągów pasażerskich/rok] w latach 2010-2013

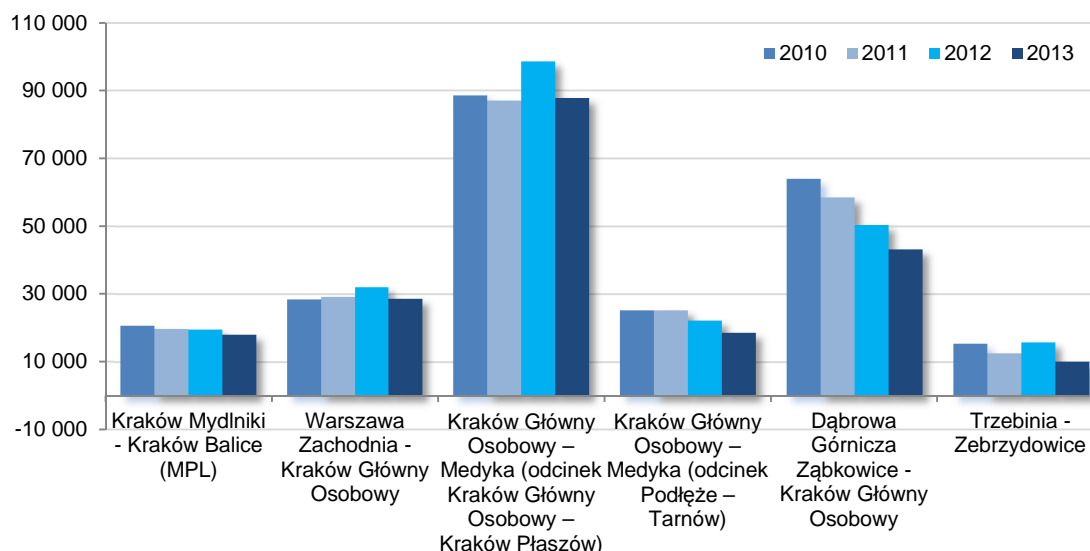
	Kraków Mydlniki - Kraków Balice (MPL)	Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy	Kraków Główny Osobowy – Medyka (odcinek Kraków Główny Osobowy – Kraków Płaszów)	Kraków Główny Osobowy – Medyka (odcinek Podłęże – Tarnów)	Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy	Trzebinia - Zebrzydowice
2010	20 721	28 434	88 582	25 291	63 919	15 458
2011	19 736	29 306	86 998	25 298	58 615	12 538
2012	19 535	32 025	98 641	22 276	50 447	15 768
2013	18 013	28 674	87 793	18 593	43 274	10 140

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Największe obciążenie ruchem pasażerskim występuje na liniach:

- Kraków Główny Osobowy – Medyka (odcinek Kraków Główny Osobowy – Kraków Płaszów 87,8 tys. pociągów/rok, na pozostałych odcinkach 15,7 – 29,0 pociągów/rok),
- Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy: 12,8 - 43,3 tys. pociągów/rok,
- Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy: 24,5 - 28,6 tys. pociągów/rok,
- Kraków Mydlniki – Kraków Balice (Międzynarodowy Port Lotniczy) 18,0 tys. pociągów/rok,
- Trzebinia - Zebrzydowice: 6,3 – 10,1 tys. pociągów/rok.

Wykres 25 Zestawienie ruchu pasażerskiego najważniejszych linii kolejowych małopolski [pociągów pasażerskich/rok] w latach 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie Zakład Linii Kolejowych w Kielcach, Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Szybka Kolej Aglomeracyjna (SKA)

Na zlecenie Województwa Małopolskiego wykonane zostało wstępne studium wykonalności przedsięwzięcia pod nazwą: Szybka Kolej Aglomeracyjna (SKA) polegającego na realizacji komunikacji zbiorowej na terenie aglomeracji krakowskiej w oparciu o transport szynowy-kolejowy i jego integracji z pozostałymi podsystemami transportu, poprzez wspólny bilet.

Studium wykazało, że istnieje potencjał rynkowy dla uruchomienia SKA w Aglomeracji Krakowskiej. Wygenerowanie potoków ruchu będzie jednak wymagało intensywnych działań promocyjnych oraz realizowania spójnej koncepcji organizacji przewozów w różnych traktach regionalnego i miejskiego transportu pasażerskiego. Dla powodzenia tej koncepcji konieczne będzie przeprowadzenie wielu inwestycji infrastrukturalnych oraz działań w zakresie organizacji i zarządzania systemem.

Realizacja projektu SKA nie jest możliwa bez wsparcia zewnętrznego, tj. ze środków z budżetu państwa oraz ze środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W opracowanym studium zaproponowano przyjęcie jako obszaru działania SKA dwóch podobszarów:

- Sieci Krakowa i miast najbliższego otoczenia to jest na liniach wybiegowych z miasta do: Skawiny, Krzeszowic, Balic MPL, Słomnik, Podłęża, Wieliczki oraz pętli Nowa Huta,
- Sieci pełnej, to znaczy do: Wadowic i Oświęcimia, Trzebini, Miechowa i ew. Kozłowa oraz Bochni.

Zamierzenia organizacyjne i inwestycyjne SKA

System Kolei Aglomeracyjnej – to przedsięwzięcie organizacyjno – techniczne polegające na uruchomieniu szynowego systemu transportowego na terenie aglomeracji z wykorzystaniem istniejącej sieci kolejowej wraz z układem przystanków, o zasięgu działania linii:

- MPL Balice - Kraków - Wieliczka Kopalnia.
- Trzebinia - Kraków - Tarnów,
- Sędziszów - Kraków - Skawina/Podbory Skawińskie.

W ramach realizacji Systemu Kolei Aglomeracyjnej zakłada się :

- zakup 10 sztuk elektrycznych zespołów trakcyjnych - wartość ok. 132,13 mln zł. POIiŚ 7.3 2007-2013,
- zakup 10 sztuk elektrycznych zespołów trakcyjnych wraz z budową i wyposażeniem zaplecza technicznego - wartość ok. 235 mln zł. finansowanych z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020.
- budowę węzłów przesiadkowych z parkingami typu Parkuj i Jedź (P+R) - ok. 100 mln zł. w ilości 10 szt.:
  - Bochnia, Tarnów, Brzesko - Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2007-2013,
  - 7 szt. węzłów przesiadkowych (lokalizacja jeszcze nie określona) – Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2014-2020.

- budowa przystanków kolejowych na terenie miasta - ok. 60 mln zł.
- wprowadzenie Małopolskiej Karty Aglomeracyjnej (bilet elektroniczny) integrowanej z transportem publicznym oraz systemem P&R - ok. 50 mln zł Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2014-2020.
- wprowadzenie systemu informacji pasażerskiej - wartość ok. 20 mln zł. Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2014-2020.
- budowę łącznicy kolejowej Kraków Zabłocie ~ Kraków Krzemionki - ok. 330 mln zł Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013.

Poszczególne relacje mogą być uruchamiane po zakończeniu modernizacji odcinków linii kolejowej E-30 oraz odcinka linii kolejowej Kraków Balice.

Uruchomienie Systemu Kolei Aglomeracyjnej usprawni system transportowy w Aglomeracji Krakowskiej, skróci czas podróży osób korzystających z komunikacji kolejowej, a także podniesie standard i komfort podróżowania. Zintegrowany bilet elektroniczny uatrakcyjni system transportu publicznego. Do obsługi SKA zostaną wykorzystane istniejące przystanki kolejowe zlokalizowane na w/w liniach.

Spółka Koleje Małopolskie

Koleje Małopolskie rozpoczęły działalność od 1 stycznia 2014 r., a uruchomienie przewozów pasażerskich może nastąpić najwcześniej od wprowadzenia rozkładu jazdy na lata 2014/2015, czyli od grudnia 2014 r. Wg zamierzeń w roku 2015 spółka będzie dysponowała 30 nowoczesnymi pociągami (docelowo 50). Własna spółka kolejowa umożliwi województwu organizację regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich i najbardziej efektywne wdrożenie przyjętych zamierzeń związanych z transportem kolejowym.

W pierwszej kolejności Koleje Małopolskie będą obsługiwały linię Kraków-Wieliczka, która docelowo ma zostać przedłużona do Balic (po dokończeniu remontu), a po zakończeniu prac modernizacyjnych na linii E-30 na trasie Kraków-Tarnów (docelowo Trzebinia - Tarnów)

6.2.3. Transport kolejowy (towarowy)

Największe obciążenie ruchem towarowym występuje na liniach:

- Trzebinia – Zebrzydowice (odc. Oświęcim OWA – Czechowice Dziedzice): 19,7 tys. pociągów/rok.
- Oświęcim – Katowice (odc. Oświęcim – Nowy Bieruń) :16,0 tys. pociągów /rok
- Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy (odc. Pieczyska – Trzebinia): 15,1 tys. pociągów/rok,
- Kraków Mydlniki – Podłęże: 8,8 tys. pociągów/rok,
- Trzebinia – Zebrzydowice (odc. Trzebinia - Chrzanów): 8,1 tys. pociągów/rok.

Najważniejsze problemy i wnioski

Długość sieci kolejowej nie uległa zmianie, nastąpiło pogorszenie stanu infrastruktury kolejowej.

Tempo prowadzenia robót modernizacyjnych jest zbyt niskie; w rezultacie standard jakości usług ulega obniżeniu, co ma wpływ na malejące przewozy.

Poza zamierzeniami budowy kilku łącznic, brak jakichkolwiek działań inwestycyjnych, jak budowa linii Podłęże – Piekietko.

6.3. Infrastruktura i transport lotniczy

6.3.1. Sieć lotnisk

Transport lotniczy w województwie małopolskim rozwija się stosunkowo dobrze, co wynika przede wszystkim z atrakcyjnego, całorocznego potencjału turystycznego regionu. Jednakże ilość istniejących obiektów lotniskowych przydatnych do komunikacji jest niewystarczająca i nierównomiernie rozłożona.

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Pobiedzisku Wielkim. Ograniczenia rozbudowy lotnisk występują z uwagi na przeszkody lotnicze (obszar górzysty regionu) oraz oddziaływania hałasowe na znaczne tereny mieszkaniowe.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków - Balice położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków - Katowice. Lotnisko posiada dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego, Tarnowa i Chrzanowa oraz połączenie kolejowe z dworcem PKP Kraków Główny (zawieszane na czas przebudowy linii w latach 2014 - 2015). Obejmuje ono obszarem swego bezpośredniego oddziaływania około 7,9 mln mieszkańców w promieniu 100 km od Krakowa, co odpowiada czasowi dojazdu ok. 90 minut od lotniska.

Na lotnisku istnieje jedna utwardzana droga startowa na kierunku 08-26, długości 2550 m i szerokości 60 m. Istnieje również równoległy awaryjny pas startowy o nawierzchni trawiastej, długości 2400 m i szerokości 300 m, położony po północnej stronie drogi startowej. Płyta postojowa dla 17 samolotów o powierzchni 92.000 m². Obecnie trwają prace budowlane przy rozbudowie systemu dróg kołowania oraz płyty postojowej dla samolotów.

Lotnisko w Nowym Targu zlokalizowane jest w południowo - wschodniej części miasta. Posiada ono dwie krzyżujące się drogi startowe o nawierzchni trawiastej. Lotnisko to obsługuje samoloty lekkie klasy B i szybowce. Istnieje możliwość dostosowania go do obsługi ruchu komunikacyjnego lekkiego z kategorii średnich samolotów grupy C przez utwardzenie nawierzchni pasa głównego.

Lotnisko dla miasta Nowy Sącz Łososina Dolna jest lotniskiem aeroklubowym, które przyjmuje podobnie jak lotnisko w Nowym Targu samoloty lekkie klasy B i szybowce. Brak planów inwestycyjnych.

Na wschód od Krakowa w Pobiedzisku Wielkim zlokalizowane jest kolejne lotnisko aeroklubowe. Zaliczane jest do lotnisk kategorii wyłącznego użytku. Przystosowane jest do startów i lądowań samolotów klasy B i szybowców.

6.3.2. Przewozy pasażerskie

W roku 2013 ruch na lotnisku ponownie zwiększył się do poziomu 3 647 616 pasażerów oraz 38 072 operacji lotniczych, osiągając rekordowy poziom.

W porównaniu do 2009 r. ruch pasażerski zwiększył się o ok 36% natomiast liczba operacji lotniczych o ok 16%.

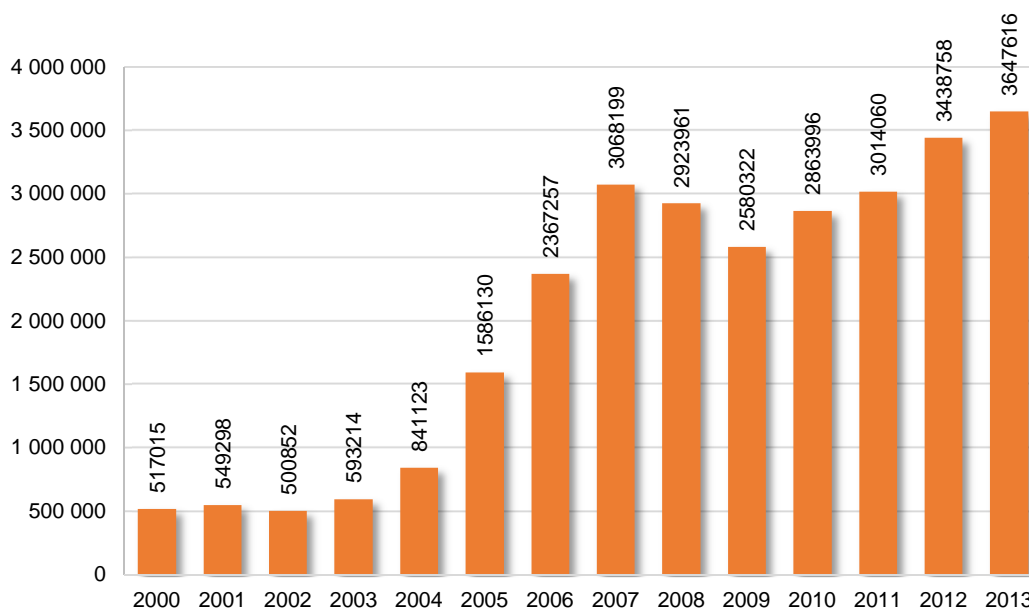
W 2012 r. przewozy liniami regularnymi wynosiły 94,6%, czartery 4,9%, a przekierowania i obsługa operacji GA lotów nierozkładowych innych 0,3%

Tabela 73 Podstawowe statystyki Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków –Balice za lata 2009-2013

	2009	2010	2011	2012
<i>Liczba pasażerów</i>	2 680 322	2 863 996	3 014 060	3 438 758
<i>Liczba operacji</i>	32 907	32 878	32 803	39 355
<i>Obsłużone towary (cargo+poczta) w tonach</i>	4161	4465	4166	4897
<i>Struktura przewoźników:</i>				
<i>-linie regularne</i>	92,0%	91,9%	93,8%	94,6%
<i>-czartery</i>	7,5%	7,6%	5,7%	4,9%
<i>-przekierowania</i>	0,3%	0,3%	0,2%	0,1%
<i>-GA i inne nierozkładowe</i>	0,2%	0,2%	0,3%	0,3%
<i>Kierunki (porty) o największym ruchu</i>	Dublin Londyn Stansted Warszawa Monachium Londyn Gatwick Liverpool Frankfurt Paryż CDG Londyn Luton Edynburg	Londyn Stansted Dublin Warszawa Monachium Liverpool Frankfurt Paryż CDG Londyn Gatwick Edynburg Mediolan Bergamo	Warszawa Londyn Stansted Monachium Dublin Frankfurt Paryż CDG Liverpool Londyn Gatwick Edynburg Mediolan Bergamo	Warszawa Londyn Stansted Monachium Frankfurt Dublin Paryż CDG Edynburg Liverpool Londyn Gatwick Mediolan Bergamo

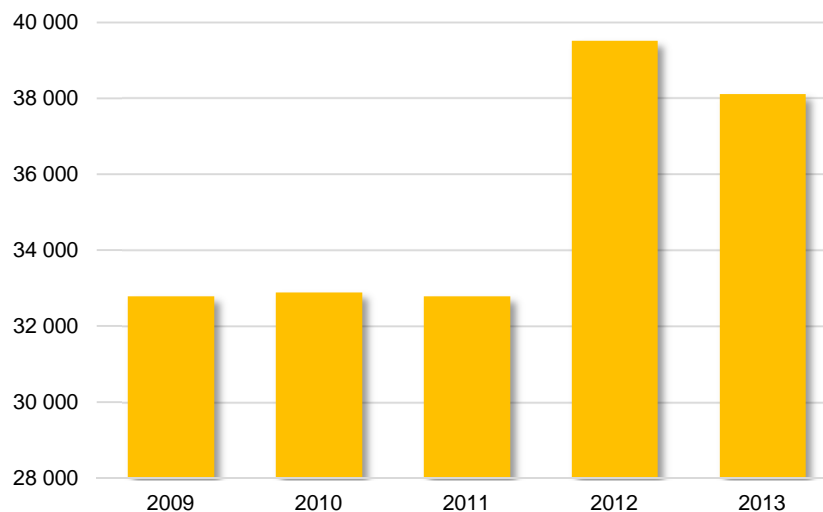
Źródło: na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego Balice

Wykres 26 Ruch pasażerski w MPL Kraków - Balice w latach 2000-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Wykres 27 Liczba operacji lotniczych w MPL Kraków - Balice w latach 2009-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Na przestrzeni lat 2009 – 2013 nie odnotowano spadku przewozów pasażerskich. Corocznie obserwuje się ich wzrost, który w kolejnych latach wyniósł: 6,9%, 5,2%, 14,1%, oraz 6,1%.

W sumie w latach 2009-2013 Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Balice obsłużył 15,6 mln pasażerów i odprawionych zostało 176 tys. samolotów.

Port Lotniczy Balice w 2013 r. w regularnych połączeniach obsługiwał 22 kraje, w których największy udział mają Wielka Brytania (26%), Niemcy (17%) oraz Włochy (9%).

Najpopularniejszymi kierunkami pod względem miast są: Londyn (10%), Warszawa (7%), Frankfurt (6%), Monachium (5%), Oslo (5%).

Tabela 74 Kierunki o największym udziale ruchu w roku 2013 według krajów

<i>Kraj</i>	<i>liczba pasażerów</i>	<i>zmiana 2012-2013</i>
<i>Wielka Brytania</i>	948 000	+12%
<i>Niemcy</i>	629 000	+24%
<i>Włochy</i>	326 000	+14%
<i>Polska</i>	306 000	-29%
<i>Norwegia</i>	268 000	+21%
<i>Hiszpania</i>	174 000	+2%
<i>Irlandia</i>	170 000	+5%
<i>Francja</i>	167 000	-10%
<i>Szwecja</i>	121 000	+39%
<i>Belgia</i>	89 000	+14%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Tabela 75 Kierunki o największym udziale ruchu w roku 2013 według miast

<i>Miasto</i>	<i>liczba pasażerów</i>	<i>zmiana 2012-2013</i>
<i>Londyn</i>	377 000	+8%
<i>Warszawa</i>	245 000	-11%
<i>Frankfurt</i>	208 000	+13%
<i>Monachium</i>	198 000	-5%
<i>Oslo</i>	194 000	+10%
<i>Paryż</i>	148 000	-14%
<i>Berlin</i>	131 000	-120%
<i>Dublin</i>	121 000	-22%
<i>Edynburg</i>	113 000	+2%
<i>Mediolan</i>	111 000	+6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Pozostałe lotniska nie prowadzą tak intensywnej działalności jak Kraków Airport i nie realizują przewozów pasażerskich czy towarowych. Operacje lotnicze ograniczają się do obsługi lotów szkolnych lub lotów prywatnych użytkowników (GA). Jedynie na lotnisku w Nowym Targu prowadzona jest statystyka liczby operacji lotniczych, która w okresie 2009 – 2013 wahała się w przedziale 2226 – 3802 rocznie.

6.3.3. Przewozy towarowe

Na przestrzeni lat 2009 – 2013 transport towarowy Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków Balice ustabilizował się na poziomie ok 4 200 – 4 900 tys. ton rocznie. Niższe wielkości przewozów odnotowano w latach 2009 i 2011 (odpowiednio 4 161 i 4166 tys. ton) W roku 2010 ilość przewiezionych towarów zwiększyła się do poziomu 4 465 tys. ton, a najwięcej przewieziono w roku 2012 4 897 tys. ton. W kolejnym roku 2013 ponownie nastąpił spadek ilości przewiezionych towarów o ok 12% do poziomu 4 326 tys. ton.

Ważniejsze inwestycje prowadzone w latach 2009-2013 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Balice

- Budowa parkingu wielopoziomowego przed budynkiem terminalu międzynarodowego wraz z nadbudową, 2010 r.
- Budowa PAPI, systemu znaków pionowych oraz kanalizacji technicznej i studni, 2010 r.
- Budowa zbiornika przeciwpożarowego wraz z przyłączami do sieci, 2010 r.
- Budowa stacji transformatorowej ST-1 1, 2010 r.
- Przebudowa terminalu krajowego (hali MH-1), 2010 r.
- Modernizacja salonu VIP, 2010 r .
- Linia energetyczna, realizowana przez podmiot zewnętrzny 2011 r.
- Budowa drogi kołowania z płaszczyzny postojowej w części północno wschodniej wraz z infrastrukturą towarzyszącą, 201 1 r.
- Budowa stacji transformatorowej ST-12, 2012 r.

Inwestycje realizowane (oddanie w 2014 r.)

- Poszerzenie płyty postojowej przy budynku administracyjno-biurowym,
- Poszerzenie drogi kołowania Charlie.

Ważniejsze inwestycje w trakcie realizacji

- Rozbudowa i przebudowa istniejącego terminalu pasażerskiego,
- Budowa wewnętrznego układu komunikacyjnego Portu Lotniczego w Krakowie,
- Przebudowa dróg kołowania Bravo i Fokstrot,
- Przebudowa dróg kołowania Alfa i Golf,
- Rozbudowa płaszczyzn postojowych samolotów w części północno-wschodniej,
- Budowa hotelu - inwestycja realizowana przez spółkę celową,
- Przebudowa skrzyżowania w ciągu drogi wojewódzkiej nr 774 na skrzyżowanie typu rondo - inwestycja realizowana przez Zarząd Dróg Wojewódzkich.

Inwestycje, dla których opracowano dokumentacje

- Budowa przystanku kolejowego na terenie Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II.
- Budowa parkingu terenowego dla Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła 11 Kraków-Balice sp. z o.o. (w trakcie realizacji)

Celem inwestycji „Kraków Airport 2015” jest realizacja rozbudowy i przebudowy terminalu pasażerskiego (wraz z niezbędną infrastrukturą), która po połączeniu z obiektem istniejącym zapewni pełny program obsługi ruchu pasażerskiego dla przylotów i odlotów samolotów. Nowa infrastruktura terminalu przystosowana będzie do obsługi pasażerów i statków powietrznych rejsów regularnych i nieregularnych, w cyklu 24 godzinnym, 7 dni w tygodniu, przez okres całego roku. Terminal docelowo osiągnie przepustowość przylotową i odlotową w godzinie szczytowej na poziomie 1800 pasażerów w przylotach i 1800 pasażerów w odlotach, przy zachowaniu standardu obsługi pasażerów w klasie C zgodnie ze standardami IATA. Pozwoli to na obsługę ok. 7-8 mln pasażerów rocznie. Powstanie możliwość jednoczesnej obsługi, co najmniej dwóch samolotów transatlantyckich w godzinie szczytowej. Nowo realizowany terminal wraz z terminalem istniejącym będzie w pełni przystosowany do obsługi ruchu pasażerskiego na kierunkach Schengen (S) i Non-Schengen (NS) oraz w ruchu tranzytowym we wszystkich relacjach. Integralną częścią rozbudowy i przebudowy obiektu będzie kładka (nadziemne, kryte przejście piesze), łącząca poziom projektowanego terminalu z istniejącym garażem wielopoziomowym i przystankiem osobowym kolei aglomeracyjnej oraz hotelem. Obiekt wyposażony zostanie we wszelkie udogodnienia dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Na pozostałych lotniskach do tej pory nie były prowadzone istotne działania inwestycyjne. Jedynie w Pobodniku Wielkim prowadzona jest budowa boksów hangarowych oraz budowa parkingu dla samochodów, a w przyszłości planowane jest utwardzenie drogi startowej oraz budowa stacji paliw lotniczych.

Najważniejsze problemy i wnioski

MPL Kraków-Balice prowadzi znaczny zakres rozbudowy i przebudowy terminali, urządzeń lotniska, infrastruktury komunikacyjnej, adekwatnie do stale rosnących przewozów pasażerskich.

"Ciasnym gardłem" może okazać się w nieodległej przyszłości niewystarczająca dostępność portu lotniczego z autostrady A4.

Pozostałe lotniska aeroklubów Pobodnik i Nowy Targ, nie przewidują znaczących inwestycji.

6.4. Infrastruktura i transport wodny

6.4.1. Infrastruktura

W administracji RZGW W Krakowie znajduje się odcinek drogi wodnej rzeki Wisły od km 0+000 (ujście rz. Przemszy w m. Oświęcim) do km 295-+200 (ujście rzeki Sanny w m. Annopol). Na terenie województwa małopolskiego znajduje się odcinek drogi wodnej rzeki Wisły od km 0+000 do km 153+600 (ujście rz. Nidzicy).

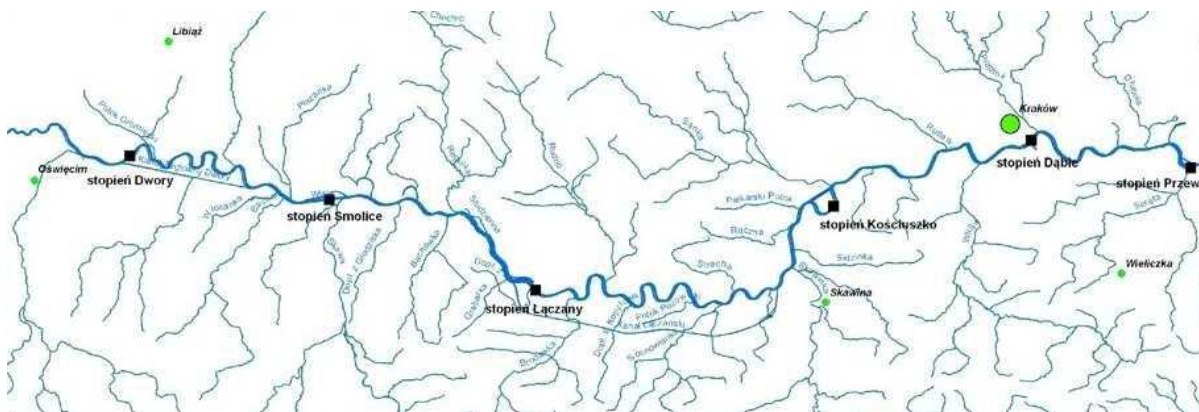
W zależności od warunków nawigacyjnych drogę wodną rzeki Wisły zaklasyfikowano do klas przedstawionych poniżej: (zgodnie z Rozporządzeniem Rady

Ministrów z dnia 7 maja 2002 r. W sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych - Dz.U.2002 r. nr 77, poz. 695) :

- od km 0+000 (ujście rz. Przemszy) do km 37+500 (wlot do Kanału Łęczańskiego) klasa drogi wodnej IV W bud.
- Kanał Łęczański (0 długości 17,2 km) - klasa kanał II
- od km 57+800 (wylot z Kanału Łęczańskiego) do km 92+600 (stopień wodny Przewóz) klasa drogi wodnej III
- od km 92+600 (stopień wodny Przewóz) do km 295+200 (ujście rzeki Sanny) klasa drogi wodnej 1b.

Ryc. 45 Droga Wodna Górnej Wisły – od stopnia Dwory do stopnia Przewóz

Źródło Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

Drogę wodną od km 0+000 do km 92+600 tj. od Oświęcimia do Krakowa tworzy sześć stopni wodnych: Dwory, Smolice, Łęczany, Kościuszek, Dąbie, Przewóz, wybudowanych w latach 1949- 2002.

W zależności od warunków nawigacyjnych drogę wodną rzeki Wisły na terenie województwa małopolskiego należy podzielić na dwa odcinki.

Pierwszy z nich to rzeka Wisła od km 0+000 do km 92+600 na którym odbywa się żegluga towarowa i pasażerska. Odcinek ten posiada warunki żeglugowe umożliwiające transport towarowy jednostkami o parametrach odpowiednich dla poszczególnych klas drogi wodnej. Przewozy towarowe stanowi głównie kruszywo pochodzące z robót udrożnieniowych wykonywanych w korycie rzeki Wisły oraz kamień do lokalnych celów.

Drugi odcinek to rzeka Wisła od km 92+600 do km 153+600, na którym żegluga jest możliwa tylko w przypadku występowania stanów wody powyżej średniej rocznej, a dodatkowo nie ma możliwości przepłynięcia przez słuź w Przewozie, z uwagi na obniżenie dna poniżej progu dolnego.

Wszystkie administrowane przez RZGW obiekty podlegają dwa razy w roku komisijnym przeglądom oraz przynajmniej raz na dwa lata ocenie stanu technicznego wykonanej przez IMGW PIB Ośrodek Technicznej Kontroli Zapór z siedzibą w Katowicach. Wykonane oceny potwierdzają, że stan techniczny obiektów jest dobry i pozwala na bezpieczne przejście kulminacji fali na rzece Wiśle.

Zamierzenia inwestycyjne

Wśród głównych zamierzeń inwestycyjnych gospodarki wodnej na terenie województwa małopolskiego znajdują się: budowa Kanału Krakowskiego oraz realizacja stopnia wodnego Niepołomice.

W przypadku Kanału Krakowskiego, na zlecenie Gminy Kraków wykonano m.in. następujące opracowania: „Opracowanie koncepcji oraz studium wykonalności dla budowy Kanału Krakowskiego” [Rainer Müller, Konrad Röthel, Maria Rötzer, TINA Vienna-Transport Strategies GmbH Vienna, Wiedeń, 2008-2009 r.] ; „Koreferat do koncepcji oraz do studium wykonalności dla budowy Kanału Krakowskiego” [dr inż. Piotr Kuźniar, dr inż. Apoloniusz Kodura, Politechnika Warszawska, Warszawa, 2008 r.] oraz „Ocenę zasadności budowy Kanału Krakowskiego w zakresie obniżenia zwierciadła wód powodziowych na obszarze Krakowa” [prof. dr hab. inż. E. Nachlik i in., Politechnika Krakowska, Kraków, 2006 r.].

W przypadku realizacji stopnia wodnego Niepołomice, RZGW w Krakowie dysponuje jedynie dokumentacją archiwalną z lat 70-tych i 80-tych ubiegłego wieku. Inwestycja ta ujęta jest w projekcie Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (Z perspektywą do 2030 r.).

W ramach przyszłościowych zamierzeń inwestycyjnych na terenie województwa małopolskiego mieszczą się również:

- Budowa Kanału Śląskiego (wlot do systemu wodnego Wisły), która to inwestycja ma być odgałęzieniem do Wisły planowanego połączenia Odra - Dunaj i stanowić integralną część Kanału Dunaj - Odra - Łaba (DOL) - brak opracowań dokumentacyjnych;
- Budowa stopni wodnych na Wiśle poniżej Krakowa (poniżej planowanego stopnia wodnego Niepołomice) - brak opracowań dokumentacyjnych;
- Zbiornik wodny Grybów na Białej (Tamowskiej) - brak opracowań dokumentacyjnych;
- Zbiornik wodny Młynne na Łososinie - opracowanie archiwalne na poziomie koncepcji programowo- przestrzennej.

Niezależnie od powyższego RZGW informuje, że wszystkie wyżej wymienione inwestycje zostały zgłoszone do Master Planu dla obszaru dorzecza Wisły (dokumentu na okres przejściowy, który w swojej odrębnej formie obowiązywać będzie do czasu zatwierdzenia w grudniu 2015 r. zaktualizowanych planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy/PGW).

6.4.2. Przewozy pasażerskie

Przewozy pasażerskie odbywają się głównie w rejonie Krakowa na odcinku drogi wodnej od km 63+-500 do km 92+600 (od Tyńca do stopnia wodnego Przewóz). Brak jest danych dot. przewozów pasażerskich na tym odcinku.

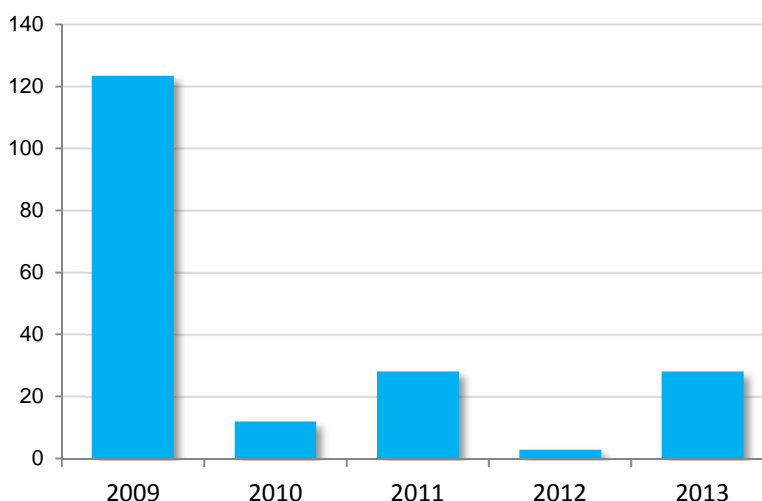
6.4.3. Przewozy towarowe

Tabela 76 Wielkość rocznych przewozów towarów na rzece Wiśle od km 0+000 do km 92+600

<i>Rok</i>	<i>Ilość przewiezionych materiałów w tonach</i>
2009	123.310
2010	12.033
2011	28.111
2012	3.050
2013	28.115

Źródło: RZGW w Krakowie

Wykres 28 Wielkość rocznych przewozów towarów na rzece Wiśle od km 0+000 do km 92+600

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RZGW w Krakowie

Jak widać wielkość przewozów towarowych na Wiśle nie jest regularna. Powyższa statystyka pokazuje, że największe przewozy miały miejsce w roku 2009 (123 310 ton) i potem już nie osiągnęły podobnego poziomu. Najmniejsze przewozy odnotowano w roku 2012, w którym osiągnięto wielkość 3050 ton, stanowiącą 2,5% przewozów z roku 2009.

Najważniejsze problemy i wnioski

Stan drogi wodnej Wisły nie zmienił się, brak jakichkolwiek inwestycji nie sprzyja wykorzystaniu jej w celach transportowych.

6.5. Trasy rowerowe

Na obszarze województwa małopolskiego istnieje duża liczba odizolowanych turystycznych szlaków rowerowych, które mają krótki przebieg. Istniejące trasy rowerowe

na ogół prowadzą przez nie więcej, niż jedną gminę. Brak szczegółowej ewidencji szlaków zarówno na poziomie lokalnym, jak i ponadlokalnym nie pozwala na określenie ich rzeczywistej długości. Szacowana długość szlaków rowerowych na obszarze województwa wynosi ok. 5 000 km.⁴⁶ Specyfiką większości tras rowerowych w Małopolsce jest ich urozmaicony charakter: wyżynny, podgórski i górski, nie sprzyjający masowej turystyce.

Sporządzona w 2013 r. koncepcja tras rowerowych, tworzących spójną sieć łączącą główne ośrodki miejskie województwa, ma służyć rozwojowi masowej turystyki rowerowej. Zaproponowane zostały główne trasy rowerowe:

- Wiślana Trasa Rowerowa (WTR, 200 km²²) prowadzona doliną Wisły od granicy woj. Śląskiego do granicy woj. świętokrzyskiego drogami lokalnymi i wałami rzeki Wisły;
- EuroVelo 4 (EV4, 194 km), trasa międzynarodowa²³ przebiegająca na zachód od Krakowa razem z WTR, a na wschód od Krakowa drogami lokalnymi, leśnymi przez Puszcę Niepołomicką, serwisowymi autostrady A4;
- VeloSkawa (107 km) prowadzona doliną rzeki Skawy, nieeksploatowanymi liniami kolejowymi, drogami lokalnymi od Suchej Beskidzkiej na południu do granicy woj. Śląskiego na północy;
- VeloRaba (125 km) prowadzona doliną rzeki Raby, nieeksploatowanymi liniami kolejowymi, drogami lokalnymi od Chabówki na południu do WTR na północy. Na odcinku Chabówka - Mszana Dolna wspólny przebieg z VeloBeskid i VeloTatra;
- VeloDunajec (255 km) prowadzona doliną rzeki Dunajec, nieeksploatowanymi liniami kolejowymi, drogami lokalnymi od Chochołowa na zachodzie (Zakopanego na południu) do WTR na północy. Na odcinku Nowy Sącz – Marcinkowice wspólny przebieg z VeloBeskid, EV11 i VeloPogorze;
- EuroVelo 11 (EV11, 261 km), trasa międzynarodowa²⁴ prowadzona doliną rzeki Poprad, doliną rzeki Dunajec wraz z VeloDunajec, drogami lokalnymi wraz z EV4, nieeksploatowanymi liniami kolejowymi od Krakowa do Proszowic. Początek trasy w Leluchowie na granicy ze Słowacją na południu, a koniec za Proszowicami na granicy z woj. świętokrzyskim na północy. Na odcinku Nowy Sącz – Marcinkowice także wspólny przebieg z VeloBeskid, VeloDunajec i VeloPogorze;
- Trasa VeloPrądnik (57 km) prowadzona doliną rzeki Prądnik przez Ojców, Pieskową Skalę, Sułoszową, Olkusz do granicy woj. Śląskiego;
- Trasa VeloBiała (65 km) prowadzona doliną rzeki Białej, wałami istniejącymi, wałami projektowanymi, wzdłuż linii kolejowej, drogami lokalnymi, drogami polnymi, brzegiem Białej od Stróży na południu (VeloBeskid) do Tarnowa na północy (EV4).

Najważniejsze problemy i wnioski

Istniejące trasy rowerowe nie tworzą spójnej struktury, a ich charakter nie sprzyja turystyce masowej. Podjęte zostały prace koncepcyjne mające na celu zbudowanie sieci łączącej główne ośrodki miejskie.

---

⁴⁶ *Koncepcja budowy zintegrowanej sieci tras rowerowych, biegowych oraz narciarskich tras biegowych w województwie małopolskim*, Neuteno, Kraków 2013.

7. Tereny zamknięte

Tereny zamknięte, zgodnie z art. 2 ust. 9 Ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne (tekst jedn. Dz. U. 2010 nr 193 poz. 1287 z późn. zm.), są tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych.

Wojskowe tereny zamknięte, w tym w granicach województwa małopolskiego, ustalone zostały Decyzją Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2012 r., zmienioną następnie Decyzją z dnia 16 kwietnia 2013 r. Część terenów zamkniętych posiada strefy ochronne.

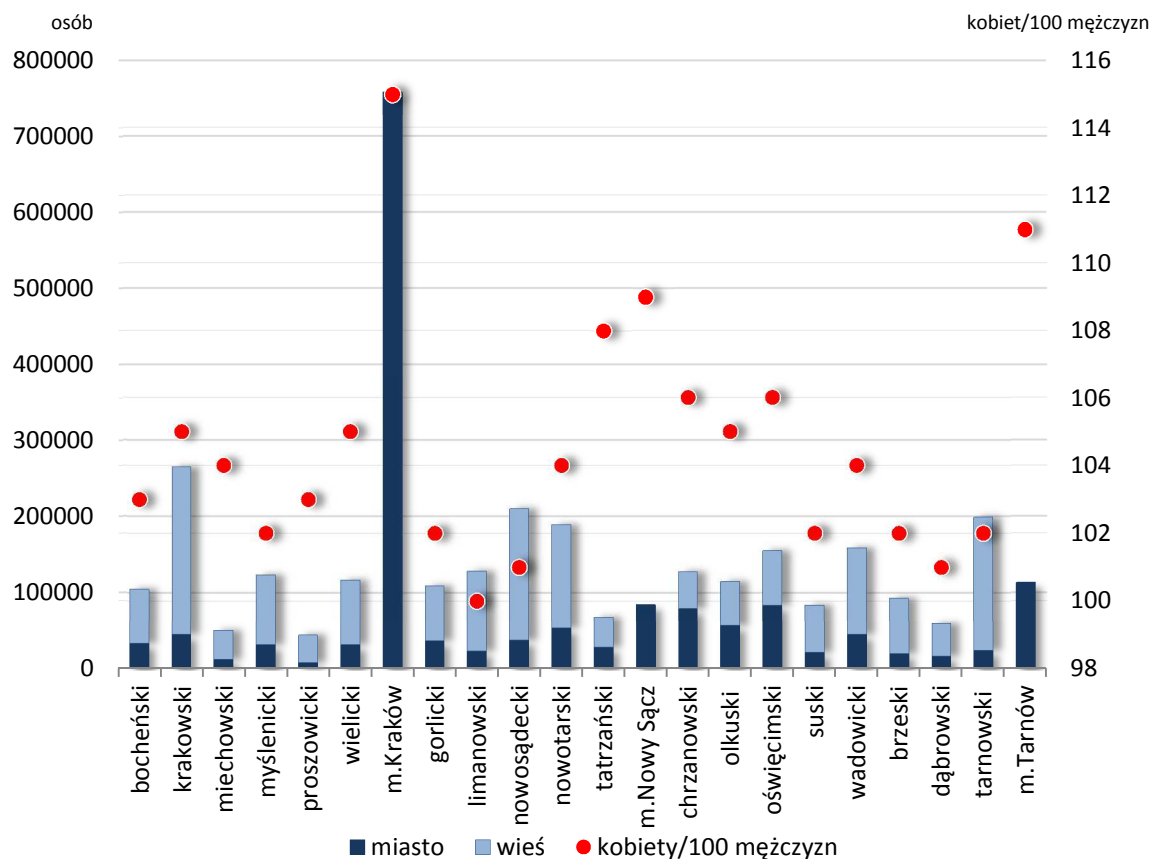
Kolejowe tereny zamknięte określone zostały Decyzją nr 45 Ministra Infrastruktury z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych, (Dz. Urz. MI Nr 14, poz. 51 z późn. zm.). Są to tereny położone w rejonie linii kolejowych. Ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe jako terenów zamkniętych były od roku 2009 zmieniane kolejnymi decyzjami, z których ostatnia to Decyzja Nr 29 Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 26 listopada 2013 r. zmieniająca decyzję w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MTBiGM z 2013 r. poz. 73).

8. Ludność

8.1. Liczba mieszkańców i struktura ludności

Ludność województwa małopolskiego liczy 3 354,077 tys. mieszkańców (stan na 31.12. 2012 według faktycznego miejsca zamieszkania), co daje mu czwarte miejsce w kraju pod względem liczebności po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim. Obserwowany jest ciągły trend wzrostu liczby mieszkańców, powszechny w skali województwa (w 88% gmin). W stosunku do roku 2008 przybyło 66 941 mieszkańców, co stanowi wzrost o 2% liczby ludności. W trendzie wzrostowym szczególnie wyraźnie przedstawia się przełom lat 2009/2010, kiedy w skali roku miał miejsce ponad trzykrotnie wyższy przyrost liczby mieszkańców (o 1,2%), niż w pozostałych latach analizowanego okresu. Największy wzrost liczby mieszkańców zanotowano w powiecie krakowskim, nowosądeckim i wielickim, szczególnie dla gmin Wieliczka, Kraków oraz Zielonki. Wyraźny wzrost liczby mieszkańców daje się zaobserwować również w gminach sąsiadujących od północy i południa z gminą miejską Kraków. Spadek liczby mieszkańców zanotowano głównie w gminach północnego obrzeżenia województwa w powiatach miechowskim i chrzanowskim, a szczególnie wysoki ubytek cechuje gminy miejskie Nowy Sącz oraz Tarnów.

Wykres 29 Udział mieszkańców miast i wsi oraz współczynnik feminizacji powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biorąc pod uwagę współczynnik feminizacji, w skali całego województwa od 2008 r. prezentuje on stałą wartość i wynosi 106 kobiet na 100 mężczyzn. Wyraźna jest różnica między obszarami miejskimi i wiejskimi, dla których wartość współczynnika wynosi odpowiednio 111 i 101. Przyjmuje on wyższe wartości dla regionu małopolski północno-zachodniej, wokół ośrodka krakowskiego oraz w gminie Zakopane.

Tabela 77 Ludność Małopolski w latach 2008 – 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
<i>województwo</i>	3 287 136	3 298 270	3 336 699	3 346 796	3 354 077
<i>w tym:</i>					
<i>w miastach</i>	1 617 316	1 624 829	1 640 255	1 641 853	1 639 330
<i>na wsi</i>	1 669 820	1 673 441	1 696 444	1 704 943	1 714 747

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

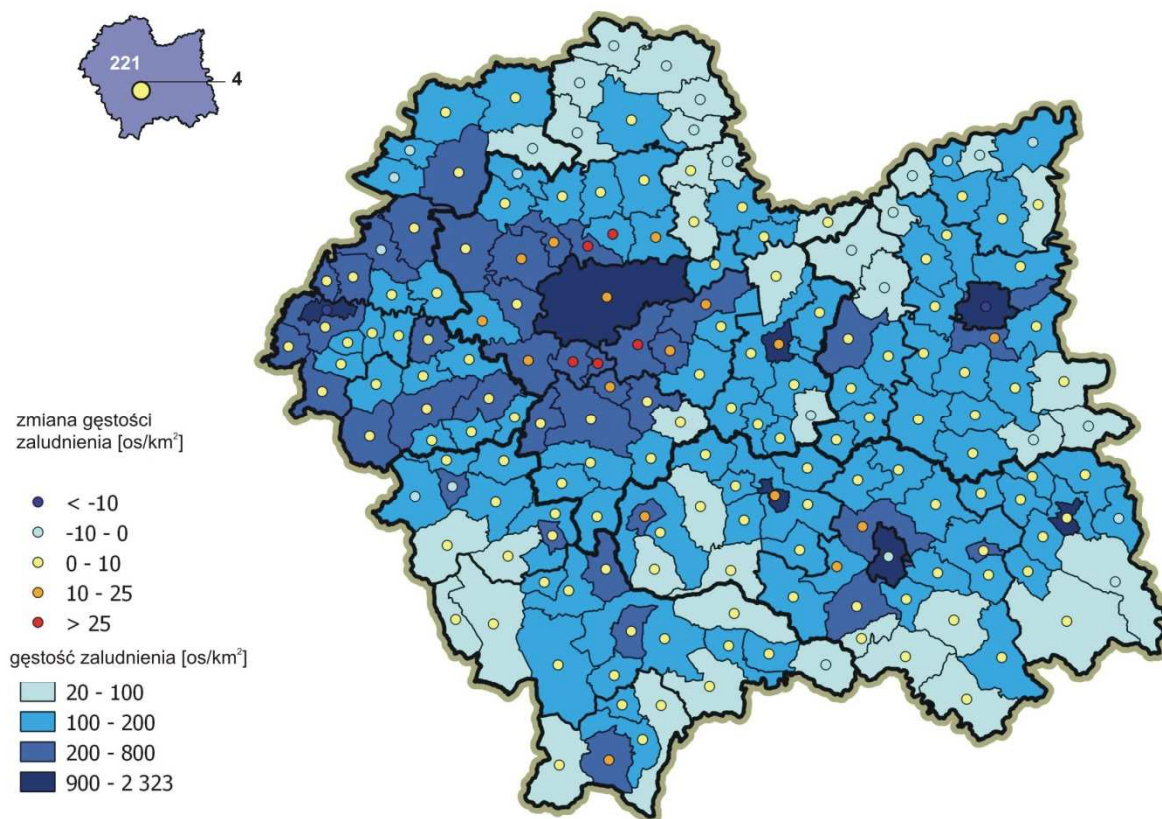
8.2. Gęstość zaludnienia

Województwo małopolskie jest drugim najgęściej zaludnionym województwem w kraju po województwie śląskim. Gęstość zaludnienia wynosi 221 os/km², co oznacza wzrost o 4 os/km² w stosunku do roku 2008. Notuje się trend spadku gęstości zaludnienia w obszarach miejskich z 1000 na 990 os/km² względem 2008 r. Następuje wzrost gęstości zaludnienia dla wsi, gdzie wartość wskaźnika wynosząca 127 os/km² jest najwyższa w Polsce, przy średniej 52 os/km².

Największa wartość gęstości zaludnienia przypada na największe ośrodki miejskie - krakowski i tarnowski wraz z gminami sąsiednimi (gmina wiejska Tarnów, Zielonki, Zabierzów, Świątniki Górne, Wieliczka, Skawina i Mogilany). Spośród innych regionów wyróżniają się również mniejsze ośrodki miejskie – Gorlice, Bochnia, Nowy Sącz, Oświęcim, Limanowa, Nowy Targ. Powyżej średniej wojewódzkiej zaznaczają się również gminy zachodniej części województwa na granicy z województwem śląskim (m. in. Chrzanów, Chełmek, Brzeszcze, Kęty).

Wzrost gęstość zaludnienia ma charakter ogólny w skali województwa, osiągając najwyższe wartości w jego centralnej części. Największy wzrost zanotowano w gminach sąsiadujących z powiatem krakowskim miejskim od północy i południa (powiat wielicki i krakowski), przede wszystkim w gminach Zielonki, Wieliczka i Świątniki Górne. Drugim ośrodkiem wzrostu jest gmina wiejska Tarnów. Ponadto większym wzrostem w stosunku do obszarów otaczających wyróżniają się gminy Nowy Targ, Gorlice, Mszana Dolna, Zakopane, Grybów, Limanowa, Bochnia, Spytkowice. Mniej dynamiczny wzrost gęstości zaludnienia odnotowano w północnej i południowo-wschodniej części województwa. Z kolei wyraźny spadek gęstości zaludnienia odnotowano dla gmin Nowy Sącz, Sucha Beskidzka, Kozłów, a szczególnie wysoki dla miast: Tarnowa, Chrzanowa i Oświęcimia.

Ryc. 46 Gęstość zaludnienia w województwie małopolskim w 2012 r. oraz zmiana gęstości zaludnienia w stosunku do 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

8.3. Przyrost naturalny

Przyrost naturalny w roku 2012 wyniósł 4529 osób (1,35‰), co daje województwu małopolskiemu trzecie miejsce w kraju. Wskaźnik przyrostu przyjmuje wartość ponad dziesięciokrotnie wyższą dla obszarów wiejskich (2,42‰, dla miast: 0,23‰). Widoczny jest znaczny spadek przyrostu naturalnego w stosunku do roku 2008, kiedy wynosił on 2,17‰. Zjawisko to jest zmianą w rosnącym trendzie, który utrzymywał się do 2009 r. Od tego czasu w województwie małopolskim rejestrowany jest stały spadek przyrostu naturalnego. Wskaźnik dzietności dla małopolski wynosi 1,32 co do daje mu czwarte miejsce w kraju, przy czym wartość ta jest relatywnie niska w stosunku do zapewniającej prostą zastępowalność pokoleniową (2,1).

Według stanu na rok 2012 obszarem o wyraźnie niższym współczynniku przyrostu naturalnego jest północna i północno-wschodnia część województwa. Wyraźnie ujemną wartość wskaźnika odnotowano w powiatach miechowskim (-4,5‰), chrzanowskim (-1,75‰) i oświęcimskim (-1,44‰), a przede wszystkim w gminach Wietrzychowice, Kozłów, Książ Wielki i Słaboszów. Uwagę zwraca też niezwykle niski względny przyrost

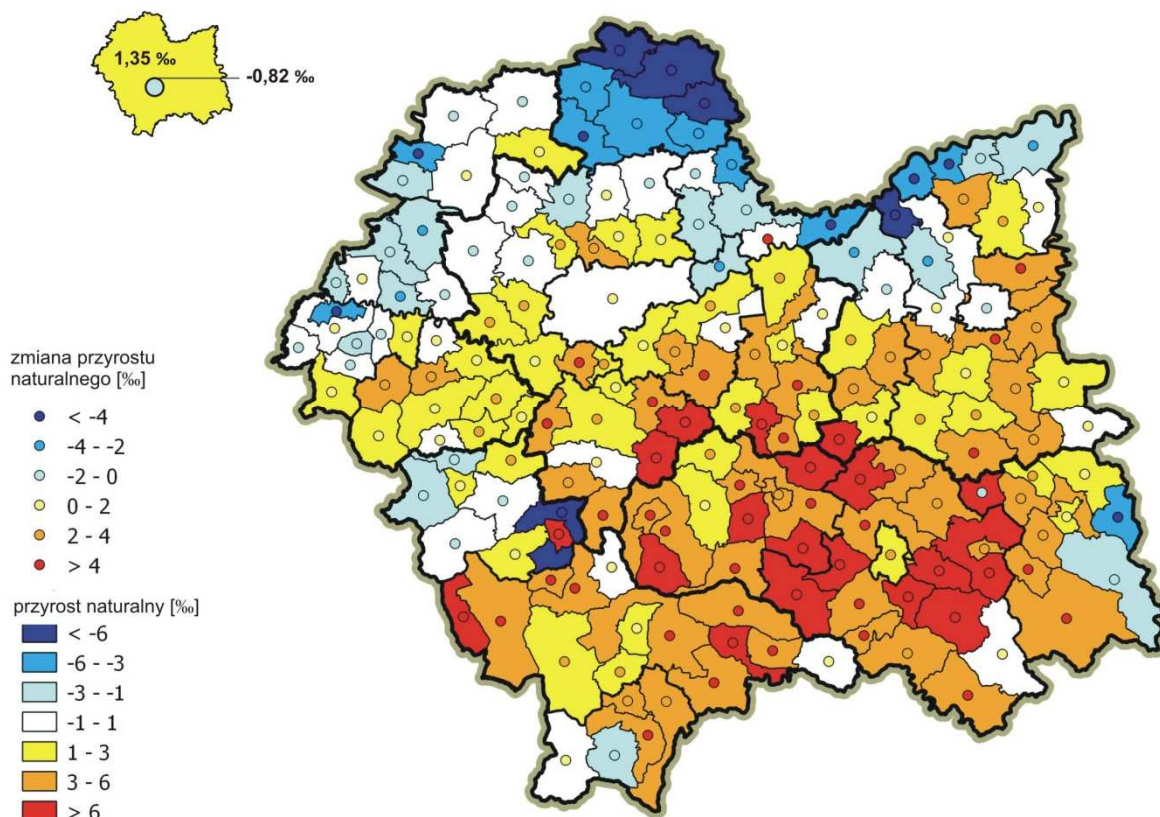
naturalny w gminie wiejskiej Jordanów (-6,3‰), podczas gdy gmina miejska Jordanów odznacza się jedną z najwyższych wartości wskaźnika w województwie (17,81‰). Z kolei największymi wartościami wskaźnika przyrostu naturalnego odznaczają się powiaty nowosądecki (5,2‰), nowotarski (4,8‰) i limanowski (3,8‰). Poza gminą miejską Jordanów najwyższy wskaźnik przyrostu naturalnego notuje się w gminach Słupnice, Łabowa, Łososina Dolna i Nawojowa (> 8‰).

Tabela 78 Przyrost naturalny [‰] Małopolski w latach 2008 – 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
województwo	2,2	2,3	2,2	1,7	1,4
w tym:					
w miastach	1,0	1,4	1,3	0,8	0,2
na wsi	3,3	3,1	3,1	2,7	2,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 47 Przyrost naturalny w województwie małopolskim w 2012 r. oraz zmiana przyrostu naturalnego w stosunku do 2008 r. według gmin

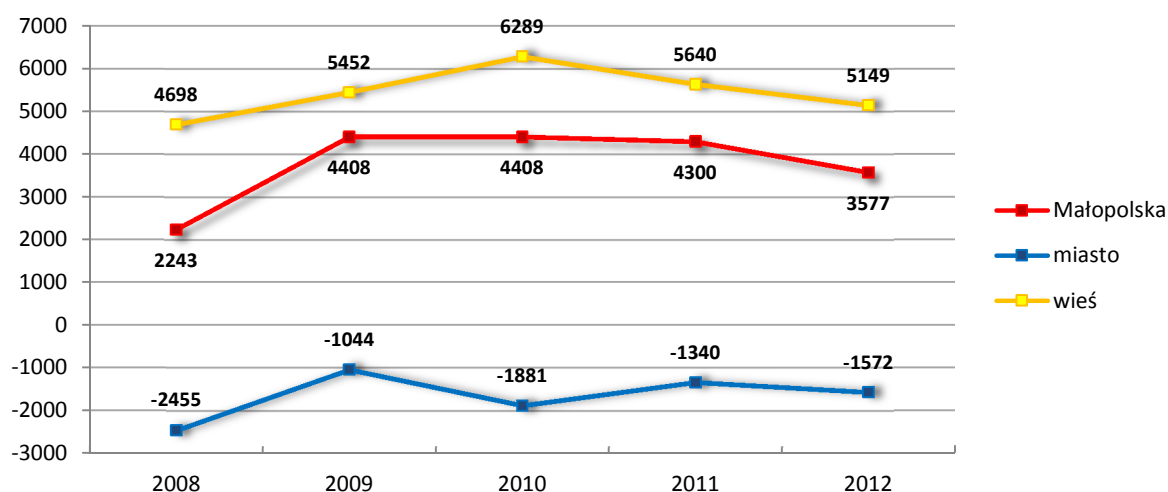
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ujęciu dynamicznym w stosunku do roku 2008 we wszystkich powiatach i w większości gmin odnotowano spadek przyrostu naturalnego. Największą tendencję spadkową odnotowano w powiatach oświęcimskim, suskim i nowotarskim, a w szczególności w gminach: wiejskiej Jordanów, Sułszowa, Polanka Wielka i Kozłów (spadek o ponad 5%). Natomiast najbardziej dynamiczny wzrost (w skali gmin) przypada na gminy Jordanów (miejska), Bolesław, Raciechowice i Grybów (> 6%). Uwagę zwraca podwyższona dynamika przyrostu naturalnego w gminach na pograniczu powiatów wielickiego, bocheńskiego i myślenickiego (Raciechowice, Drwinia, Gdów, Łapanów, Żegocina), oraz we wschodniej części powiatu tarnowskiego i północnej powiatu gorlickiego.

8.4. Migracje

W Małopolsce notuje się dodatnie saldo migracji. W 2012 r. wyniosło ono 3577 osób (1,7‰), co daje Małopolsce drugie miejsce po województwie mazowieckim. Analogiczna sytuacja dotyczy migracji zagranicznych, których saldo od 2009 r. posiada wartość dodatnią, przy czym ulega ono stopniowemu obniżaniu i w 2012 r. wyniosło 223 osoby. W relacji do grup wiekowych ludności w Małopolsce notuje się dodatnie saldo migracji, odpowiednio dla osób w wieku przedprodukcyjnym 15,1‰, produkcyjnym: 11,2‰ i poprodukcyjnym: 3,5‰. Jedynie w przypadku ludności w wieku produkcyjnym zauważalny jest trend spadkowy (3,9‰ w stosunku do 2009 r.). W strukturze migracji zagranicznych województwa małopolskiego uwagę zwraca ujemne saldo dla ludności w wieku produkcyjnym (-1,8‰), zwłaszcza w przedziale wiekowym 29 – 39 lat, oraz wyraźnie dodatnie saldo dla ludności w wieku przedprodukcyjnym (8,5‰). W skali całego województwa obserwowane jest ujemne saldo migracji dla miast oraz wyraźnie dodatnie dla wsi (odpowiednio -0,47‰ oraz 1,54‰). Wyjątkowo dodatnim saldem dla miast cechują się powiaty krakowski miejski oraz wielicki

Wykres 30 Wartości całkowite salda migracji w Małopolsce i jego obszarach wiejskich i miejskich w latach 2008 -2012

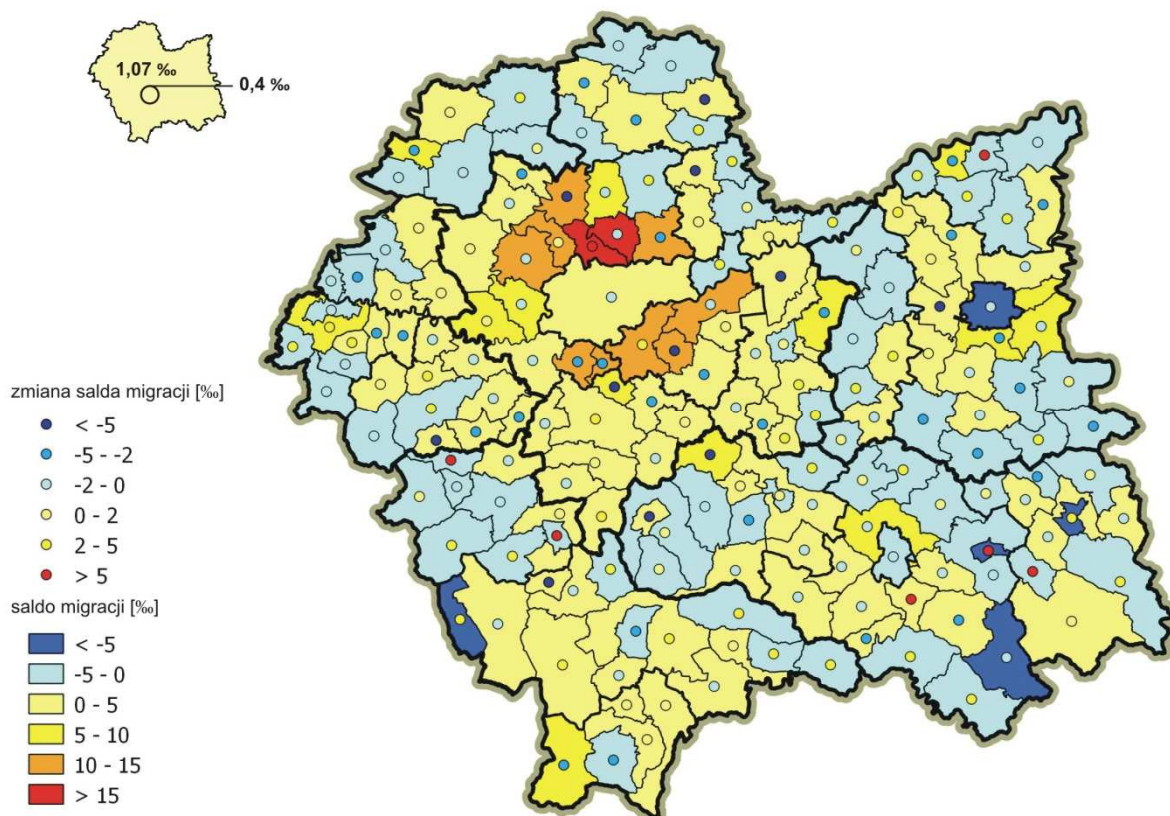

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik salda migracji w 2012 r. był silnie dodatni dla powiatów krakowskiego i wielickiego, a w szczególności dla gmin leżących na północ od Krakowa – Zielonek, Michałowic i Wielkiej Wsi (> 10‰). Jego wyższe wartości notowano również w powiatach tarnowskim, myślenickim, tatrzańskim i bocheńskim. Uwagę zwracają gminy o współczynniku salda migracji wyższym od notowanych w sąsiadujących z nimi gminami miejskimi. Zaliczają się do nich gminy wiejskie Tarnów i Oświęcim, a także Chelmiec i Rzeszawa. Silnie ujemna wartość wskaźnika (< -5‰) występuje w ośrodkach miejskich wschodniej części województwa (Tarnów, Grybów, Gorlice). Niższe wartości zaobserwować można również w powiatach gorlickim i olkuskim a także dla miasta Nowy Sącz, natomiast w skali gmin w sposób negatywny wyróżniają się Krynica-Zdrój oraz Lipnica Wielka.

Pod względem dynamiki od 2008 r. największy wzrost salda migracji miał miejsce dla miasta Krakowa, powiatu wielickiego i krakowskiego. W skali gmin wyróżniają się Nawojowa, Zielonki, Mędrzechów, Zembrzyce i Ropa (> 6‰). Natomiast znaczny spadek (< -8‰) odnotowano w powiatach nowotarskim, gorlickim, dąbrowskim i suskim, a wartości minimalne zarejestrowano w gminach Wierzchosławice, Mszana Dolna, Biskupice, Słaboszów i Siepraw.

Ryc. 48 Współczynnik salda migracji w województwie małopolskim w 2012 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pod względem salda migracji zagranicznych (zameldowania i wymeldowania za granicę) wyraźnie dodatnie i ujemne wartości całkowite odnotowano w dwóch powiatach:

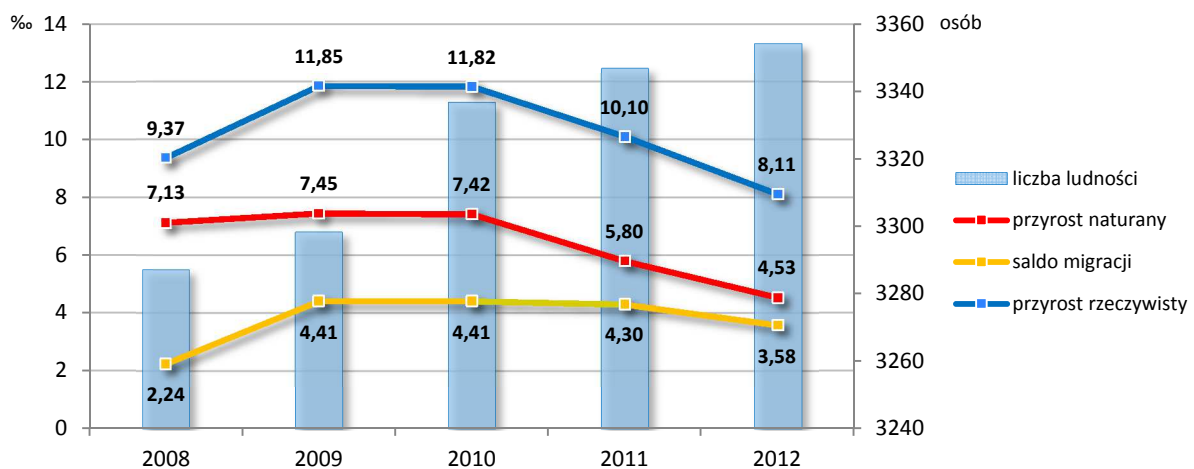
silnie dodatnie w powiecie krakowskim miejskim i silnie ujemne w tarnowskim miejskim (odpowiednio powyżej i poniżej 200 osób). Mniejszym wzrostem odznaczają się w powiaty tarnowski, bocheński i nowotarski, natomiast bardziej wyraźny spadek odnotowano w powiatach chrzanowskim i myślenickim. W stosunku do 2008 r. we wszystkich powiatach z wyjątkiem dąbrowskiego miał miejsce wzrost salda migracji zagranicznych, z czego najwyższy w powiecie tarnowskim (297 osób).

Saldo migracji w odniesieniu do grup wiekowych jest niekorzystne przede wszystkim w miastach Tarnowie i Nowym Sączu, a także w powiatach olkuskim, dąbrowskim i gorlickim, gdzie notowane są ujemne wskaźniki salda migracji osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym (wartości minimalne od -20 do -60‰). Wyraźnie najwięcej ludności w wieku produkcyjnym przybywa do powiatów wielickiego i krakowskiego (> 80‰), oraz krakowskiego miejskiego i myślenickiego (> 20‰). Uwagę zwraca jednak silnie ujemne saldo migracji osób w wieku przedprodukcyjnym w powiecie krakowskim miejskim (-49,8‰).

8.5. Przyrost rzeczywisty ludności

W województwie małopolskim wskaźnik przyrostu rzeczywistego (przyrost naturalny + saldo migracji względem liczby ludności) w 2012r. wyniósł 2,41‰, co jest zasługą wysoko dodatniego salda migracji. Przyrost rzeczywisty dla miast jest jednak ujemny i znacznie niższy w stosunku do obszarów wiejskich (odpowiednio -0,35‰ i 2,77‰). Najwyższy przyrost rzeczywisty ludności miał miejsce w powiatach wielickim i krakowskim (> 9‰) oraz w mniejszym stopniu w myślenickim, nowosądeckim i limanowskim (> 5‰). W skali gmin najwyższymi wartościami odznaczają się Zielonki, Wielka Wieś, Mogilany, Michałowice i Niepołomice (> 15‰). Najwyższy ubytek ludności zarejestrowano w powiatach tarnowskim miejskim i miechowskim (< -4‰), a w skali gmin dla Książa Wielkiego, Gręboszowa i Wietrzychowic (< -8‰).

Ryc. 49 Zestawienie podstawowych wielkości opisujących dynamikę demograficzną Małopolski w latach 2008 -2012 wyrażone w tysiącach mieszkańców

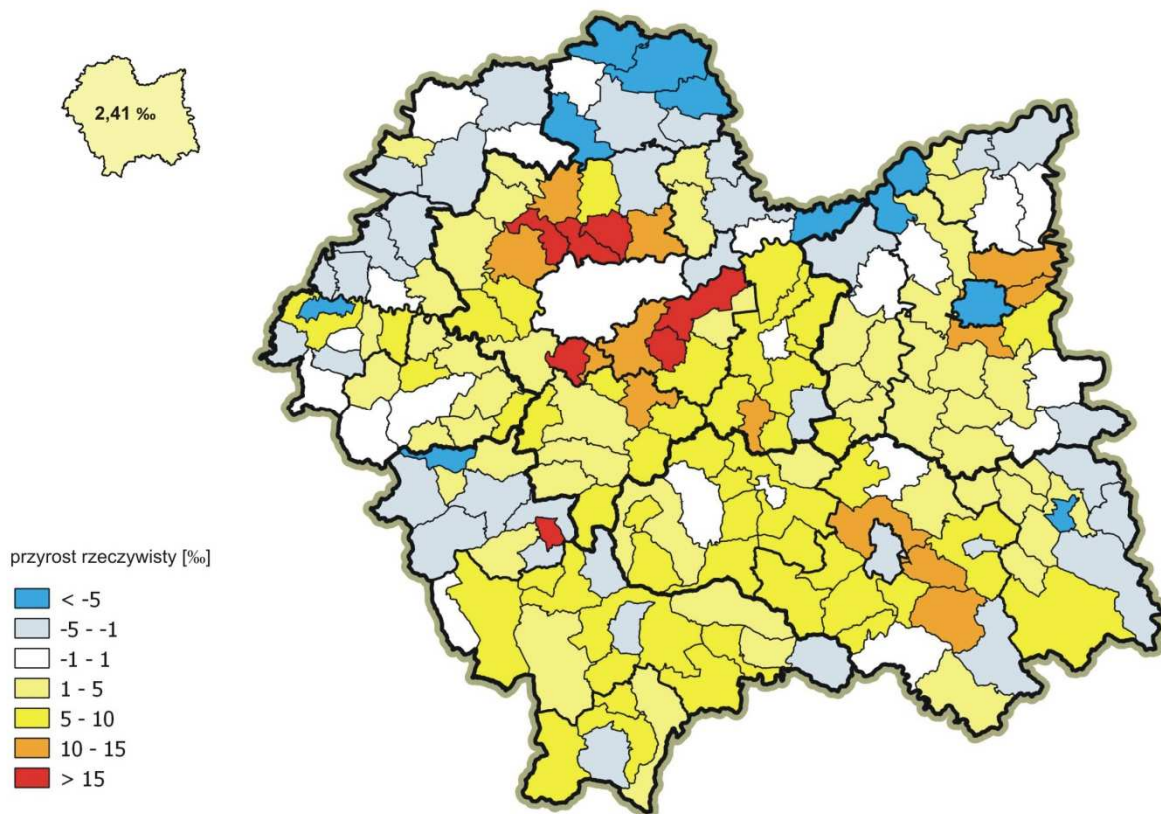

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W układzie regionalnym obszarami o wyraźnym wzroście liczby ludności są otoczenie miasta Krakowa, Nowego Sącza oraz Tarnowa z wyraźnie niższymi

wartościami dla miast centralnych. Podobną sytuację w mniejszej skali zaobserwować można dla Oświęcimia. W sposób odwrotny wyróżnia się gmina miejska Jordanów, gdzie przyrost liczby ludności jest znacznie wyższy niż w otaczającej ją gminie wiejskiej. Z kolei obszarami o najbardziej wyraźnym spadku liczby ludności są północna część województwa, w mniejszym stopniu jego wschodnie i zachodnie pogranicza oraz miasta Tarnów, Gorlice i Oświęcim.

Ryc. 50 Przyrost rzeczywisty ludności w województwie małopolskim w 2012 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

8.6. Struktura wieku

W województwie małopolskim w 2012 r. ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 19,4% ogółu ludności (3 miejsce w Polsce), w wieku produkcyjnym 63,4%, natomiast poprodukcyjnym 17,3%. W stosunku do roku 2008 nastąpił powszechny spadek udziału najmłodszej ekonomicznej grupy wiekowej (z 20,4%) na rzecz wzrostu udziału grupy najstarszej. Obszary miejskie odznaczają się wyraźnie obniżonym udziałem ludności w wieku przedprodukcyjnym (16,7%) i wyższym, jeśli chodzi o grupę najstarszą (19,4%), natomiast w obszarach wiejskich tendencja jest odwrotna (odpowiednio 21,9% i 15,2%). W stosunku do obszarów wiejskich miasta małopolski cechują się wyraźnym ubytkiem osób w wieku do 24 lat oraz przewagą ludności w wieku powyżej 55 lat. W strukturze ludności w wieku produkcyjnym obszary wiejskie cechuje przewaga ludzi

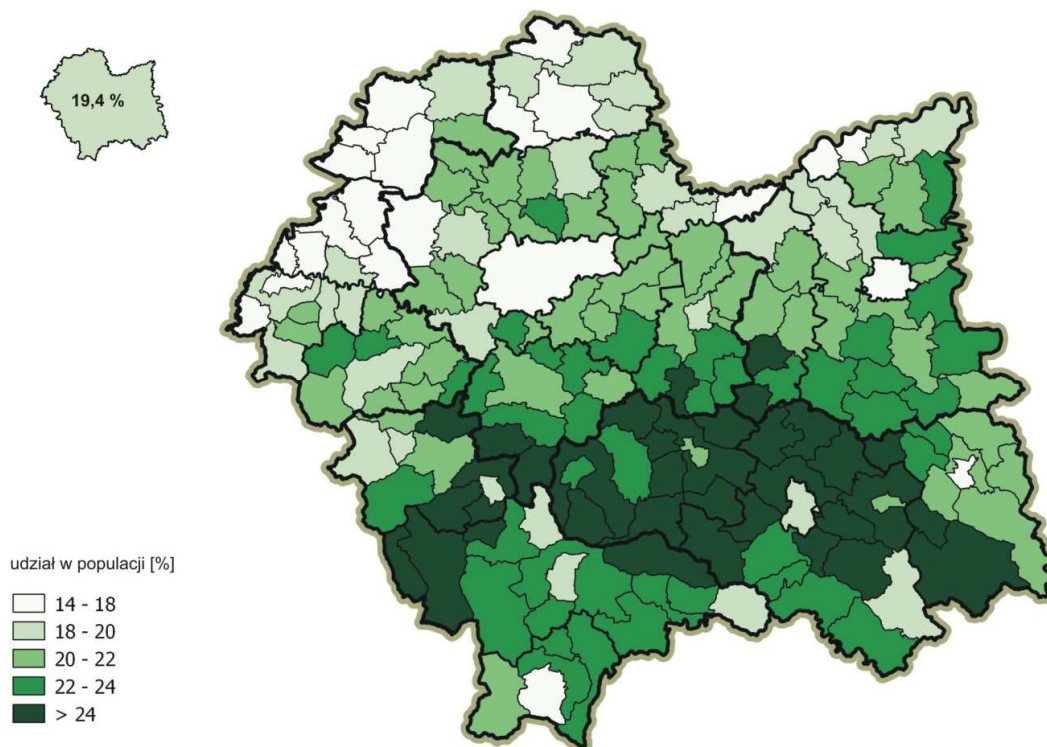
młodych, natomiast w miastach – osób starszych. Biorąc pod uwagę wskaźniki obciążenia demograficznego, w roku 2012 na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 27,3 osób w wieku poprodukcyjnym (30,4 w miastach i 24,2 na wsi, w stosunku do 2008 r. nastąpił wzrost odpowiednio o 3,8 i 0,1) oraz 57,8 osób w wieku nieprodukcyjnym ogółem (56,6 w miastach i 59 na wsi).

Tabela 79 Obciążenie demograficzne Małopolski w latach 2008 – 2012

<i>ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym</i>	2008	2009	2010	2011	2012
<i>Małopolska</i>	57,5	57,1	57,2	57,4	57,8
<i>- miasto</i>	53,2	53,7	54,4	55,3	56,6
<i>- wieś</i>	61,8	60,6	60,1	59,5	59,0
<i>w tym ludność w wieku poprodukcyjnym</i>					
<i>Małopolska</i>	25,3	25,7	25,9	26,6	27,3
<i>- miasto</i>	26,6	27,3	28,1	29,2	30,4
<i>- wieś</i>	24,1	24,0	23,8	24,0	24,2

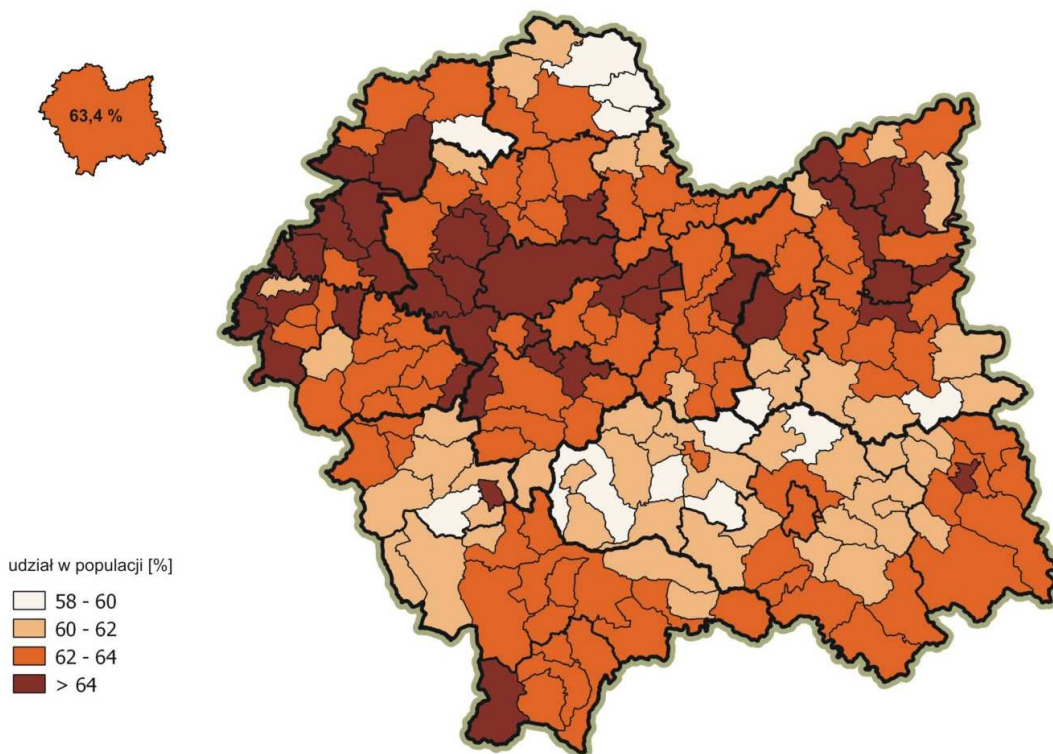
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 51 Ludność w wieku przedprodukcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.

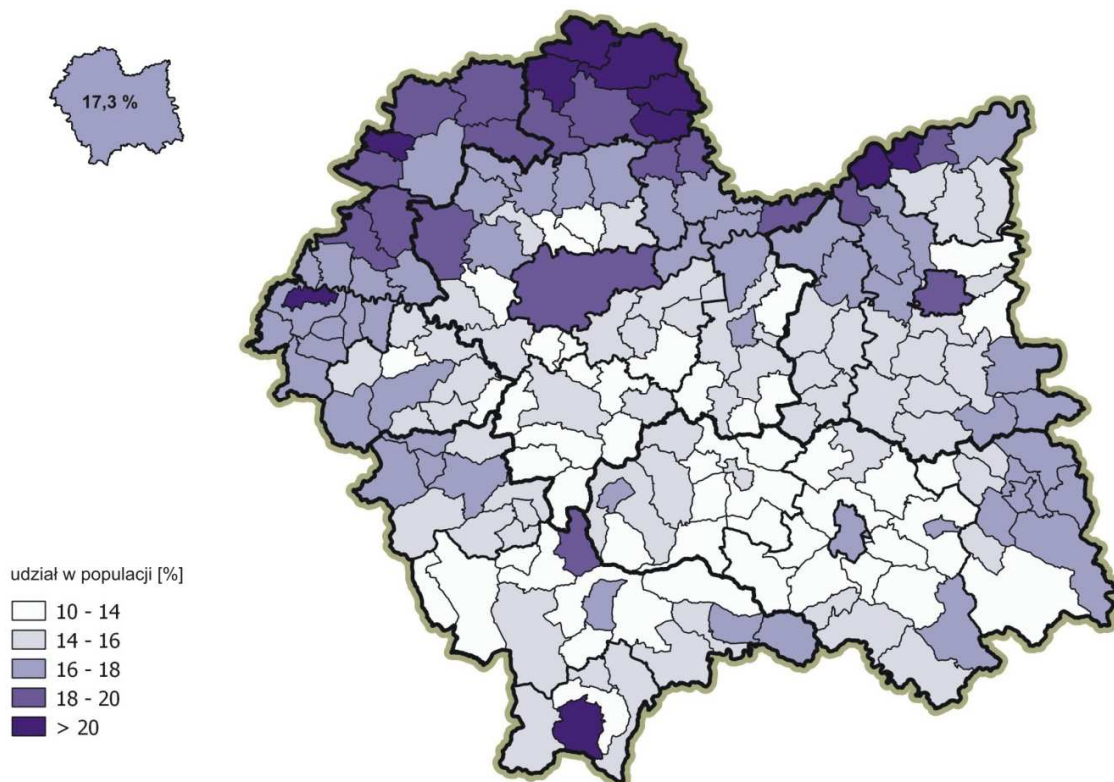
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 52 Ludność w wieku produkcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 53 . Ludność w wieku poprodukcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w skali województwa osiąga zróżnicowanie regionalne nawet 10%. Wyraźnie wyższy udział osób tej grupy występuje w pasie rozciągającym się od południowo-wschodniej aż po południowo-zachodnią część województwa wzdłuż obrzeżenia powiatu nowotarskiego. Najwyższy procent zanotowano dla powiatów nowosądeckiego, limanowskiego i nowotarskiego (22 – 25%). Natomiast najniższy udział najmłodszej grupy występuje w północno-zachodniej i północnej części województwa, zwłaszcza w powiecie miechowskim, a także w powiatach miejskich krakowskim i tarnowskim.

Udział osób w wieku produkcyjnym jest najmniej zróżnicowany w skali województwa. Jego najwyższe wartości notowane są w ośrodkach miejskich Krakowa i Tarnowa, w ich sąsiedztwie oraz w zachodniej części województwa. Wyraźnie odznaczającymi się gminami są również Gorlice, Jordanów miasto, Brzesko i Rzeszawa. Z kolei obszary o mniejszym udziale produkcyjnej grupy wiekowej w znacznej mierze pokrywają się z gminami o wyższym procencie osób w wieku przedprodukcyjnym (głównie powiaty limanowski i nowosądecki). Ponadto jako region o niższym udziale ludności w wieku produkcyjnym zaznacza się Małopolska północna (powiat miechowski, gminy Słaboszów, Książ Wielki, Raclawice).

Najwyższy udział najstarszej grupy ekonomicznej wieku przypada na północną część województwa, przede wszystkim na powiat miechowski (gminy Książ Wielki, Słaboszów, Kozłów, Charsznica), oraz na powiaty grodzkie krakowski i tarnowski (> 20%). Wyższe wartości zanotowano też dla gmin wiejskiej Oświęcim, Gręboszów, Bolesław. Najmniej osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkuje południowo-wschodnią Małopolskę, czyli powiaty limanowski i nowosądecki (przede wszystkim gminy Łabowa, Niedźwiedź, Słupnice, Chelmiec i Nawojowa) a także myślenicki. Udział ludności tej grupy wiekowej w wymienionych regionach wynosi mniej niż 12%.

8.7. Wskaźnik potencjału demograficznego

Dla poszczególnych gmin województwa małopolskiego obliczono wskaźnik potencjału demograficznego. Jego wielkość została określona na podstawie trzech cech wskaźnikowych: obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na osoby w wieku produkcyjnym), przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz salda migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wielkości te zostały znormalizowane według wzoru (1) dla cech stymulujących (przyrost naturalny i saldo migracji) i wzoru (2) dla cechy destymulującej (obciążenie demograficzne) i ujęte w postaci bezwymiarowego współczynnika syntetycznego J. Perkala (3).

$$(1) \quad y = \frac{(x_{id} - \overline{x_{id}})}{\sigma}$$

$$(2) \quad y = - \frac{(x_{id} - \overline{x_{id}})}{\sigma}$$

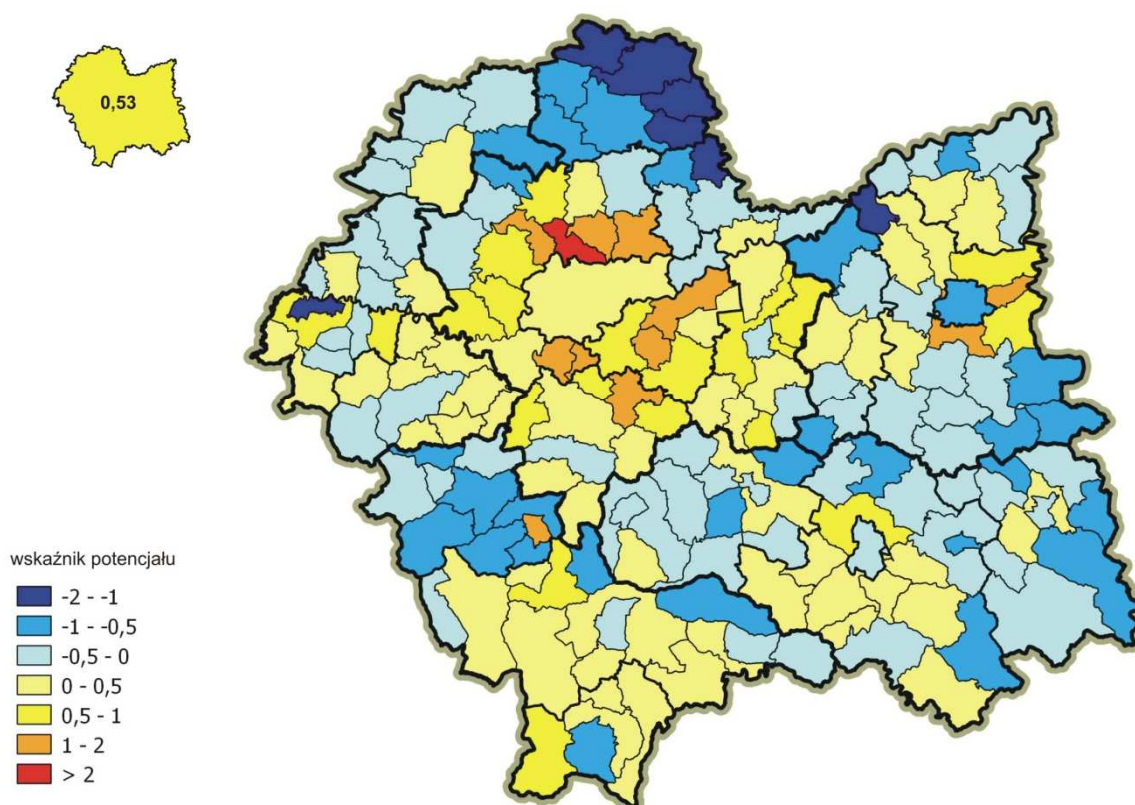
$$(3) \quad w = \frac{1}{d} \sum_{z=1}^d y_z$$

gdzie: x_{id} - wartość cechy $\overline{x_{id}}$ - średnia dla cechy σ - odchylenie standardowe d – liczba cech

Obszary o dodatniej wartości wskaźnika skupiają się w środkowej części województwa wokół krakowskiego ośrodka miejskiego, na północ od Tarnowa a także w południowej części małopolski i w okolicach Nowego Sącza. Pod względem wartości wskaźnika największym potencjałem demograficznym odznaczają się gminy powiatu krakowskiego bezpośrednio sąsiadujące z miastem Kraków (z wyjątkiem gminy Igołomia-Wawrzeńczyce), a ponadto gminy powiatu wielickiego, bocheńskiego (oprócz gminy Bochnia) i w sąsiedztwie miasta Tarnowa. Wyższe wartości wskaźnika notowane są także w gminach Jordanów (miejskiej) i Dobczyce. Gminą o wyraźnie największej wartości wskaźnika jest gmina Zielonki. Z kolei regionami o słabym potencjale demograficznym są północna małopolska (gminy Książ Wielki, Słaboszów, Kozłów, Raclawice i Pałecznicza) oraz w mniejszym stopniu jego część wschodnia na granicy z województwem podkarpackim i powiat suski. Ponadto wyraźnie niższą wartość wskaźnika w stosunku do obszarów otaczających posiadają gminy miejska Oświęcim i Wietrzychowice.

Ryc. 54 Wskaźnik potencjału demograficznego w województwie małopolskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski

W województwie małopolskim występuje korzystna sytuacja stałego wzrostu liczby ludności. Dynamika tego procesu uległa jednak zahamowaniu ze względu na obniżające się saldo migracji oraz spadek przyrostu naturalnego. Negatywnym zjawiskiem jest stałe zmniejszanie się naturalnego przyrostu ludności, zwłaszcza w miastach, oraz niska poziom dzietności w skali województwa. Korzystniejszą sytuacją i większą dynamiką procesów

demograficznych odznaczają się obszary wiejskie województwa. Szczególnie dobrymi warunkami cechują się regiony w otoczeniu ośrodków miejskich Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza, a w mniejszym stopniu Gorlic, Bochni, Oświęcimia i Limanowej. Z drugiej strony wymienione miasta, stanowiące centra regionów, wykazują niekorzystną sytuację demograficzną (z wyjątkiem Krakowa).

W Małopolsce pomimo tendencji spadkowej utrzymuje się korzystna sytuacja salda migracji, zwłaszcza osób w wieku przedprodukcyjnym. Zjawiskiem niekorzystnym jest ujemne saldo migracji zagranicznych osób wieku produkcyjnym, głównie młodych. Wyraźny jest postępujący odpływ ludności z miast do obszarów wiejskich (ruralizacja). W niektórych z nich obserwuje się też znaczący wzrost gęstości zaludnienia, co może świadczyć o procesie semiurbanizacji (umiastowienia wsi), zwłaszcza w gminach wokół ośrodka krakowskiego.

Widoczny jest postępujący proces starzenia się ludności małopolskiej, szczególnie wyraźny w północnej i północno-zachodniej części województwa, powiatach suskim i gorlickim oraz dla ośrodków miejskich Krakowa, Tarnowa i Oświęcimia. Wzrasta udział osób najstarszych względem osób w wieku produkcyjnym, natomiast udział ludności w wieku poniżej 20 lat maleje. Proces ten można wiązać z odpływem ludności (z wyjątkiem Krakowa), spadkiem przyrostu naturalnego oraz wydłużającą się długością życia mieszkańców. Korzystniejszą strukturą wieku ludności odznaczają się obszary wiejskie, zwłaszcza w południowo-wschodniej części województwa.

Procesy demograficzne województwa małopolskiego wykazują wyraźne zróżnicowanie przestrzenne i jakościowe, co wyraża się w występowaniu regionów o zdecydowanie korzystnej lub niekorzystnej sytuacji demograficznej oraz znacznej różnicy między regionami. Pozytywne procesy demograficzne skupione są przede wszystkim w sąsiedztwie ośrodka krakowskiego (z wyjątkiem gminy Igołomia-Wawrzeńczyce) i w środkowej części województwa (powiaty wielicki, bocheński, północna część myślenickiego), a także w jego części południowej i wokół ośrodków miejskich Tarnowa, Nowego Sącza, Gorlic i Oświęcimia. Kumulacja negatywnych procesów demograficznych występuje w Małopolsce północnej i północno-zachodniej (powiaty miechowski, chrzanowski, proszowicki oraz północne części powiatów olkuskiego, dąbrowskiego i brzeskiego) w powiecie suskim, wschodniej części powiatu gorlickiego, a także w gminach powiatu krakowskiego nie sąsiadujących z powiatem grodzkim oraz w miastach Oświęcim i Tarnów.

9. Infrastruktura społeczna

9.1. Szkolnictwo wyższe

Szkolnictwo i nauka wciąż pozostają w grupie najważniejszych atutów województwa małopolskiego. Ośrodkiem akademickim o randze międzynarodowej jest Kraków, gdzie mieści się 22 spośród 33 Małopolskich szkół wyższych. Poza Krakowem wyższe uczelnie posiada 8 miast: Tarnów, Brzesko, Bochnia, Chrzanów, Nowy Sącz, Nowy Targ, Sucha Beskidzka i Oświęcim.

W dalszym ciągu w województwie mieści się jeden uniwersytet nieprofilowany – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Poza tym w województwie małopolskim funkcjonuje

7 uczelni ekonomicznych, 3 uczelnie artystyczne, 2 politechniki, 2 uczelnie pedagogiczne oraz po 1 uczelni rolniczej, teologicznej i wychowania fizycznego. Ponadto w województwie działa 15 wyższych szkół zawodowych, w tym 4 publiczne: w Nowym Sączu, Tarnowie, Nowym Targu i Oświęcimiu.

Wśród uczelni małopolskich jest 14 szkół publicznych (z tego 10 w Krakowie) oraz 19 niepublicznych (12 w Krakowie). Od 2008 roku powstała jedna uczelnia niepubliczna.

Pod względem liczby studentów Małopolska znajduje się na drugiej pozycji po województwie mazowieckim, tak jak miało to miejsce w roku 2008. Z kolei pod względem udziału studentów w liczbie ludności, województwo małopolskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju, podczas gdy w roku 2008 znajdowało się na drugim miejscu zaraz po województwie mazowieckim. W 2012 roku w Małopolsce studiowało 203 tys. osób (w 2009 r. 212 tys.) tj. 643 osoby na 10 000 mieszkańców (605 w 2009r.). Stanowi to 12% wszystkich studentów w Polsce. 80% z nich to studenci uczelni publicznych.

Małopolskie szkoły wyższe wspierają wymianę studentów i pracowników naukowych. Studenci z województwa małopolskiego są aktywni w programie wymiany Erasmus, a województwo jest również atrakcyjne dla studentów zagranicznych.

Tabela 80 Szkolnictwo w Małopolsce na tle kraju

Wyszczególnienie		2009	2012
Szkoly wyższe	Polska	454	453
	Małopolska	33	33
	%	7,3	7,3
Studenci ogółem	Polska	1 880 239	1 675 815
	Małopolska	212 049	202 978
	%	11,3	12,1
Absolwenci ogółem	Polska	436 549	484 999
	Małopolska	41 683	55 972
	%	9,5	11,5
Nauczyciele akademicki	Polska	101 561	100 738
	Małopolska	12 602	12 599
	%	12,4	12,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba nauczycieli akademickich zmniejszyła się w całym kraju o 0,81%, natomiast w województwie małopolskim w mniejszym stopniu - o 0,02%. Wzrósł natomiast udział kobiet wśród nauczycieli akademickich z 41,1 % w roku 2009 do 42,2 % w roku 2012. Małopolska pozostaje wciąż jako jedno z nielicznych województw, w których zwiększa się liczba studentów uczelni publicznych. Od 2009 r. zwiększyła się ich liczba zaledwie w czterech województwach: mazowieckim o 8%, pomorskim o 7%, małopolskim o 2% i warmińsko-mazurskim o 2%. Podobnie, jak w całym kraju, w Małopolsce zmniejsza się liczba studentów uczelni niepublicznych – o 23,6% od 2009 r.

Spośród 203 tys. małopolskich studentów aż 182 tys. (89,6%) studiuje w Krakowie. Poza stolicą województwa uczy się 21 tys. studentów, z czego 9,9 tys. w podregionie nowosądeckim (4,9% małopolskich studentów), 7,1 tys. (3,5%) w podregionie tarnowskim oraz 2,7 tys. (1,3%) w podregionie oświęcimskim i 1,3 tys. (0,7%) w podregionie krakowskim.

W ramach MRPO 2007-2013 przeprowadzonych zostało szereg inwestycji wpływających na poprawę standardu szkolnictwa wyższego w województwie.

Tabela 81 Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego realizowane w latach 2010-2013

<i>I.p.</i>	<i>Uczelnia</i>	<i>Inwestycja</i>
1	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	Rozbudowa i wyposażenie Wydziału Zarządzania AGH w celu poprawy jakości usług edukacyjnych
2	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Modernizacja sal wykładowych Politechniki Krakowskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych Wydział Mechaniczny al. Jana Pawła II 37; Kraków
3	Politechnika Krakowska	Wyposażenie Laboratorium Mechatroniki na Wydziale Mechanicznym Politechniki Krakowskiej, al. Jana Pawła II 37, 31-864 Kraków
4	Politechnika Krakowska	Stworzenie kompleksu laboratoriów na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Krakowskiej, ul. Warszawska 24, Kraków
5	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu	Rozwój infrastruktury dydaktycznej PWSZ w Nowym Sączu pod kątem nowoczesnych kierunków studiów dostosowanych do strategii rozwoju województwa.
6	AGH-Akademia Górniczo Hutnicza im. Stanisława Staszica	Budowa i wyposażenie Laboratorium Bionanotechnologii i Biodiagnostyki Wydziału Fizyki i Informatyki Stosowanej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.
7	Akademia Górniczo Hutnicza	Multimedialne Centrum Językowe dla studentów kierunków technicznych Akademii Górniczo-Hutniczej im. St. Staszica w Krakowie
8	Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum	Adaptacja stołówki studenckiej na potrzeby Studium Wychowania Fizycznego i Sportu Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie - II etap
9	Uniwersytet Jagielloński - Collegium Medicum	Przebudowa, modernizacja i wyposażenie infrastruktury dydaktyczno-badawczej w Katedrze Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum
10	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Rozwój bazy dydaktycznej Katedry Telekomunikacji AGH w zakresie nowoczesnych sieci optycznych
11	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha	Budowa zespołu krytych pływalni z zapleczem dydaktycznym oraz infrastrukturą badawczo-rozwojową AWF w Krakowie
12	Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie	"Adaptacja segmentu środkowego budynku Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie na bibliotekę i czytelnię"
13	"IGNATIANUM"	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej Ignatianum
14	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Wydział Inżynierii i Technologii Chemicznej	Wzrost poziomu kształcenia oraz prestiżu Wydziału Inżynierii i Technologii Chemicznej, poprzez inwestycje w specjalistyczne urządzenia laboratoryjne
15	AGH-Akademia Górniczo Hutnicza im. Stanisława Staszica	Adaptacja i wyposażenie laboratorium badawczego metali i stopów pod kątem analiz odlewów i zabytków archeologicznych na Wydziale Odlewnictwa AGH
16	Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie	Wyposażenie bazy dydaktycznej i badawczo-rozwojowej Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.

<i>I.p.</i>	<i>Uczelnia</i>	<i>Inwestycja</i>
17	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Rozbudowa i modernizacja dydaktycznego laboratorium hydrauliczno-hydrologicznego Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Krakowskiej.
18	Uniwersytet Jagielloński	Unowocześnienie systemu udostępniania i zabezpieczenia zbiorów bibliotek Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej i Matematyki i Informatyki UJ
19	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Nowoczesna baza edukacyjna na terenie Kampusu UEK - budynek dydaktyczny dla potrzeb rozwoju Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
20	Małopolska Szkoła Wyższa w Brzesku	Rozwój społeczeństwa informacyjnego - rozbudowa bazy techniczno-informatycznej dla studentów z regionów Brzeska i Tarnowa
21	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Uzupełnienie wyposażenia bazy badawczo - rozwojowej, służącej jednocześnie celom dydaktycznym, Wydziału Mechanicznego Politechniki Krakowskiej
22	Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie przy ulicy Janiny Woynarowskiej 1
23	Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie	Unowocześnienie procesu dydaktycznego na kierunku Informatyka i Ekonometria poprzez wyposażenie pracowni technik sieciowych
24	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	Budowa Centrum Komputerowego (Informatyki) AGH - budynek dydaktyczny Wydziału EAIiE AGH w Krakowie
25	Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	Przebudowa, modernizacja i remont auli wraz z wykonaniem sieci LAN w budynku dydaktycznym Uniwersytetu Pedagogicznego przy ul. Ingardena 4 w Krakowie.
26	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	Modernizacja, z uwzględnieniem potrzeb studentów z niepełnosprawnością, budynku Franciszkańska 1.
27	Uniwersytet Jagielloński	Budowa kompleksu Paderevianum II UJ szansą na wzmocnienie potencjału edukacyjnego regionu – etap I
28	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie	Rozbudowa Kampusu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie dla potrzeb tworzenia Akademii Tarnowskiej
29	Podhalańska Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Budowa Centrum Dydaktyczno-Bibliotecznego PPWSZ w Nowym Targu

Źródło: Zestawienie na podstawie Raportu umów o dofinansowanie projektów MRPO

9.2. Ochrona zdrowia

9.2.1. Lecznictwo szpitalne

W województwie małopolskim w 2012 r. funkcjonowało 75 szpitali. Liczba szpitali zwiększyła się od 2009 r. o 7 placówek. W Małopolsce funkcjonuje 14 wojewódzkich jednostek opieki stacjonarnej (w tym 13 szpitali i 1 zakład opieki długoterminowej), 19 szpitali powiatowych, 8 szpitali resortowych, 36 niepublicznych szpitali, 3 niepubliczne psychiatryczne zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej.

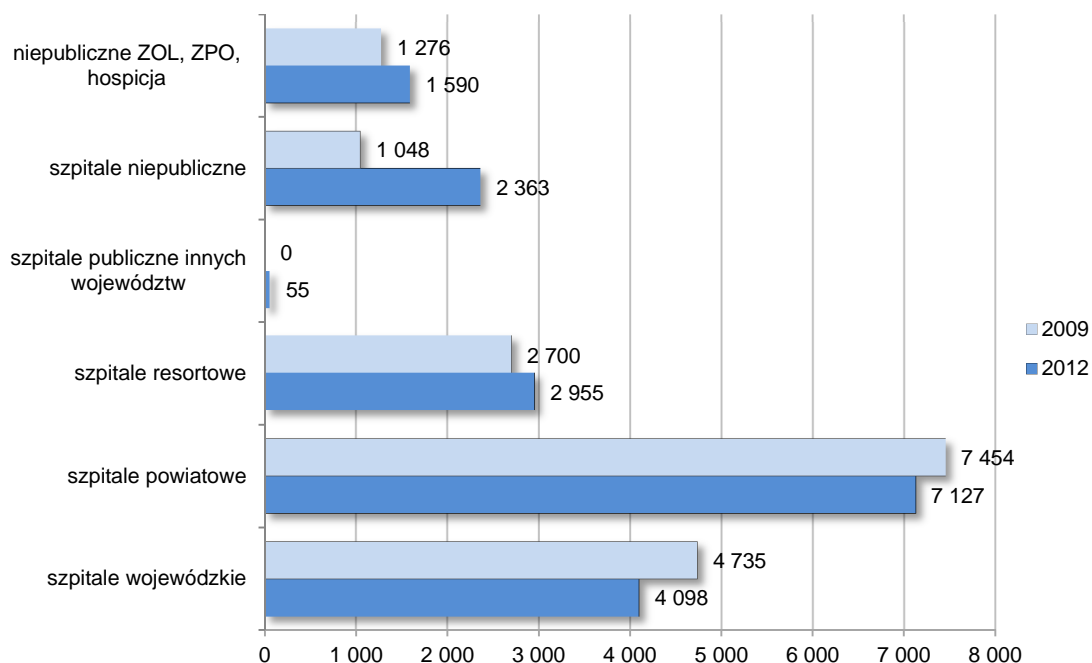
Nastąpił wzrost liczby łóżek w szpitalach, przy czym liczba łóżek szpitalnych w placówkach publicznych zmniejszyła się z 14 889 w 2009 r. do 14 235 w roku 2012. Wzrosła natomiast liczba łóżek w szpitalach niepublicznych – z 2 324 w roku 2009 do 3 953 w roku 2012. Wskaźnik liczby łóżek na 10 000 mieszkańców rekomendowany w Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia został w 2011 przekroczony. Jednak wciąż jedno łóżko przypada na 224 mieszkańców tj. mniej niż średnio w Polsce (jedno na 204 mieszkańców). Liczba pacjentów wzrosła, w 2009 było ich 573 tys., a w roku 2012 już 613 tys. Wzrost liczby niepublicznych placówek i konkurencja na rynku medycznym korzystnie wpływa na jakość usług.

Rozmieszczenie infrastruktury szpitalnej w Małopolsce nie jest równomierne. W Krakowie znajduje się 39 % łóżek szpitalnych województwa, w Tarnowie 7,4%, a w pozostałych powiatach od 0 do 5%. Jednakże w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców najwięcej łóżek szpitalnych (105) posiada powiat tatrzański. Najmniej łóżek szpitalnych jest w powiatach: krakowskim, tarnowskim, nowosądeckim i wielickim, gdyż te jednostki obsługiwane są przez jednostki znajdujące się w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu.

Leczenie psychiatryczne na terenie Małopolski prowadzone jest w dwóch szpitalach publicznych – w Krakowie i Andrychowie, posiadających łącznie 1020 łóżek oraz w 3 niepublicznych psychiatrycznych zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej.

W Małopolsce znajduje się jeden ośrodek rehabilitacyjny dla narkomanów, w którym znajduje się 81 łóżek. Na obszarze województwa znajduje się 8 hospicjów, w których jest łącznie 179 łóżek.

Wykres 31 Liczba łóżek w jednostkach opieki stacjonarnej i długoterminowej

Źródło: Opracowanie na podstawie danych zawartych w Raporcie Województwo Małopolskie 2013

W ramach MRPO przeprowadzone zostały inwestycje wpływające na poprawę standardu ochrony zdrowia w Małopolsce.

Tabela 82 Znaczące inwestycje w dziedzinie ochrony zdrowia w latach 2010-2013

lp	Inwestycja	instytucja	miejsowość
1	Poprawa jakości leczenia poprzez rozbudowę i modernizację Szpitala im. dr J. Dietla w Krynicy Zdroju	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital im. dr J. Dietla w Krynicy Zdroju	Krynica-Zdrój
2	Rozbudowa i wyposażenie sal operacyjnych Zespołu Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Tarnowskiej	Zespół Opieki Zdrowotnej	Dąbrowa Tarnowska
3	Poprawa bezpieczeństwa i jakości leczenia zabiegowego mieszkańców powiatu poprzez modernizację bloku operacyjnego w Szpitalu Powiatowym w Chrzanowie	Szpital Powiatowy w Chrzanowie	Chrzanów
4	"Poprawa jakości oraz bezpieczeństwa leczenia w Specjalistycznym Szpitalu im. E. Szczeklika w Tarnowie"	Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika w Tarnowie	Tarnów
5	Przebudowa pawilonu głównego Szpitala Powiatowego w Oświęcimiu dla potrzeb Bloku Operacyjnego i Centralnej Sterylizatorni	Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Oświęcimiu	Oświęcim - miasto
6	Modernizacja Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Bloku Operacyjnego oraz Centralnej Sterylizacji wraz z zakupem aparatury medycznej	Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchej Beskidzkiej	Sucha Beskidzka
7	Pełne dostosowanie Oddziałów Ginekologii Położnictwa i Neonatologii Szpitala Powiatowego w Bochni do wymogów prawa i szczególnych potrzeb pacjentów	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy w Bochni	Bochnia
8	Budowa bloku operacyjnego i przebudowa Oddziału Anestezjologii i Intensywnej Terapii Szpitala Powiatowego im. dr Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem	Szpital Powiatowy im. dr Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem	Zakopane
9	Przebudowa pomieszczeń budynku Hospicjum im. św. Łazarza w Krakowie, w zakresie dostosowania do obowiązujących przepisów – etap I i II	Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum im. św. Łazarza"	Kraków
10	Przebudowa i rozbudowa pralni na cele zespołu operacyjnego, centralnej sterylizatorni i centralnej dezynfektorni szpitala powiat. w Gorlicach	Szpital Specjalistyczny im. Henryka Klimontowicza w Gorlicach	Gorlice
11	Rewitalizacja i poprawa standardu usług medycznych ZZOZ w Wadowicach przez wykończenie nowego pawilonu i dostosowanie istniejącego do wymogów prawa.	Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wadowicach	Wadowice
12	Dobudowa bloku operacyjnego i centralnej sterylizatorni oraz ich technologicznego wyposażenia w sp ZOZ w Proszowicach.	Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Proszowicach	Proszowice

Źródło: Zestawienie na podstawie Raportu umów o dofinansowanie projektów MRPO

9.2.2. Uzdrowiska

Na obszarze województwa małopolskiego nadal znajduje się aż 9 (20%) z 45 polskich uzdrowisk oraz 1 sanatorium uzdrowiskowe w urządzonych podziemnych wyrobiskach górniczych w Wieliczce (jedyne takie w Polsce). Ze względu na położenie, małopolskie uzdrowiska zaliczane są do podgórszych (Piwniczna Zdrój, Muszyna Zdrój, Wapienne), górskich (Krynica Zdrój, Szczawnica Zdrój, Rabka Zdrój, Wysowa Zdrój, Żegiestów Zdrój), a jedno do nizinnych (Swoszowice).

Tabela 83 Zestawienie uzdrowisk w województwie małopolskim

Uzdrowisko	Gmina	Powierzchnia stref uzdrowiskowych [ha]			Data operatu uzdrowiskowego	Data przyjęcia statutu uzdrowiska	Data planu rozwoju uzdrowiska
		A	B	C			
Krynica	Krynica	336	788	2896	2009	21.06.2010	06.2009
Muszyna	Muszyna	160	751	8850	2009	31.03.2010	06.2009
Piwniczna - Zdrój	Piwniczna	57	429	3344	2009	30.09.2010	06.2009
Rabka - Zdrój	Rabka-Zdrój	168	722	2779	2009	17.07.2013	brak inf
Swoszowice	m. Kraków	53	91	524	2008	17.12.2008	05.2009
Szczawnica ⁴⁷	Szczawnica	120	248	8422	2008	30.01.2009	06.9009
Wapienne	Sękowa	38	221	1441	2008	19.11.2009	06.2009
Wysowa	Uście Gorlickie	114	1666	4116	2008	27.07.2008	06.2009
Żegiestów	Muszyna	95	435	9234	2009	31.03.2010	06.2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin

Dla uznania miejscowości za uzdrowisko, samorząd gminy musi opracować operat uzdrowiskowy, pozwalający na ocenę, czy dany obszar spełnia wymagania wymienione w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (t. jedn. Dz. U. z 2012 r. poz. 651). Następnie Rada Ministrów – na wniosek ministra zdrowia – przyznaje miejscowości status uzdrowiska. Regulacje zawarte w ustawie ograniczają w znaczący sposób rodzaje inwestycji, jakie można realizować oraz zakres działalności jaką można prowadzić w poszczególnych strefach ochrony uzdrowiskowej. Status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej stwarza podstawy prawno-organizacyjne do prowadzenia na danym obszarze lecznictwa uzdrowiskowego oraz działalności wypoczynkowej i turystycznej.

Do uzyskania statusu uzdrowiska dąży Gmina Czarny Dunajec. Dotychczas potwierdzone zostały właściwości lecznicze występującej tam borowiny i przygotowany został operat uzdrowiskowy.

Dla wszystkich małopolskich uzdrowisk operaty uzdrowiskowe przyjęte zostały w latach 2008-2009. Dla Szczawnicy opracowany został w 2014 r. nowy operat uzdrowiskowy, który jest w trakcie uzgodnień z Ministrem Zdrowia. Przyjęcie operatu wpłynie na zmianę powierzchni stref uzdrowiskowych. Statuty uzdrowisk, które zgodnie z ustawą musiały być uchwalone w 2008 r., w większości gmin zostały później zmienione. Obszary znajdujące się w granicach stref uzdrowiskowych A i B objęte obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego we wszystkich gminach za wyjątkiem Rabki.

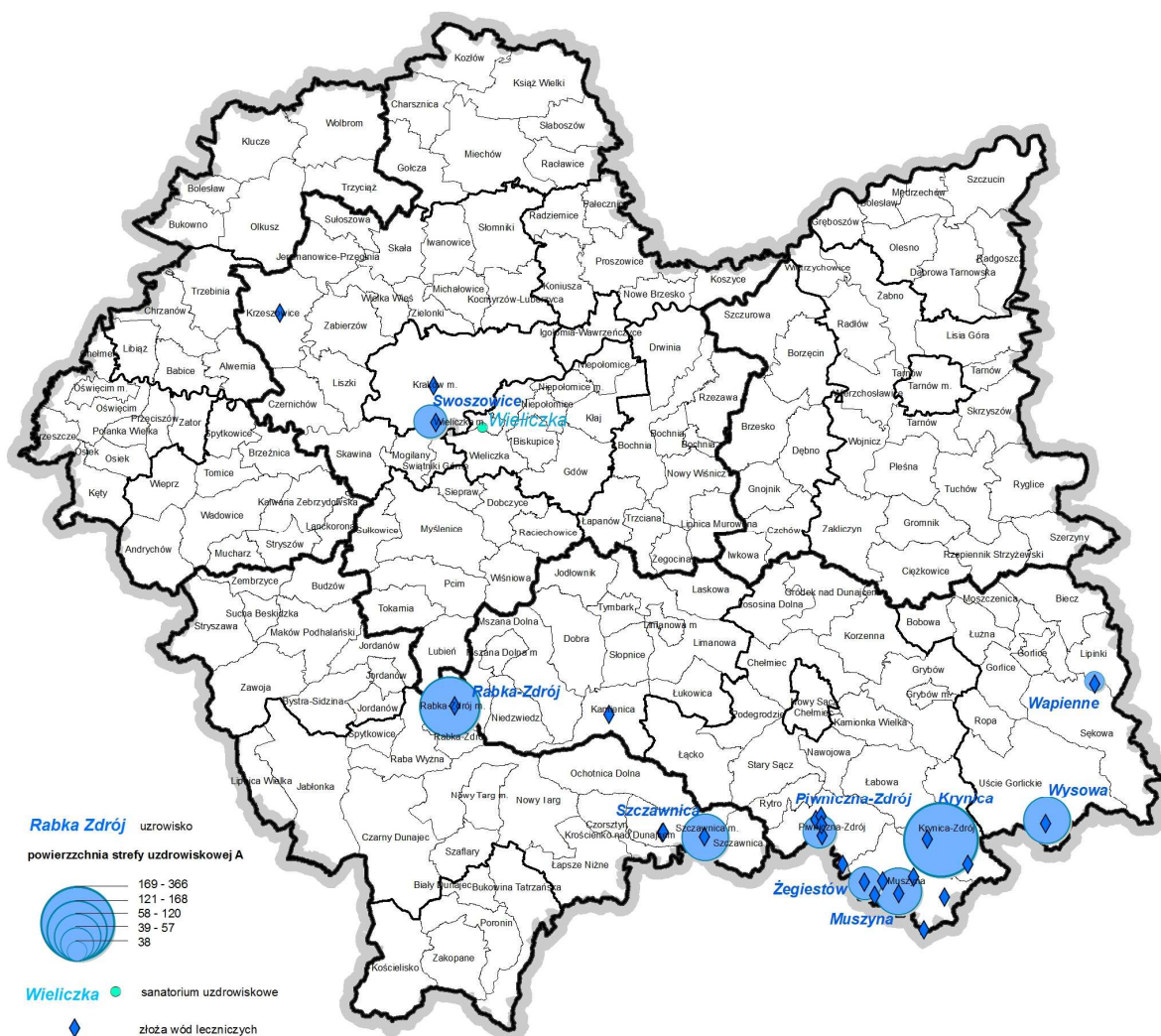
⁴⁷ Dla uzdrowiska Szczawnica opracowany został w 2014 r. nowy operat uzdrowiskowy, który jest w trakcie uzgodnień z Ministrem Zdrowia. Dane w tabeli według obowiązującego operatu.

W pięciu gminach prowadzone są procedury zmian planów zagospodarowania przestrzennego w terenach znajdujących się w strefach uzdrowiskowych.

Od kilku lat prowadzona jest prywatyzacja uzdrowisk. W województwie małopolskim najwcześniej sprywatyzowane zostały uzdrowisko Szczawnica (w 2005 r.) oraz Swoszowice (w 2010 r.). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Skarbu Państwa z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie wykazu zakładów lecznictwa uzdrowiskowego prowadzonych w formie jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, które nie będą podlegać prywatyzacji (Dz. U. z 2012 r. poz. 1332), jedynym uzdrowiskiem, które nie będzie podlegać prywatyzacji jest uzdrowisko Krynica - Żegiestów Spółka Akcyjna z siedzibą w Krynicy-Zdroju. Skutki prywatyzacji uzdrowisk można ocenić dopiero z dłuższej perspektywy czasowej.

Ryc. 55 Rozmieszczenie uzdrowisk w Małopolsce

Źródło: Opracowanie własne z wykorzystaniem danych z bazy MIDAS PIG

Podstawą nadania statusu uzdrowiska i prowadzenia działalności uzdrowiskowej jest obecność walorów krajobrazowych i naturalnych czynników leczniczych – leczniczych właściwości klimatu i złóż kopalin leczniczych. W Małopolskich uzdrowiskach występują przede wszystkim wody mineralne swoiste.

Problemem jest ochrona zasobów wód leczniczych, w tym przed zanieczyszczeniami związanymi z realizacją inwestycji w obszarach alimentacyjnych tych wód, co jest związane z brakiem odpowiednich regulacji prawnych.

Tabela 84 Zestawienie rodzajów i zasobów kopalin leczniczych w małopolskich uzdrowiskach w 2012 r.

<i>Uzdrowisko</i>	<i>Nazwa obszaru górniczego</i>	<i>Nazwa ujęcia</i>	<i>charakterystyka kopaliny leczniczej potwierdzona świadectwem</i>	<i>ustalone zasoby eksploatacyjne</i>
<i>Krynica-Zdrój</i>	<i>"Krynica-Zdrój"</i>	Zdrój Główny	woda mineralna, swoista 0,33% wodorowęglanowo-wapniowa, krzemowa, szczawa	2,66 m ³ /h
		Jan A	woda słabozmineralizowana, swoista 0,06% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa	0,87 m ³ /h
		Jan B	woda słabozmineralizowana, swoista 0,06% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa	
		Jan C	woda słabozmineralizowana, swoista 0,06% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa	
		Józef	woda mineralna, swoista 0,11% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa	0,23 m ³ /h
		Słotwinka	woda mineralna, swoista 0,39% wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowa, żelazista, szczawa	0,38 m ³ /h
		P1	woda mineralna, swoista 0,18% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa	1,5 m ³ /h
		nr 3	woda mineralna, swoista 0,35% wodorowęglanowo-wapniowa, krzemowa, żelazista, szczawa	1,2 m ³ /h
		nr 5 -Tadeusz	woda mineralna, swoista 0,42% wodorowęglanowo-wapniowa, krzemowa, żelazista, szczawa	0,69 m ³ /h
		nr 6	woda mineralna, swoista 0,12% wodorowęglanowo-wapniowa, kwasowęglowa	6,6 m ³ /h
		nr 7	woda mineralna, swoista 0,13% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, kwasowęglowa	4,44 m ³ /h
		nr 8	woda mineralna, swoista 0,24% wodorowęglanowo-wapniowa, krzemowa, szczawa	0,96 m ³ /h
		nr 9	woda mineralna, swoista 0,42% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, żelazista, szczawa	0,46 m ³ /h
		nr 14 - Mieczysław	woda mineralna, swoista 0,42% wodorowęglanowo-wapniowo-sodowo-magnezowa, szczawa	0,26 m ³ /h
		nr 18	woda mineralna, swoista 0,47% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, krzemowa, żelazista, szczawa	0,73 m ³ /h
		Jan 1	woda słabozmineralizowana, swoista 0,08% wodorowęglanowo-wapniowa, żelazista, kwasowęglowa	0,48 m ³ /h
		Jan 13a	woda mineralna, swoista 0,34% wodorowęglanowo-wapniowa, krzemowa, żelazista, szczawa	1,2 m ³ /h
		Zuber I (nr 2)	woda mineralna, swoista 2,49% wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, szczawa	0,36 m ³ /h
Zuber II (nr 11)	woda mineralna, swoista 2,11% wodorowęglanowo-sodowo-magnezowa, szczawa	0,12 m ³ /h		

Uzdrowisko	Nazwa obszaru górniczego	Nazwa ujęcia	charakterystyka kopaliny leczniczej potwierdzona świadectwem	ustalone zasoby eksploatacyjne	
		Zuber III (nr 13)	woda mineralna, swoista 2,77% wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, szczawa	0,2 m ³ /h	
		Zuber IV (nr 17)	woda mineralna, swoista 2,68% wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, szczawa	0,102 m ³ /h	
		nr 1, nr 4a, nr 10, nr 25, nr 27,	brak świadectw		
Muszyna	"Muszyna II"	Milusia	woda mineralna, swoista 0,51% wodorowęglanowo-magnezowo-sodowo-wapniowa, szczawa	0,90 m ³ /h	
		Antoni	woda mineralna, swoista 0,73% wodorowęglanowo-magnezowa, szczawa	0,85 m ³ /h	
		pozostałe ujęcia wykorzystywane dla potrzeb rozlewni wód			
Piwniczna Zdrój	"Piwniczna Zdrój I"	P-1	woda mineralna, swoista 0,25% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa	0,9 m ³ /h	
		P-2, P-3, P-5, P-6, P-7, P-8, P-11	ujęcia wykorzystywane dla potrzeb rozlewni wód		
		P-9	woda mineralna, swoista 0,28% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-sodowa, szczawa	3,5 m ³ /h	
Rabka Zdrój	"Rabka Zdrój"	Rabka 19	woda mineralna, swoista 2,2% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa	1,0 m ³ /h	
		Rabka 18	woda mineralna, swoista 2,78% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa	0,03 m ³ /h	
		Krakus	woda mineralna, swoista 2,52% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa	5 m ³ /dobę	
		Warzelnia	woda mineralna, swoista 1,71% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa	19,20 m ³ /dobę	
		Helena	woda mineralna, swoista 1,87% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa	2,40 m ³ /dobę	
Swoszowice	"Swoszowice"	Źródło Główne	woda mineralna, swoista 0,24% siarczanowo-wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, siarczkowa	6,0 m ³ /h	
		Źródło Napoleon	woda mineralna, swoista 0,23% siarczanowo-wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, siarczkowa	0,16 m ³ /h	
Szczawnica	"Szczawnica I"	PD-4	woda mineralna, swoista 0,15% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapniowa, kwasowęglowa	2,46 m ³ /h	
		Wanda	brak świadectwa		
		Jan	woda mineralna, swoista 0,41% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa		
		Magdalena	brak świadectwa		
		Szymon	brak świadectwa		
		Józef	woda mineralna, swoista 1,10% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa		
		Józefina	woda mineralna, swoista 0,53% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa		
		Stefan	woda mineralna, swoista 0,40% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapniowa, szczawa		

<i>Uzdrowisko</i>	<i>Nazwa obszaru górniczego</i>	<i>Nazwa ujęcia</i>	<i>charakterystyka kopaliny leczniczej potwierdzona świadectwem</i>	<i>ustalone zasoby eksploatacyjne</i>
		Pitoniakówka F	woda mineralna, swoista 0,31% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa	
		Pitoniakówka B+C+D+G	woda mineralna, swoista 0,23% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa	
<i>Wapienne</i>	<i>"Wapienne"</i>	źródło Marta	woda słabozmineralizowana, swoista 0,05% wodorowęglanowo-wapniowo-sodowo-siarczkowa	0,18 m ³ /h
		źródło Kamila	woda słabozmineralizowana, swoista 0,04% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-siarczkowa	0,74 m ³ /h
		nr W1	brak świadectwa	0,7 m ³ /h
		nr W2	brak świadectwa	1,3 m ³ /h
<i>Wysowa</i>	<i>"Wysowa"</i>	Słone	woda mineralna, swoista 0,18% wodorowęglanowo-sodowo-wapniowa, żelazista, szczawa	10,74 m ³ /h
		Józef I	woda mineralna, swoista 0,23% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa	
		Józef II	woda mineralna, swoista 0,49% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, szczawa	
		Bronisław	woda mineralna, swoista 0,22% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, szczawa	
		Aleksandra	woda mineralna, swoista 2,45% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, jodkowa, szczawa	
		Henryk (W-11)	woda mineralna, swoista 0,51% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa	
		Władysław (W-12)	woda mineralna, swoista 0,37% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapniowa, żelazista, szczawa	
		Anna (W-13)	woda mineralna, swoista 1,10% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa	
		Franciszek (W-14)	woda mineralna, swoista 1,49% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa	
		W-15	woda mineralna, swoista 0,70% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa	
		W-16	woda mineralna, swoista 0,21% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, szczawa	
		W-24	woda mineralna, swoista 0,21% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, szczawa	
<i>Żegiestów Zdrój</i>	<i>"Żegiestów Zdrój"</i>	źródło Anna	woda mineralna, swoista 0,26% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, żelazista, szczawa	0,6 m ³ /h
		Andrzej II	nieeksploatowane, brak świadectwa	0,5 m ³ /h
		Żegiestów II	nieeksploatowane, brak świadectwa	0,8 m ³ /h
		Zofia II	woda mineralna, swoista 0,39% wodorowęglanowo-sodowo-magnezowo-wapniowa, szczawa	3,0 m ³ /h

Źródło: Zestawienie rodzajów i zasobów kopalin wód leczniczych w polskich uzdrowiskach, Ministerstwo Zdrowia

Liczba szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych utrzymuje się na stałym poziomie – w 2012 roku było w Małopolsce 35 sanatoriów (4423 łóżka) i 7 szpitali uzdrowiskowych (1237 łóżek). Liczba łóżek w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych, podobnie jak liczba kuracjuszy stacjonarnych, po okresie spadkowym w latach 2009-2011 wzrosła w 2012 r. do wartości wyższej, niż w roku 2009. Stale zmniejszała się natomiast liczba kuracjuszy stacjonarnych z przedziału wiekowego 0-18 lat. Liczba kuracjuszy lecznictwa ambulatoryjnego podlegała wahanom.

Tabela 85 Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe w latach 2009-2012

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>
<i>liczba szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych [obiekty]</i>	42	40	41	42
<i>średnia liczba łóżek czynnych [łóżko]</i>	5 532	5 227	5 088	5 662
<i>leczeni/kuracjusze stacjonarni [osoba]</i>	76 418	67 227	66 015	81 347
<i>leczeni/kuracjusze stacjonarni dzieci w wieku 0-18 lat [osoba]</i>	8 486	7 354	6 184	5 924
<i>osobodni leczenia [os. x liczba dni]</i>	1 410 694	1 230 928	1 191 125	1 367 308
<i>zakłady przyrodolecznicze i przychodnie uzdrowiskowe [obiekty]</i>	6	6	6	6
<i>kuracjusze lecznictwa ambulatoryjnego [osoba]</i>	11 619	9 553	14 203	8 966

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gminy posiadające status uzdrowisk zwracają uwagę na problemy wynikające ze znaczących ograniczeń zawartych w ustawie uzdrowiskowej, w szczególności: definicji zakładu przemysłowego, budowy parkingów i miejsc postojowych, budowy obiektów handlowych, budowy stacji telefonii komórkowej, zapór piętrzących wodę, wyrębu drzew w strefie uzdrowiskowej „C”.

Barierą dla rozwoju części uzdrowisk jest słaba dostępność komunikacyjna i długi czas dojazdu do stolicy regionu (jak w przypadku Piwnicznej, Muszyny, czy Żegiestowa) W przypadku Swoszowic istotnym problemem jest natężenie hałasu i emisji spalin w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów lecznictwa uzdrowiskowego. Uzdrowisko Kraków Swoszowice mimo stwarzającego problemy położenia w obszarze dużego miasta, wypracowało silną pozycję na rynku krakowskim w leczeniu schorzeń reumatologicznych i pourazowych narządu ruchu.

Małopolskie gminy uzdrowiskowe w ramach MRPO 2007-2013 zrealizowały szereg inwestycji w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową. W ramach prowadzonych działań nastąpiła

poprawa zagospodarowania parków zdrojowych i przestrzeni publicznych, które wiele lat nie były odpowiednio konserwowane i pielęgnowane, podlegając stopniowej degradacji.

Tabela 86 Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowską realizowane w latach 2009-2013 w ramach MRPO

Lp	Tytuł projektu	Gmina
1	Modernizacja pijalni głównej w Krynicy-Zdroju	Krynica - Zdrój
2	Park wodny w Wysowej - Zdroju	Uście Gorlickie
3	Rewitalizacja uzdrowskiego Parku Dolnego w Szczawnicy wraz z elementami małej architektury uzdrowskiej	Szczawnica
4	Rewitalizacja Pl. Dietla oraz promenady spacerowej do pijalni wraz z elementami małej architektury uzdrowskiej i przebudową pijalni wody mineralnej	Szczawnica
5	Budowa centralnego deptaka uzdrowskiego Żegiestowa - Zdroju na odcinku droga poniżej willi Zamek-kościółek zdrojowy oraz rozbudowa przestrzeni publicznej	Muszyna
6	Budowa Parku Zdrojowego „Zapoprządzie” w Uzdrowsku Muszyna	Muszyna
7	Budowa Miejskiego Parku Zdrojowego „Baszta” w Uzdrowsku Muszyna	Muszyna
8	Budowa kąpieliska otwartego na Radwanowie w Piwnicznej -Zdrój.	Piwniczna - Zdrój
9	Wzmocnienie publicznej infrastruktury uzdrowskiej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i uzdrowskiej Gminy Sękowa	Sękowa
10	Wzmocnienie leczniczej infrastruktury uzdrowskiej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i uzdrowskiej Gminy Sękowa	Wapienne

Źródło: Zestawienie na podstawie Raportu umów o dofinansowanie projektów MRPO

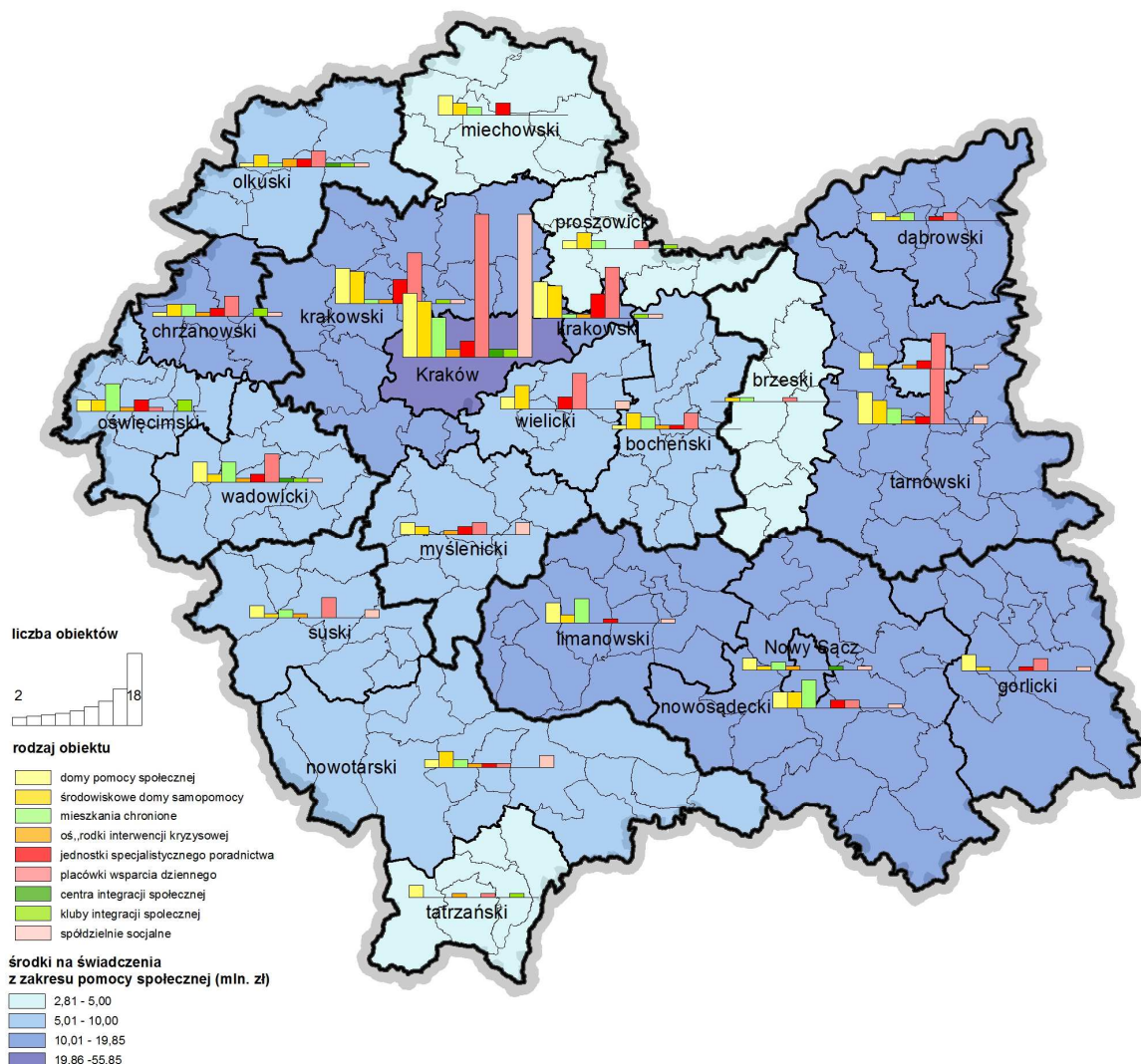
9.3. Opieka społeczna

Liczba stacjonarnych placówek pomocy społecznej stale wzrastała od 125 w roku 2009 do 150 w 2012 r. Przybyło 14 placówek w miastach oraz 11 w terenach wiejskich. Na stałym poziomie (89) pozostaje liczba domów pomocy społecznej, których znacząca część (17) znajduje się w Krakowie. Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej stale rośnie, zarówno w obszarach wiejskich, jak i w miastach – od 2009 r. zwiększyła się o 5,5%. Rośnie również liczba mieszkańców placówek stacjonarnej opieki społecznej - największy przyrost odnotowany został w placówkach dla bezdomnych.

W Małopolsce funkcjonują 33 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku, w tym 24 prowadzone w ramach działalności gospodarczej i 9 w oparciu o działalność statutową (prowadzone przez organizacje kościelne i pozarządowe).

Najmniej rozpowszechnione są rodzinne domy pomocy dla osób starszych i niepełnosprawnych. W 2012 r. prowadzone były 3 takie domy: 2 w Krakowie i 1 w powiecie tarnowskim. Niewielka jest również liczba dziennych domów pomocy przeznaczonych głównie dla osób starszych – 4 jednostki prowadzone są przez samorząd terytorialny w gminach: Chrzanów, Kraków, Oświęcim i Tarnów, natomiast 3 ośrodki prowadzone są przez podmioty niepubliczne na zlecenie gminy miejskiej Kraków.

Ryc. 56 instytucje opieki społecznej i środki finansowe przeznaczone na świadczenia z zakresu pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych w Małopolsce w 2012 r. w ujęciu powiatowym

Źródło: Opracowanie na podstawie Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego, Pomoc społeczna w 2012 roku, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013

Spośród 74 środowiskowych domów samopomocy oferujących wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi, 14 znajduje się w Krakowie. Powiat tatrzański jest jedynym, na obszarze którego nie znajduje się żaden środowiskowy dom samopomocy.

Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił niewielki spadek udziału ludności objętej opieką społeczną – w 2012 r. świadczeniami z pomocy społecznej objętych było 236,5 tys. osób, czyli 7% ludności województwa. Udział ludności objętej świadczeniami jest bardzo zróżnicowany na obszarze województwa: najmniejszy w Krakowie (3,4% mieszkańców) oraz powiecie krakowskim (4,5%), najwyższy natomiast w powiecie nowosądeckim, (14,2%), limanowskim (13,5%), gorlickim (13,1%) i dąbrowskim (12,9%).

Obserwowany jest wzrost udziału osób otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa (59 %), bezrobocia i długotrwałej choroby. Odsetek osób, które otrzymują wsparcie z tytułu niepełnosprawności utrzymuje się od trzech lat na zbliżonym poziomie (ok. 30%).

Na obszarze województwa funkcjonowało 135 zawodowych rodzin zastępczych, które zapewniały opiekę 500 dzieciom, 2221 niezawodowych rodzin zastępczych oraz 34 rodzinne domy dziecka (w których przebywało 229 dzieci).

W Małopolsce znajduje się 60 mieszkań chronionych, przy czym nie posiadają ich powiaty: gorlicki, myślenicki, tatrzański, wielicki i Tarnów.

9.4. Sport

Na obszarze województwa małopolskiego w 2012 r. działało 1486 klubów sportowych – o 6,5% więcej, niż w roku 2008 (utrzymuje się tendencja wzrostowa zanotowana w roku 2009). Największa liczba klubów mieści się w większych miastach: Krakowie (182), Nowym Sączu (46) i Tarnowie (44) oraz w powiecie krakowskim (114). Znacząco wzrosła liczba klubów w powiecie krakowskim (o 23), wielickim (o 13), olkuskim (o 11), myślenickim (o 7), zmniejszyła się natomiast w powiecie nowosądeckim (o 15), brzeskim (o 6) i tatrzańskim (o 6). Łączna liczba stowarzyszeń kultury fizycznej działających na obszarze województwa wynosi 2800, co daje 5. miejsce w kraju.

W Małopolsce znajdują się obiekty sportowe, na których odbywają się imprezy najwyższej rangi: Wielka Krokiew i tor łyżwiarstwa szybkiego w Zakopanem, tor kajakowy Kolna, stadiony piłkarskie Cracovii i Wisły. Na ukończeniu jest realizacja rozpoczętej w 2011 r. nowoczesnej wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej w Krakowie - Czyżynach o pojemności od 11,5 tys. do 20 tys. miejsc (w zależności od typu imprezy). Pojemność hali plasuje ją na 1. miejscu w Polsce. Będą mogły odbywać się w niej zawody lekkoatletyczne, piłki ręcznej, siatkówki, koszykówki, hokeja na lodzie, boks, zapasów, judo, futsalu, badmintonu, tenisa ziemnego i stołowego, podnoszenia ciężarów, łyżwiarstwa figurowego, short-tracku, curlingu, szermierki oraz gimnastyki artystycznej.

Na terenie województwa funkcjonuje ok. 5 500 obiektów sportowych podstawowej bazy sportowej, w tym 4 149 najpopularniejszych: 1 164 stadiony/ boiska do piłki nożnej, 2 260 boiska do gier małych (koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej, tenisa), 57 hale (44 x 24 m), 626 małe hale/ sale (36 x 19 – 24 x 12 m), 42 kryte pływalnie (25 x 12,5 m).⁴⁸

Rozwój infrastruktury sportowej jest wspierany systematycznie przez władze województwa małopolskiego. W ramach *Wieloletniego programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego* realizowane są boiska, ośrodki sportowe oraz obiekty kultury fizycznej.

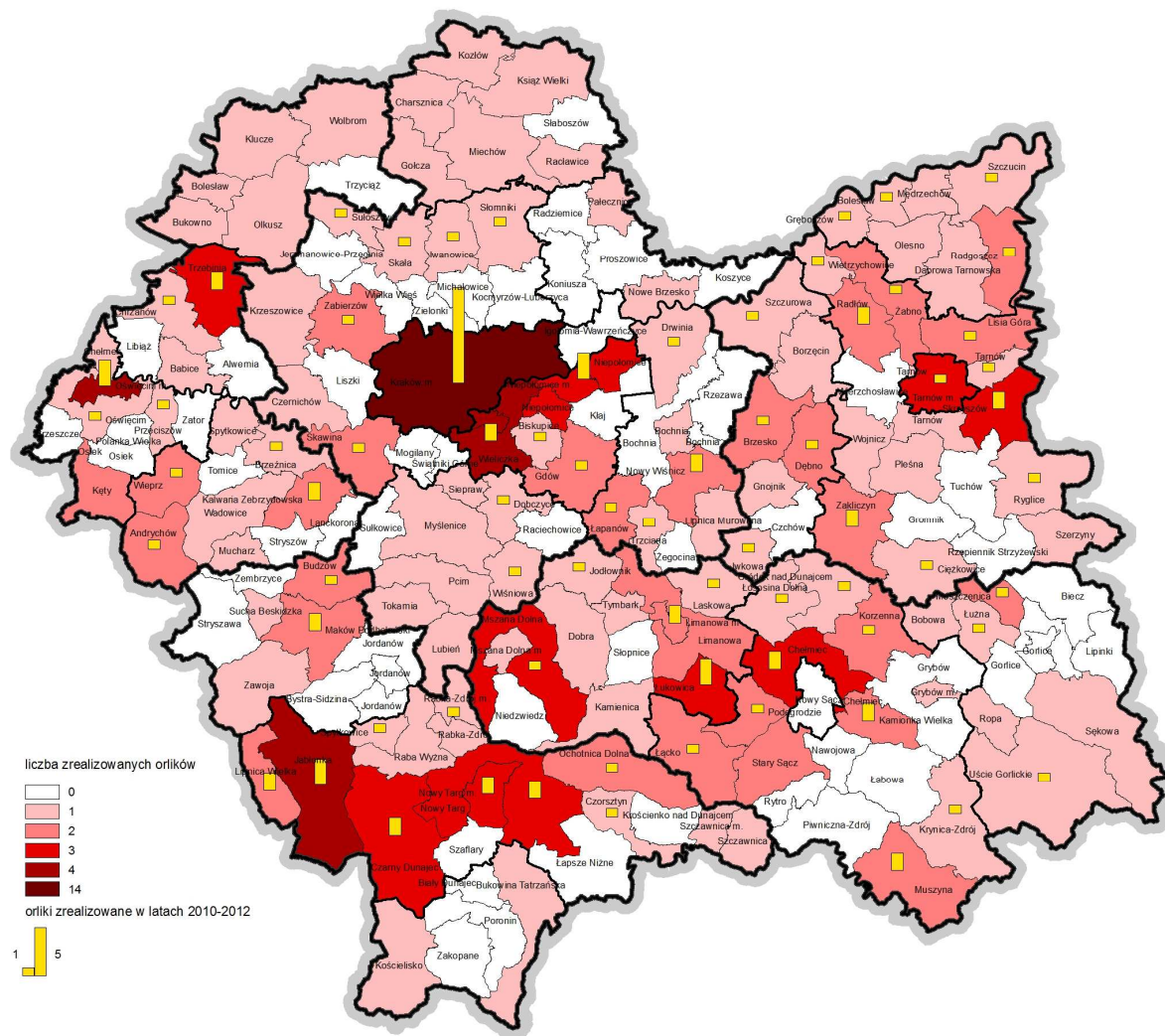
W ramach rządowego programu „Moje boisko-Orlik 2012”, w Małopolsce powstało 195 kompleksów sportowych umożliwiających uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez wszystkie grupy wiekowe na bezpiecznych, nowoczesnych boiskach sportowych. 89 obiektów powstało w latach 2008-2009 (odnotowane w Raporcie z 2010 r.) oraz 106 w latach 2010-2012. Samorząd województwa małopolskiego włączył się w realizację programu poprzez dofinansowanie jednostek samorządu terytorialnego realizujących program.

---

⁴⁸ *Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego*, Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współpraca Departament Sportu Turystyki i Rekreacji UMWM, Załącznik do Uchwały nr 1315/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 r.

Ryc. 57 Realizacja programu „Moje boisko-Orlik 2012” według gmin

Źródło: Opracowanie na podstawie zestawienia „Moje boisko – Orlik 2012” <http://www.malopolskie.pl/Sport/Orlik/>

9.5. Dostępność infrastruktury społecznej

Stan koncentracji i dostępności infrastruktury usług publicznych w obszarze kultury, edukacji, ochrony zdrowia, ochrony środowiska, opieki społecznej oraz sportu i rekreacji, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ponadlokalnym województwa małopolskiego został określony w przeprowadzonym w 2012 r. badaniu regionalnym.⁴⁹

Zarówno w obszarze kultury, edukacji, jak i ochrony zdrowia można zaobserwować dominację największych miast regionu (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz) i gmin wiejskich w osiągnięciu wysokich wskaźników określających poziom dostępności i koncentracji infrastruktury usług publicznych. Dalszy podział województwa na subregiony potwierdza tę zależność. Odmienna sytuacja kształtuje się w obszarze ochrony środowiska, gdzie duże

⁴⁹ Analiza dostępności usług publicznych w województwie małopolskim wraz z identyfikacją i delimitacją obszarów strategicznej interwencji. Raport końcowy. Instytut Nauk Społeczno – Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2012.

miasta osiągnęły najsłabsze wyniki, najlepsze wyniki otrzymano natomiast dla powiatów wielickiego, brzeskiego, miechowskiego, tarnowskiego i nowosądeckiego.

Najwyższy poziom dostępności usług publicznych w obszarze opieki społecznej występuje w powiatach chrzanowskim, dąbrowskim, wielickim, brzeskim, bocheńskim, nowotarskim oraz limanowskim.

Gminy o najwyższych wskaźnikach dostępności usług publicznych w obszarze opieki społecznej to: Rzepiennik Strzyżewski, Korzenna, Sękowa, Niedźwiedź, Bobowa, Piwniczna - Zdrój, Łukowica, gmina Grybów, Słupnice oraz Ciężkowice. Gminy o najwyższych wskaźnikach koncentracji infrastruktury usług publicznych w obszarze opieki społecznej to: miasto Tarnów, Kraków, miasto Gorlice, miasto Nowy Sącz, Mogilany, miasto Oświęcim, Wadowice, miasto Limanowa, Chrzanów, Zakopane oraz miasto Jordanów.

W przypadku obszaru edukacji i kultury najwyższe wskaźniki otrzymano dla Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, natomiast najsłabsze w subregionie sądeckim. Wysokie wyniki w zakresie dostępności usług publicznych w obszarze kultury osiągnęły miasta Kraków, Tarnów, Nowy Sącz oraz powiaty chrzanowski, nowotarski, tatrzański i gorlicki. Najwyższe wskaźniki w zakresie dostępności usług publicznych w obszarze edukacji uzyskano w powiatach: chrzanowskim, Krakowie, wadowickim, Tarnowie, limanowskim oraz gorlickim.

Gminy o najwyższych wskaźnikach dostępności usług publicznych w obszarze edukacji to: Sułozowa, Iwkowa, Rytro, Wielka Wieś, Zakopane, Siepraw, Kozłów, Wierzchosławice, Nowe Brzesko oraz Czchów. Gminy o najwyższych wskaźnikach koncentracji infrastruktury usług publicznych w obszarze edukacji to: miasto Tarnów, Kraków, miasto Limanowa, miasto Nowy Sącz, miasto Oświęcim, miasto Gorlice, Chrzanów, Myślenice, miasto Bochnia, Wieliczka oraz Chelmek.

Syntetyczny wskaźnik dostępności usług publicznych w obszarze ochrony zdrowia osiągnął najwyższą wartość w powiatach miasta Kraków, miechowskim, dąbrowskim, proszowickim, tatrzańskim, miasta Nowy Sącz i miasta Tarnów. Oznacza to, że na tym terenie występuje najwyższy poziom dostępności usług publicznych w obszarze ochrony środowiska w przeliczeniu na liczbę ludności. Najlepiej rozwinięta infrastruktura publiczna w obszarze ochrony zdrowia znajduje się w mieście Kraków, powiecie oświęcimskim, powiecie bocheńskim, powiecie brzeskim, mieście Nowy Sącz i mieście Tarnów.

Gminy o najwyższych wskaźnikach dostępności usług publicznych w obszarze ochrony zdrowia to: Słaboszów, Gołcza, Sucha Beskidzka, Skąpa, Lipnica Murowana, miasto Mszana Dolna, Zembrzyce, Gręboszów oraz Kościelisko. Gminy o najwyższych wskaźnikach koncentracji infrastruktury usług publicznych w obszarze ochrony zdrowia, to: Kraków, miasto Tarnów, miasto Oświęcim, miasto Gorlice, miasto Bochnia, miasto Nowy Sącz, miasto Limanowa, Chrzanów, Sucha Beskidzka oraz miasto Nowy Targ.

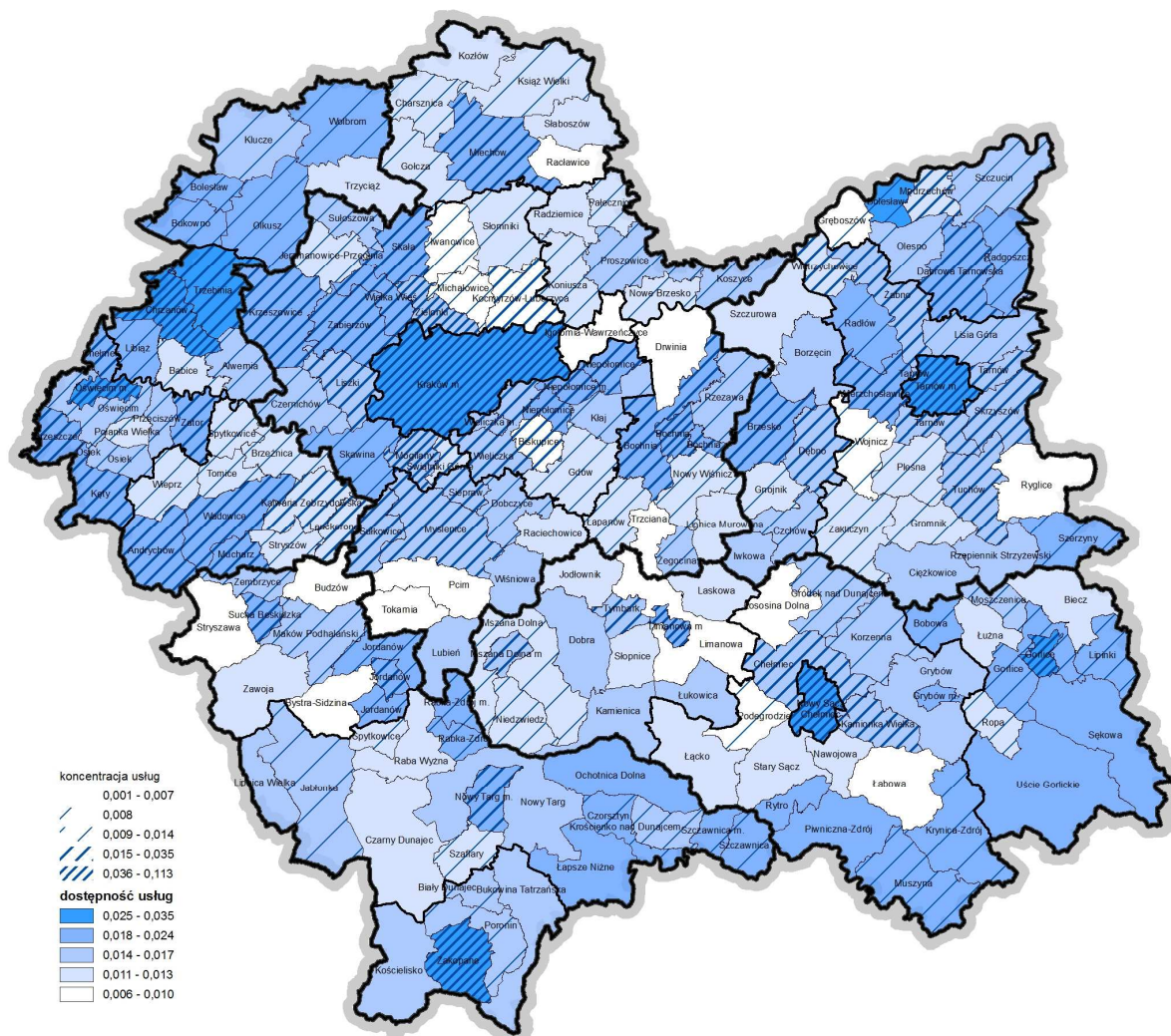
W powiatach znajdujących się w bliskiej odległości od miast dominujących występuje najniższy poziom dostępności usług publicznych i koncentracji infrastruktury publicznej w obszarze kultury.

Dokonując analizy wyników otrzymanych dla wskaźnika określającego poziom dostępności łączącego wszystkie badane obszary (kultura, edukacja, ochrona zdrowia, ochrona środowiska, opieka społeczna), najlepsze wyniki uzyskano w następujących powiatach: chrzanowski, Kraków, wielicki, limanowski, myślenicki, nowosądecki oraz gorlicki.

Najwyższy poziom koncentracji infrastruktury publicznej dla wszystkich obszarów łącznie (kultura, edukacja, ochrona zdrowia, ochrona środowiska, opieka społeczna) miał

miejsce w następujących powiatach: oświęcimskim, wadowickim, chrzanowskim, olkuskim, Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu..

Ryc. 58 Dostępność oraz koncentracja usług publicznych według gmin – wskaźnik syntetyczny

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Bazy Informacji Regionalnych <http://www.bir.malopolska.pl/>

Najważniejsze problemy i wnioski

Małopolska pozostaje wciąż jednym z nielicznych województw, w których zwiększa się liczba studentów uczelni publicznych. Stolica regionu utrzymuje wysoką pozycję ośrodka akademickiego o randze międzynarodowej. Poza Krakowem znaczącymi ośrodkami, w których znajdują się uczelnie wyższe to Nowy Sącz, Tarnów, Nowy Targ i Oświęcim. Potencjał naukowo-badawczy stolicy regionu wpływa na rozwój w wielu różnych dziedzinach. Do poprawy standardów i wzmocnienia pozycji małopolskich uczelni przyczyniły się inwestycje zrealizowane przy udziale funduszy europejskich.

Nastąpił niekorzystny trend zmniejszenia się liczby łóżek w szpitalach publicznych. Liczba mieszkańców, na których przypada jedno łóżko szpitalne jest wyższa, niż średnio w kraju. Nastąpił natomiast rozwój lecznictwa szpitalnego placówkach niepublicznych. Wzrost liczby niepublicznych placówek i konkurencja na rynku medycznym korzystnie wpływa na podnoszenie jakości usług. Inwestycje zrealizowane przy udziale funduszy europejskich

przyczyniły się do coraz lepszego wyposażenia jednostek ochrony zdrowia w sprzęt diagnostyczny leczniczy, a w konsekwencji do poprawy standardów opieki zdrowotnej.

Gminy posiadające status uzdrowisk zwracają uwagę na problemy wynikające ze znaczących ograniczeń zawartych w ustawie uzdrowiskowej, dotyczących możliwości realizacji inwestycji w granicach poszczególnych stref. Bariera dla rozwoju części uzdrowisk jest słaba dostępność komunikacyjna i długi czas dojazdu do stolicy regionu.

Największa liczba i zróżnicowanie ośrodków pomocy społecznej notowana jest w Krakowie oraz północno-zachodniej części województwa. Na obszarach, w których następuje kumulacja problemów społecznych, infrastruktura pomocy społecznej nie jest mocno rozbudowana.

Utrzymuje się tendencja wzrostowa liczby klubów sportowych zanotowana w roku 2009. Rozwój infrastruktury sportowej jest wspierany systematycznie przez władze województwa małopolskiego. Nastąpiła aktywizacja budowy zespołów sportowych w terenach wiejskich, wpływając na zwiększenie dostępności do infrastruktury sportowej w terenach słabo dotychczas wyposażonych.

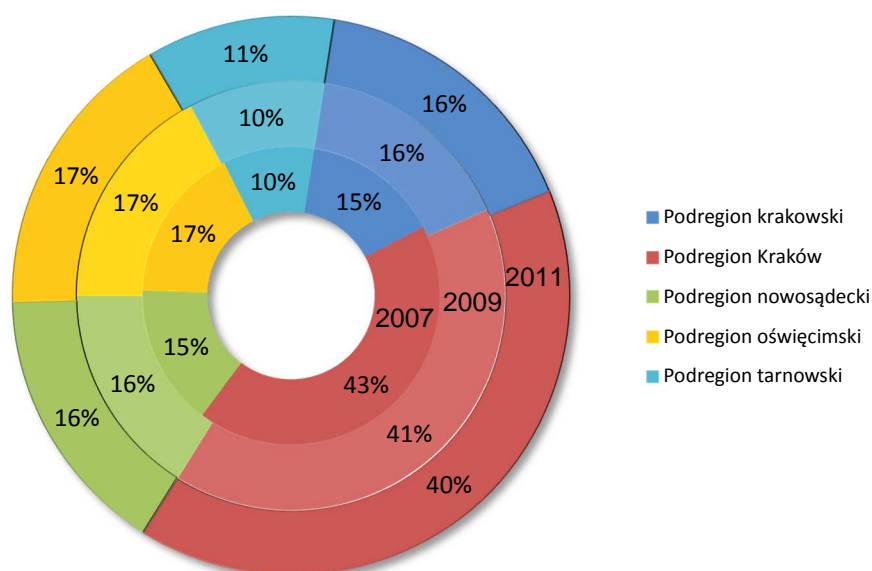
Inwestycje prowadzone w ostatnich latach w Krakowie, w szczególności realizacja nowoczesnej wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej w Krakowie – Czyżynach, zapełniają lukę w infrastrukturze umożliwiającej organizację dużych imprez sportowych w Małopolsce.

10. Gospodarka

10.1. PKB

Pozycja wskaźników gospodarczych województwa małopolskiego na tle kraju nie uległa znaczącej zmianie od roku 2007. W 2011 r. PKB w Małopolsce wyniósł 11,394 mld. zł, tj. 7,5 % PKB Polski (nadal 5. miejsce w kraju). W granicach województwa utrzymuje się duże zróżnicowanie przestrzenne wysokości PKB w podregionach. Udział PKB przypadający na miasto Kraków zmniejszył się nieznacznie, ale nadal jest dużo wyższy, niż w pozostałych podregionach - wynosi 40 %. W dalszym ciągu najmniejsza część PKB województwa wypracowywana jest w podregionie tarnowskim.

Wykres 32 Udział podregionów w PKB Małopolski w latach 2007, 2009, 2011

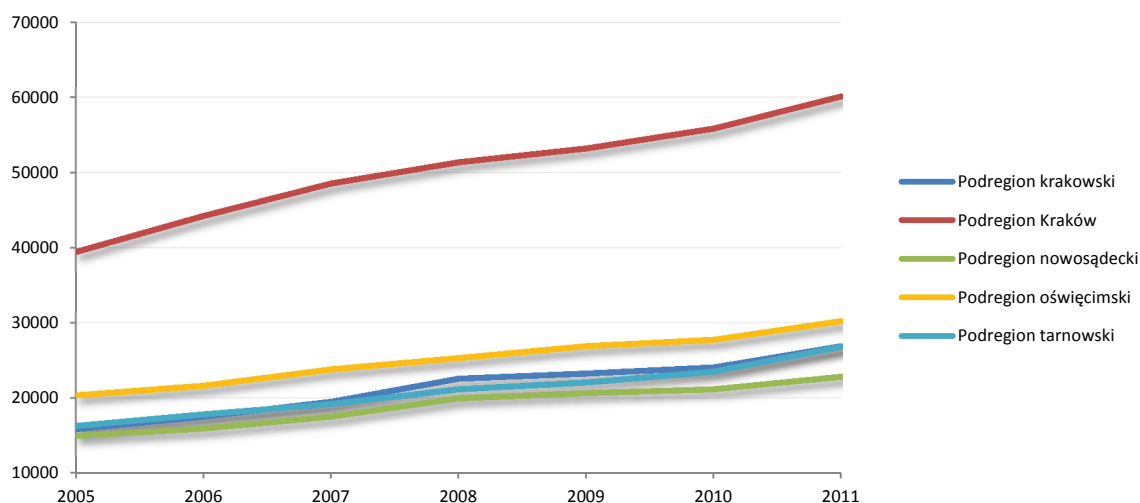

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wartość PKB na mieszkańca wyniosła w 2011 r. w Małopolsce 34 107 zł, co oznacza podniesienie na 7. pozycję w kraju (z 10. w roku 2007). Najniższy poziom PKB per capita notowany był w 2011 r. (podobnie jak w roku 2007) w podregionie nowosądeckim. Wartość PKB w tym podregionie wynosi 22 837 zł, co stanowi 57,6 % średniej wartości dla kraju. W lepszej sytuacji są podregiony tarnowski (26 824 zł), krakowski (26 895 zł) oraz oświęcimski (30 205 zł). Utrzymuje się znacząca przewaga Krakowa nad pozostałą częścią województwa (60 121 zł stanowiące 151,6% średniej w kraju).

Dynamika wzrostu PKB per capita w roku 2011 w odniesieniu do roku 2010 wnosila 105,1, dając Małopolsce równorzędne drugie miejsce wraz z Podkarpaciem, za Dolnym Śląskiem.

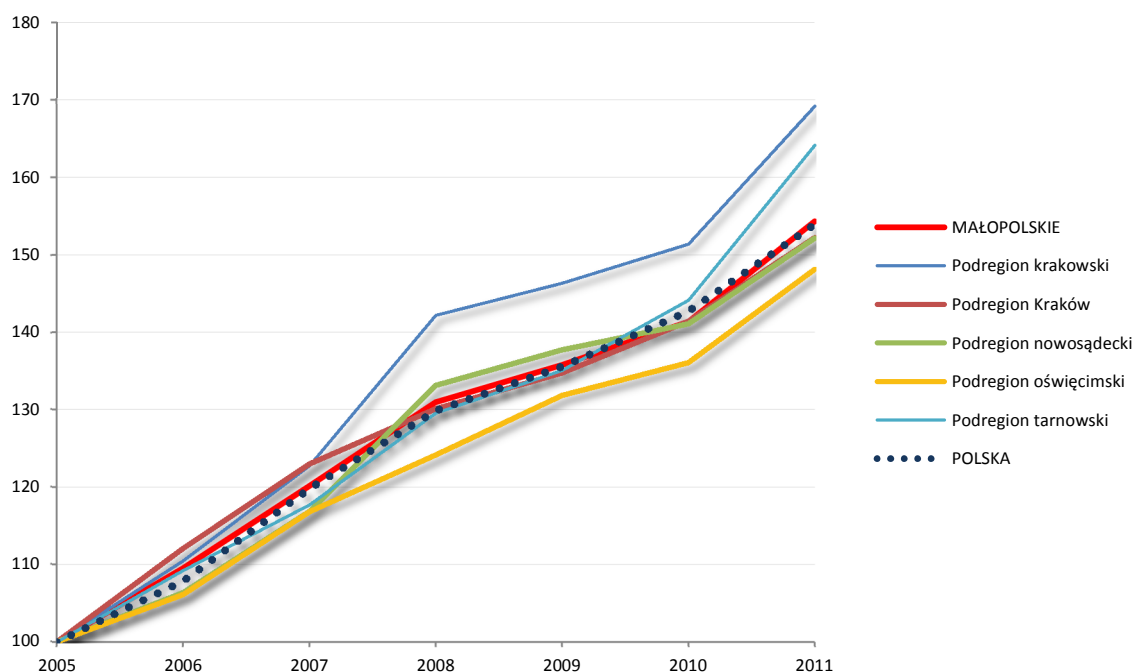
Wykres 33 PKB na 1 mieszkańca w podregionach Małopolski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, utrzymywał się spowolniony wzrost gospodarczy. W roku 2011 dynamika wzrostu PKB w cenach stałych w odniesieniu do roku 2010 wynosiła 105,4, dając wysoką, drugą pozycję Małopolski (po województwie dolnośląskim). Podobnie, jak we wcześniejszym okresie, najszybszy wzrost następował w podregionie krakowskim, najwolniejszy natomiast w podregionie oświęcimskim. Ostatnie lata przyniosły zwiększenie dynamiki wzrostu PKB w podregionie tarnowskim.

Wykres 34 Tempo wzrostu PKB w latach 2005-2011 w podregionach Małopolski

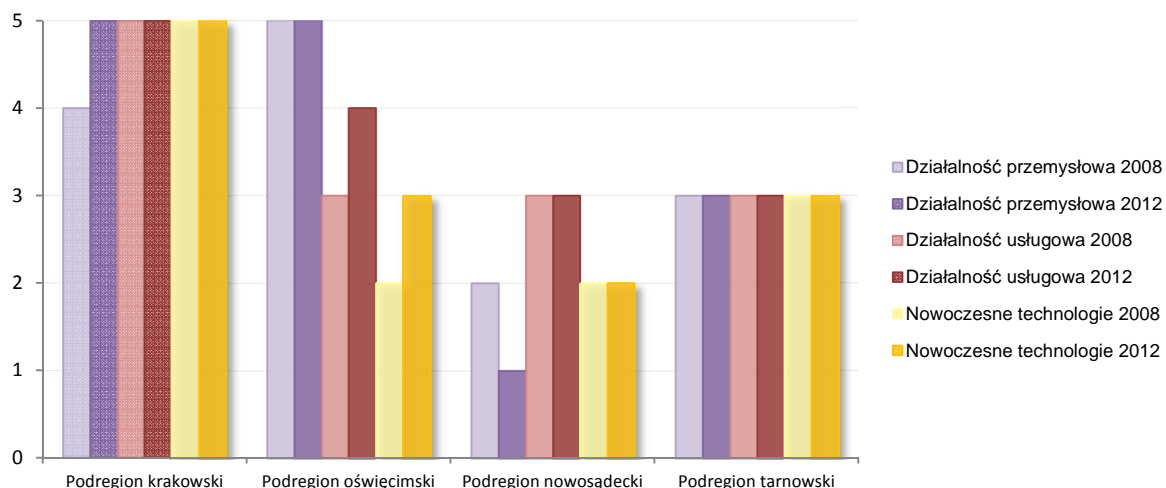
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

10.2. Atrakcyjność inwestycyjna Małopolski

Atrakcyjność inwestycyjna regionów Polski oceniana jest od wielu lat przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR). Atrakcyjność inwestycyjna definiowana jest jako zdolność do przyciągania inwestycji. Wskazywane przez IBnGR czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną to: dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, rynek zbytu, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, bezpieczeństwo powszechne oraz aktywność województw wobec inwestorów.

Ocena atrakcyjności inwestycyjnej prowadzona jest w odniesieniu do trzech grup aktywności gospodarczej: działalności przemysłowej, usługowej, nowoczesnych technologii oraz w ujęciu syntetycznym. Według wskaźnika syntetycznego Małopolska w 2012 roku plasuje się na czwartej pozycji, po województwach: śląskim, dolnośląskim i mazowieckim – co oznacza wzrost o jedno miejsce w stosunku do 2008 r.⁵⁰

Wykres 35 Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski w roku 2008 i 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportu IBnGR

Na potrzeby analiz prowadzonych przez IBnGR, w województwie małopolskim wydzielone zostały cztery podregiony: krakowski, oświęcimski, nowosądecki oraz tarnowski. Przeprowadzona ocena wykazała, iż największą atrakcyjnością inwestycyjną we wszystkich dziedzinach odznacza się podregion krakowski, którego przewaga opiera się m.in. na zasobach wysoko wykwalifikowanych pracowników i kadry naukowo – badawczej, chłonnym rynku zbytu i dobrze rozwiniętej infrastrukturze. W porównaniu do 2008 roku podregion krakowski zwiększył swoją atrakcyjność pod względem działalności przemysłowej i aktualnie we wszystkich ocenianych dziedzinach odznacza się największą atrakcyjnością inwestycyjną. Swoją atrakcyjność inwestycyjną zwiększył również podregion oświęcimski - w porównaniu z 2008 r. zwiększyła się tutaj atrakcyjność dla działalności

⁵⁰ Na podstawie raportu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013*, Gdańsk 2013

usługowej i nowoczesnych technologii. Ocena podregionu tarnowskiego pozostaje bez zmian, natomiast w podregionie nowosądeckim nastąpił spadek atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej z niskiego na bardzo niski, jednocześnie podregion ten ma najniższą wartość wskaźnika atrakcyjności inwestycyjnej w całym województwie.

10.3. Klimat inwestycyjny

Dla województwa małopolskiego dwukrotnie (w roku 2006 i 2012) przeprowadzone zostały badania klimatu inwestycyjnego na poziomie gmin.⁵¹ W ramach badań przedstawione i ocenione zostały elementy składowe klimatu inwestycyjnego (tzw. mikroklimaty) oraz działania jednostek samorządu terytorialnego ukierunkowane na podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Małopolski oraz poprawę obsługi inwestorów. Analizowane mikroklimaty cząstkowe obejmują: kapitał ludzki, dostępność transportową, wyposażenie infrastrukturalne, potencjał rynkowy, przedsiębiorczość, obecność firm zagranicznych, poziom rozwoju otoczenia biznesu, atrakcyjność rezydencjonalną i oferty inwestycyjne, aktywność proinwestycyjną gmin.

Wyniki prowadzonych analiz wskazują na bardzo wysoką atrakcyjność Krakowa oraz jego strefy podmiejskiej. Najwyższe wartości syntetycznego wskaźnika klimatu inwestycyjnego odnotowano dla Krakowa i gmin położonych w jego bezpośrednim sąsiedztwie, zwłaszcza tych o korzystnym usytuowaniu względem lotniska i autostrady (Zielonki, Zabierzów i Skawina). Dobry klimat inwestycyjny odnotowany został w zachodniej części województwa (powiat chrzanowski oraz Oświęcim) jako wynik oceny lokalnych zasobów oraz dostępności do Krakowa i konurbacji katowickiej. Dobry klimat inwestycyjny cechuje również miasto Tarnów, słabszymi wartościami wskaźnika syntetycznego odznaczają się natomiast miasta: Nowy Sącz i Nowy Targ. Miasta te wyróżniają się zdecydowanie wyższą wartością wskaźnika syntetycznego klimatu inwestycyjnego od otaczających je terenów.

Najlepszy klimat inwestycyjny odnotowany został w powiatach: gorlickim, nowosądeckim, limanowskim, suskim, tatrzańskim, tarnowskim, dąbrowskim oraz miechowskim. Niskie wartości wskaźnika syntetycznego klimatu inwestycyjnego charakteryzują peryferyjnie położone gminy wiejskie, a także miejsko-wiejskie wokół małych miast. Wynika to przede wszystkim z ich słabej dostępności komunikacyjnej, niskiego poziomu rozwoju usług dla biznesu, niskiej przedsiębiorczości oraz słabego wyposażenia infrastrukturalnego.

Porównanie wyników poprzedniego badania klimatu inwestycyjnego, przeprowadzonego w 2006 r. z sytuacją w roku 2012, wskazuje na zmiany, które wynikają częściowo z faktycznych zmian, a częściowo ze zmian w metodzie określania klimatu inwestycyjnego. Większość wskaźników uległa znaczącej poprawie (np. wykształcenie, poziom wyposażenia mieszkań, dostępność transportowa) i można zaryzykować twierdzenie, że w żadnej gminie nie nastąpiło ogólne pogorszenie klimatu inwestycyjnego; natomiast różne tempo zmian oznacza, że względnie w odniesieniu do wzorca (wskaźnik

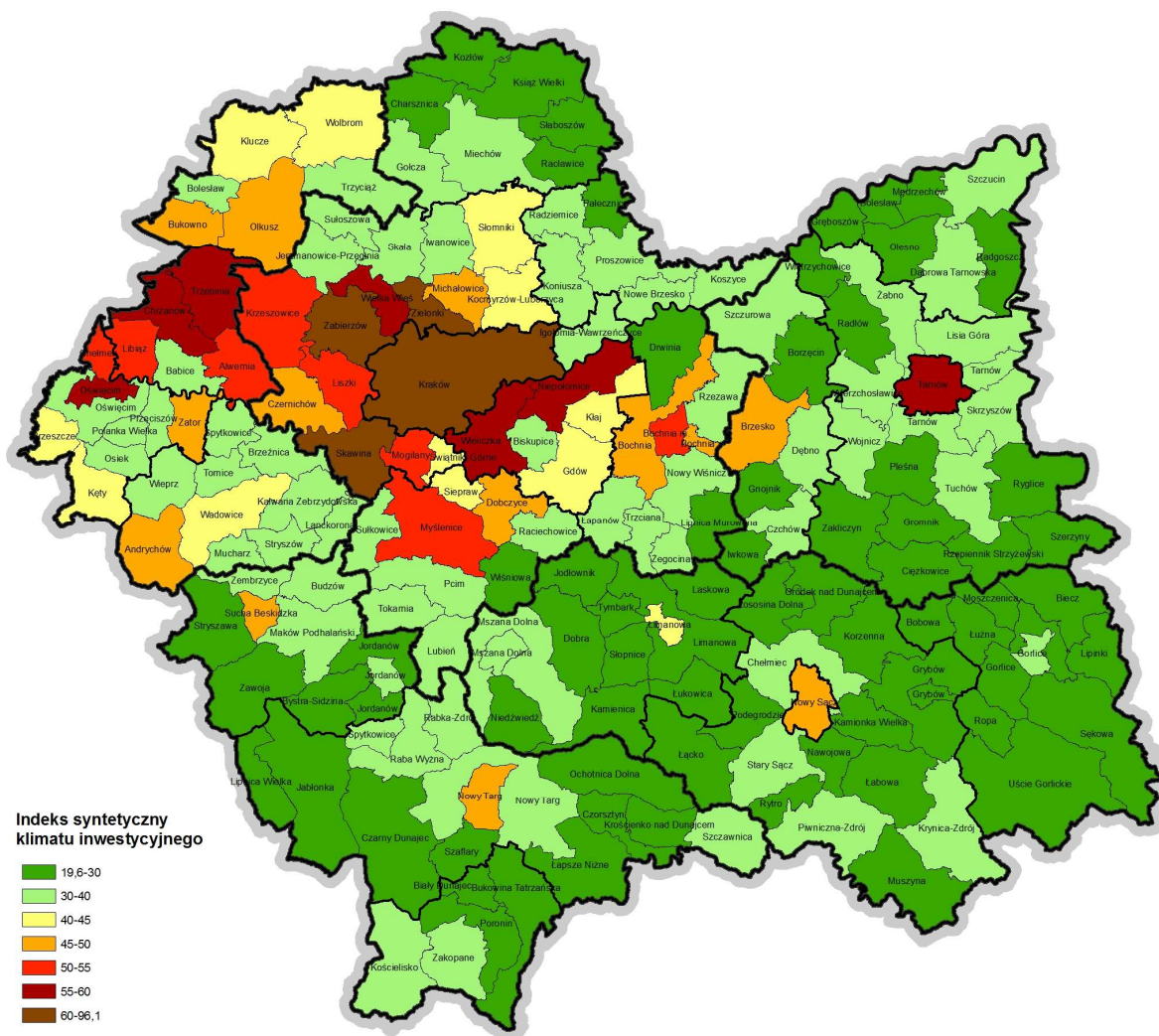
---

⁵¹ *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Departament Polityki Regionalnej UMWM, Kraków 2013

syntetyczny) czy w odniesieniu do wszystkich gmin (lokaty) mogło nastąpić pogorszenie, które należy interpretować nie jako obniżenie klimatu, a jedynie obniżenie konkurencyjności tych gmin.

Ryc. 59 Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim – wskaźnik syntetyczny 2012

Źródło: Opracowanie na podstawie: *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki

10.4. Innowacyjna gospodarka i klastry

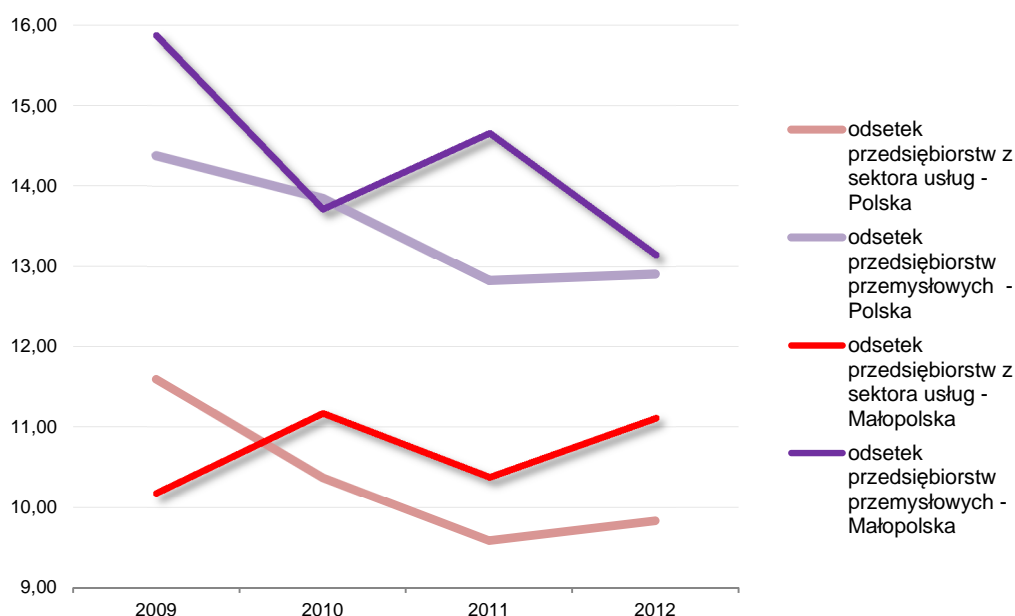
Zdolność tworzenia wiedzy, a przede wszystkim jej przekształcania w nowe produkty, usługi i technologie decyduje o sukcesie rynkowym przedsiębiorstw i całej gospodarki. W tych warunkach kreatywność, innowacje i przedsiębiorczość odgrywają istotną rolę w rozwoju przedsiębiorstw. Następuje dynamiczne przesuwanie struktur rozwiniętych gospodarek w kierunku przemysłów i usług bazujących na wiedzy. Przez lata innowacje były pojęciem kojarzonym ze sferą zmian technicznych; obecnie następuje ciągłe

poszerzanie zakresu innowacji i innowacyjności na obszary usług, organizacji, marketingu, a nawet polityki i zjawisk społecznych.⁵²

Główny Urząd Statystyczny dla badania działalności innowacyjnej posługuje się następującą definicją: działalność innowacyjna to całokształt działań naukowych, technicznych, organizacyjnych, finansowych i komercyjnych, które rzeczywiście prowadzą lub mają w zamierzeniu prowadzić do wdrażania innowacji. Niektóre z tych działań same z siebie mają charakter innowacyjny, natomiast inne nie są nowością, lecz są konieczne do wdrażania innowacji. Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczo-rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji.

Odsetek przedsiębiorstw, które ponoszą nakłady na działalność innowacyjną, jest niewielki – w 2012 r. nie przekraczał 14% w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych i 12% w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług. Odsetek przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność inwestycyjną jest w Małopolsce wyższy, niż średni w kraju.

Wykres 36 Odsetek przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność inwestycyjną

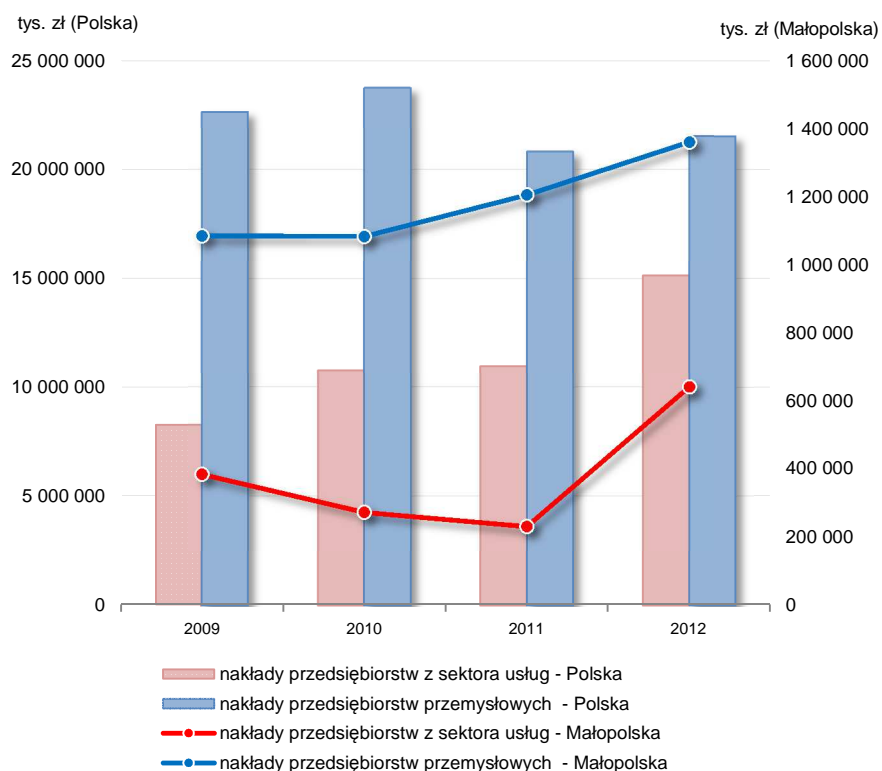

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nakłady na działalność inwestycyjną w przypadku przedsiębiorstw przemysłowych ulegały w skali kraju wahaniom w okresie od 2009 r., natomiast w Małopolsce zaczęły od 2010 r. wzrastać. W przypadku przedsiębiorstw z sektora usług, w skali kraju następował wzrost nakładów na działalność innowacyjną, a w województwie małopolskim dopiero w roku 2011 nastąpił przełom trendu zmniejszania nakładów.

⁵² Słownik Innowacji, Słownik pojęć Portalu Innowacji, <http://www.slownik.pi.gov.pl/parp>

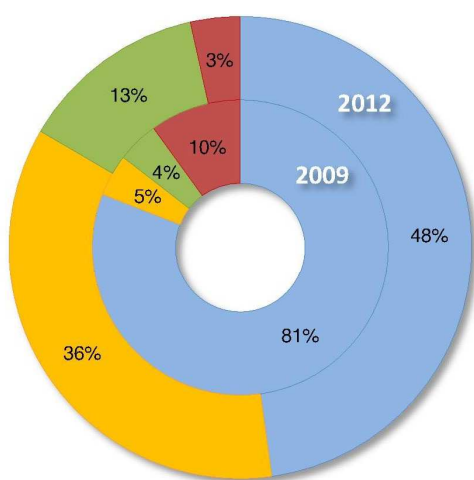
Wykres 37 Nakłady na działalność innowacyjną

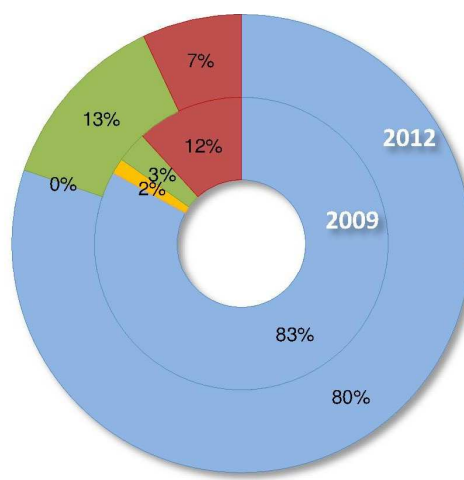
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmianie uległa struktura źródeł finansowania działalności innowacyjnej pomiędzy rokiem 2009 i 2012 – zwiększył się udział środków pozyskiwanych z zagranicy (przede wszystkim z funduszy unijnych), zmniejszył się natomiast udział środków własnych i kredytów bankowych. W przypadku przedsiębiorstw z sektora usług wzrósł znacznie udział środków budżetowych.

Wykres 38 Struktura źródeł finansowania nakładów na działalność innowacyjną w 2009 i 2012 r przedsiębiorstwa z sektora usług

przedsiębiorstwa przemysłowe

■ środki własne ■ środki budżetowe ■ środki pozyskane z zagranicy ■ kredyty bankowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Polska w porównaniu z pozostałymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej według danych za 2012 r.⁵³ znajdowała się w gronie innowatorów o najniższych - skromnych wynikach, ale już w najnowszym raporcie Komisji Europejskiej, zawierającym dane za 2013 r.,⁵⁴ nieznacznie poprawiła wyniki i znalazła się w grupie umiarkowanych innowatorów. Jest to efekt poprawy sytuacji m.in. w województwie małopolskim. W ocenie przeprowadzonej na poziomie regionalnym za rok 2013,⁵⁵ Małopolska znalazła się wraz z województwami: podkarpackim, śląskim, dolnośląskim i mazowieckim w grupie umiarkowanych innowatorów, natomiast pozostałe województwa w grupie najwyższej, podczas gdy według danych za 2012 r. jedynym polskim regionem klasyfikowanym poza grupą najniższą było Mazowsze. W ocenie wzrostu innowacyjności, Małopolska sklasyfikowana została w grupie regionów o najwyższym wzroście. Jest to związane m.in. z wysoką absorpcją funduszy unijnych

Najbardziej innowacyjne kraje UE wykazują pewne wspólne mocne strony w zakresie krajowych systemów badań i innowacji, wśród których kluczową rolę odgrywają innowacyjna przedsiębiorczość i szkolnictwo wyższe. Sektory gospodarki wszystkich liderów innowacji osiągają bardzo wysokie wskaźniki nakładów na badania naukowe i rozwój oraz przodują w składaniu wniosków patentowych. W krajach tych istnieje również dobrze rozwinięty sektor szkolnictwa wyższego oraz ścisłe powiązania między przemysłem i nauką. Słabością Polski jest nie tyle brak środków na badania i rozwój, co brak powiązań między sektorem biznesu a nauki, niski poziom kapitału społecznego, a także brak kompetencji w zakresie transferu technologii i komercjalizacji wiedzy.

Inwestycje w innowacje mają zasadnicze znaczenie dla wzrostu konkurencyjności w skali ponadkrajowej. Potencjał dla rozwoju innowacyjności niosą klastry.

Klaster jest specyficzną formą organizacji produkcji, polegająca na koncentracji w bliskiej przestrzeni elastycznych przedsiębiorstw prowadzących komplementarną działalność gospodarczą. Podstawą powstania klastra są kooperacyjne powiązania występujące pomiędzy podmiotami, generujące procesy powstawania specyficznej wiedzy oraz zwiększające zdolności adaptacyjne. Klaster może być rozumiany jako przestrzenna koncentracja przedsiębiorstw, instytucji i organizacji wzajemnie powiązanych rozbudowaną siecią relacji o formalnym, jak i nieformalnym charakterze, opartych o wspólną trajektorię rozwoju (np. technologiczną, wspólne rynki docelowe, strategię marketingową itd.), jednocześnie konkurujących i kooperujących w pewnych aspektach działania.

W Polsce realizowanych jest wiele inicjatyw oraz przedsięwzięć odwołujących się do koncepcji klastra. Geneza, cele działania i struktura podmiotowa tych przedsięwzięć wykazują jednak duże zróżnicowanie. Z uwagi na rolę klastrów jako katalizatora procesów innowacyjnych w regionach, powstają one przede wszystkim w zaawansowanych technologicznie sektorach, czego przykładem w Małopolsce może być Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych w Nowym Sączu. Klastry powstają nie tylko w zaawansowanych technologicznie sektorach, ale również w sektorach tradycyjnych, dzięki czemu otwierają się nowe możliwości włączania w procesy produkcyjne

---

⁵³ *Innovation Union Scoreboard 2013*, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf

⁵⁴ *Innovation Union Scoreboard 2014*, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf

⁵⁵ *Regional Innovation Scoreboard 2014*, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/regional-innovation/index_en.htm

innowacyjnych rozwiązań, co przynosi znaczącą wartość dodaną oraz podnosi produktywność i wydajność pracy. Najwięcej klastrów powstało w okresie 2006 - 2009.

Raport Polskiej Agencji Przedsiębiorczości dotyczący ośrodków innowacji i przedsiębiorczości z 2010 r.⁵⁶ wykazywał w Małopolsce 7 faktycznie działających klastrów, w tym 4 z siedzibą w Krakowie, co plasowało województwo małopolskie na pierwszym miejscu wśród porównywanych polskich regionów. Do roku 2013 liczba klastrów w województwie małopolskim wzrosła do 15.

Klasy funkcjonujące na obszarze województwa małopolskiego w 2013 r.⁵⁷

1. Europejskie Centrum Gier
2. Klaster Life Science Kraków (Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.)
3. Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych
4. Klaster Kultury i Czasu Wolnego INRET (Fundacja Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET)
5. Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii
6. Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych
7. Klaster Poligraficzny ITTP
8. Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód (Stowarzyszenie Medycyna Polska)
9. Krakowska Strefa Dizajnu
10. Międzyregionalny Klaster Innowacyjnych Technologii MINATECH,
11. Tarnowski Klaster Przemysłowy,
12. Klaster Innowacyjne Odlewnictwo
13. Klaster Informatyczny TRIDENT
14. Klaster Zrównoważona Infrastruktura
15. Klaster Innowacyjnych Technologii Recyclingowych EKO TECH.

10.5. Przemysły kreatywne

Sektor obejmujący domeny takie jak: dziedzictwo narodowe, biblioteki, archiwa, książki i prasa, sztuki wizualne, sztuki performatywne, multimedia i sztuki audiowizualne, architektura, reklama, rękodzieło artystyczne określane mianem przemysłów kreatywnych zyskuje na znaczeniu. Tendencja wzrostu roli przemysłów kreatywnych w generowaniu PKB oraz zatrudnieniu jest charakterystyczna zarówno dla europejskiej, jak i dla polskiej gospodarki. Podobnie w województwie małopolskim, udział sektora kreatywnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej wzrastał pomiędzy rokiem 2009 od wartości 5,9% do 6,6 % w roku 2011. Wśród podmiotów nowo zarejestrowanych, udział sektora kreatywnego był w 2011 r. nieco wyższy i wyniósł 8,8%.⁵⁸

⁵⁶ *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2010*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Łódź, Warszawa 2010.

⁵⁷ <http://www.malopolska.pl/Przedsiębiorca/iMalopolska/Strony/KrakowskaStrefaDizajnu.aspx>

⁵⁸ *Potencjał małopolskich przemysłów kreatywnych*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Departament Polityki Regionalnej UMWM, Kraków 2012.

Przemysły kreatywne i przemysły kultury to przemysły nastawione na kreację i dostarczanie produktów i usług rynkowych, które wynikają z kulturowego i twórczego wkładu, decydującego o ich wartości. Największy udział w sektorze kreatywnym w województwie małopolskim miały branże: reklamowa (21,5%), wydawnicza (20,8%) i programistyczna (17,1%). Wśród podmiotów działających w branży przemysłów kreatywnych dominowały podmioty zatrudniające do 10 osób – stanowiły one w 2011 r. 96,9%.

Przeważająca część sektora kreatywnego była w 2011 r. skoncentrowana w Krakowie i powiecie krakowskim, gdzie łącznie siedzibę miało 61,2% podmiotów przemysłów kreatywnych z Małopolski.

Liczba osób pracujących i zatrudnionych w podmiotach przemysłów kreatywnych na obszarze województwa wyniosła w 2011 r. 88,5 tys. osób. Dla porównania liczba osób zatrudnionych w instytucjach klasycznego sektora kultury (teatry, muzea, galerie, biblioteki, domy kultury) wyniosła 6,5 tys. osób.

Samorząd województwa inicjuje działania, w tym konferencje, poświęcone przemysłom kreatywnym.

10.6. Strefy aktywności gospodarczej

Strefy aktywności gospodarczej stanowią wydzielone i przygotowane do inwestycji obszary, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne. Strefy posiadają kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu inwestycji komercyjnych, w istotny sposób zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwijają przedsiębiorczość i kreują nowe miejsca pracy.

Strefy aktywności gospodarczej są tworzone i funkcjonują na mocy ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych (tj. Dz. U. z 2007 r. Nr 42 poz. 274 z późn. zm.), Rozporządzeń Rady Ministrów o utworzeniu poszczególnych stref, a także regulaminów stref i planów ich zagospodarowania.

Krakowska specjalna strefa ekonomiczna utworzona została Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie krakowskiej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2008 r. Nr 232 poz. 1552), które następnie było kilkakrotnie zmieniane dla wprowadzenia do strefy nowych obszarów. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2013 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 100), krakowska specjalna strefa ekonomiczna obejmuje grunty o powierzchni 628,5004 ha, położone na terenie miast: Bochnia, Bukowno, Kraków, Krosno, Limanowa, Nowy Sącz, Oświęcim i Tarnów oraz gmin: Andrychów, Bochnia, Boguchwała, Chełmek, Chrzanów, Czorsztyn, Dąbrowa Tarnowska, Dobczyce, Gdów, Niepołomice, Skawina, Słomniki, Trzebinia, Wolbrom, Zabierzów i Zator. Krakowska specjalna strefa ekonomiczna na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2013 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie krakowskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 971) ma działać do dnia 31 grudnia 2026 r.

Na obszarze województwa małopolskiego położone są również strefy aktywności należące do Mieleckiej strefy ekonomicznej (gmina Gorlice) oraz Katowickiej strefy ekonomicznej (gmina Myślenice).

Strefy aktywności gospodarczej na obszarze województwa małopolskiego według stanu na 2013 r. to:

1. Zielony Park Przemysłowy "Kryształowy" w Tarnowie;
2. Zielony Park Przemysłowy w Wojniczu;
3. Strefa Aktywności Gospodarczej w Limanowej;
4. Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy;
5. Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej "Nowe Dwory" w Oświęcimiu;
6. Myślenicka Strefa Inwestycyjna w Jaworniku;
7. Bocheńska Strefa Aktywności Gospodarczej;
8. Strefa Przemysłowa "Zielonych Dobczyc";
9. Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej w Chełmku;
10. Niepołomicka Strefa Inwestycyjna;
11. Wielicka Strefa Aktywności Gospodarczej;
12. Strefa Aktywności Gospodarczej Bukowno;
13. Specjalna Strefa Ekonomiczna w Dąbrowie Tarnowskiej;
14. Koszycka Strefa Aktywności Gospodarczej;
15. Strefa Aktywności Gospodarczej w Suchoj Beskidzkiej;
16. Strefa Aktywności Gospodarczej Małopolski Zachodniej w Zatorze;
17. Strefa Aktywności Gospodarczej Książ Wielki;
18. Strefa Aktywności Gospodarczej w Wolbromiu;
19. Strefa Aktywności Gospodarczej w Trzcianie;
20. Nowobrzezki Obszar Gospodarczy;
21. Strefa Aktywności Gospodarczej w Andrychowie;
22. Strefa Aktywności Gospodarczej w Uniszowej;
23. Gorlicka Strefa Aktywności Gospodarczej;
24. Strefa Aktywności Gospodarczej w Szczurowej;
25. Strefa Aktywności Gospodarczej w Trzebini,
26. Strefa Aktywności Gospodarczej w Myślenicach,
27. Strefa Aktywności Gospodarczej w Nowym Targu,
28. Tuchowska Strefa Aktywności Gospodarczej,
29. Zakliczyńska Strefa Aktywności Gospodarczej,
30. Strefa Aktywności Gospodarczej w Skawinie,
31. Bocheńska Strefa Aktywności Gospodarczej.

Ponadto w trakcie tworzenia są:

1. Strefa Aktywności Gospodarczej w Skale,
2. Olkuska Strefa Aktywności Gospodarczej.

Liczba stref aktywności gospodarczej zwiększyła się ponad dwukrotnie w odniesieniu do stanu zarejestrowanego w Raporcie o stanie zagospodarowania przestrzennego małopolski z 2010 r. Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej to działania, które przypisane zostały w Strategii rozwoju województwa małopolskiego 2011-

2020 wszystkim podregionom województwa. Rozwój stref aktywności gospodarczej wspierany był dotychczas w ramach MRPO 2007-2013.

Strefy aktywności gospodarczej odgrywają istotną rolę w rozwoju inwestycji komercyjnych, zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, wpływają na rozwój przedsiębiorczości oraz powstawanie nowych miejsc pracy.

10.7. Podmioty gospodarcze

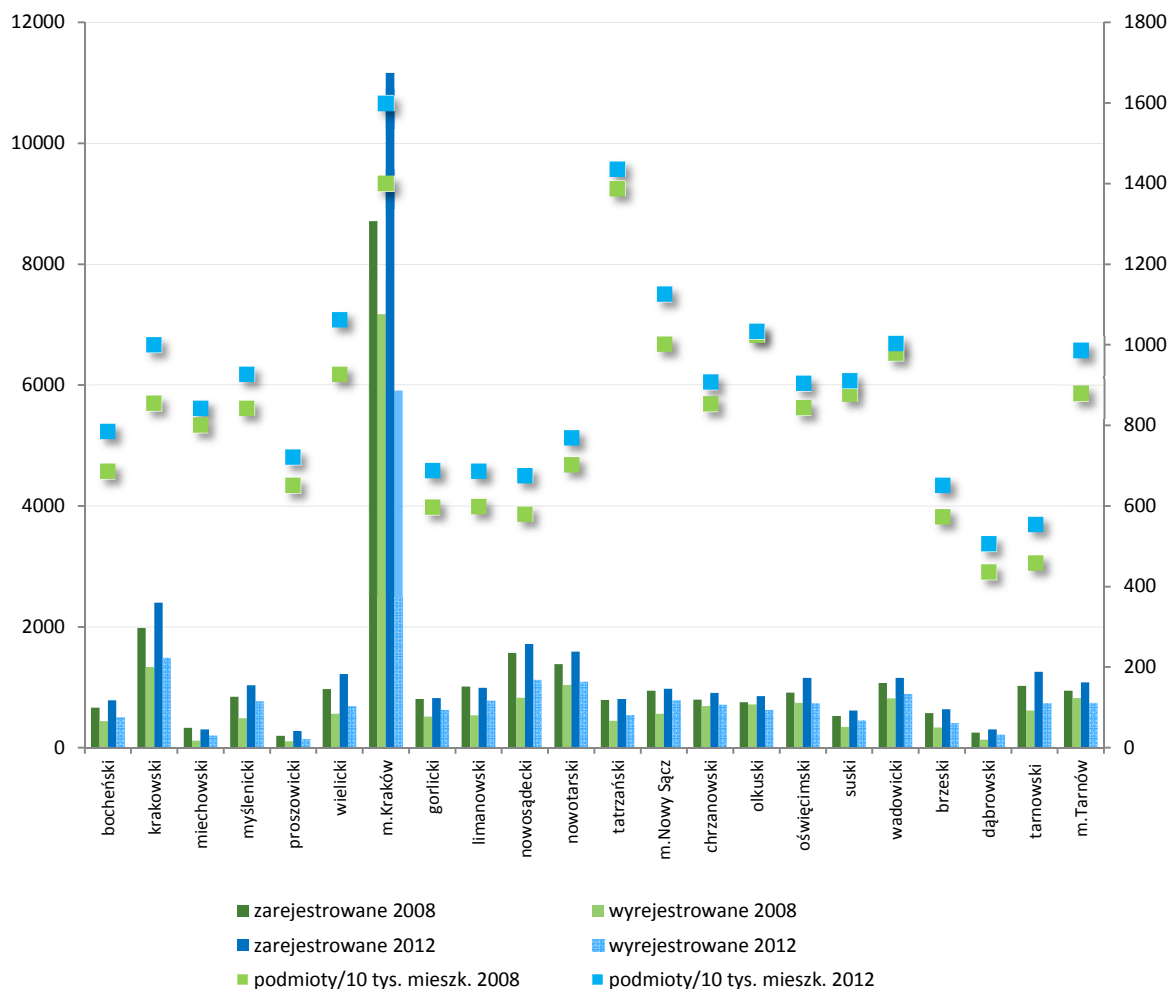
W 2012 r. w Małopolsce zarejestrowanych było 343,38 tys. podmiotów gospodarki narodowej (czwarte województwo Polsce), co oznacza wzrost ich liczebności o 13,9% w stosunku do roku 2008. Na Kraków przypada 35% wszystkich zarejestrowanych podmiotów, natomiast łącznie z powiatem krakowskim 43%. Udział pozostałych powiatów w liczbie podmiotów gospodarczych nie przekracza 5% i jest najmniejszy w obszarach północnej granicy województwa (powiaty miechowski, proszowicki, brzeski i dąbrowski – poniżej 2%). Relatywnie więcej podmiotów zlokalizowanych jest, oprócz ośrodka krakowskiego, przy zachodniej granicy województwa. Spośród wszystkich działających jednostek 65% zarejestrowanych było w miastach a 35% w obszarach wiejskich.

W przeliczeniu na liczbę mieszkańców (wskaźnik aktywności gospodarczej) liczba podmiotów jest największa w Krakowie i okolicach, w Małopolsce zachodniej, południowej i przygranicznej części południowo-wschodniej oraz w ośrodkach miejskich takich jak: Nowy Sącz, Nowy Targ, Bochnia, Jordanów, Mszana Dolna, Gorlice, Tarnów. Analogiczny rozkład przestrzenny dotyczy udziału osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców, który jest najwyższy w powiatach tatrzańskim, wielickim i w Krakowie (ponad 13), a zwłaszcza w gminie Zakopane (25,4). Pod tym względem pozytywnie odznaczają się też powiaty wadowicki, suski i olkuski. Najniższy udział przypada na powiaty wschodniej Małopolski: dąbrowski, tarnowski, brzeski, gorlicki, proszowicki i nowosądecki (9 i mniej). Dla obydwu wskaźników występuje znaczna dysproporcja między bardziej i mniej rozwiniętymi regionami.

W stosunku do 2008 r. niemal we wszystkich gminach zanotowano wzrost ilości podmiotów gospodarczych z wyjątkiem gmin Czorsztyn, Kalwaria Zebrzydowska, Olkusz, Wolbrom i Maków Podhalański. Największy wzrost bezwzględny zanotowano dla miasta Krakowa (15,6 tys.) a także dla powiatów krakowskiego i wielickiego oraz dla ośrodków miejskich Tarnowa i Nowego Sącza. Mniejszy wzrost, choć wyraźny w stosunku do obszarów otaczających, widoczny jest dla ośrodków miejskich Nowego Targu, Bochni, Limanowej i Gorlic. W relacji do liczebności podmiotów w 2008 r. największy wzrost względny miał miejsce dla gmin powiatu krakowskiego (najwięcej - 51% dla Michałowic, 42% dla Zielonek oraz 39 i 36% odpowiednio dla Wielkiej Wsi i Zabierzowa), nowosądeckiego (Grybów, Kamionka Wielka, Łabowa, Chełmiec: 33 – 39%) oraz pojedynczych gmin Małopolski południowo-wschodniej i wschodniej (np. Słupnice, Lipniki, Trzciana, Rzezawa, Radogoszcz, Lisia Góra). Z drugiej strony uwagę zwraca wzrost liczby podmiotów wyrejestrowanych we wszystkich powiatach z wyjątkiem powiatów olkuskiego oraz grodzkich: krakowskiego i tarnowskiego.

Wykres 39 Dynamika rejestracji podmiotów gospodarczych i aktywności gospodarczej mieszkańców powiatów małopolski między 2008 a 2012 r.

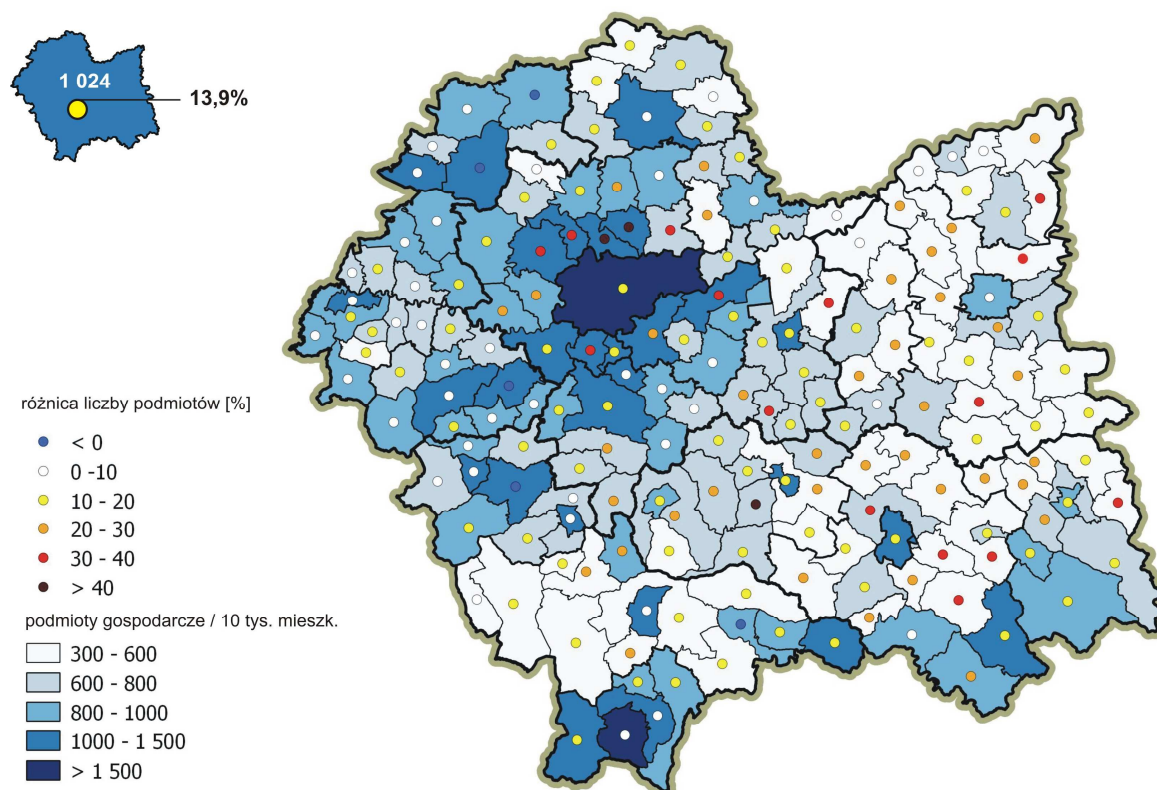
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dynamika rejestracji nowych podmiotów gospodarczych jest zróżnicowana w skali województwa. Pod tym względem wyróżniającymi się pozytywnie regionami są Kraków i gminy sąsiadujące (powiat krakowski i wielicki z wyłączeniem gminy Igołomia-Wawrzeńczyce), Małopolska zachodnia (okolice Oświęcimia, Chrzanowa i Olkusza) oraz ośrodki miejskie Tarnowa, Nowego Sącza, Nowego Targu, Gorlic, Bochni i Brzeska. W stosunku do 2008 r. wzrost ilości nowo zarejestrowanych podmiotów był największy dla powiatów małopolski środkowej (krakowski, miasto Kraków, wielicki) oraz tarnowskiego i oświęcimskiego. Najwyższe wartości przyrostu względnego odnotowano w powiatach proszowickim (41%), oświęcimskim, wielickim, myślenickim i w mieście Krakowie (23 – 28%). Spadek dynamiki nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw wystąpił w powiatach miechowskim i limanowskim.

Według klasyfikacji PKD z 2007 r. w Małopolsce w 2012 r. najwięcej podmiotów działało w handlu hurtowym i detalicznym (26%). W innych branżach znaczący udział miały przedsiębiorstwa działające w budownictwie (13,4%) przetwórstwie przemysłowym (9,9%) oraz działalności naukowej, profesjonalnej i technicznej (8,9%). W skali powiatów największy udział przedsiębiorstw z sekcji handlowej mają powiaty graniczne północnej

i północno-zachodniej części województwa (proszowicki, dąbrowski, olkuski, miechowski, chrzanowski – powyżej 30%). Pod względem branży budowlanej wyróżniają się powiaty małopolski południowo-wschodniej (gorlicki, nowosądecki, limanowski) oraz tarnowski i brzeski (powyżej 20%). Z kolei podmioty przetwórstwa przemysłowego posiadają zdecydowanie największy udział w powiatach wadowickim i suskim (ponad 20%) a także myślenickim, tarnowskim, nowotarskim, olkuskim, gorlickim, miechowskim i krakowskim (10 – 15%). Podmioty działalności naukowej, profesjonalnej i technicznej mają najwyższy udział w miastach Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu (10,7 – 13,1%). W tychże powiatach wyższy jest też udział podmiotów obsługujących rynek nieruchomości (podobnie, jak w powiatach oświęcimskim, chrzanowskim i tatrzańskim: 3,5 - 6%), a także podmiotów z działu informacji i komunikacji (wraz z powiatami wielickim i krakowskim: 2 – 4,8%). Dla głównych ośrodków miejskich niższy jest udział podmiotów działalności przetwórstwa przemysłowego. W innych branżach wyraźnie zaznacza się powiat tatrzański, w którym najwyższy jest udział podmiotów związanych z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (26,7%). W obszarze województwa małopolskiego udział pozostałych branż PKD jest bardzo wyrównany.

Ryc. 60 Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na liczbę mieszkańców i dynamika liczby podmiotów ogółem między 2008 a 2012 r. w Małopolsce według gmin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W skali województwa największy względny wzrost liczebności podmiotów w stosunku do 2008 r. miał miejsce dla branż: wytwarzanie i zaopatrywanie w media, informacja i komunikacja, górnictwo i wydobywanie oraz edukacja. We wszystkich czterech główny udział miały firmy zarejestrowane w powiecie krakowskim miejskim. Nastąpił spadek liczby podmiotów branży rolniczej (o 352 w stosunku do 2009 r.), zwłaszcza w powiatach tatrzańskim, olkuskim i nowotarskim, podczas gdy w powiatach proszowickim i miechowskim zaznaczył się wzrost ich liczebności. Nieznacznie zmniejszyła się też liczba przedsiębiorstw transportowych i gospodarki magazynowej, zwłaszcza w Krakowie, Tarnowie i powiatach olkuskim, oświęcimskim i nowotarskim. Przyrost liczebności podmiotów gospodarczych dla najistotniejszych branż województwa małopolskiego był najwyraźniejszy w powiatach krakowskim, krakowskim miejskim, tarnowskim, wielickim i nowosądeckim.

Województwo Małopolskie charakteryzuje się ośrodkową dynamiką przedsiębiorczości gospodarczej. Ośrodkiem centralnym jest miasto Kraków wraz z powiatami krakowskim i wielickim, który rozwija się znacznie szybciej od reszty województwa. Ponadto wyróżniają się ośrodki drugiego rzędu w postaci pozostałych miast grodzkich oraz trzeciego rzędu takie jak Gorlice, Bochnia, Nowy Targ, Jordanów, Limanowa czy Oświęcim. Reszta województwa, za wyjątkiem jej zachodnich i południowych regionów przygranicznych, odznacza się znacznie słabszą dynamiką przedsiębiorstw. Dotyczy to zwłaszcza regionów południowo-wschodnich, wschodnich i północno-wschodnich. W skali całego województwa panuje tendencja wzrostu aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości osób fizycznych oraz utwierdzenia się dominującej roli branż o najwyższym udziale w liczbie podmiotów gospodarczych.

10.8. Rynek pracy

10.8.1. Zatrudnienie

W 2012 r. struktura zatrudnienia wg sektorów w województwie małopolskim przedstawiała się następująco: 13,1% pracujących w rolnictwie, 30,1% w przemyśle i 55,8% w usługach (8 miejsce w skali kraju dla sektora usług). Natomiast biorąc pod uwagę osoby pracujące i zatrudnione w poszczególnych grupach sekcji gospodarczych (wg podziału PKD 2007) udział dla branż rolniczych wyniósł 27,7%, dla przemysłu i budownictwa 23,6%, a dla usług rynkowych i pozostałych usług odpowiednio 21,2% i 27,5% (łącznie 48,7%). Liczba osób aktywnych zawodowo (pracujących i zarejestrowanych bezrobotnych) wyniosła 1448 tys., z czego osoby pracujące stanowiły 87%. Stanowi to wzrost o 40 tys. w relacji do 2008 r., co miało wpływ na zwiększenie się wartości wskaźnika aktywności zawodowej z 53,6% do 55,3%. Daje to Małopolsce 10 miejsce w skali kraju. Z kolei wskaźnik zatrudnienia spadł z 50,4% do 49,6% (dla osób w wieku produkcyjnym z 66,7% do 64,5%).

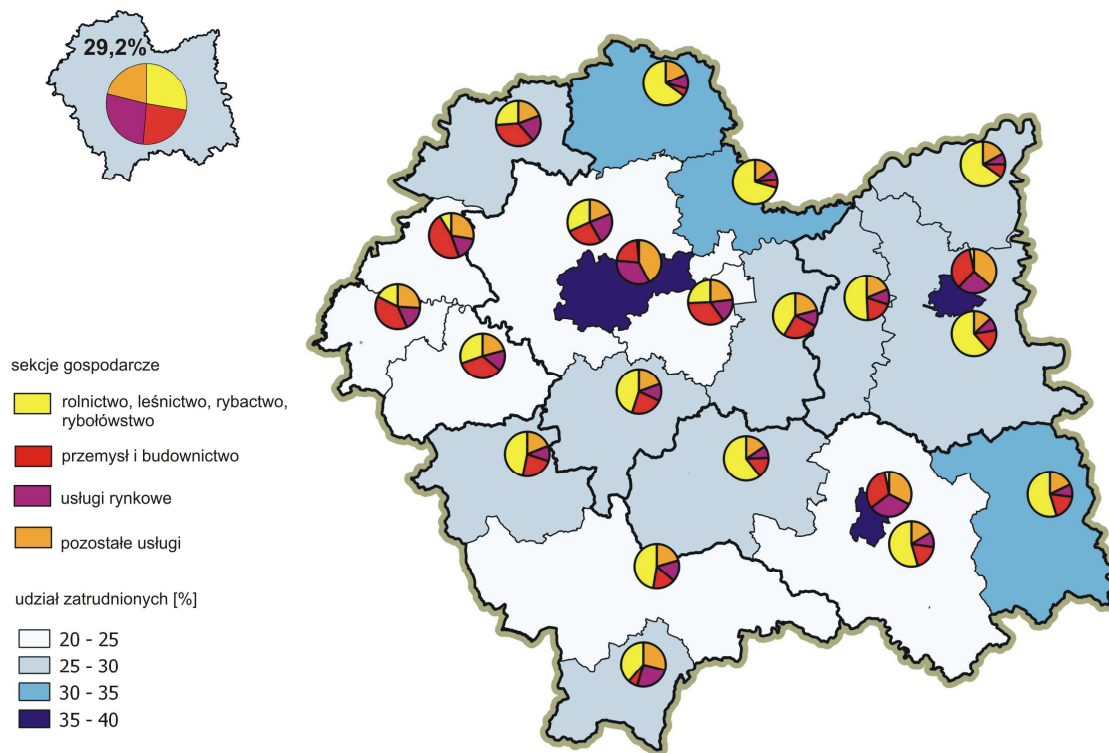
Tabela 87 Wskaźniki zatrudnienia dla Małopolski w latach 2008 – 2012

wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym [%]	2008	2009	2010	2011	2012
	66,7	65,7	64,8	65,1	64,5
aktywni zawodowo pracujący [tys.]	1408	1408	1386	1422	1448
w miastach	699	661	630	647	640
na wsi	623	635	630	643	658

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Charakterystyczna jest dominacja ilościowa oraz postępujący wzrost liczebności aktywnych zawodowo pracujących w obszarach wiejskich przy odwrotnej tendencji w miastach. Biorąc pod uwagę kryterium wykształcenia w województwie małopolskim wskaźnik zatrudnienia dla osób z wykształceniem wyższym wynosił w 2012 r. 73,7% (12 miejsce w skali kraju), 58,9% dla policealnego i średniego zawodowego, 36,5% dla ogólnokształcącego, 56,1% dla zawodowego zasadniczego i 14,7% dla szczebli niższych. W relacji do wieku wskaźnik zatrudnienia w ciągu ostatnich 4 lat zmniejszył się dla wszystkich grup z wyjątkiem osób powyżej 50 roku życia.

Ryc. 61 Udział grup sekcji gospodarczych w strukturze zatrudnienia oraz udział osób zatrudnionych w ludności ogółem w 2012 r. Małopolsce według powiatów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze osób zatrudnionych dominującym udziałem rolnictwa charakteryzuje się Małopolska północna oraz południowo-wschodnia i wschodnia. Pod względem

znaczenia przemysłu wyróżniają się powiaty środkowej i zachodniej części województwa oraz miasta Tarnów i Nowy Sącz. Powiaty o wysokim udziale przemysłu posiadają też wysoki procent osób zatrudnionych w usługach. Biorąc pod uwagę sektor usługowy największy procent osób pracujących notuje się w miastach grodzkich i w powiecie tatrzańskim. W wymiarze ogólnojewojewódzkim w 2012 r. największy odsetek osób zatrudnionych (wg grup PKD 2007) było w branży przetwórstwa przemysłowego (20,4%) i handlu (19,4%) oraz w edukacji (12%) i budownictwie (8,3%). Poza opieką zdrowotną i administracją publiczną udział pozostałych sekcji nie przekracza 5%.

W relacji do 2008 r. wśród osób pracujących widoczna jest tendencja spadkowa udziału sektora rolniczego na korzyść usług. Z kolei w strukturze osób pracujących i zatrudnionych widoczny jest spadek udziału wszystkich sektorów (o 1 – 3 pp.) oprócz rolniczego, który zanotował wzrost o 7 pp. We wszystkich powiatach z wyjątkiem proszowickiego zwiększyła się liczba osób pracujących w branżach rolniczych, zwłaszcza między latami 2009/2010. Trendy dla branży przemysłowej są bardziej zróżnicowane. Wyraźny wzrost zatrudnienia w tym sektorze odnotowano w powiatach krakowskim, nowosądeckim, wielickim i tarnowskim (w sąsiedztwie głównych ośrodków miejskich), natomiast spadek nastąpił w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu oraz powiatach oświęcimskim, olkuskim, chrzanowskim i myślenickim. Dla usług rynkowych w skali całego województwa miał miejsce wzrost liczby pracujących o 9%. Największą tendencją wzrostową wykazały się powiaty krakowski grodzki, krakowski, olkuski i nowotarski, a największym spadkiem Tarnów oraz powiaty gorlicki, tatrzański i wadowicki. Dla pozostałych usług wyraźnie zaznaczył się wzrost dla Krakowa i Tarnowa oraz powiatów krakowskiego, wielickiego i tatrzańskiego. Spadek zanotowano w powiatach olkuskim, chrzanowskim, oświęcimskim i proszowickim.

10.8.2. Bezrobocie

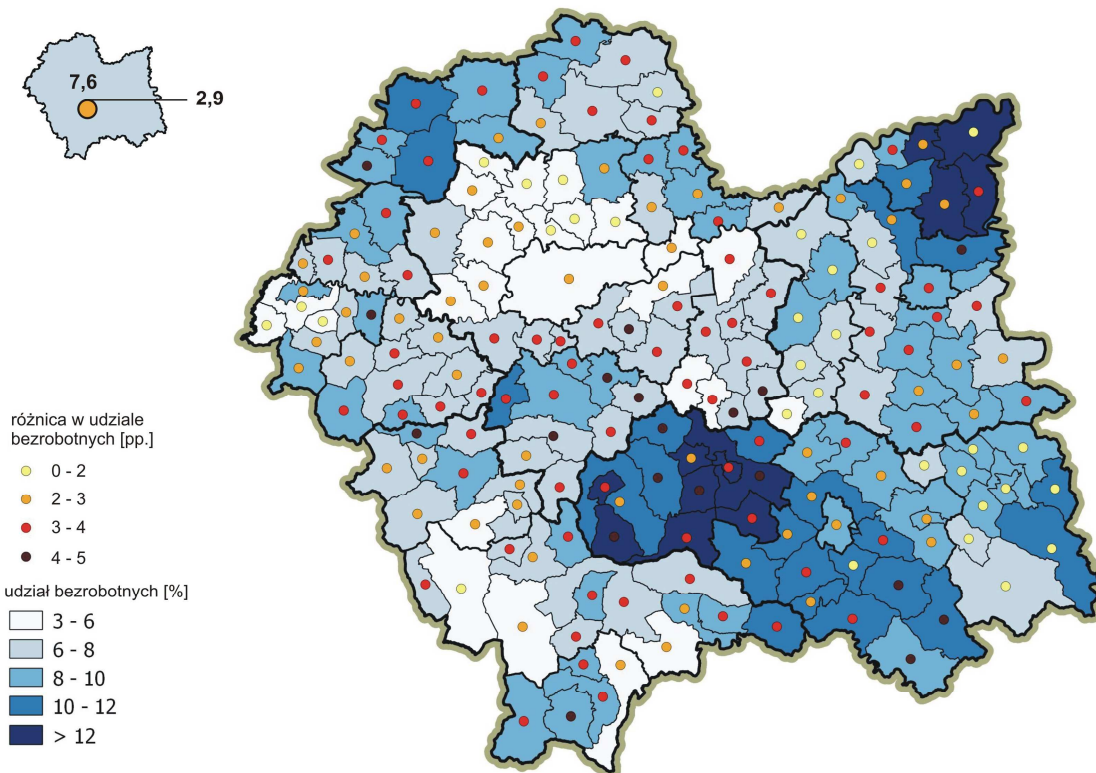
W 2012 r. w województwie małopolskim stopa bezrobocia rejestrowanego (w stosunku do liczby ludności aktywnej zawodowo) wyniosła 11,4%, co stanowi czwarty najlepszy wynik w skali kraju. Utrzymuje się jednak stała tendencja wzrostowa udziału osób nie mających pracy (o 3,9 punktu procentowego wobec 2008 r.). W skali województwa wartość wskaźnika jest zróżnicowana: osiąga on najniższą wartość w Krakowie (5,8%) oraz w pozostałych miastach grodzkich i powiatach krakowskim, bocheńskim i miechowskim (10,5 – 11,3%). Najwyższy procent bezrobocia zarejestrowanego notuje się w natomiast w powiatach dąbrowskim (19,9%), limanowskim (18,7%) i nowosądeckim (18,0%). Najbardziej znaczący wzrost udziału osób bezrobotnych w stosunku do 2008 r. miał miejsce w powiatach chrzanowskim, myślenickim i tatrzańskim (5,9 i 6,0 punktów procentowych).

Biorąc pod uwagę udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wyraźny jest jego wzrost od Krakowa i okolic po peryferia województwa (z wyjątkiem enklaw w powiecie oświęcimskim, bocheńskim i na południu województwa). Osiąga on najwyższe wartości w Małopolsce południowo-wschodniej, wschodniej oraz północno-zachodniej. W stosunku do 2008 r. najwyższy wzrost udziału bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym miał miejsce w centrum województwa na południe od Krakowa oraz na jego

peryferiach wschodnich (powiat tarnowski), południowych (powiaty nowosądecki i tatrzański) i północnych (powiaty miechowski i olkuski).

W województwie małopolskim notowany jest wzrost liczby bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok. W powiatach limanowskim, olkuskim, proszowickim, tatrzańskim, dąbrowskim i miechowskim ich udział w całkowitej ilości osób bezrobotnych przekracza 40%. Natomiast pod względem liczebności tej grupy wyróżniają się miasto Kraków (6,98 tys.) oraz powiaty limanowski i nowosądecki (ponad 4 tys.). Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w Małopolsce 58,8% stanowią osoby o stażu pracy poniżej 5 lat (w tym bez stażu pracy 20,5%). Z kolei pod względem wykształcenia największy procent osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem policealnym oraz średnim i zasadniczym zawodowym (odpowiednio 24,9 i 29,3%). Udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym osiągnął poziom 13,7% (wzrost o 3,6 punktu procentowego wobec 2008 r.), co stanowi trzeci najgorszy wynik w skali kraju, zarówno pod względem procentowym jak i liczebności tej grupy.

Ryc. 62 Udział osób bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym i jego dynamika między 2008 a 2012 r. w Małopolsce wg gmin

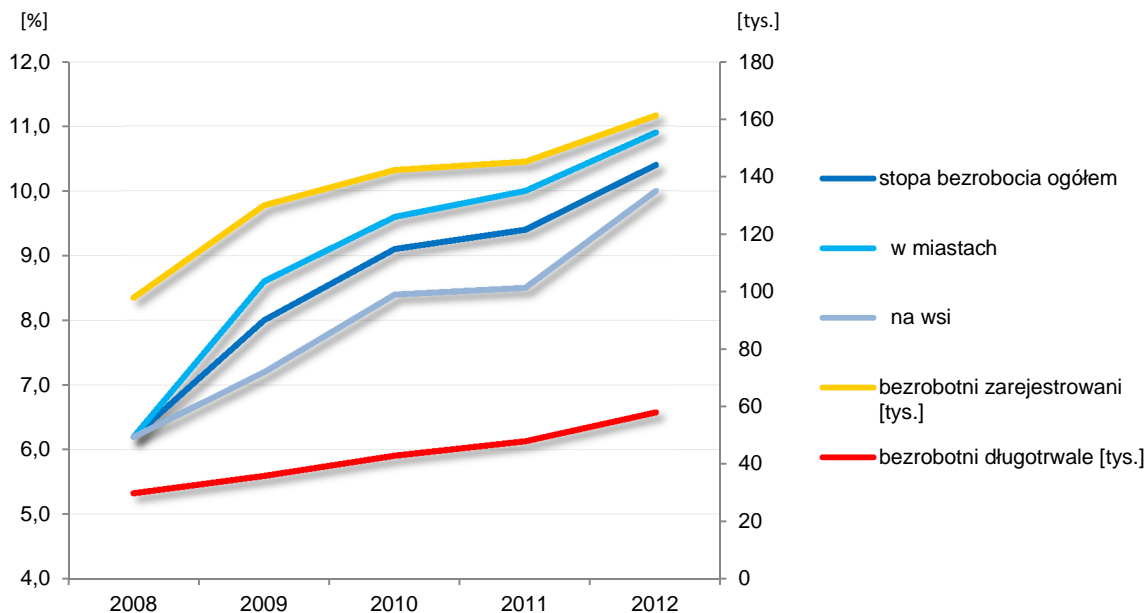

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ponad połowa bezrobotnych w województwie małopolskim to osoby w wieku poniżej 35 lat (55,9%), z czego 24,6% to osoby przed 25 rokiem życia. Udział najmłodszej grupy wiekowej wśród bezrobotnych jest najwyższy (ponad 30%) w Małopolsce północnej oraz w powiatach brzeskim, bocheńskim, suskim i myślenickim, a jego wzrost w ciągu ostatnich 4 lat był najwyższy w powiatach miechowskim, suskim i limanowskim. Z kolei biorąc pod uwagę płeć silna przewaga kobiet wśród zarejestrowanych bezrobotnych (powyżej 60%)

występuje przede wszystkim w gminach powiatów oświęcimskiego, nowosądeckiego i gorlickiego.

Wykres 40 Podstawowe dane dotyczące bezrobocia w Małopolsce dla lat 2008 – 2012

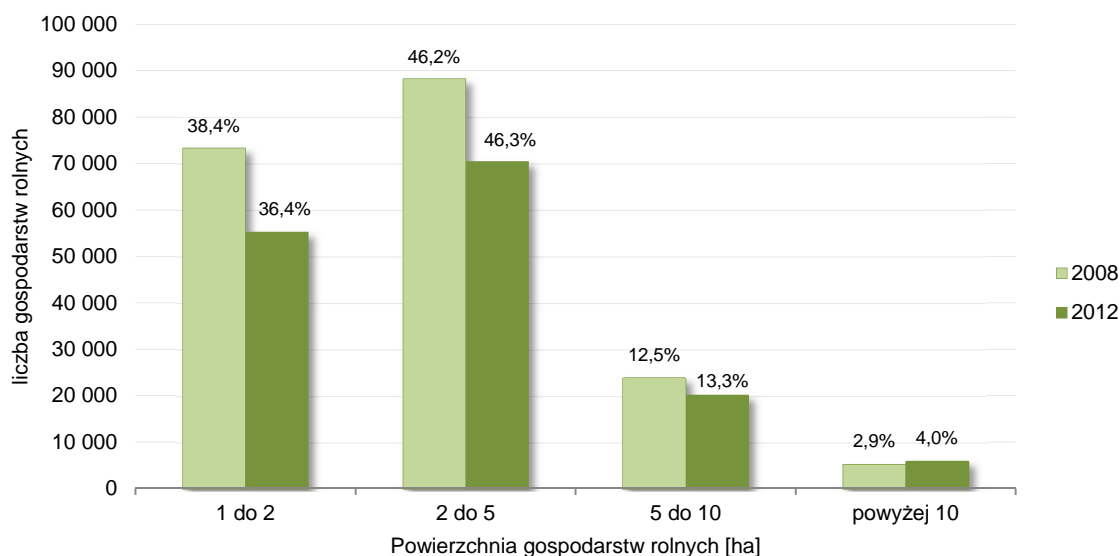
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

10.9. Rolnictwo

Małopolska znajduje się wśród województw o największym rozdrobnieniu rolnictwa. Średnia powierzchnia gospodarstwa w 2012 roku wynosiła 3,8 ha (średnia dla Polski 10,1ha) i mimo stopniowego wzrostu (w 2007 r. wynosiła 2,67 ha) nadal pozostaje najniższa w kraju. Od roku 2012 GUS posługuje się nową definicją gospodarstwa rolnego, dlatego też dostępne dane za 2012 r. o liczbie gospodarstw rolnych i powierzchni użytków rolnych nie obejmują posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy poniżej 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność rolniczą o małej skali (poniżej określonych progów). W związku z tym ogólna liczba gospodarstw rolnych w porównaniu do danych z roku 2008 r. uległa znacznemu zmniejszeniu. W porównaniu danych z lat 2008 i 2012 nie zostały uwzględnione dane o gospodarstwach rolnych poniżej 1 ha.

Spośród wszystkich gospodarstw rolnych w Małopolsce, te o powierzchni od 1 do 2 ha stanowią 36,4% czyli o 16,7 punktów procentowych więcej niż w całym kraju. Pod tym względem Małopolska plasuje się na 1 miejscu w Polsce. Od 2008 roku udział gospodarstw w przedziale 1 -2 ha zmniejszył się jednak o 2 punkty procentowe, zgodnie z ogólnopolską tendencją. Zwiększa się natomiast udział większych gospodarstw szczególnie o powierzchni powyżej 10 ha. Zmiana struktury wielkości gospodarstw rolnych jest jednak niewielka i postępuje wolno.

Wykres 41 Liczba gospodarstw rolnych pow. 1 ha w województwie Małopolskim w 2008 i 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

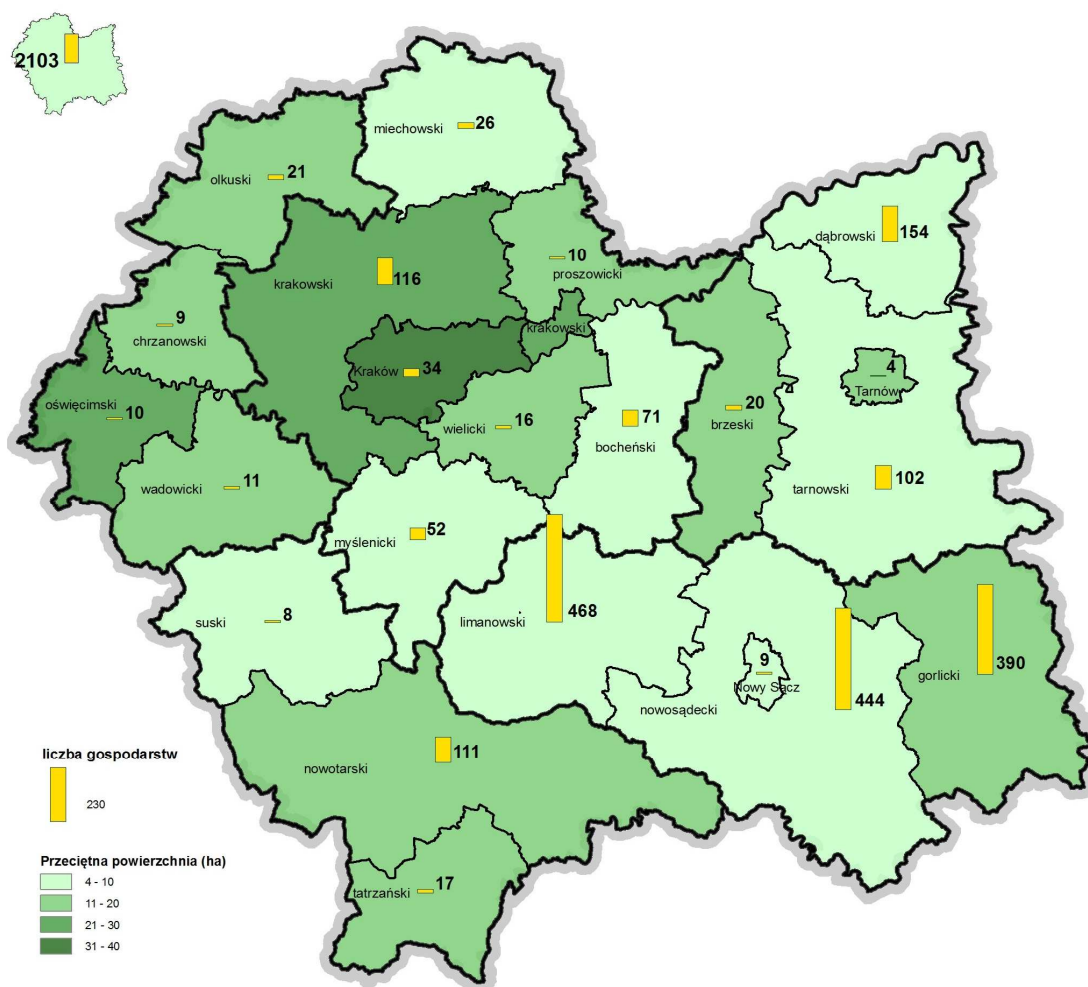
Ogólna liczba gospodarstw rolnych pow. 1 ha (w 2008r. ok. 191 tys.) uległa zmniejszeniu (w 2012 r. 152 tys.) o 39 tys. Liczba gospodarstw rolnych w przedziałach od 1 do 2 i od 2 do 5 ha w podobnym stopniu uległa zmniejszeniu (o ok. 18 tys.). Wzrosła jedynie liczba gospodarstw pow. 10 ha (o 608). Dane te odzwierciedlają tendencję osłabiania się rozdrobnionego indywidualnego sektora rolniczego na rzecz zatrudnienia w przemyśle, usługach i rolnictwie.

Systemem wyróżniającym produkty wysokiej jakości jest system *Rolnictwo Ekologiczne*. Jego celem jest zagwarantowanie autentyczności produktów, których handlowe oznakowanie wskazuje na pochodzenie z rolnictwa ekologicznego.

W 2012 r. w województwie małopolskim funkcjonowało 1911 certyfikowanych ekologicznych gospodarstw rolnych (trzecie miejsce w skali kraju) oraz 192 gospodarstwa w okresie przestawiania (w sumie 2103), czyli o 593 więcej gospodarstw certyfikowanych niż w roku 2008 (1318). Obejmują one 3,24% ogółu powierzchni użytków rolnych (18 890 ha – 11 miejsce w skali kraju). Największą liczbą gospodarstw tego typu charakteryzują się powiaty południowo-wschodniej Małopolski. Ponadto wyróżniają się powiaty nowotarski, krakowski i dąbrowski. W odniesieniu do średniej krajowej powierzchni gospodarstw ekologicznych (26 ha) w województwie małopolskim dominują te o mniejszej powierzchni, z wyjątkiem powiatów brzeskiego, nowotarskiego oraz Małopolski północno-zachodniej. Pod względem łącznej liczby producentów ekologicznych (certyfikowanych i w okresie przestawiania) obserwowany jest spadek o 35 w stosunku do 2011 r., co w roku 2012 z liczbą 2103 jest szóstym wynikiem w skali kraju. W relacji do stanu z 2010 r. wzrost liczby gospodarstw ekologicznych odnotowano wyłącznie w powiecie krakowskim. Z kolei bardzo wyraźny spadek całkowitej ilości gospodarstw ekologicznych miał miejsce w dwóch przodujących pod tym względem powiatach limanowskim i nowotarskim (spadek odpowiednio o 228 i 102 gospodarstwa). Nastąpiło wyraźne zahamowanie wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych, szczególnie dynamicznego w latach 2008 – 2011.

Ryc. 63 Liczba oraz średnia powierzchnia gospodarstw ekologicznych (certyfikowanych i w okresie przestawiania) w Małopolsce w 2012 r. według powiatów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IJHARS

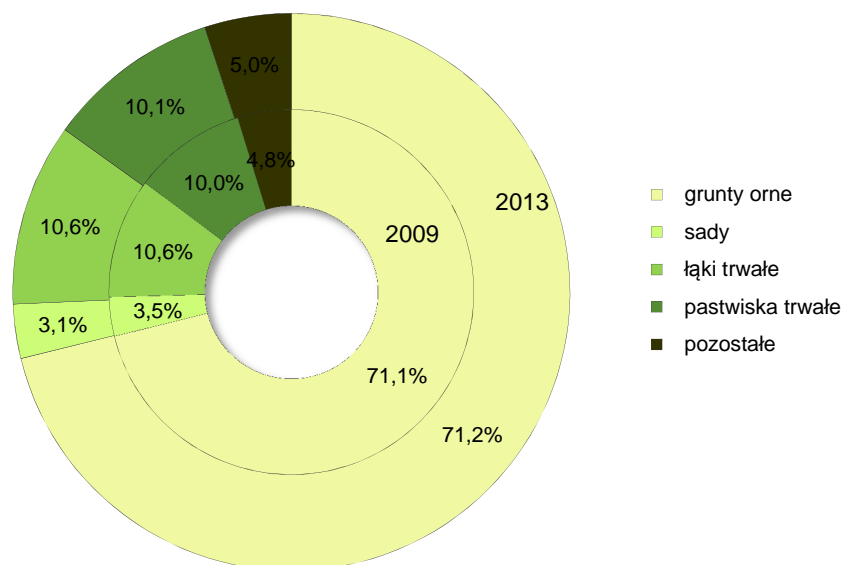
W małopolskich gospodarstwach ekologicznych w 2012 r. produkowana była największa ilość ekologicznego mleka: 112 554,1 hektolitrow, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w plasującym się na drugim miejscu województwie podkarpackim. Z kolei w produkcji ekologicznych owoców i warzyw Małopolska zajmuje czwarte miejsce w Polsce. W skali całego województwa pod względem korzystania z nawozów w stosunku do roku 2008 nieznacznie spadło zużycie nawozów mineralnych (z 70,5 do 69,7 kg/ha), przy czym jest ono obecnie wyższe niż w 2010 r. (56,3 kg/ha).

W 2012 r. w Małopolsce powierzchnia użytków rolnych wynosiła 926,9 tys. ha, co stanowiło 61,05 % powierzchni województwa. W porównaniu z rokiem 2009 udział użytków rolnych zmniejszył się o 0,55% (utrzymuje się tendencja spadkowa zarejestrowana w poprzednim raporcie).

W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty orne stanowią 71,2%, łąki 3,1%, pastwiska 10,6%, sady 10,1%, a pozostałe grunty (w tym grunty rolne zbudowane, grunty pod stawami i rowami) 5,0%. Struktura użytków rolnych zmieniła się od roku 2009 bardzo

nieznacznie. Zwiększył się udział gruntów ornych o 0,1%, zmniejszył się udział łąk o 0,4%.

Wykres 42 Struktura użytków rolnych w województwie małopolskim w 2009 i 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

10.10. Przemysł

W województwie małopolskim utrzymał się stały wzrost produkcji sprzedanej przemysłu od roku 2009 do roku 2012. Wzrost ten był jednak w 2012 r. wolniejszy od notowanego w 2010 i 2011 r., czego powodem było stopniowe spowolnienie dynamiki produkcji.

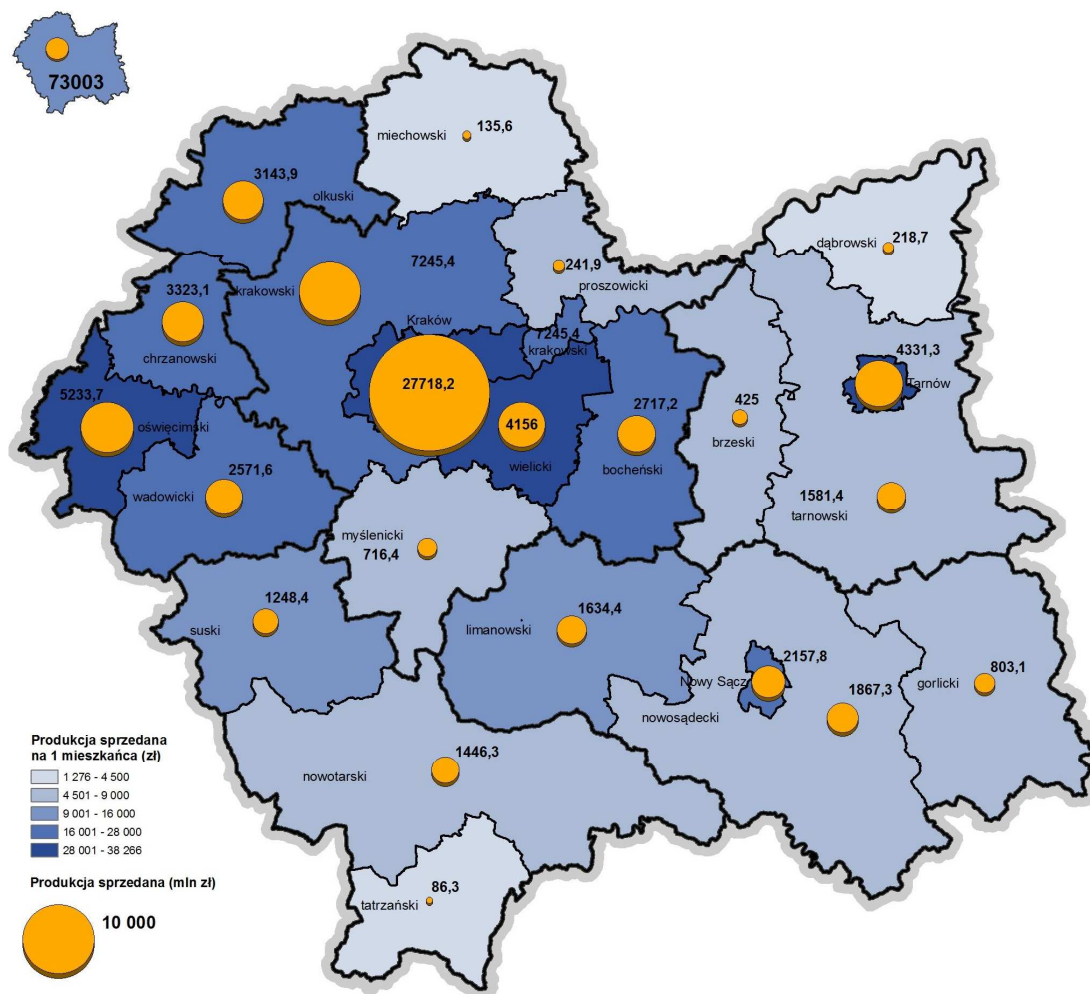
Produkcja sprzedana przemysłu w 2012 r. w województwie osiągnęła wartość 75209,1 mln zł (w cenach bieżących) i była o 49,1% wyższa w odniesieniu do zanotowanej w roku 2009 (w cenach stałych). W skali kraju w tym czasie sprzedaż produkcji zwiększyła się o 32,8%. Najwyższy poziom produkcji sprzedanej w Małopolsce notowany jest w Krakowie i powiatach zachodniej części województwa. Najwyższy wzrost produkcji sprzedanej nastąpił w powiecie proszowickim (o 139%), miechowskim (o 123%), Krakowie (72%), brzeskim (67%) i wielickim (61%).

Udział sektora małych i średnich przedsiębiorstw w produkcji sprzedanej wynoszący 42,7% uległ od 2009 r. zmniejszeniu (o 3,5%), ale jest wciąż wyższy, niż średnio w kraju (35,8%).

Wzrost produkcji sprzedanej przemysłu uzyskany od 2010 r. był wynikiem zwiększenia produkcji (w cenach stałych) głównie w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 12,0% od 2010 r.), a także w przetwórstwie przemysłowym (o 2%). Wśród działów przetwórstwa przemysłowego najwyższy wzrost nastąpił w produkcji wyrobów tekstylnych (o 25%), produkcji odzieży (23%), poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji (18%), natomiast największy

spadek w produkcji podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych (o 61%).

Ryc. 64 Produkcja sprzedana ogółem i na 1 mieszkańca w 2012 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

10.11. Budownictwo

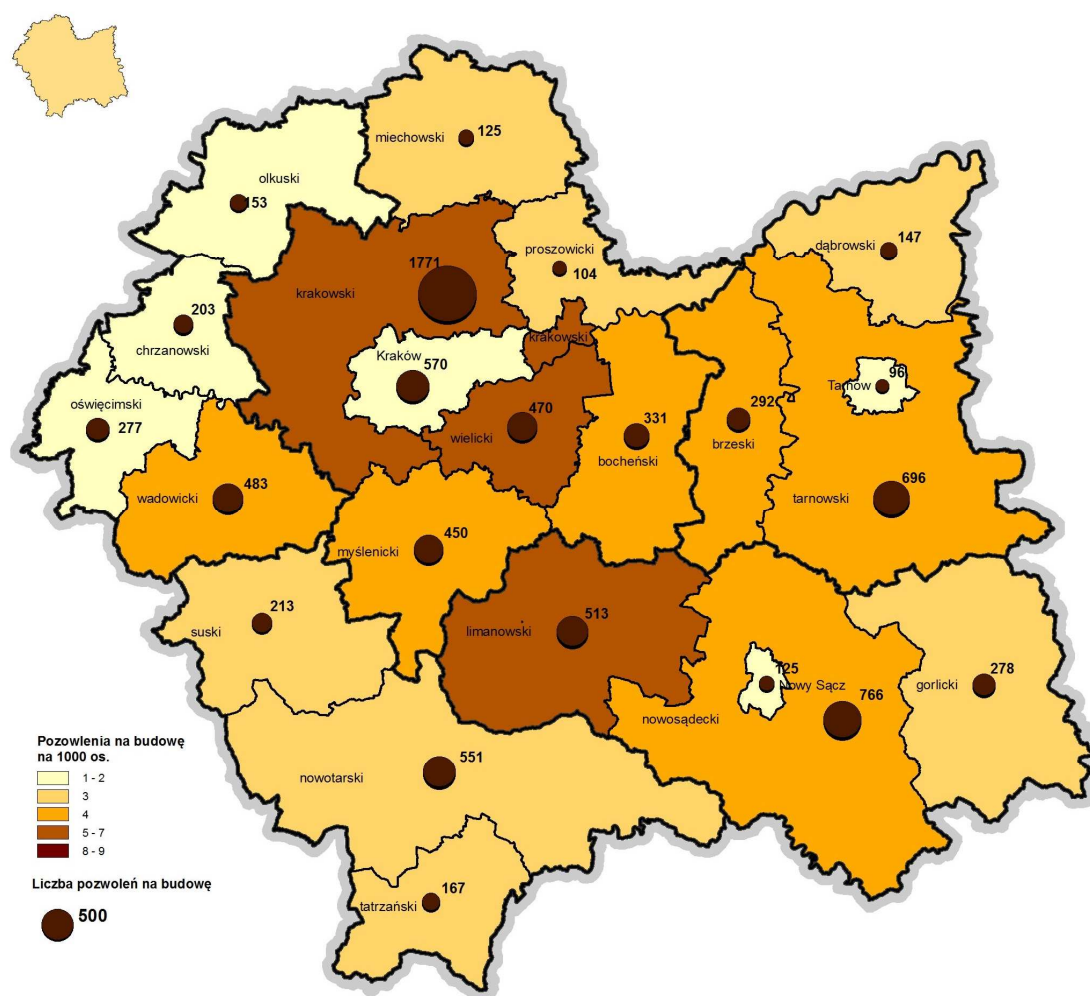
Budownictwo rozwija się szczególnie intensywnie w okolicach Krakowa. W 2012 r. najwięcej nowych budynków oddano w powiecie krakowskim (1826 jest to o 623 budynki więcej niż w 2009r.) oraz w mieście Krakowie (923 tj. 6% więcej niż w 2009r.) i Tarnowie (114 tj. 14% więcej niż w 2009r.). W pozostałych powiatach występuje spadek liczby nowych budynków w porównaniu z rokiem 2009. Zmniejszenie liczby nowych budynków występuje najsilniej w powiecie nowosądeckim - w roku 2012 powstało tam o 239 mniej budynków niż w roku 2009.

Wskaźnik liczby nowych budynków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest bardzo wysoki w gminach przylegających do Krakowa: Zielonki, Michałowice, Wielka Wieś, Mogilany. Bardzo wyraźny jest również niski wskaźnik liczby nowych budynków w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dla największych miast województwa: Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza, a także dla Nowego Targu, Oświęcimia, Chrzanowa, Trzebini,

Olkusza, Zakopanego (por. Rozdz. 2.5). Dane te obrazują dynamiczny rozwój stref podmiejskich i osłabianie ośrodków miejskich.

Najwięcej pozwoleń na budowę wydaje się w powiecie krakowskim (prawie 1800 w 2012r.) Na dalszych miejscach plasują się powiaty nowosądecki (ok. 770 pozwoleń) i tarnowski (ok. 700 pozwoleń). Najniższa aktywność budowlana widoczna jest w powiatach: proszowickim (ok. 100), miechowskim (125) i dąbrowskim (ok. 150).

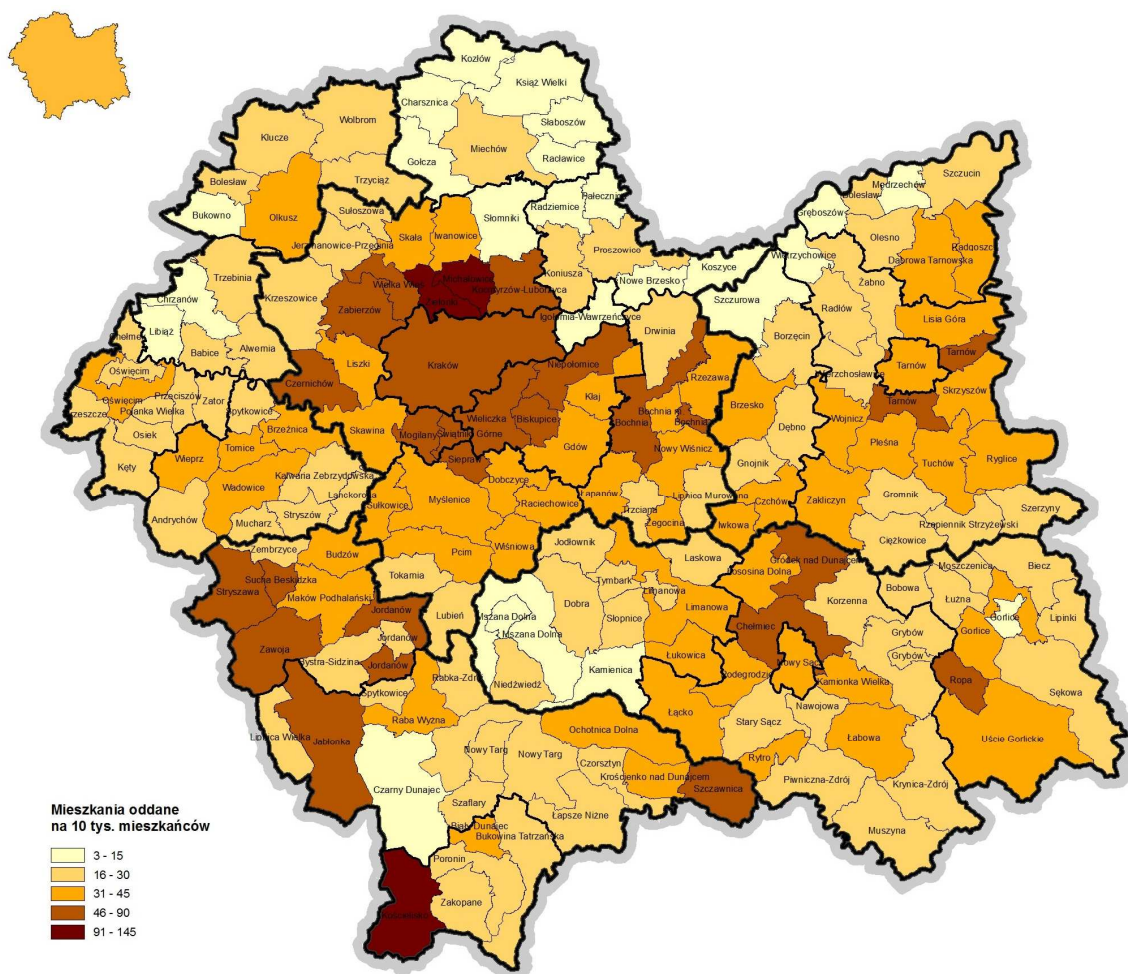
Ryc. 65 Pozwolenia na budowę w 2012 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

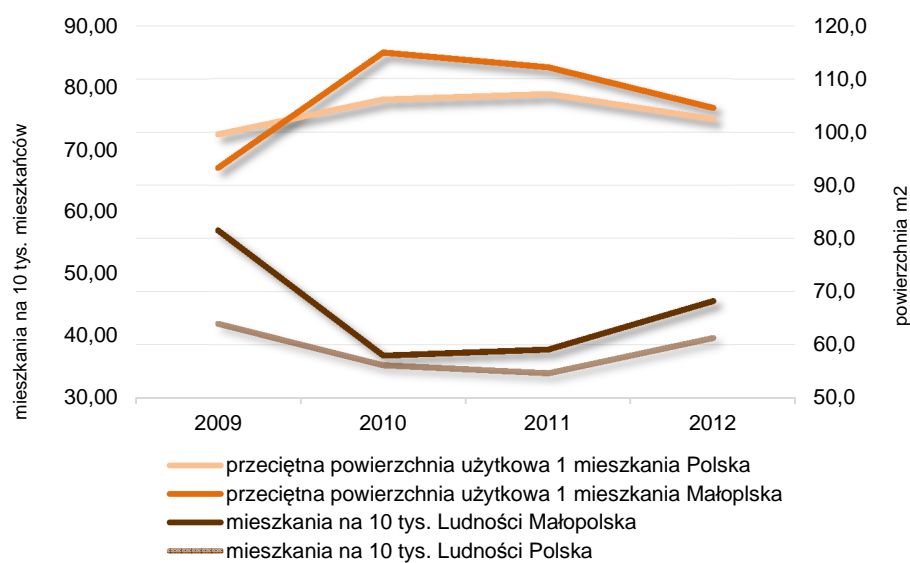
W latach 2005 – 2008 obserwowany był wzrost liczby wydawanych pozwoleń na budowę w województwie małopolskim, natomiast od roku 2009 liczba pozwoleń na budowę zmniejszyła się. W 2012 roku liczba pozwoleń na budowę w województwie małopolskim zmniejszyła się o 10% w stosunku do roku 2009, przy czym spadek liczby pozwoleń na budowę w skali kraju był większy - wynosił 16%. Wzrost liczby pozwoleń na budowę odnotowany został jedynie w powiecie krakowskim (56%) i chrzanowskim (2%). W powiecie wadowickim liczba udzielanych pozwoleń na budowę utrzymuje się na stałym poziomie. W pozostałych powiatach występuje spadek liczby pozwoleń na budowę. Największy spadek liczby pozwoleń występuje w powiatach: wielickim, suskim i olkuskim (34-30%).

Ryc. 66 Mieszkania oddane w 2012 r. na 10 tys. mieszkańców wg, gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 43 Liczba mieszkań na 10 tys. mieszkańców i przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Małopolsce i w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 r. w Małopolsce oddano do użytkowania 45,65 mieszkań na 10 tys. Mieszkańców. Po gwałtownym spadku, jaki miał miejsce w roku 2010, kolejne dwa lata przyniosły stopniowy wzrost liczby mieszkań, nieco większy, niż przeciętnie w Polsce. Mała natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa – w 2012 r. wynosiła 104,5 m², o 2,1 m² więcej, niż przeciętnie w Polsce.

Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na liczbę ludności oddano w Kościelisku (144,5), Szczawnicy (134,3), Michałowicach (121,6), Zielonkach (94) oraz w Krakowie (89,9), Mogilanach (86,7), Wieliczce (81,8). Najmniej natomiast w gminach północnej części województwa: w powiecie miechowskim i proszowickim, a także w Gorlicach, Mszanie Dolnej i Górnej, Kamienicy, Czarnym Dunajcu, Bukownie, Chrzanowie i Libiążu.

10.12. Turystyka

Województwo małopolskie jest regionem niezwykle atrakcyjnym turystycznie - ogromne bogactwo walorów przyrodniczych, zasobów dziedzictwa kulturowego, a także organizacja wielu imprez przyciąga turystów krajowych i zagranicznych.

Oferta obiektów i miejsc noclegowych Małopolski stale się rozwija. W 2012 r na obszarze województwa znajdowały się 894 obiekty noclegowe, z czego 429 to hotele. Stanowi to aż 13 % wszystkich obiektów noclegowych w Polsce. Liczba obiektów noclegowych wzrosła od 2009 r. o 56,7 % (powstało 506 obiektów w tym 66 hoteli).

Największa liczba hoteli znajduje się w Krakowie (158), Zakopanem (58) i Krynicy Zdroju (25). Największą liczbą obiektów noclegowych innych, niż hotele znajduje się w Zakopanem (249), Krakowie (83), Bukowinie Tatrzańskiej (79), Poroninie (70), Krynicy Zdroju (65), Szczawnicy (50) i Kościelisku (47). Baza noclegowa jest rozwinięta najsłabiej w północnej części województwa - w powiatach: miechowskim, olkuskim, chrzanowskim, dąbrowskim, proszowickim.

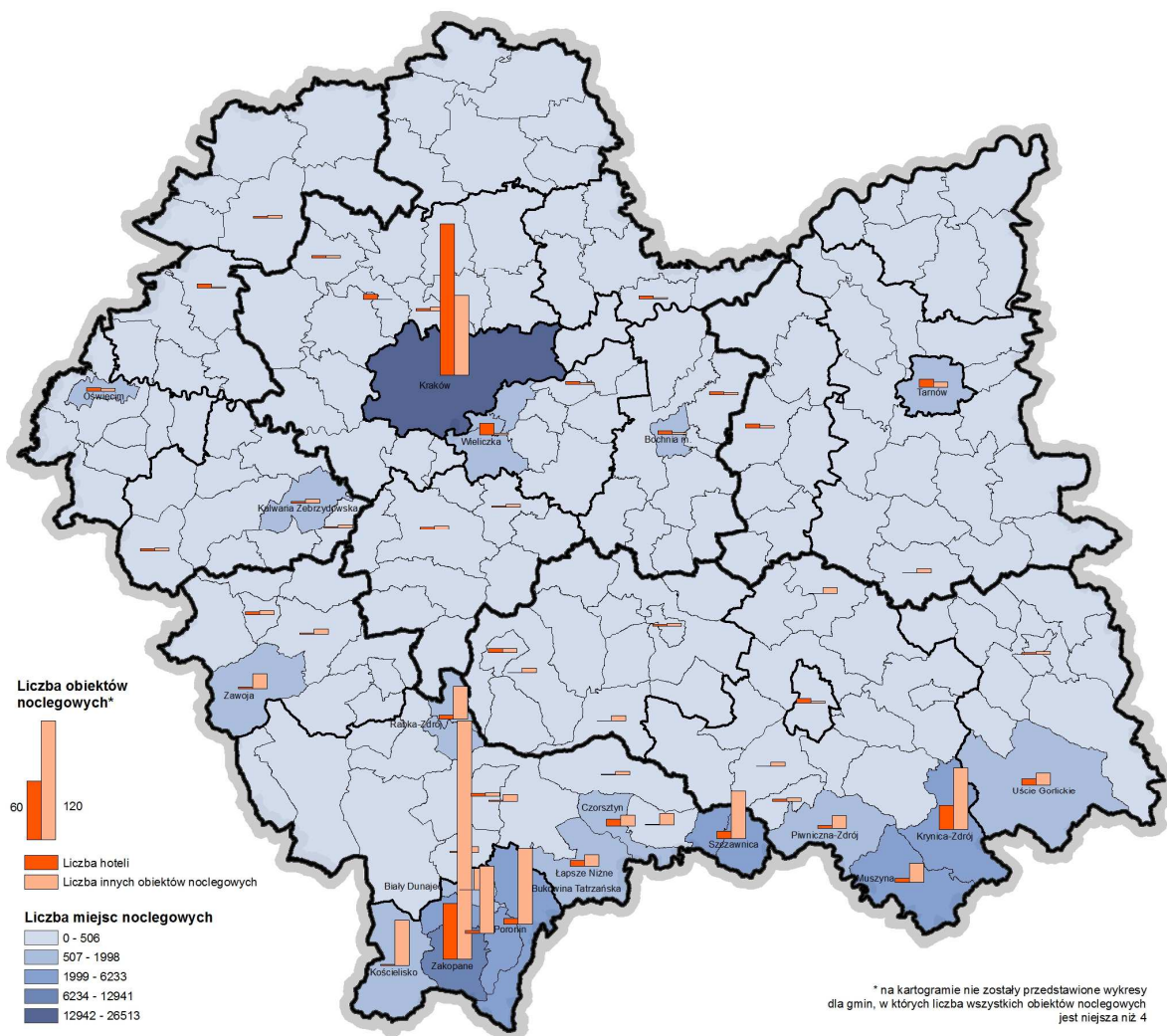
Stopień wykorzystania bazy noclegowej w Małopolsce na poziomie 34,4 % jest nieco wyższy od średniej dla kraju wynoszącej 33,6%. Najlepiej wykorzystane są zakłady uzdrowiskowe (na poziomie 71,8%) oraz hotele (41,6%), hostele (37,2%) i pensjonaty (34,2%). Wzrost wykorzystania bazy noclegowej (o 1,3% od 2010 r.), wyższy niż w całym kraju (o 0,2% od 2010 r.), został osiągnięty mimo znacznego powiększenia się całej bazy noclegowej w województwie. Wynika to m.in. z tego, że Małopolskę odwiedza coraz więcej turystów. Według badania ruchu turystycznego przeprowadzonego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego,⁵⁹ od roku 2009 następował wzrost liczby odwiedzających, w tym zwiększenie liczby turystów zagranicznych.

Odwiedzający i korzystający z noclegów zainteresowani są przede wszystkim Krakowem – dla niemal 70% odwiedzających Małopolskę celem jest stolica regionu, w przypadku turystów zagranicznych jest to aż 92%.

---

⁵⁹ *Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2012 roku. Raport końcowy za rok 2012*, Eu consult, Gdańsk, 2012

Ryc. 67 Obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w woj. małopolskim w 2012 r. wg gmin

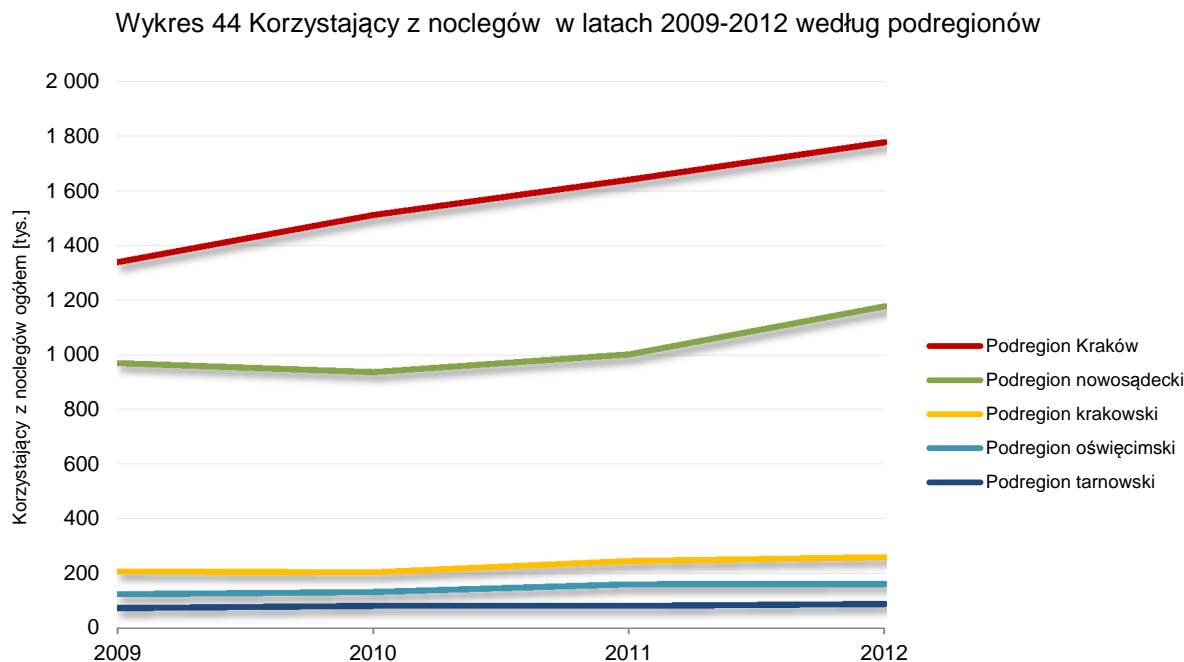

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 88 Szacunkowa liczba odwiedzających województwo małopolskie w latach 2009-2012

kategoria odwiedzających	liczba odwiedzających w mln			
	2009	2010	2011	2012
<i>Małopolska</i>				
<i>Odwiedzający ogółem</i>	10,9	11,4	11,9	12,1
<i>Odwiedzający krajowi</i>	8,6	8,9	9,3	9,5
<i>Odwiedzający zagraniczni</i>	2,3	2,5	2,6	2,6
<i>Kraków</i>				
<i>odwiedzających ogółem</i>	7,3	7,7	8,1	8,2
<i>krajowi</i>	5,2	5,4	5,7	5,9
<i>zagraniczni</i>	2,1	2,2	2,3	2,4

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2012 roku. Raport końcowy za rok 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane dotyczące korzystających z noclegów wskazują, że poza Krakowem duży i wciąż wzrastający ruch turystyczny ma miejsce w podregionie nowosądeckim. Gminy położone w południowej części Małopolski, związane z obszarami o najwyższych walorach przyrodniczych, mają rozwiniętą, wykorzystywaną bazę turystyczną, która jest wciąż rozbudowywana o nowe obiekty, w tym związane z turystyką zimową. Kumulacja infrastruktury turystycznej oraz urbanizacja w rejonie terenów o wyjątkowych walorach przyrodniczych stwarza szereg konfliktów i problemów środowiskowych.

Województwo małopolskie ma najbogatszą w Polsce ofertę dla turystyki zimowej – znajduje się tu ok. 50 ośrodków narciarskich, w których jest 300 wyciągów - więcej, niż łącznie w województwie śląskim i dolnośląskim.

Dzięki wyżynnemu i górskiemu ukształtowaniu terenu Małopolska posiada dobre warunki do rozwoju wszelkich form turystyki aktywnej i kwalifikowanej, jak narciarstwo zjazdowe, alpejskie, biegowe, snowboard, rakiety śnieżne, wspinaczka górską, nordic walking i trekking. Obserwuje się dynamiczny rozwój oferty turystyki kwalifikowanej, z coraz większym akcentem na sporty ekstremalne. Popularne w regionie są także: spływ Dunajcem oraz żeglarstwo, głównie na jeziorach Rożnowskim i Czorszyńskim.

Małopolska jest wiodącym w Europie regionem turystyki pielgrzymkowej. W regionie funkcjonują aż trzy międzynarodowe centra pielgrzymkowe (Kraków-Łagiewniki, Kalwaria Zebrzydowska i Wadowice). Województwo małopolskie, a szczególnie Kraków, staje się coraz bardziej popularne jako destynacja turystyki biznesowej, w tym spotkań o charakterze kongresowym, konferencyjnym, szkoleniowym, targowym oraz imprez integracyjno - motywacyjnych. Na terenach wiejskich coraz większą popularność zyskuje oferta gospodarstw agroturystycznych. W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie na zdrowy styl życia, pojawił się nowy, istotny trend rozwoju nowoczesnej

infrastruktury w obszarze turystyki sportowej oraz turystyki termalnej: ośrodki odnowy biologicznej oraz kompleksy boisk i basenów.⁶⁰

Ważnym elementem dla rozwoju turystyki było stworzenie i uruchomienie, przy wsparciu środków europejskich, Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej – nowoczesnego systemu zintegrowanych w warstwie analogowej i cyfrowej 33 jednostek Informacji Turystycznej (IT), przygotowanych także z myślą o osobach niepełnosprawnych.

Najważniejsze problemy i wnioski

W województwie małopolskim, podobnie jak w całym kraju, utrzymywał się spowolniony wzrost gospodarczy. Pozycja wskaźników gospodarczych województwa małopolskiego na tle kraju nie uległa znaczącej zmianie od roku 2007.

Małopolska jest regionem o stosunkowo niskim poziomie PKB na 1 mieszkańca, jak również wydajności pracy, mierzonej wartością dodaną na 1 zatrudnionego. Od wielu lat oba te parametry kształtują się na poziomie około 85% średniej krajowej, a więc na poziomie najniższym wśród najbardziej konkurencyjnych polskich województw (dolnośląskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, pomorskiego, śląskiego i wielkopolskiego). Świadczy to o względnie niskiej zdolności do przekształcania zasobów w efekty gospodarcze. W granicach województwa utrzymuje się duże zróżnicowanie przestrzenne wysokości PKB w podregionach. Udział PKB przypadający na miasto Kraków zmniejszył się nieznacznie, ale nadal jest dużo wyższy, niż w pozostałych podregionach.

W Małopolsce notowany jest wysoki odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw prywatnych.

W skali ogólnowojewódzkiej wyróżniają się obszary o ukierunkowanej strukturze zatrudnienia, co pokazuje wyraźne zróżnicowanie regionalne Małopolski pod względem kierunków aktywności zawodowej jej mieszkańców. W strukturze osób zatrudnionych znaczący udział rolnictwa utwierdza się regionach północno-wschodniej i wschodniej Małopolski oraz powiatach suskim i myślenickim. Zarysowuje się tendencja do spadku zatrudnienia w przemyśle w dużych miastach i w zachodniej części województwa, gdzie udział tego sektora jest wysoki oraz jego wzrost dla powiatów wokół miast grodzkich. Występuje tendencja wzrostowa w liczbie zatrudnionych w usługach, zwłaszcza wokół ośrodka krakowskiego.

W całym województwie małopolskim mają miejsce postępujące niekorzystne tendencje dotyczące zatrudnienia i bezrobocia, szczególnie w regionach peryferyjnych w stosunku do ośrodka krakowskiego. Sytuacja niekorzystna pogłębia się w głównie w regionach gdzie już wcześniej występowały niesprzyjające warunki rynku pracy i rozwoju przedsiębiorczości (małopolska południowo-wschodnia, wschodnia i północna) oraz w powiatach o dominującym sektorze rolniczym. Pogorszyła się również sytuacja zatrudnienia wśród osób młodych.

Na obszarze województwa występują powszechne tendencje spadkowe areалу ziem użytkowanych rolniczo, co wiąże się z tym, że rolnictwo przestało odgrywać wiodącą rolę

---

⁶⁰ Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego, Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współpraca Departament Sportu Turystyki i Rekreacji UMWM, Załącznik do Uchwały nr 1315/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 r.

w gospodarce regionu i rozwoju obszarów wiejskich. Najsilniej procesy dezagraryzacyjne w płaszczyźnie produkcyjnej i ekonomicznej dotyczą obszarów położonych wokół miast. Nie odnosi się to jednak do gmin północnej części województwa, posiadających areale ziemi najwyższej jakości, na terenie których wciąż tradycyjnie prowadzona jest dość intensywna produkcja.

Małopolska charakteryzuje się bardzo dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, w których użytkowanie gruntów wykazuje zróżnicowanie przestrzenne, zwłaszcza w układzie północ – południe. Przeważającym typem gospodarstw w Małopolsce są drobne gospodarstwa rodzinne. Stosowane w nich ekstensywne oraz tradycyjne metody produkcji, sprzyjają zachowaniu gatunków roślin i zwierząt oraz siedlisk, które stały się rzadkie lub przestały istnieć w regionach gdzie rozwój rolnictwa spowodował intensyfikację produkcji towarowej. Niewielkie zmiany w strukturze arealnej gospodarstw rolnych w ciągu ostatnich lat oraz obecne wskaźniki produktywności rolniczej stawiają rolnictwo Małopolski na pozycji mniej konkurencyjnej wobec innych regionów kraju. Pozornie wadliwą strukturę agrarną oraz tradycyjne formy gospodarowania w województwie małopolskim, powszechnie uważane za archaiczne i niewydolne, można wykorzystać jako warunki pozwalające na rozwój rolnictwa ekologicznego oraz krótkich łańcuchów produkcji i dystrybucji żywności. Rozwiązaniem zwiększającym opłacalność gospodarowania dla podmiotów dorobnotowarowych, jest wytwarzanie produktów żywnościowych wysokiej jakości z wykorzystaniem tradycyjnych receptur i metod przyjaznych dla środowiska. Regionalne, markowe produkty rolnicze są integralnie związane z produkcją tradycyjną. Ten typ gospodarowania oraz naturalne przetwórstwo jest może budować konkurencyjność Małopolski na rynku regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

W południowej części Małopolski problemem jest degradacja trwałych użytków zielonych, które na skutek bardzo niskiego stanu pogłowia bydła i owiec stosunkowo szybko ulegają zakrzaczeniu i nieplanowanemu zalesieniu. Wpływa to z kolei na przekształcenia struktury krajobrazu i obniżanie walorów widokowych.

Małopolska, obok województwa pomorskiego, jest najbardziej popularnym regionem turystycznym Polski, a także najwyższej ocenianym w badaniach atrakcyjności turystycznej. O potencjale turystycznym regionu decydują: walory kulturowe i przyrodnicze, dobrze przygotowana infrastruktura turystyczna, dostępność komunikacyjna oraz rosnące zainteresowanie ofertą turystyczną ze strony odbiorców rynku krajowego i zagranicznego.

Ruch turystyczny na obszarze Małopolski od 2008 r. utrzymuje niewielką, ale stałą tendencję wzrostową. Baza noclegowa stale się powiększa, w latach 2009-2012 znacznie wzrosła liczba hoteli na obszarze województwa.

Głównym celem ruchu turystycznego w Małopolsce pozostaje stolica regionu. Problemem dla rozwoju turystycznego pozostałej części województwa pozostaje infrastruktura komunikacyjna: drogowa oraz kolejowa, w tym łącząca dwa główne centra turystyczne – Kraków i Zakopane oraz oś Kraków – Krynica-Zdrój, także Wieliczka, Oświęcim, Kalwaria, Wadowice.

11. Ocena realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

11.1. Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa

Zgromadzone informacje dotyczące zmian, jakie zachodziły w zagospodarowaniu przestrzennym województwa małopolskiego od roku 2009 pozwalają na dokonanie oceny realizacji obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, w tym oceny realizacji określonych w nim celów.

Należy zauważyć, że cele określone w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa wynikają z zapisów zasadniczego dokumentu, jakim jest strategia, określająca cele i priorytety polityki rozwoju prowadzonej na obszarze regionu. Ustalenia planu formułowane były w oparciu o zapisy Strategii rozwoju województwa małopolskiego z roku 2000,⁶¹ w warunkach zmieniających się regulacji prawnych określających kompetencje samorządu. Od czasu uchwalenia planu następowały kolejne zmiany legislacyjne, a samorząd województwa dwukrotnie dokonał weryfikacji wcześniejszych założeń, przyjmując Strategię województwa małopolskiego na lata 2007-2013,⁶² a następnie Strategię województwa małopolskiego na lata 2011-2020.⁶³ W dokumentach tych następowały zmiany w zakresie określonych obszarów polityki rozwoju oraz wskazywanych celów. Zmiany te związane były m.in. z dostrzeganiem problemu ograniczonych możliwości wdrażania strategii wskazującej zadania leżące poza sferą kompetencji samorządu województwa.

Ocena realizacji celów prowadzona była w zgodzie z zawartym w poprzednim raporcie stwierdzeniem, że przy ocenie realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa należy wziąć pod uwagę specyfikę tego dokumentu, polegającego na tym, że zawiera on ogólne założenia i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa, a nie harmonogram konkretnych działań. Wyznaczone cele mają charakter opisu stanu pożądanego, w większości przypadków bez wskazania mierzalnych wartości, których osiągnięcie można jednoznacznie stwierdzić. Ocena jest więc określeniem, czy następujące zmiany zachodzące w przestrzeni województwa zmierzają ku osiągnięciu tego stanu i czy podejmowane są służące temu działania.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa z 2003 r. wskazane zostały 23 cele strategiczne oraz 64 cele operacyjne, które zebrane zostały zestawienie tabelaryczne (Tabela 89). Według analiz i ocen dokonanych z dziesięcioletniej perspektywy czasu, w przeważającej mierze zrealizowanych zostało 15 celów operacyjnych, 33 zostały zrealizowane częściowo, a 16 nie można uznać za zrealizowane.

Najlepiej oceniona została realizacja celów takich jak:

---

⁶¹ Uchwała Nr XXIII/250/2000 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego.

⁶² Uchwała Nr XLI/527/06 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 30 stycznia 2006 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013.

⁶³ Uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

- Rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż,
- Stałe powiększanie zasobów leśnych,
- Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego,
- Wysoki poziom dostępności usług z zakresu administracji publicznej poszczególnych szczebli samorządowych i szczebla rządowego dla wszystkich mieszkańców województwa,
- Zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego,
- Uzyskanie przez społeczeństwo Małopolski poziomu wykształcenia dostosowanego do aktualnych standardów w Unii Europejskiej oraz wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych zgodnych ze standardami UE,
- Zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (m.in. turystów, ludzi biznesu),
- Zwiększenie dostępu mieszkańców regionu małopolskiego do bazy sportowej,
- Rozwój bazy dla turystyki, rekreacji kwalifikowanej i sportów wyczynowych,
- Ekologizacja produkcji rolnej,
- Dążenie do dalszej intensyfikacji rozwoju najbardziej aktywnych gospodarczo obszarów z równoczesnym przełamywaniem impasu gospodarczego obszarów wymagających aktywizacji
- Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych w tym dróg dojazdowych do przejść granicznych,
- Liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych,
- Rozwój infrastruktury turystycznej w ramach harmonijnej współpracy na terenach stykowych i spójnego rozwiązywania problemów o znaczeniu ponadregionalnym,
- Rozwój wspólnej infrastruktury technicznej w ramach harmonijnej współpracy na terenach stykowych i spójnego rozwiązywania problemów o znaczeniu ponadregionalnym.

Najstąbiej oceniona została realizacja celów takich jak:

- Ochrona środowiska w rejonie eksploatacji,
- Ograniczenie zakresu zagospodarowywania gleb w sposób nie odpowiadający ich naturalnym walorom przyrodniczym,
- Ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze do poziomu zapewniającego wysoką jakość środowiska atmosferycznego oraz odpowiadających funkcjom, uwarunkowaniom regionalnym i wymaganiom ogólnokrajowym,
- Systematyczna poprawa klimatu akustycznego, ochrona przed wibracjami i promieniowaniem przekraczającym normy krajowe bądź europejskie,
- Rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych,
- Utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego,
- Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania,

- Ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania,
- Przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji,
- Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych,
- Podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych,
- Ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły,
- Tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego,
- Wykorzystanie możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym,
- Dążenie do dalszej intensyfikacji rozwoju najbardziej aktywnych gospodarczo obszarów z równoczesnym przełamywaniem impasu gospodarczego obszarów wymagających aktywizacji,
- Rozwój sieci gazowych w obszarach niedoboru zaopatrzenia w gaz,
- Doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowiskowych w celu wyeliminowania palenisk węglowych,
- Rozwój powiązań komunikacyjnych w ramach harmonijnej współpracy na terenach stykowych i spójnego rozwiązywania problemów o znaczeniu ponadregionalnym,
- Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych,
- Podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych,
- Ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.

W przypadku pozostałych celów można mówić o realizacji częściowej, o zarejestrowaniu trendów wskazujących na stopniową poprawę sytuacji lub podejmowaniu zdecydowanych działań, które mogą utrzymać korzystny trend lub przynieść jego wzmocnienie.

Oceniając realizację celów, należy mieć na uwadze to, że zachodzące zmiany wynikają nie tylko z podejmowanych (lub zaniechanych) działań samorządu województwa, ale również uwarunkowań zewnętrznych, w tym regulacji prawnych.

Zdecydowanie najłagodniej oceniona została realizacja celu *Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego*, obejmującego szeroką grupę celów operacyjnych, wśród których osiągnięcie niemal wszystkich ocenione zostało negatywnie. Dotyczy to grupy aż 5 celów operacyjnych: *efektywnego wykorzystania stanu zainwestowania, ograniczania rozpraszania budownictwa poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania, przeciwdziałania chaotycznej suburbanizacji, tworzenia warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego oraz wykorzystania możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym*. Realizacja celów w wymienionych kwestiach byłaby bardzo pożądana. Samorząd województwa miał tu jednak bardzo ograniczone możliwości wpływu, związane z brakiem narzędzi prawnych i organizacyjnych. Wyjątkiem są tu działania podejmowane w ramach wspierania lokalnych programów rewitalizacji.

Narastające problemy związane ze sferą zagadnień zagospodarowania przestrzennego są właściwe nie tylko dla obszaru województwa małopolskiego, ale są coraz wyraźniej zauważane w całym kraju. Wymagają one jednak zdecydowanych działań na szczeblu centralnym, w tym związanych z odpowiednimi regulacjami legislacyjnymi.

Dążenie do celów zapisanych w planie zagospodarowania przestrzennego odbywa się bezpośrednio poprzez realizację inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym oraz uzgadnianie dokumentów planistycznych gmin w zakresie określonym przepisami prawa, ale również pośrednio poprzez instrumenty finansowe, w tym programy regionalne, a także poprzez inicjatywy legislacyjne.

Ocena celów z punktu widzenia możliwości ich realizacji dokonana na potrzeby poprzedniego raportu jest aktualna – plan zawiera cele, których realizacja nie leży bezpośrednio w gestii samorządu województwa. Należą do nich: Wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów; ścisłe przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r. O ochronie gruntów rolnych i leśnych (dz.u. z 1995 r. Nr 16, poz. 78); Uzyskanie przez społeczeństwo Małopolski poziomu wykształcenia dostosowanego do aktualnych standardów w Unii Europejskiej oraz wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych zgodnych ze standardami UE. Ponadto cel, Kaim było utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego nie mógł być realizowany ze względu na uwarunkowania formalne, obecnie wymaga natomiast weryfikacji w związku z ustaleniami KPZK i zmianami przepisów prawa.

Zamieszczona poniżej tabela zawiera zestawienie celów określonych w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z oceną stopnia ich realizacji oraz komentarzem dotyczącym powiązania z celami i działaniami przyjętymi w obowiązującej strategii rozwoju województwa małopolskiego.

Tabela 89 Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

(+ cele w przeważającej mierze zrealizowane, +/- cele zrealizowane częściowo, - cele niezrealizowane)

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
1.	Oszczędne i zrównoważone gospodarowanie kopalinami W obowiązującej strategii brak odniesienia bezpośredniego.	Racjonalizacja gospodarki kopalinami	+/-	Udokumentowanie złóż stanowi ważny element decyzji dotyczących zagospodarowania przestrzennego. Istnieją konflikty pomiędzy zasięgiem złóż dokumentowanych oraz zasięgiem terenów przeznaczonych do zabudowy wyznaczonych w obowiązujących dokumentach planistycznych. Następuje spadek wielkości zasobów i zakończenie eksploatacji w przypadku części kopalin, przewidywane jest wyczerpywanie się części złóż
		Ochrona środowiska w rejonie eksploatacji	-	Niewystarczająco zaawansowane procesy rekultywacji terenów eksploatacji powierzchniowej oraz występowanie szkód górniczych wywołanych eksploatacją podziemną

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
				Zagrożenia wynikające z położenia niektórych złóż w obszarach chronionych, w tym na obszarach Natura 2000
		Rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż	+	Postępujący proces dokumentowania złóż
2.	Zintegrowana ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz nadmiernym lub nieuzasadnionym zużyciem <i>W obowiązującej strategii uwzględnione w zakresie działań.</i>	Skuteczna ochrona prawna, minimalizacja zużycia i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód podziemnych	+/-	Niepełne udokumentowanie zbiorników wód podziemnych - brak wyznaczonych obszarów ochronnych GZWP
				Uwzględnianie ochrony jakości wód podziemnych w miejscowym planowaniu przestrzennym
				Zła jakość części zasobów wód podziemnych pozyskiwanych dla zaopatrzenia ludności
		Racjonalne wykorzystanie wód geotermalnych i mineralnych	+/-	Wzrost produkcji wód mineralnych przy niewielkim wzroście zasobów eksploatacyjnych
				Rozwój wykorzystania zasobów wód geotermalnych dla celów rekreacyjnych
				Niski stopień wykorzystania wód geotermalnych jako źródła energii
				Utrzymujące się znaczenie wykorzystania wód leczniczych
		Racjonalne kształtowanie zasobów wodnych oparte na korzystnym ekologicznie i gospodarczo zagospodarowaniu zlewniami rzek.	+/-	Prowadzony jest monitoring wód
				Niewystarczająca poprawa jakości wód. Wysoki udział jcwp złej jakości oraz jcwp nie spełniających wymagań dla obszarów chronionych
				Niezrealizowane potrzeby w zakresie budowy nowych zbiorników retencyjnych i utrzymania istniejących
Niedokończona weryfikacja programu małej retencji				
3.	Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego <i>W obowiązującej strategii uwzględnione w zakresie działań.</i>	Właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych, zwiększenie retencji powierzchniowej	+/-	Wzrastająca świadomość potrzeby kompleksowego podejścia do ochrony przeciwpowodziowej
				Istniejąca zabudowa, oraz tereny budowlane wyznaczone na terenach zagrożonych powodzią
				Podejmowane są działania planistyczne ograniczające wyznaczanie nowych terenów budowlanych w obszarach zagrożonych powodzią które jednak są ograniczone przez niedokończony proces powstawania obowiązujących w tym zakresie dokumentów

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
				Niedostateczna świadomość i brak kompleksowych działań oraz zasad postępowania na rzecz poprawy retencyjności zlewni w miejscowym planowaniu przestrzennym
		Poprawa i rozbudowa systemu regulacji cieków i infrastruktury przeciwpowodziowej	-/+	Wdrażanie ochrony przeciwpowodziowej zgodnie ze znowelizowanymi przepisami opartymi na Dyrektywie powodziowej jednak przy niedostatecznym zaawansowaniu powstających dokumentów
	Opracowanie, przyjęcie i rozpoczęcie wdrażania Programu ochrony przed Powodzią w dorzeczu górnej Wisły			
	Podejmowane są działania w zakresie modernizacji wałów i pozostałej infrastruktury przeciwpowodziowej			
	Następuje stałe pogarszanie się stanu technicznego urządzeń melioracji wodnych podstawowych i wzrastają potrzeby w zakresie odbudowy lub modernizacji wałów			
	Stan zabezpieczeń przed zagrożeniem poprzez infrastrukturę przeciwpowodziową jest niewystarczający			
	Rozpoznanie zagrożenia powodzią na terenie Województwa Małopolskiego nie jest pełne			
	Istniejąca retencja zbiornikowa wymaga weryfikacji, istnieje potrzeba powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej.			
4.	Wykorzystanie zasobów glebowych przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych i racjonalności ekologicznej <i>W obowiązującej strategii brak odniesienia bezpośredniego, odniesienie pośrednie.</i>	Ograniczenie zakresu zagospodarowania gleb w sposób nie odpowiadający ich naturalnym walorom przyrodniczym	-	Brak wypracowanej strategii ochrony i wykorzystania gleb wysokiej jakości w kontekście kierunków regionalnego i lokalnego rozwoju przestrzennego
		Wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów;	+/-	Wprowadzanie przez samorządy lokalne odpowiednich zapisów w planach miejscowych i studiach Brak monitoringu działań w tym zakresie ze strony samorządu województwa
		Ściśle przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r.	+/-	Funkcjonująca ochrona prawna poza terenami miast Znaczna presja inwestycyjna na tereny z glebami o wysokich klasach bonitacyjnych, przy jednoczesnym braku w części gmin możliwości przestrzennych

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
		o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 1995 r. Nr 16, poz. 78).		dla wyznaczania terenów budowlanych poza obszarami wysokiej jakości gleb Brak informacji zbiorczej o prowadzonych działaniach i ich efektach
5.	Zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych <i>W obowiązującej strategii brak odniesienia bezpośredniego, odniesienie pośrednie.</i>	Stale powiększanie zasobów leśnych;	+	Wzrost powierzchni lasów jednak nie zawsze w oparciu o predyspozycje terenów, w tym z uwzględnieniem ochrony bioróżnorodności, jakości gleb, a także krajobrazu
		Poprawa kondycji przyrodniczej lasów do stanu umożliwiającego optymalne warunki funkcjonowania lasów;	+/-	Poprawa struktury gatunkowej lasów Identyfikacja położenia cennych ekosystemów leśnych w kontekście europejskim
		Prowadzenie wielofunkcyjnego modelu gospodarowania.	+/-	Spadek ilości zanieczyszczeń gazowych w lasach Działania realizowane przez Dyрекcję Lasów Państwowych i właścicieli lasów. Znaczny udział lasów ochronnych
6.	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zachowanie, wzbogacanie i odtwarzanie zasobów przyrody <i>W obowiązującej strategii uwzględnione w zakresie działań.</i>	Kształtowanie spójnej przestrzennie małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych uwzględniającej istniejące i projektowane obszary chronione, włączone w sieć krajową, opartej o założenia i koncepcję europejskich sieci ekologicznych;	+/-	Duży udział obszarów prawnie chronionych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz rozwój sieci obszarów chronionych Utworzenie nowych obszarów Natura 2000 oraz ukończenie procedur UE w zakresie obszarów NATURA 2000 Opracowane przez RDOŚ w Krakowie rozpoznanie przebiegu korytarzy ekologicznych przy postępującej tendencji zabudowy korytarzy i słabości instrumentów prawnych realizacji systemu korytarzy
		Tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.	+/-	Ustalenia dokumentów z zakresu miejscowego planowania przestrzennego formułowanie których jest jednak utrudniane z powodu braku planów ochrony
7.	Uporządkowanie gospodarki odpadami	Racjonalizacja gospodarki odpadami	+/-	Wzrost selektywnej zbiórki odpadów, który jednak nadal jest zbyt niski Znacznie zmniejsza się ilość odpadów składowanych, a wzrasta udział odpadów poddawanych odzyskowi

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
	W obowiązującej strategii uwzględnione w zakresie działań	Ograniczenie negatywnego wpływu składowisk na środowisko.	+/-	Wprowadzone zostały nowe uregulowania prawne dotyczące organizacji gospodarki odpadami
				Brak zorganizowanego systemu selektywnego zbierania odpadów ulegających biodegradacji
				Dostosowywanie części składowisk niespełniających wymogów środowiskowych do odpowiednich standardów
				Sukcesywne zamykanie i rekultywacja składowisk niedostosowanych do wymogów wynikających z przepisów
	Przyjęcie Planu Gospodarki Odpadami województwa Małopolskiego stwarzającego warunki dla porządkowania gospodarki odpadami i minimalizacji zagrożeń			
8.	Likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego W obowiązującej strategii uwzględnione w zakresie działań.	Ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze do poziomu zapewniającego wysoką jakość środowiska atmosferycznego oraz odpowiadających funkcjom, uwarunkowaniom regionalnym i wymaganiom ogólnokrajowym;	-	Utrzymywania się wysokiego poziomu zanieczyszczeń, szczególnie pyłem zawieszonym oraz benzo(a) piranem. Występowanie wysokiego wskaźnika narażenia ludności na stężenia szkodliwych substancji na obszarach województwa koncentrujących przeważającą liczbę ludności
		Systematyczna poprawa klimatu akustycznego, ochrona przed wibracjami i promieniowaniem przekraczającym normy krajowe bądź europejskie.	-	Podjęte działania na rzecz ograniczania uciążliwości tras komunikacyjnych poprzez rozwój systemu obwodnic i nowych tras komunikacyjnych jednak przy utrzymującej się dużej liczbie mieszkańców zagrożonych ponadnormatywnym hałasem, pomimo podniesienia norm wartości hałasu dopuszczalnego Występujące konflikty społeczne związane z zasięgiem wyznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego stref potencjalnego oddziaływania linii elektroenergetycznych a także związane z lokalizacją obiektów telekomunikacyjnych.
				Brak pełnego monitoringu
9.	Dziedzictwo kulturowe trwałym elementem	Ochrona i rewitalizacja zasobów dziedzictwa	+/-	Podjęte działania dla ochrony obiektów zabytkowych, corocznie przeznaczane są środki na prace przy

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
	krajobrazu województwa małopolskiego <i>Uwzględnione w obowiązującej strategii.</i>	kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania		obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz kapliczki przydrożne Postępujący zanik tradycyjnej drewnianej zabudowy wiejskiej, brak aktywnych działań służących ochronie i wykorzystaniu tego typu zasobów Bardzo słabo wykorzystywany park kulturowy jako forma kompleksowej ochrony dziedzictwa kulturowego
		Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego	+	Bogata oferta szlaków kulturowych stanowiących połączenie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego Małopolski z ciekawą ofertą turystyczną i dydaktyczną. Stworzenie platformy zbierającej informacje o szlakach w jednym miejscu poprawia możliwość orientacji i korzystania ze szlaków Podejmowanie działań polegających na zagospodarowaniu obiektów zabytkowych na cele publiczne Aktywne działania promocji zasobów materialnych i niematerialnych regionu
		Kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne	+/-	Bardzo słaba regulacja tych zagadnień w planach miejscowych Nasilający się proces suburbanizacji nie został powstrzymany Zacieranie uporządkowanych ruralistycznych układów przestrzennych w wielu obszarach, związane m.in. z rozprzestrzenianiem się zabudowy rozproszonej Podjęte zostały działania w zakresie rewaloryzacji przestrzeni publicznych i założeń urbanistycznych
10.	Administracja publiczna bliżej mieszkańca <i>Nie uwzględnione w obowiązującej strategii.</i>	Wysoki poziom dostępności usług z zakresu administracji publicznej poszczególnych szczebli samorządowych i szczebla rządowego dla wszystkich mieszkańców województwa	+	Rozwój dostępu do usług elektronicznych poprzez świadczenie e-usług przez jednostki administracji publicznej – Cyfrowy Urząd
		Poprawa standardów obsługi mieszkańców województwa na każdym szczeblu administracji	+/-	Sprawniejsze działanie administracji na wszystkich szczeblach, wprowadzanie zintegrowanych systemów zarządzania w urzędach Rozwój dostępu do usług elektronicznych poprzez świadczenie e-usług przez jednostki administracji publicznej – Cyfrowy Urząd

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
				Różny stopień wprowadzenia usprawnień
11.	Elastyczny, łatwo dostępny system szkolnictwa, wysoka ranga nauki <i>Uwzględnione w zmodyfikowanej formie w obowiązującej strategii.</i>	Zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego	+	Stolica regionu utrzymuje wysoką pozycję ośrodka akademickiego o randze międzynarodowej. Poza Krakowem znaczącymi ośrodkami, w których znajdują się uczelnie wyższe są Nowy Sącz, Tarnów, Nowy Targ i Oświęcim.
		Uzyskanie przez społeczeństwo Małopolski poziomu wykształcenia dostosowanego do aktualnych standardów w Unii Europejskiej oraz wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych zgodnych ze standardami UE.	+	Wysoki odsetek osób z wyższym wykształceniem, przekraczający wartość średnią w UE Proces dostosowywania polskich uczelni do standardów UE - wprowadzenie studiów dwustopniowych, dostosowywanie programów nauczania
12.	Zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do kultury <i>W obowiązującej strategii uwzględnione w zmodyfikowanej formie.</i>	Wyrównywanie dysproporcji w dostępie mieszkańców województwa małopolskiego do placówek kulturalnych różnych szczebli i o różnych źródłach finansowania	+/-	Inwestycje związane z kulturą: nowe obiekty kultury, renowacja wielu obiektów na terenie całego województwa. Wiele nieinwestycyjnych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych Tendencja zmniejszania się liczby bibliotek Utrzymuje się koncentracja zasobów kulturalnych w Krakowie, przy realizacji nowych inwestycji w pozostałej części województwa
		Zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (m.in. turystów, ludzi biznesu)	+	Podjęmowane liczne działania na rzecz promocji kultury w całym regionie, organizacja wydarzeń kulturalnych, w tym prestiżowych festiwali Wzrost liczby wydarzeń artystycznych oraz liczby odwiedzających
13.	Zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do leczenia szpitalnego, uzdrowiskowego i opieki społecznej <i>W obowiązującej strategii uwzględnione w zmodyfikowanej formie.</i>	Poprawa dostępności mieszkańców do placówek szpitalnych, placówek opieki społecznej w województwie małopolskim	+/-	Wzrost liczby łóżek w szpitalach niepublicznych i zmniejszenie w szpitalach publicznych Poprawa jakości wyposażenia Wciąż niezadowolająca dostępność usług medycznych
		Rozwój miejscowości uzdrowiskowych	+/-	Liczba szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych utrzymuje się na stałym poziomie Problemy wynikające ze znaczących ograniczeń zawartych w ustawie uzdrowiskowej, dotyczących możliwości realizacji inwestycji

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
				<p>Potrzebny jest monitoring jakości lecznictwa w sprywatyzowanych uzdrowiskach (wciąż utrudnione jest dokonanie oceny działalności sprywatyzowanych uzdrowisk)</p> <p>Barierą dla rozwoju części uzdrowisk jest słaba dostępność komunikacyjna i długi czas dojazdu do stolicy regionu</p> <p>Gminy uzdrowskie w ramach MRPO zrealizowały szereg inwestycji w obiekty i infrastrukturę uzdrowską. Nastąpiła poprawa zagospodarowania parków zdrojowych i przestrzeni publicznych</p>
14.	<p>Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna</p> <p><i>W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie.</i></p>	<p>Zwiększenie dostępu mieszkańców regionu małopolskiego do bazy sportowej</p>	+	<p>Rozwój bazy sportowej na terenie całego województwa</p> <p>Realizacja nowoczesnej wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej w Krakowie – Czyżynach umożliwiającej organizację dużych imprez sportowych w Małopolsce</p>
		<p>Rozwój bazy dla turystyki, rekreacji kwalifikowanej i sportów wyczynowych</p>	+	<p>Wzbogacanie oferty w zakresie aktywnego wypoczynku</p>
15.	<p>Rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody</p> <p><i>W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie</i></p>	<p>Szersze wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju rozmaitych współczesnych form turystyki i wypoczynku, m.in. tzw. agroturystyki</p>	+/-	<p>Wzrost liczby gospodarstw oferujących usługi agroturystyczne, nadal sektor ten, w stosunku do możliwości, nie jest wystarczająco rozwinięty</p> <p>Konflikty rozwoju infrastruktury turystycznej z ochroną przyrody</p>
		<p>Poprawa oferty turystycznej mniej uczęszczanych obszarów</p>	+/-	<p>Niedostateczny rozwój bazy turystycznej, promocja miejscowości i obszarów, także na peryferiach województwa</p>
		<p>Rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych</p>	-	<p>Presja inwestycji związanych z turystyką zagrażających walorom parków</p> <p>Zwiększona presja inwestycji mieszkaniowych w rejonie parków krajobrazowych, wzrost zainwestowania w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych</p>
16	<p>Stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem</p>	<p>Stworzenie czytelnego systemu w miarę równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców</p>	+/-	<p>Małopolska charakteryzuje się policentrycznym układem ośrodków osadniczych, dzięki któremu możliwe jest utrzymanie czytelnego systemu dość równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców</p>

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
	W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie	województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb		Struktura osadnicza podlega przekształceniom, polegającym na osłabieniu ośrodków miejskich oraz intensywnemu rozwojowi osadnictwa w obszarach wiejskich
		Utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego	-	Wzrost znaczenia obszarów funkcjonalnych w planowaniu rozwoju przestrzennego w skali kraju, regionów i lokalnej połączone oraz proces wypracowywania sposobu podejścia do zarządzania tymi obszarami, w tym w zakresie wspólnych inwestycji
		Zmniejszenie roli granicy państwa jako bariery dla rozwiązywania problemów w zakresie środowiska przyrodniczego i gospodarki wodnej	+/-	Inicjatywy podejmowane m.in. w ramach programu współpracy transgranicznej Rzeczpospolita Polska-Republika Słowacka, funkcjonowanie projektów INTERREG i Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego Brak wspólnych narzędzi instytucjonalnych i prawnych
		Integracja poprzez rozwój powiązań komunikacyjnych.	+/-	Rozwój usług transportowych na poziomie lokalnym Braki w dziedzinie połączeń komunikacyjnych różnej rangi: zarówno połączeń strategicznych, jak i o znaczeniu lokalnym Rozwój kolei aglomeracyjnej Zły stan lokalnej sieci komunikacyjnej
17	Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego	Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania	-	Systematycznemu zwiększaniu powierzchni objętej planami miejscowymi nie towarzyszy zatrzymanie niekorzystnych procesów przestrzennych Osłabienie roli części miast, jako ośrodków, przy intensywnym rozwoju innych, intensywny rozwój zainwestowania obszarów wiejskich Utrzymywanie się i powstawanie obszarów mieszkalnych pozbawionych odpowiedniej infrastruktury technicznej i społecznej Negatywne skutki procesu suburbanizacji
	W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie	Ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania	-	Postępujące rozproszenie zabudowy, któremu nie przeciwdziała polityka przestrzenna gmin Powiększanie powierzchni przeznaczonej pod zabudowę mieszkaniową, także bez rozbudowy systemów infrastruktury i odpowiednich powiązań komunikacyjnych

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
		Przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji	-	Brak działań przeciwdziałających suburbanizacji
		Tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego	-	Brak skoordynowanych działań zapewniających harmonijny rozwój sfery gospodarczej, przyrodniczej i społecznej
		Wykorzystanie możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym	-	Dokumenty planistyczne zapewniają nadmierne rezerwy terenu
				Zwiększenie powierzchni objętej planami miejscowymi nie zapewnia skoordynowanej, racjonalnej gospodarki terenami
		Ekologizacja produkcji rolnej.	+	Wzrost popularności rolnictwa ekologicznego, wzrost liczby gospodarstw ekologicznych i związanej z nimi powierzchni upraw
Dążenie do dalszej intensyfikacji rozwoju najbardziej aktywnych gospodarczo obszarów z równoczesnym przełamywaniem impasu gospodarczego obszarów wymagających aktywizacji	+	Realizacja inwestycji celu publicznego, w tym infrastruktury komunikacyjnej		
		Realizacja inwestycji na terenach wiejskich – infrastruktura społeczna, obiekty turystyczne		
		Rozwój stref aktywności gospodarczej		
18	Dobrze rozwinięty system transportowy pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie	Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych w tym dróg dojazdowych do przejść granicznych;	+	Sukcesywna modernizacja i rozbudowa układu dróg wojewódzkich i krajowych, w tym budowa nowych odcinków drogi ekspresowej S7
				Poprawa stanu dróg wojewódzkich i krajowych, maleje udział dróg w złym stanie technicznym
		Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych	-	Niewystarczający rozwój kolei aglomeracyjnej
				Mało zaawansowane działania na rzecz budowania systemu zintegrowanego transportu zbiorowego w obszarze województwa
Podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych	-	Standard przewozów pasażerskich na niskim poziomie przy prowadzeniu działań w tym zakresie		
Rozwój transportu lotniczego	+/-	Wzrost liczby operacji lotniczych i liczby pasażerów		

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
				Trwająca rozbudowa lotniska Balice
				Brak przebudowy lotnisk Nowy Targ i Pobiednik
		Ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.	-	Brak działań
19	Zapewnienie zaopatrzenia w wodę wysokiej jakości i odprowadzania ścieków <i>W obowiązującej strategii odniesienie w zakresie działań</i>	Zlikwidowanie ilościowego i jakościowego deficytu wody oraz wysoka sprawność odprowadzania ścieków	+/-	Przyrost długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej
				W dalszym ciągu są gminy nie posiadające systemów zaopatrzenia w wodę, gdzie ludność bazuje na własnych ujęciach wody
				Konieczność poprawy dostępności ludności gmin podgórskich i górskich do systemów wodociągowych przy równoczesnym zachowaniu rozproszonej zabudowy będzie powodować realizację rozwiązań niekorzystnych tak inwestycyjnie jak później eksploatacyjnie, a co za tym idzie wzrost opłat za dostawę wody dla ludności
				W dalszym ciągu są gminy, w których brak jest sieci kanalizacyjnej
				Brak pełnego zabezpieczenia potrzeb w zakresie gospodarki wodno-ściekowej
				W zakresie sieci wodociągowej poziom zaspokojenia potrzeb jest znacznie wyższy niż w zakresie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków
		W przypadku niektórych gmin wiejskich zamiast budowy sieci kanalizacyjnej wybrano rozwiązania oparte na przydomowych oczyszczalniach ścieków		
		Ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z przeznaczeniem do sieci wodociągowej, ustanawianie ich stref ochronnych	+/-	Ochrona prawna ujęć wód, w tym ochrona poprzez zapisy mpzp
			+/-	Niewystarczające działania w zakresie ochrony lokalnych ujęć wód
			+/-	Tworzenie stref ochronnych ujęć wody według nowych przepisów
20	Zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na gaz odbiorców komunalnych i przemysłowych <i>Brak odniesienia w obowiązującej strategii</i>	Rozwój sieci gazowych w obszarach niedoboru zaopatrzenia w gaz	-	Utrzymuje się brak sieci gazowej w gminach, w których jej brakowało w 2008 r. Rozwój sieci następuje w obszarach już zgazyfikowanych
		Doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowiskowych w celu wyeliminowania palenisk węglowych	-	Inwestycje w obszarach uzdrowiskowych nie zostały zrealizowane, co spowodowane jest brakiem wystarczającego popytu na gaz w tych obszarach

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
21	Zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną odbiorców komunalnych i przemysłowych <i>W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie</i>	Zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom niezawodnych i możliwie najtańszych dostaw mocy i energii elektrycznej o wymaganym standardzie;	+/-	Wysoki poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie dostępu do sieci elektroenergetycznej
				Nierównomierność pokrycia obszaru województwa sieciami średnich i niskich napięć
				Województwo małopolskie nie jest samowystarczalne w energię elektryczną zużywając jej więcej niż produkując
				Zwiększania się awaryjności linii napowietrznych średniego i niskiego napięcia
				Problemem jest wiek sieci energetycznych i awaryjność transformatorów, szczególnie w obszarach wiejskich
		Brak nowych inwestycji (za wyjątkiem lokalnych)		
	Ograniczenie do minimum negatywnych skutków oddziaływania elektroenergetyki na środowisko przyrodnicze.	+/-	Brak większych inwestycji elektroenergetycznych mających szkodliwy wpływ na środowisko W dalszym ciągu małe zaawansowanie w realizacji przedsięwzięć związanych z produkcją energii odnawialnej	
22	Powszechnie dostępne – na całym obszarze województwa i dla całej społeczności regionu – usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne o europejskich standardach <i>W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie</i>	Liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych	+	Wysokie nasycenie usługami telekomunikacyjnymi
		Rozwój i poprawa przepustowości oraz jakości sieci telekomunikacyjnej i teleinformatycznej	+/-	Sukcesywna budowa Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej, mającej na celu zapewnienie do 2014 r. dostępu szerokopasmowego dla 90% gospodarstw domowych oraz 100% przedsiębiorstw i instytucji publicznych
				Niekorzystne ukształtowanie terenu dla inwestycji w infrastrukturę teleinformatyczną
23	Harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym <i>W obowiązującej strategii odniesienie w zmodyfikowanej formie</i>	Realizowanie wspólnej polityki ochrony zasobów przyrodniczych	+/-	Funkcjonujący system ochrony przyrody na terenie Polski zarządzany na poziomie regionalnym
				Brak spójnego systemu ochrony na pograniczu polsko-słowackim
		Rozwój infrastruktury turystycznej	+	Uchwała Nr 3 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020, w której określenie wspólnej oferty usług czasu wolnego, opartej na zróżnicowanych i komplementarnych produktach turystyki i kultury zostało wskazane jako jedna ze wspólnych potrzeb.
				Inwestycje w infrastrukturę turystyczną na terenach stykowych

Lp.	Nazwa celu, uwagi dotyczące powiązania z aktualną strategią	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi dotyczące sytuacji w zakresie zagadnień objętych celem
		Rozwój powiązań komunikacyjnych	-/+	<p>Uchwała Nr 3 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020, w której jako jeden z kierunków interwencji zostało wskazane infrastrukturalne integrowanie przestrzeni województw</p> <p>W porozumieniu z 23 maja 2011 w sprawie podjęcia prac nad Strategią Rozwoju Polski Południowej w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego, zwiększanie dostępności komunikacyjnej obu województw zarówno w wymiarze spójności wewnętrznej jak i w relacjach z innymi województwami zostało wskazane jako jedna z najważniejszych potrzeb rozwojowych</p> <p>Brak strategicznego powiązania komunikacyjnego ze Słowacją,</p> <p>Niedostateczny rozwój powiązań komunikacyjnych z sąsiednimi województwami, szczególnie w kierunku północnym (brak realizacji drogi ekspresowej S7 na północ od Krakowa)</p>
		Rozwój wspólnej infrastruktury technicznej	+	Systemy infrastruktury elektroenergetycznej i gazowej zarządzane są przez podmioty ponadregionalne, co zapewnia rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym

11.2. Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Zgodnie z art. 45 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, raport zawiera ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Poniżej zamieszczone zostają zestawienia tych inwestycji ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r., które w poprzednim raporcie z 2010 r. zostały wykazane jako niezrealizowane. Dla inwestycji tych określono stan (zrealizowano, częściowo zrealizowano, w trakcie, brak realizacji lub planowane).

Ponieważ w planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnione były inwestycje publiczne nie tylko ustalone w oficjalnych dokumentach, ale również potencjalne, zostają one zestawione w osobne tabele.

Najlepiej należy ocenić inwestycje z zakresu infrastruktury społecznej. Spośród inwestycji ujętych w planie, większość została podjęta lub zrealizowana już przed rokiem 2009, a do roku 2014 udało się zrealizować niemal wszystkie (brak realizacji tylko jednej), najstabilniej należy natomiast wykonanie planowanych przedsięwzięć z zakresu infrastruktury kolejowej. Inwestycje drogowe, charakteryzujące się długim okresem przygotowania dokumentacji oraz wykonania, w niektórych przypadkach zostały zrealizowane częściowo. Z przewidywanych w planie inwestycji drogowych potencjalnych należy zwrócić uwagę na wciąż nie zrealizowane ważne powiązanie drogą S7.

Pełne wykonanie zakładanych inwestycji z zakresu infrastruktury społecznej świadczy o trafności i realności planowanych działań w tym zakresie.

W poniższych tabelach nie zostają zamieszczone zestawienia zrealizowanych inwestycji, które nie były przewidywane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Środki finansowe pochodzące z funduszy UE, szczególności ramach w MRPO 2007-2013, przyczyniły się do ożywienia działań inwestycyjnych w ostatnich latach. Działan takich było bardzo wiele. Miejsce kompleksowej oceny realizacji tych przedsięwzięć powinny być odrębne opracowania. Część znaczących inwestycji związanych z edukacją, ochroną zdrowia, infrastrukturą drogową, infrastrukturą techniczną, została przywołana w treści raportu poświęconej poszczególnym zagadnieniom.

Tabela 90 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury społecznej

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Lotniczy Park Kulturowy II etap (w tym budowa gmachu głównego Muzeum Lotnictwa Polskiego)	Kraków	kultura	2007	2010		zakończono
2	Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu – Miasteczko Galicyjskie II etap	Nowy Sącz	kultura	2007	2010		zakończono
3	Adaptacja budynków byłego Monopoli Tytoniowego na potrzeby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu II etap	Oświęcim	edukacja	2007	2010		zakończono
4	Rozbudowa budynku głównego Akademii Pedagogicznej w Krakowie	Kraków	edukacja	2007	2011		zakończono
5	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy "Przyszłość"	Nowy Targ	edukacja	-	-	brak	brak realizacji
6	Rozbudowa pracowni radioterapii przy Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym	Kraków	zdrowie	2008	2010		zakończono
7	Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy II etap	Chrzanów, Trzebinia	gospodarka	2007	2010		zakończono
8	Budowa Centrum Kongresowo-Targowego Politechniki Krakowskiej	Kraków	gospodarka	2012	2014		zakończono

Tabela 91 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury drogowej

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Droga wojewódzka nr 776 - modernizacja drogi z obejściem Proszowic, Kocmyrzowa, Prus	Kraków - Proszowice - Ostrów	2008	2014		zakończono
2	Droga wojewódzka nr 780 - modernizacja drogi z budową obejść Chełmka, Liszek i Kryspinowa	Kraków – Liszki – Alwernia - Chełmek	2007	2011		częściowo zrealizowano
3	Droga wojewódzka nr 791 - modernizacja drogi z obwodnicami Klucze i Trzebini	Klucze, Trzebinia				brak realizacji
4	Droga wojewódzka nr 933 - modernizacja drogi z budową obwodnic Oświęcimia, Brzeszcz, Chełmka, Chrzanowa		2007			częściowo zrealizowano
5	Droga wojewódzka nr 957 - modernizacja drogi		2008	2010		zakończono
6	Droga wojewódzka nr 958 - modernizacja drogi z budową łącznicy do drogi nr 47 Chabówka – Czarny Dunajec – Chochołów - Zakopane	Chabówka – Czarny Dunajec – Chochołów - Zakopane	2003		2015 (obejście Zakopanego etap I)	częściowo zrealizowano
7	Droga wojewódzka nr 964 - modernizacja drogi z obejściem Dobczyce	Dobczyce	2008	2012		zakończono
8	Droga wojewódzka nr 967 - modernizacja drogi	Myślenice - Łapczyca	2008	2012		zakończono
9	Droga wojewódzka nr 969 - modernizacja drogi z obejściem Krościenka nad Dunajcem, Łącka, Starego Sącza, Waksmundu, Ostrowska, Łopusznej i Nowego Targu	Podegrodzie	2001	2011 Obwodnica Podegrodzia	po 2020	częściowo zrealizowano
10	Droga wojewódzka nr 980 - modernizacja drogi	Jurków - Biecz	2008	2010		zakończono

Tabela 92 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury drogowej jako potencjalne

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Autostrada A-4 - budowa drogi do granicy województwa podkarpackiego łącznie z obwodnicą Krakowa		2002	2012 zrealizowano odcinek do węzła Krzyż	2014	odc. Krzyż - Dębica w trakcie realizacji
2	Autostrada A-4 - budowa węzłów autostradowych	Biezanów, Szarów, Bochnia, Brzesko, Wierzchosławice Krzyż	2008	2012		zrealizowano
3	Droga ekspresowa S1 - budowa drogi wraz z węzłami w Brzezincze i Brzeszczach	zmiana przebiegu drogi	-	-	-	brak realizacji
4	Droga ekspresowa S7 - budowa obwodnic Książa Wielkiego, Miechowa i Lubnia		2003	2010 zrealizowana obwodnica Lubnia	pozostałe planowane po 2020	częściowo zrealizowano
5	Droga ekspresowa S7 - budowa węzłów Brzuchania, Miechów, Dziekanowice		-		planowane po 2020	
6	Droga ekspresowa S7 - modernizacja (w tym podniesienie do parametrów drogi ekspresowej)	Kraków - Myślenice - Lubień	2004	2010 zrealizowano przebudowę na		częściowo zrealizowano

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
				odcinku Myślenice – Lubień		
7	Droga ekspresowa S7 - realizacja nowych odcinków po północnej stronie Krakowa oraz węzeł Radzikowskiego		2009	2011 Bieżanów-Christo-Botewa 2012 węzeł Radzikowskiego	Odc. do Igołomskiej do 2018 pozostałe planowane po 2020	częściowo zrealizowane
9	Droga krajowa nr 4 - modernizacja drogi z budową obwodnic Wojnicza i Łapczycy	Kraków – Tarnów – granica województwa podkarpackiego	2003	odc. Kraków-Tarnów z obwodnicą Wojnicza bez obwodnicy Łapczycy		częściowo zrealizowano
17	Droga krajowa nr 79 - modernizacja drogi z budową obwodnic Zabierzowa, Chrzanowa, Trzebini, Nowego Brzeska, Koszyc		2004	2013 zrealizowana obwodnica Chrzanowa	pozostałe po 2020	częściowo zrealizowane
19	Droga krajowa nr 94 - modernizacja drogi z budową obwodnic Jerzmanowic, Białego Kościoła, Szyc	Olkusz – Kraków	2004	2009 modernizacja odc. granica województwa-Olkusz, Jerzmanowice - Zederman bez obwodnic	-	częściowo zrealizowane
20	Droga wojewódzka nr 768 - przebudowa drogi na odcinku Szczurowa-Brzesko z obejściem Szczurowej, Brzeska i Koszyc		2009	2013		częściowo zrealizowane
21	Droga wojewódzka nr 781 - modernizacja drogi	z obejściem Babic	-	-		planowane
22	Droga wojewódzka nr 783 - modernizacja drogi	Olkusz - Miechów		2013		zrealizowane
23	Droga wojewódzka nr 794 - modernizacja drogi	Kraków - Wolbrom		2012		zrealizowane
25	Droga wojewódzka nr 955 - modernizacja drogi		2008	2010		zrealizowane
26	Droga wojewódzka nr 956 - modernizacja drogi wraz z łącznicą do drogi krajowej nr 28 i obwodnicą Zembrzyc		2008	2010		zrealizowane
27	Droga wojewódzka nr 966 - modernizacja drogi			2013		zrealizowane

Tabela 93 Inne inwestycje infrastrukturalne określone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Modernizacja infrastruktury dla systemu dowodzenia i kontroli	gm. Zabierzów		2010		zakończono
4	Budowa napowietrznej linii dwutorowej 110kV	Jeleśnia - Sucha	2011			w trakcie
5	Modernizacja linii 110kV	Sucha Biała- Jordanów	2013			w trakcie
6	Stacja 220/110kV - modernizacja	Wanda, Lubocza	2008	2013		zakończono
7	Modernizacja Elektrowni Wodnej	Rożnów				brak realizacji
8	Rurociąg paliwowy DN 300	Boronów - Trzebinia				brak realizacji

9	Gazociąg w/c od DN 150 do DN 300	Piątkowo - Ryto	2009	2011		zrealizowano
10	Powstrzymanie degradacji zbiorników wodnych	Rożnów - Czchów	2005		2015	w trakcie
11	Zakończenie budowy zbiornika	Świnna Poręba	1986		2015	w trakcie
12	Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, budowa linii światłowodowych w ramach modernizacji linii kolejowej E-30	Tarnów – Nowy Sącz - Muszyna	2011		2030	w trakcie
		Kraków – Skawina – Oświęcim - Zakopane	2012		2020	w trakcie

Tabela 94 Inne inwestycje infrastrukturalne określone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego jako potencjalne

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Zakończenie budowy zbiornika+C5:J12	Świnna Poręba na Skawie			przesunięcie na 2015r.	w trakcie
2	Budowa linii kolejowej jako obejścia stacji Tunel	Kozłów - Charsznica	-			planowane
3	Budowa łącznicy (estakady), nowy przystanek na linii zakopiańskiej	Kraków Zabłocie- Kraków Krzemionki	-		2014-2016	planowane
4	Budowa nowego odcinka linii kolejowej	Podłęże – Tymbark z odgałęzieniem w kierunku Zakopanego i Muszyny	-		po 2030	planowane
5	Modernizacja linii kolejowej	Kraków–Tunel- Kozłów	-	2010 (modernizacja punktowa - obiekty inżynierskie) 2013 - roboty budowlano - montażowe		częściowo zrealizowano
6	Modernizacja linii kolejowej E30 do linii ekspresowej	Berlin/Drezno - Zgorzelec - Wrocław - Katowice - Kraków - Przemyśl - Lwów – Kijów	-			w trakcie
7	Modernizacja linii Kraków Główny – Balice	Kraków Główny - Balice Port Lotniczy	-		2016	w trakcie
8	Modernizacja stacji Prokocim poprzez połączenie stacji Prokocim i Nowa Huta	Kraków- Prokocim	-			planowane
9	Wykorzystanie infrastruktury kolejowej do komunikacji miejskiej	m. Kraków z dojazdami do Wieliczki, Skawiny, Krzeszowic, Miechowa i Bochni	2006			częściowo zrealizowano
10	Powiększenie parkingów dostępnych dla pasażerów	Kraków-Balice		2010		zrealizowano
11	Rozbudowa systemu oznakowania i oświetlenia dróg kołowania	Kraków-Balice		2010		zrealizowano
12	Wydłużenie drogi startowej do długości 2 800 m wraz z niwelacją terenowej przeszkody lotniczej	Kraków-Balice	-			odstąpiono od realizacji, w zamian zrealizowano poszerzenie płyty postoju samolotów w 2003 r.

12. Podsumowanie

12.1. Zmiany korzystne

W latach 2009-2013 znaczący wpływ na rozwój Małopolski miało wykorzystanie środków UE w ramach programów rozwoju regionalnego. W omawianym okresie kontynuowane były inwestycje rozpoczęte w latach wcześniejszych oraz podejmowane były liczne nowe inicjatywy. Środki pochodzące z funduszy UE Przeznaczane były na realizację bardzo wielu inwestycji: drogowych, infrastrukturalnych, przedsięwzięć związanych z kulturą, szkolnictwem wyższym, edukacją, ochroną zdrowia, rewitalizacją, poprawą stanu uzdrowisk, czy infrastrukturą sportową.

Inwestycje adresowane do miast oraz obszarów wiejskich wpłynęły na podniesienie standardu życia mieszkańców Małopolski oraz jakości przestrzeni publicznych. Realizacja inwestycji adresowanych wyłącznie do ośrodka metropolitalnego wpłynęła na umocnienie rangi Krakowa. Stolica regionu pozostaje wciąż ośrodkiem o atutach pozwalających na utrzymanie tendencji wzrostowej, mimo silnych procesów migracji mieszkańców z miasta do strefy podmiejskiej.

Obserwowana poprawa poziomu życia mieszkańców terenów wiejskich wiąże się ze zwiększeniem możliwości zatrudnienia poza rolnictwem na skutek lepszych warunków mobilności przestrzennej i zawodowej. Na terenach charakteryzujących się potencjałem produkcji stopniowo wzrasta konkurencyjność rolnictwa, głównie dzięki specjalizacji oraz powiązaniu produkcji rolnej z dostępnością i transferem usług.

W latach 2009 - 2013 następował rozwój ochrony wartości przyrodniczych związany z obejmowaniem ochroną kolejnych obszarów, a także aktualizacją aktów prawnych dotyczących utworzenia i zasad ochrony obszarów chronionych. Nastąpił wzrost powierzchni objętej ochroną, w tym poza ochroną sieci Natura 2000. Została podjęta decyzja komisji europejskiej w sprawie obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty OZW - (Site of Community Importance - SCI), które uzyskały tym samym statut Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 i nastąpiła publikacja listy tych obszarów. Realizowane były też projekty ukierunkowane wdrażanie do praktyki ochrony bioróżnorodności.

Ważną tendencją jest rozpoczęcie prac nad planami ochrony obszarów cennych przyrodniczo. Zostały rozpoczęte prace nad planami ochrony w stosunku do wszystkich parków narodowych, przygotowywane są projekty planów ochrony dla 5 parków krajobrazowych. Ponadto w bieżącym roku rozpoczęto prace nad sporządzeniem projektów planu ochrony dla kolejnych 3 parków krajobrazowych, przystąpiono również do opracowania planów zadań ochronnych dla 41 obszarów NATURA 2000.

Wśród korzystnych tendencji związanych ze środowiskiem przyrodniczym należy odnotować wzrost liczby udokumentowanych i eksploatowanych złóż. Poprawie ulegała jakość wód przeznaczonych do spożycia. Nastąpiło także obniżenie wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych –dotyczyło to zarówno emisji ze spalania paliw jak i niezorganizowanej.

Samorząd województwa małopolskiego realizuje projekty mające na celu dalszą poprawę stanu środowiska.

Małopolska nadal pozostaje w ścisłej krajowej czołówce pod względem liczby instytucji muzealnych, poziomu ich merytorycznej działalności oraz znaczenia zbiorów. Bogactwo zbiorów muzealnych, galerii, imprez i wydarzeń kulturalnych województwa małopolskiego wciąż przyciąga liczną publiczność krajową i zagraniczną. Zwiększyła się liczba odwiedzających muzea, teatry i galerie. W ciągu ostatnich lat w istotny sposób zmieniły swoją ofertę i sposób działania biblioteki (między innymi w wyniku realizacji Programu Rozwoju Bibliotek oraz Programu Wieloletniego KULTURA+, Priorytet Biblioteka+). Stają się one miejscami pełniącymi w coraz większym stopniu funkcję miejsca spotkań, łączącego zalety przestrzeni prywatnej i publicznej. Oferta bibliotek stopniowo wzbogacana jest o działania związane z nowoczesnymi technologiami i animacją społeczną. Biblioteki odgrywają też znaczącą rolę w redukowaniu wykluczenia cyfrowego, szczególnie w małych miejscowościach.

Unikalność zachowanego dziedzictwa kulturowego Małopolski potwierdzona została w ostatnich latach kolejnymi wpisami na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO. Od roku 2009 wprowadzone zostały na listę UNESCO: grupa drewnianych cerkwi oraz Kopalnia soli w Bochni (jako rozszerzenie w wpisu kopalni w Wieliczce). Aktualnie spośród 14 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce.

W województwie małopolskim występuje bardzo duża liczba zachowanych obiektów zabytkowych o zróżnicowanym charakterze, stanowiących potencjał dla rozwoju turystyki, ale i wymagających ochrony. Nasycenie obszaru Małopolski obiektami zabytkowymi jest wciąż bardzo wysokie – wyższe jest tylko w województwie dolnośląskim. Zmiana regulacji prawnych dotyczących ewidencji zabytków spowodowała wzmocnienie kontroli nad zasobem obiektów zabytkowych nie znajdujących się w rejestrze.

Samorząd województwa małopolskiego realizuje projekty mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego regionu. Corocznie przekazywane zostają fundusze na wspieranie prac restauratorskich, konserwatorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz kapliczkach przydrożnych. Środki finansowe przekazywane corocznie przez samorząd województwa małopolskiego wpływają na zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawę stanu ich zachowania.

Obserwowany jest w ostatnich latach wzrost popularności szlaków kulturowych ze strony zwiedzających oraz wzrost zainteresowania ze strony organizatorów do tworzenia nowych tras. Bogata oferta szlaków kulturowych prowadzących przez województwo małopolskie wpływa na podniesienie atrakcyjności miejsc i obiektów oraz rozwój turystyki kulturowej. Stworzenie platformy informacyjno-promocyjnej stanowiącej próbę zgromadzenia w jednym miejscu rozproszonych dotychczas informacji o szlakach poprawia dostępność i korzystanie z tras.

W latach 2009-2013 realizowane były inwestycje poprawiające stan wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Nastąpił w odniesieniu do całego województwa stały przyrost długości sieci wodociągowej, która poprawia dostępność do systemów wodociągowych. Trwał również rozwój systemów kanalizacyjnych, wyrażający się przyrostem długości sieci o ponad 30% w stosunku do sumarycznej długości sieci w roku 2008. Korzystną sytuacją jest dobrze rozwinięta sieć dystrybucji gazu, charakteryzująca się najwyższą dostępnością

sieci w kraju. Sieć przesyłowa na terenie województwa małopolskiego charakteryzuje się dużą niezawodnością dostawy gazu, zapewnioną w szczególności poprzez możliwość dwukierunkowego zasilania wszystkich gazociągów przesyłowych, możliwości zasilania głównych stacji redukcyjno-pomiarowych I stopnia z dwóch lub trzech różnych gazociągów, pierścieniowe połączenia sieci średniego ciśnienia na większości stacji redukcyjnych oraz możliwości podnoszenia ciśnienia w systemie poprzez sprężanie gazu w tłoczni Pogórska Wola.

Wśród pozytywnych zjawisk wymienić należy korzystną sytuację stałego wzrostu liczby ludności województwa, przy czym korzystniejszą sytuacją i większą dynamiką procesów demograficznych odznaczają się obszary wiejskie województwa. Pomimo tendencji spadkowej utrzymuje się korzystna sytuacja salda migracji, zwłaszcza osób w wieku przedprodukcyjnym.

Szkolnictwo i nauka wciąż pozostają w grupie najważniejszych atutów województwa małopolskiego. Stolica regionu utrzymuje wysoką pozycję ośrodka akademickiego o randze międzynarodowej. Małopolska pozostaje wciąż jednym z nielicznych województw, w których zwiększa się liczba studentów uczelni publicznych. Pod względem udziału studentów w liczbie ludności, województwo małopolskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Do poprawy standardów i wzmocnienia pozycji małopolskich uczelni przyczyniły się inwestycje zrealizowane przy udziale funduszy europejskich.

Utrzymuje się tendencja wzrostowa liczby klubów sportowych zanotowana w roku 2009. Władze województwa małopolskiego systematycznie wspierają rozwój infrastruktury sportowej. Nastąpiła aktywizacja budowy zespołów sportowych w terenach wiejskich, wpływając na zwiększenie dostępności do infrastruktury sportowej w terenach słabo dotychczas wyposażonych. Inwestycje prowadzone w ostatnich latach w Krakowie, w szczególności realizacja nowoczesnej wielofunkcyjnej hali widowiskowo-sportowej w Krakowie – Czyżynach, zapełniają lukę w infrastrukturze umożliwiającej organizację dużych imprez sportowych w Małopolsce.

W Małopolsce notowany jest wysoki odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw prywatnych.

Małopolska, obok województwa pomorskiego, jest najbardziej popularnym regionem turystycznym Polski, a także najwyżej ocenianym w badaniach atrakcyjności turystycznej. O potencjale turystycznym regionu decydują: walory kulturowe i przyrodnicze, dobrze przygotowana infrastruktura turystyczna, dostępność komunikacyjna oraz rosnące zainteresowanie ofertą turystyczną ze strony odbiorców rynku krajowego i zagranicznego. Ruch turystyczny na obszarze Małopolski od 2008 r. utrzymuje niewielką, ale stałą tendencję wzrostową. Baza noclegowa stale się powiększa.

12.2. Zmiany niekorzystne, zidentyfikowane problemy

Lata 2009-2013 przyniosły obok zmian pozytywnych, szereg trendów niekorzystnych.

Struktura osadnicza podlega przekształceniom, polegającym na osłabianiu ośrodków miejskich, szczególnie mocno rysująca się w Tarnowie, Nowym Sączu i miastach zachodniej Małopolski oraz intensywnemu rozwojowi osadnictwa w obszarach

wiejskich. Tendencja obniżania się wskaźnika udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności odzwierciedla dłuższy trend spadku, charakterystyczny dla całego kraju. Wartość wskaźnika dla województwa małopolskiego jest bardzo niska w porównaniu ze średnią dla kraju. Problemem jest zagrożenie degradacji miast lub ich dzielnic związane z odpływem ludności i osłabieniem procesów inwestycyjnych.

Postępująca dysproporcja w rozwoju ludnościowym i stanu zainwestowania obszarów wiejskich i miejskich wpływa na stały wzrost gęstości zaludnienia terenów wiejskich. Z przyrostem liczby ludności zamieszkującej tereny wiejskie wiąże się intensywny rozwój inwestycji. Skutkiem jest rozwój zabudowy rozproszonej, nie tworzącej czytelnych układów przestrzennych, szczególnie wyraźny w rejonie pogórzy. Ma to również niekorzystny wpływ na ograniczanie dostępu do terenów rekreacyjnych oraz obszarów zasilania biologicznego dla Krakowa. Na przekształcanie struktury przestrzennej części obszarów wiejskich wpływa również odchodzenie od rolnictwa, które przestało odgrywać wiodącą rolę w gospodarce regionu i rozwoju obszarów wiejskich.

W obszarach wiejskich obserwowane są z jednej strony zjawiska korzystne, wpływające na poprawę standardu życia, z drugiej zaś zjawiska ten standard obniżające, stanowiące zagrożenie dla środowiska i kształtu przestrzeni.

Nie zostało zahamowane zjawisko suburbanizacji. Proces migracji mieszkańców z miasta do strefy podmiejskiej dotyczy w największym stopniu Krakowa. Poza aspektami demograficznym i społecznym, zjawisko to ma również odzwierciedlenie w płaszczyźnie gospodarczej. Następuje przenoszenie się przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych, a w konsekwencji także instytucji otoczenia biznesu, na obszary położone poza ośrodkami miejskimi. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że są to naturalne procesy rozwoju funkcjonalnych stref miast a także kształtowania policentrycznej struktury obszaru metropolitalnego.

Porównanie zasięgu występowania zabudowy rozproszonej z pokryciem planami miejscowymi oraz wskaźnikiem wydawanych decyzji o warunkach zabudowy wskazuje na brak faktycznego związku pomiędzy brakiem planów miejscowych i zjawiskiem chaotycznego rozwoju zabudowy. Sukcesywne zwiększanie powierzchni objętej planami miejscowymi nie zapewnia skoordynowanej, racjonalnej gospodarki terenami oraz zatrzymania niekorzystnych procesów przestrzennych. Planowanie przestrzenne nie spełnia roli skutecznej regulacji procesów osadniczych, urbanizacyjnych i inwestycyjnych. Nadmierne rezerwy terenów wskazujących do zabudowy wpływają również na zaburzenie funkcjonowania rynku nieruchomości i zawyżanie kosztów wykupu terenów pod inwestycje publiczne. Brak racjonalnej polityki przestrzennej powoduje narastające straty społeczne i gospodarcze. Zagospodarowanie przestrzeni zabudową jest bardzo trwałe. Skutki źle ukształtowanej struktury przestrzennej pozostają długotrwałym obciążeniem.

Obok wielu działań wzmacniających ochronę wartości przyrodniczych w okresie 2009-2012 następowało nasilanie się wielu zagrożeń związanych z naturalnymi procesami postępującej urbanizacji i zainwestowania oraz pozyskania surowców mineralnych. W województwie małopolskim znaczna zasobów kruszyw zlokalizowana jest na przyrodniczych obszarach chronionych. Położenie złóż w obszarach cennych przyrodniczo, w tym objętych ochroną prawną, przyczynia się do powstawania konfliktów między celami ochrony a celami gospodarczym. Skalę zagrożeń wzmacnia brak planów ochrony parków

narodowych, parków krajobrazowych, obszarów NATURA 2000 oraz programów zadań ochronnych tych obszarów, który powinny stać się podstawą do minimalizacji konfliktów pomiędzy ochroną i wykorzystaniem zasobów dla rozwoju.

Do negatywnych zjawisk należy wzrost zainwestowania w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz postępująca zabudowa i rozwój barier ekologicznych w ciągach korytarzy ekologicznych.

Maleją zasoby udokumentowane i eksploatacja złóż rud cynku i ołowiu. Potencjalne zakończenie eksploatacji tych złóż może istotnie wpłynąć na podstawy rozwoju gospodarczego rejonu Olkusza a także wywołać zagrożenie dla jakości wód podziemnych stanowiących podstawę zaopatrzenia w wodę tego obszaru.

Problemem z punktu widzenia ochrony i wykorzystania zasobów wód jest niedostateczna realizacja inwestycji zwiększających retencję, w tym opóźnienia w budowie zbiornika Świnna Poręba oraz nieukończona weryfikacja potrzeb realizacji zbiorników małej retencji. Ochrona naturalnej retencji obszarów nie jest dostatecznie uwzględniana w planowaniu przestrzennym na poziomie lokalnym.

Występowanie znacznych obszarów zagrożonych deficytem wód podziemnych wymaga podjęcia działań w zakresie ochrony ilości i jakości wód, w tym dokończenia dokumentowania głównych zbiorników wód podziemnych oraz ustanawiania obszarów ochronnych, zgodnie ze stwierdzonymi w dokumentacjach potrzebami.

Znaczny udział jednolitych części wód powierzchniowych w złym stanie wymaga dalszego porządkowania gospodarki ściekami komunalnymi oraz eliminacji zrzutu nieoczyszczonych ścieków przemysłowych. Zły stan jakości wód podziemnych pobieranych do spożycia wskazuje na potrzebę kompleksowych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz gospodarki ściekami ograniczającymi zanieczyszczenia wód podziemnych. W województwie ma miejsce utrzymywanie się dużej skali zagrożeń zanieczyszczeniami powietrza, mimo obniżenia wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych.

Stan zagrożenia powodzią nie jest dostatecznie udokumentowany, w sposób zgodny z wymogami obowiązujących przepisów. Stwarza to bariery dla zwiększenia realizacji ochrony przed powodzią poprzez planowanie przestrzenne. Przepisy prawne nie zwalniają gmin z odpowiedzialności finansowej za wycofywanie terenów budowlanych z obszarów zagrożenia powodziowego, silnie też ograniczają rolę gospodarki przestrzennej.

Zagrożenie osuwiskami jest potęgowane sposobem zagospodarowania terenu, a szczególnie intensyfikacją zabudowy i rozwojem sieci dróg zakłócającym procesy odpływu wód. W ostatnich latach odnotowane były w województwie liczne zjawiska osuwisk, z katastrofalną sytuacją w roku 2010.

Od roku 2009 obserwuje się zmniejszenie liczby instytucji kulturalnych. Zmniejszyła się liczba korzystających z wydarzeń kultury oraz odwiedzających kina i domy kultury. Problemem jest tendencja zmniejszania się liczby bibliotek, które w ciągu ostatnich lat w istotny sposób zmieniły swoją ofertę i sposób działania i pozostają wciąż najlepiej dostępną formą uczestnictwa mieszkańców w kulturze.

Unikalne, niezwykle zróżnicowane dziedzictwo kulturowe regionu, dość dobrze utrzymywane w przypadku obiektów wysokiej rangi, jest bardzo słabo chronione w przypadku tradycyjnej zabudowy wsi. Postępujące tempo zaniku przykładów drewnianej

zabudowy mieszkalnej i gospodarczej zagraża nieodwracalnymi stratami. Problemem są bardzo ograniczone możliwości przyjmowania tego typu obiektów przez istniejące na obszarze województwa skanseny (ograniczenia przestrzenne i finansowe). Problemem jest również punktowa ochrona pojedynczych obiektów zabytkowych, w większości przypadków nie obejmująca kontekstu przestrzennego, ani ekspozycji obiektów.

Obowiązek założenia ewidencji zabytków został wypełniony przez niewiele ponad połowę gmin Małopolski, co wynika w znacznej mierze z niskiej pozycji zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego wśród priorytetów samorządów lokalnych. Znacznie mniejsza jest jeszcze liczba gmin, które wywiązały się z przyjęcia programu opieki nad zabytkami.

Park kulturowy jako forma kompleksowej ochrony dziedzictwa kulturowego jest bardzo słabo wykorzystywany. Powołane zostały zaledwie dwa parki kulturowe z zakładanych ponad dwustu. Do porażki idei parku kulturowego przyczyniło się pozostawienie powoływania tej formy ochrony samorządom lokalnym, które nie doceniają wagi problemu zachowania dziedzictwa kulturowego i nie są zainteresowane wprowadzaniem wynikających stąd ograniczeń. Sukcesem jest utworzenie parków kulturowych w Krakowie i Zakopanem.

Problemem związanym z wyposażeniem w infrastrukturę techniczną jest brak równomiernego pokrycia sieciami średnich i niskich napięć, w związku z tym zróżnicowane są warunki dostępności do energii elektrycznej. Poza tym zaznacza się niepokojące zjawisko zwiększania się awaryjności linii napowietrznych średniego i niskiego napięcia, a więc tych, które decydują o dostawach prądu dla mieszkańców. Problemem w skali województwa jest wiek sieci energetycznych i awaryjność transformatorów, szczególnie w obszarach wiejskich.

Województwo małopolskie nie jest samowystarczalne w energię elektryczną zużywając jej więcej niż produkując. Problemem w skali województwa jest w dalszym ciągu małe zaawansowanie w realizacji przedsięwzięć związanych z produkcją energii odnawialnej.

Do barier uniemożliwiających rozwój infrastruktury dostępowej w Małopolsce zalicza się brak technicznej infrastruktury telekomunikacyjnej, w tym kabli światłowodowych i kanalizacji telekomunikacyjnej, które mogłyby utworzyć kompletną podbudowę warstwy fizycznej sieci szerokopasmowej. Barię jest również niekorzystne ukształtowanie terenu dla inwestycji w infrastrukturę teleinformatyczną (teren górzisty i pagórkowaty w znacznej części województwa).

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych województwa małopolskiego określane są jako małe. Dalsze wykorzystywanie przez ludność wsi płytkich zasobów wód podziemnych w wielu regionach województwa szczególnie w terenach podgórskich i górskich, ze względu na częste obniżanie się poziomu użytkowego tych wód oraz wątpliwą jakość, może powodować narastający problem, który będzie musiał być eliminowany przez realizację systemów zaopatrzenia w wodę.

Rozproszona zabudowa (szczególnie gmin podgórskich i górskich) będzie powodować realizację rozwiązań niekorzystnych tak inwestycyjnie, jak później eksploatacyjnie przy inwestycjach służących poprawie dostępności ludności do systemów wodociągowych, a co za tym idzie wzrost opłat za dostawę wody.

Stwierdza się niepokojący wzrost ilości ścieków przemysłowych, a równocześnie nie nadążanie za tym procesem ze zmianą ilości ścieków przemysłowych oczyszczonych.

W dalszym ciągu stwierdza się zbyt niski poziom selektywnego zbierania odpadów komunalnych, mimo, że w ostatnich latach ulegał on wzrostowi. Problemem jest brak skutecznego systemu zbierania odpadów niebezpiecznych zawartych w odpadach komunalnych oraz odpadów wielkogabarytowych, brak wystarczającej przepustowości instalacji do odzysku i unieszkodliwiania poza składowaniem odpadów komunalnych, brak zorganizowanego systemu selektywnego zbierania odpadów ulegających biodegradacji, brak wystarczającej mocy przerobowej istniejących kompostowni dla strumienia odpadów ulegających biodegradacji, które powinny być poddane kompostowaniu, a także brak instalacji do mechaniczno-biologicznego i termicznego przekształcania odpadów zmieszanych w celu redukcji masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska.

Rozpoznanie zagrożenia powodzią na terenie Województwa Małopolskiego nie jest pełne, a stan zabezpieczeń przed zagrożeniem poprzez infrastrukturę przeciwpowodziową oceniany jest jako niewystarczający. Wg „Programu Ochrony przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły”, na bardzo wielu odcinkach wały przeciwpowodziowe nie spełniają swej funkcji, gdyż wysokość ich jest zbyt niska, a stan techniczny korpusu i podłoża nie jest znany lub nie odpowiada wymaganiom. Uszkodzone budowle regulacyjne i umocnienia koryt także nie spełniają swojej roli i wymagają modernizacji i remontów. Stan techniczny tych obiektów jest wynikiem niedofinansowania działań z zakresu usuwania szkód powodziowych. Należy podkreślić, że ten środek ochrony ma w terenie górskim podstawowe znaczenie dla obniżenia zagrożenia powodziowego w warunkach intensywnego zagospodarowania i zabudowy dolin rzek i potoków górskich. Utrzymywanie tego systemu w sprawności odgrywa decydującą rolę w ograniczeniu strat powodziowych.

Problemem są konflikty pomiędzy ochroną utworzonych na terenach międzywała obszarów chronionych, w tym Natura 2000, a działaniami na rzecz poprawy efektywności istniejącego systemu ochrony przed powodzią. Lokalizacja istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej uwarunkowana jest bardzo silnie zabudową przestrzenną dolin rzek i potoków górskich, a sposób zagospodarowania przestrzennego tworzy duże ograniczenia dla racjonalnych rozwiązań ochrony przeciwpowodziowej.

Odnotowanym negatywnym zjawiskiem jest stałe zmniejszanie się naturalnego przyrostu ludności, zwłaszcza w miastach, oraz niska poziom dzietności w skali województwa. Zjawiskiem niekorzystnym jest ujemne saldo migracji zagranicznych osób wieku produkcyjnym, głównie młodych. Wyraźny jest postępujący odpływ ludności z miast do obszarów wiejskich (ruralizacja). Widoczny jest również postępujący proces starzenia się ludności małopolski

Wzrasta udział osób najstarszych względem osób w wieku produkcyjnym, natomiast udział ludności w wieku poniżej 20 lat maleje. Proces ten można wiązać z odpływem ludności (z wyjątkiem Krakowa), spadkiem przyrostu naturalnego oraz wydłużającą się długością życia mieszkańców.

Małopolska jest regionem o stosunkowo niskim poziomie PKB na 1 mieszkańca, jak również wydajności pracy, mierzonej wartością dodaną na 1 zatrudnionego. Od wielu lat oba te parametry kształtują się na poziomie najniższym wśród najbardziej konkurencyjnych polskich województw.

W całym województwie małopolskim mają miejsce postępujące niekorzystne tendencje dotyczące zatrudnienia i bezrobocia, szczególnie w regionach peryferyjnych

w stosunku do ośrodka krakowskiego. Sytuacja niekorzystna pogłębia się w głównie w regionach gdzie już wcześniej występowały niesprzyjające warunki rynku pracy i rozwoju przedsiębiorczości (małopolska południowo-wschodnia, wschodnia i północna) oraz w powiatach o dominującym sektorze rolniczym. Pogorszyła się również sytuacja zatrudnienia wśród osób młodych.

Problemem dla rozwoju turystycznego województwa pozostaje niewystarczająco rozwinięta infrastruktura komunikacyjna: drogowa oraz kolejowa, w tym łącząca dwa główne centra turystyczne – Kraków i Zakopane oraz oś Kraków – Krynica-Zdrój, a także Wieliczka, Oświęcim, Kalwaria, Wadowice.

12.3. Wnioski z oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa, rekomendacje do zmiany pzpwm

Ocena realizacji obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego prowadzona jest z długiej, ponad dziesięcioletniej perspektywy. Zmiany zachodzące w przestrzeni województwa małopolskiego są wypadkową bardzo wielu czynników, wśród których działania podejmowane przez Samorząd Województwa nie zawsze mogą być decydujące. Niektóre cele i ustalenia przyjęte w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa były trudne do osiągnięcia ze względu na zmieniające się regulacje prawne i zakres kompetencji samorządu województwa.

Obowiązujący plan był formułowany w warunkach legislacyjnych, które w kolejnych latach ulegały modyfikacji w wyniku zmian wielu przepisów, co obecnie skutkuje częściowym brakiem aktualności tego dokumentu. Potrzeba weryfikacji planu wynika również ze zmian zasadniczego dokumentu, jakim jest strategia województwa, określająca cele i priorytety polityki rozwoju prowadzonej na obszarze regionu. Ustalenia planu formułowane były w oparciu o zapisy Strategii rozwoju województwa małopolskiego na lata 2000-2006. Od tego czasu samorząd województwa dwukrotnie dokonał weryfikacji wcześniejszych założeń, przyjmując kolejno: Strategię województwa małopolskiego na lata 2007-2013,⁶⁴ a następnie Strategię województwa małopolskiego na lata 2011-2020.⁶⁵ W okresie obowiązywania planu zrealizowano szereg zapisanych w nim inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. W przypadku części niezrealizowanych dotychczas inwestycji nastąpiły modyfikacje i zmiany wcześniejszych planów. Pojawiły się również nowe rozwiązania i koncepcje, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w zaktualizowanym planie.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest podstawowym dokumentem pozwalającym na integrowanie rozwoju zgodnie z kierunkami określonymi w strategii w wymiarze przestrzennym.

---

⁶⁴ Uchwała Nr XLI/527/06 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 30 stycznia 2006 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013.

⁶⁵ Uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Poza realizacją zadań pozostających wprost w kompetencji organów samorządu województwa, plan zagospodarowania przestrzennego województwa, zarówno poprzez identyfikację problemów rozwojowych, jak i wskazywane kierunki rozwoju przestrzennego, może stanowić podstawę do realizacji zadań pozostających w kompetencjach organów samorządów lokalnych, organów rządowych, a także operatorów sieci i urządzeń infrastrukturalnych. Plan województwa odgrywa w tym zakresie ważną rolę integracyjną. Szczególną rolą planu województwa, w powiązaniu z krajową polityką rozwoju przestrzennego, jest wskazanie polityki w zakresie rozwoju infrastruktury o znaczeniu ponadlokalnym, w tym również tych elementów, które nie pozostają w gestii samorządu regionalnego (jak np. drogi ekspresowe) lub też stanowią jedne z elementów kompleksowych działań wielu organów (jak np. ochrona przeciwpowodziowa).

Ważnym narzędziem pozostającym w rękach województwa pozwalającym na stymulowanie i ukierunkowanie działań samorządów lokalnych jest prowadzenie polityki finansowej w ramach przyjętego programu rozwoju regionalnego, która wpływa na realizację wojewódzkiej polityki przestrzennej również przez inne jednostki.

Dla formułowania ustaleń zmiany planu bardzo istotne są przyjęte niedawno przepisy ustawy z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 379), wprowadzające m.in. zmiany do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z nowymi regulacjami prawnymi, w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wskazane powinny być granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym. Jednocześnie w art. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzona została definicja obszaru funkcjonalnego – należy przez to rozumieć obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiący zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju. Zmiana podejścia do obszarów funkcjonalnych, nadającego tym obszarom szczególne znaczenie, wymaga odzwierciedlenia w zmianie PZPWM poprzez delimitację zupełnie nowych obszarów funkcjonalnych, zgodnie z typologią wskazaną w KPZK.

Ustalenia KPZK oraz zmiany ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uchylające definicję obszaru metropolitalnego, wpływają na konieczność zmiany podejścia do problemu Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Zapisami ustawy określona została definicja miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, przez co należy rozumieć typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie. Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa powinna uwzględniać miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego, dla którego ma zostać uchwalony plan zagospodarowania przestrzennego.

Uchylona została definicja obszaru problemowego zadarta w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wycofane zostały również zapisy wskazujące to zagadnienie do określania w PZPWM. Nie powinno to jednak wpływać na całkowite odejście od identyfikacji problemów rozwojowych poszczególnych części województwa.

Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa powinna weryfikować ustaloną w obowiązującym planie hierarchię ośrodków.

Uwzględnienia w PZPWM wymaga zmiana istniejących relacji między obszarami miejskimi i wiejskimi, szczególnie w zakresie rozmieszczenia ludności i działalności inwestycyjnej i gospodarczej.

W zakresie problematyki złóż surowców mineralnych w PZPWM konieczne jest uwzględnienie potencjału zasobów surowców mineralnych jako czynnika rozwojowego, a także problemu minimalizacji zagrożeń środowiskowych i krajobrazowych wynikających z eksploatacji.

Przy formułowaniu polityki przestrzennej wskazane jest zwrócenie uwagi na szczególny zasób województwa, jakimi są źródła wód leczniczych i termalnych oraz uzdrowiska, które powinny być wykorzystywane dla rozwoju z zachowaniem zasad rozwoju zrównoważonego.

Potrzeba kompleksowej polityki ochrony zasobów wód pod względem ilościowym i jakościowym w oparciu o obowiązujące przepisy i powstające na ich podstawie dokumenty, powinna zostać podkreślona w PZPWM. Dotyczy to również aktualizacji programu małej retencji, który wymaga integracji z powstającymi dokumentami z zakresu ochrony przeciwpowodziowej i gospodarowania zasobami wód.

PZPWM wymaga aktualizacji pod względem danych dotyczących wszystkich obszarów objętych ochroną prawną oraz koncepcji tworzenia nowych obszarów przyrodniczo chronionych. Stan prac nad planami ochrony, w szczególności dla parków krajobrazowych oraz wnioski wynikające z ustanowionych planów, wymagają uwzględnienia w planie. Konieczne jest również odniesienie się do problemu korytarzy ekologicznych z uwzględnieniem tworzonych opracowań.

W regionalnej polityce przestrzennej powinien zostać uwzględniony problem stanu jakości powietrza jako wymagający pilnych działań w celu poprawy sytuacji z odniesieniem do programu ochrony powietrza dla województwa.

Konieczne jest zaktualizowanie w planie danych dotyczących stanu rozpoznania zagrożenia powodziowego zgodnie z obowiązującymi przepisami, ustaleń powstających dokumentów w zakresie ochrony przed powodzią realizowanych na podstawie ustawy prawo wodne, a także Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły.

PZPWM wymaga aktualizacji w zakresie określenia stanu zagrożeń osuwiskowych w oparciu o wyniki realizacji programu SOPO, a także w zakresie wskazań dla polityki ochrony przed tymi zagrożeniami.

W ramach prac nad planem konieczna jest weryfikacja i aktualizacja w zakresie danych dotyczących obiektów i obszarów zabytkowych objętych ochroną prawną. Uwzględnienia wymaga problem ochrony dóbr kultury współczesnej, w tym aktualizacji zidentyfikowanej listy obiektów. Wskazane jest formułowanie polityki przestrzennej województwa mającej na celu wzmocnienie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym również realizowanej na poziomie lokalnym.

Zmiana PZPWM wymaga uwzględnienia problematyki odnawialnych źródeł energii jako czynników ochrony środowiska i rozwoju gospodarczego oraz spełnienia zobowiązań w zakresie zwiększania udziału produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Formułowanie w PZPWM polityki w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej wymaga uwzględnienia priorytetów warunkujących spełnienie wymagań Unii Europejskiej,

prawa polskiego i ustaleń przyjętych dokumentów, z uwzględnieniem poprawy równomierności pokrycia obszarów województwa sieciami oraz niezawodności dostaw.

Polityka przestrzenna określona PZPW powinna uwzględniać znaczenie rozwoju infrastruktury dla kształtowania warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej oraz zmniejszania zagrożeń, szczególnie w zakresie jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

Konieczna jest aktualizacja PZPW w zakresie ustaleń planów inwestycyjnych operatorów sieci przesyłowych infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym.

Potrzeba aktualizacji PZPW w zakresie polityki gospodarki odpadami wynikająca ze zmiany przepisów prawnych oraz przyjęcia aktualnego Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego.

Potrzeba aktualizacji PZPW związana ze zmianami w zakresie przebiegu planowanych dróg i linii kolejowych oraz nowych zamierzeń inwestycyjnych dotyczących infrastruktury komunikacyjnej, w tym w szczególności budowy drogi ekspresowej S7 oraz północnej obwodnicy Krakowa, czy drogi S75 Brzesko - Nowy Sącz.

W wojewódzkiej polityce przestrzennej powinna zostać uwzględniona rozbudowa MPL Kraków-Balice oraz potrzeba poprawy dostępności lotniska.

12.4. Pozyskiwanie dalszych informacji

Prace prowadzone nad Raportem, zarówno analityczne, jak i związane z identyfikacją występujących problemów, wskazują na potrzebę poszerzania wiedzy o procesach zachodzących w przestrzeni województwa. Wskazane jest sporządzanie dodatkowych opracowań, które mogą stanowić oparcie dla formułowania ustaleń zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz dokumentów strategicznych.

Proponowane rozszerzone opracowania to:

1. Inwentaryzacja występowania zalewania podczas wezbrań wód cieków oraz deszczy nawalnych, występujących również poza obszarami wskazywanymi w obowiązujących dokumentach jako zagrożone;
2. Inwentaryzacja miejsc stanowiących naturalne obszary gromadzenia wód również poza dolinami rzek;
3. Rejestracja występowania przypadków braku wody w ujęciach oraz susz zagrażających rolnictwu;
4. Inwentaryzacja występowania osuwisk na obszarach wskazywanych w projekcie SOPO jako zagrożone, a także poza nimi;
5. Analiza przyrodniczych i przestrzennych możliwości lokalizacji przedsięwzięć związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych;
6. Monitoring zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym uzdrowisk oraz efektów prywatyzacji dla lecznictwa uzdrowiskowego;
7. Analiza kierunków i skali zmian w użytkowaniu terenów, założenie monitoringu w tym zakresie;
8. Obliczenie pojemności urbanistycznej obszarów przeznaczonych do zainwestowania w dokumentach planistycznych - rezerwy terenów budowlanych w gminach w kontekście aktualnej liczby ludności i prognoz demograficznych;

9. Określenie metody i dokonanie kompleksowej oceny ładu przestrzennego w skali województwa.

13. Bibliografia

13.1. Dokumenty

- Aktualizacja Wstępnego Studium Wykonalności Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej (SKA) w Aglomeracji Krakowskiej*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2011.
- Analiza dostępności usług publicznych w województwie małopolskim wraz z identyfikacją i delimitacją obszarów strategicznej interwencji. Raport końcowy*. Instytut Nauk Społeczno – Ekonomicznych Sp. z o.o., Łódź 2012.
- Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w 2012 roku*, PAN, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Warszawa 2014.
- Atlas dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego. Małopolskie Studia Regionalne, Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009.*
- Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013*, M. Nowicki [red.], Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2013.
- Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2012 i w 2013 roku. Raport końcowy za rok 2012 i 2013*, Eu consult, Gdańsk, 2012, 2013.
- Barometr społeczno – gospodarczy Małopolski*, Raporty kwartalne Małopolskiego Obserwatorium Gospodarki: koniunktura w turystyce (lata 2011-2013) i koniunktura gospodarcza (lata 2010-2013).
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2012r.*, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2013.
- Budżet gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2009, 2010 oraz 2012 roku*, Urząd Statystyczny Krakowie.
- Diagnoza uwarunkowań wynikających z cech i stanu środowiska przyrodniczego dla rozwoju przestrzennego Województwa Małopolskiego*. Instytut Rozwoju Miast w Krakowie. 2012
- Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011-2020*, Guzik R., Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2011.
- Gospodarcze aspekty rolnictwa w Małopolsce*, Sroka W., Kraków 2012.
- Gospodarka, przedsiębiorczość, zatrudnienie w Małopolsce*, Raport za lata 2009 i 2010, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.
- Handel zagraniczny w Polsce i Małopolsce w 2011r.*, Górniak A., Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2012.
- Innovation Union Scoreboard 2013*, European Commission, Belgium 2013.
- Innovation Union Scoreboard 2014*, European Commission, Belgium 2014.
- Inwentaryzacja stanu produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i ciepła w woj. małopolskim*, Kulczycka J. i inni, 2011 r.
- Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Departament Polityki Regionalnej UMWM, Kraków 2013.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- Kruszywa naturalne w Małopolsce i Podkarpaciu*. Łochańska D., Machniak Ł., Nowoczesne Budownictwo Inżynieryjne, 2011.
- Mapa Akustyczna Krakowa* http://www.krakow.pl/start/13284,artykul,zestawienia_tabelaryczne.html
- Mniej pracy w Małopolsce – przyczyny pogorszenia i perspektywy rynku pracy*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2013.
- Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w roku 2008*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, 2009.
- Ocena jakości wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2013 r.*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie.

- Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w roku 2011*, Załącznik do Uchwały nr XIX/314/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego, Kraków 2012.
- Ocena uwarunkowań krajobrazowych dla potrzeb określenia predyspozycji rozwoju przestrzennego Małopolski*, Rozenau-Rybowicz A., Wójcik I., Lorek E., Węsióra M., Kraków 2012.
- Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Kraków 2012.
- Ochrona Środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
- Odnawialne i alternatywne źródła energii w Małopolsce zbiór „dobrych praktyk”, część I-V, lata 2006-2010*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w Krakowie, Departament Środowiska i Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe do planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego*, BUDPLAN Sp. z o. o., 2012.
- Osuwiska w województwie małopolskim*, Opracowanie wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego W Krakowie. Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy Oddział Karpacki, Kraków 2012.
- Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2010*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Łódź, Warszawa 2010.
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego*, Uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr XXV/397/12 z dnia 2 lipca 2012 roku.
- Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010 – 2025*, Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A., Konstancin – Jeziorna, marzec 2010 oraz *Aktualizacja Planu Rozwoju w zakresie lat 2013-2017*.
- Polityka miejska województwa małopolskiego*, Małopolskie Studia Regionalne 1/27/2013, Sepioł J., Noworól A., Domański B., Dej M., Działek J., Hałat P., Kraków 2013.
- Polska w Unii Europejskiej*, GUS 2013.
- Pomoc społeczna w 2012 roku*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013.
- Pomoc społeczna w latach 2008 - 2011*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie.
- Potencjał małopolskich przemysłów kreatywnych*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Gałka J., Grodny S., Olszewska D., Tompolska A., Kraków 2012.
- Preferencje konsumentów rynku telekomunikacyjnego w latach 2009-2012*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013.
- Prognoza ludności dla powiatów Małopolski na lata 2010 – 2020*, Kurkiewicz J. z zespołem, Kraków 2010.
- Program Małej Retencji Województwa Małopolskiego*, Załącznik nr 1 do uchwały nr XXV/334/04 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2004 roku.
- Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego, Małopolska 2033 – w zdrowej atmosferze*, Załącznik nr 1 do uchwały nr XLIII/662/13 Sejmiku Województwa Małopolskiego, Departament Środowiska UMWM, Kraków 2013.
- Program ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły*, Uchwała Rady Ministrów Nr 151/2011 z dnia 9 sierpnia 2011 r.
- Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego, Małopolska 2033 – z hałasem nie po drodze*, Departament Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków 2013.
- Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020r.*, Załącznik do Uchwały Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 2014r., Warszawa 2014.
- Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego*, Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, współpraca Departament Sportu Turystyki i Rekreacji UMWM, Załącznik do Uchwały nr 1315/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 r.
- Program Strategiczny Kapitał Intelktualny i Rynek Pracy*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Załącznik do Uchwały nr 322/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 12 marca 2013 r.
- Program Strategiczny Obszary Wiejskie*, Departament Rolnictwa i Geodezji UMWM, Załącznik do Uchwały nr 1316/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 r.

- Program Strategiczny Ochrony Zdrowia*, Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM, Kraków, marzec 2013, Załącznik do Uchwały nr 340/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 21 marca 2013 roku.
- Program Strategiczny Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2013-2020*, Departament Rozwoju Gospodarczego UMWM, Październik 2013, Załącznik do Uchwały nr 1314/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 25 października 2013 roku.
- Program Strategiczny Transport i Komunikacja*, Załącznik do uchwały 321/13 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 19 marca 2013 r.
- Projekt Master Plan dla obszaru dorzecza Wisły*, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2014.
- Projekt Planu Zagospodarowania Województwa Małopolskiego*, UMWM 2013.
- Projekt rozwoju systemu transportu województwa małopolskiego – etap I*, Pracownia Planowania i Projektowania Systemów Transportu Altrans, Kraków 2012.
- Przeprowadzenie inwentaryzacji publicznych punktów dostępu do Internetu w Polsce*, ITTI Sp. z o.o., Poznań 2012.
- Raport kwartalny o sytuacji społeczno – gospodarczej województwa małopolskiego, I kwartał 2013*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2013.
- Raport o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej suburbanizacji w Polsce*, Kowalewski A., Mordasewicz J., Osiatyński J., Regulski J., Stępień J., Śleszyński P., Warszawa, 2013.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2011-2012*, Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Warszawa 2013.
- Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2012*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013.
- Raport o stanie środowiska 2011*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków.
- Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w roku 2012*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków 2013.
- Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2006*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2006.
- Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2010*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Departament Polityki Regionalnej, Kraków 2010.
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w 2012 r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie, maj 2013.
- Raport pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, zrealizowanymi w 2012 r. i planowanymi w 2013 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację*, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa 2013.
- Raporty roczne Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju w latach 2011-2013*, Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.
- Raporty roczne Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. z lat 2009-2012*.
- Regionalny Plan Energetyczny dla województwa małopolskiego na lata 2013-2020*, Małopolska Agencja Energii i Środowiska Sp. z o.o., Kraków 2013.
- Regional Innovation Scoreboard 2014*, European Commission, Belgium 2014.
- Rejestr zabytków nieruchomości województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy. Stan grudzień 2013 r.*, WUOZ w Krakowie.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2013*, GUS, Warszawa 2013.
- Rynek pracy w Małopolsce*, Raport za rok 2009 i 2010, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie.
- Rynek pracy w Małopolsce 2011. Zatrudnienie w Małopolsce*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2012.
- Rynek pracy w Małopolsce 2012. Zatrudnienie w Małopolsce*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2013.
- Rynek Pracy w województwie małopolskim w 2012r.*, Urząd Statystyczny w Krakowie.

- Sprawozdanie z realizacji Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010 za okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r.*, Zespół projektowy INFOR Training Sp. z o. o., Kraków 2011.
- Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Ochrony Ścieków Komunalnych w latach 2008-2009*, Ministerstwo Środowiska, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, grudzień 2010.
- Sprawozdanie z wykonania Krajowego Programu Ochrony Ścieków Komunalnych w latach 2010-2011 (projekt)*, Ministerstwo Środowiska, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, maj 2013.
- Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województw małopolskiego i śląskiego do roku 2020*, praca zbiorowa, 2013.
- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, Uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 roku.
- Subregionalny Program Rozwoju, Założenia 2014 – 2020*, Zarząd Województwa Małopolskiego, Uchwała nr 1077/12 ZWM, Kraków 2012.
- Uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego wynikające ze stanu istniejącego oraz perspektyw rozwojowych ponadlokalnych systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków, elektroenergetyki i gazu*, Słysz K., Ożdżyńska G., Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, Kraków 2012.
- Uwarunkowania środowiskowe wykorzystania niezagospodarowanych złóż surowców mineralnych oraz zasobów perspektywicznych w województwie małopolskim i podkarpackim*, Koziół W., Machniak Ł., AGH Kraków 2013.
- Użytkowanie gruntów i powierzchnia zasiewów w 2013 roku*, GUS, Warszawa 2014.
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014-2017*, Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2014.
- Województwo Małopolskie 2013*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2013.
- Województwo Małopolskie 2013, podregiony, powiaty, gminy*, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2013.
- Wskazania do projektu zmiany PZPWM w zakresie gospodarowania wodami, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z zagrożenia powodziowego i deficytu wody*, Raport główny, Nachlik E., Bojarski A., Baran – Gurgul K., Szuba K. Wolak A., Kraków 2011.
- Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Problematyka dziedzictwa kulturowego i jego ochrony*, Arvay - Podhalańska E., Rozenau - Rybowicz A., Podhalański B., Kraków 2012.
- Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Problematyka ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego*, Korzeniak G., Skublicka L., Kraków 2012.

13.2. Strony internetowe

Bank Danych Lokalnych <http://www.stat.gov.pl/bdl/>
Centralny rejestr form ochrony przyrody <http://crfop.gdos.gov.pl>
Geoserwis GDOŚ <http://geoserwis.gdos.gov.pl>
Główny Urząd Statystyczny <http://www.stat.gov.pl>
Informatyczny System Osłony Kraju <http://www.isok.gov.pl>
Komisja Europejska <http://ec.europa.eu>
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej <http://www.kzgw.gov.pl>
Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej <http://miip.geomalopolska.pl/imap/>
Małopolska Sieć Szerokopasmowa <http://www.mss.malopolska.pl>
Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych <http://www.mzmiuw.krakow.pl>
Małopolskie Obserwatorium Gospodarki <http://mog.malopolska.pl>
Ministerstwo Gospodarki - [http://www.mg.gov.pl/](http://www.mg.gov.pl)
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju - <https://www.mir.gov.pl/Strony/glowna.aspx>
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego - <http://www.mkidn.gov.pl/>
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego - <http://www.nauka.gov.pl/>
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej - <http://www.mpips.gov.pl/>
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi - <http://www.minrol.gov.pl/>
Ministerstwo Sportu i Turystyki - <http://www.msport.gov.pl/>
Ministerstwo Środowiska - <http://www.mos.gov.pl/>
Ministerstwo Zdrowia - <http://www.mz.gov.pl/>
Państwowy Instytut Geologiczny <http://www.pgi.gov.pl/>
Państwowa Służba Hydrogeologiczna <http://www.psh.gov.pl/>
Portal Innowacji <http://www.pi.gov.pl>
Program Ochrony przed Powodzią w Dorzeczu Górnej Wisły <http://gornawisla.muw.pl>
Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej <http://www.krakow.rzgw.gov.pl>
Słownik Innowacji, Słownik pojęć Portalu Innowacji <http://www.slownik.pi.gov.pl/parp>
Urząd Komunikacji Elektronicznej <http://www.uke.gov.pl>
Urząd Regulacji Energetyki <http://ww.ure.gov.pl>
Urząd Statystyczny w Krakowie <http://www.stat.gov.pl/krak>
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska <http://www.krakow.pios.gov.pl>
Województwo Małopolskie <http://www.malopolskie.pl>
Wrota Małopolski <http://www.malopolska.pl>

14. Spisy

14.1. Spis rysunków

Ryc. 1	Struktura osadnicza województwa małopolskiego	8
Ryc. 2	Zasięg KOM na tle województwa małopolskiego	10
Ryc. 3	Zmiana wielkości miast między rokiem 2009 a 2012 na tle wskaźnika urbanizacji w województwie małopolskim	13
Ryc. 4	Saldo migracji w 2012 r. oraz zmiany liczby podmiotów gospodarczych w okresie 2008-2012 w Małopolsce według gmin	16
Ryc. 5	Liczba nowych budynków na 1000 mieszkańców w 2012 r. w Małopolsce według gmin	17
Ryc. 6	Udział powierzchni gmin objętej planami miejscowymi w 2013 r. w województwie małopolskim	19
Ryc. 7	Decyzje o warunkach zabudowy wydane w 2012 r. w województwie małopolskim	20
Ryc. 8	Położenie głównych złóż kopalin w stosunku do obszarów cennych przyrodniczo w województwie małopolskim	25
Ryc. 9	Ocena wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2013 r.	31
Ryc. 10	Główne zbiorniki wód podziemnych w województwie małopolskim	33
Ryc. 11	Gleby wysokich klas bonitacyjnych i gleby zagrożone erozją wodną w województwie małopolskim	38
Ryc. 12	Położenie lasów ochronnych w województwie małopolskim	40
Ryc. 13	Położenie ekosystemów leśnych rzadkich ginących i zagrożonych w Europie w województwie małopolskim	41
Ryc. 14	Lesistość gmin województwa małopolskiego w 2012 r.	43
Ryc. 15	Udział powierzchni objętej ochroną w powierzchni gmin województwa małopolskiego	46
Ryc. 16	Położenie przyrodniczych obszarów i obiektów chronionych w województwie małopolskim	54
Ryc. 17	Korytarze ekologiczne w województwie małopolskim	60
Ryc. 18	Wskaźnik średniego narażenia ludności na stężenia szkodliwych substancji (pyłu, PM10, PM2,5, benzo(a) pirenu, dwutlenku siarki w województwie małopolskim w 2012 r.	63
Ryc. 19	Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w województwie małopolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników z lat 2010 i 2011	69
Ryc. 20	Ocena spełnienia wymagań dodatkowych jednolitych części wód powierzchniowych w obszarach chronionych w województwie małopolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników 2010 i 2011	70
Ryc. 21	Obszary zagrożone powodzią w województwie małopolskim	77
Ryc. 22	Stan realizacji projektu SOPO w gminach województwa małopolskiego w 2013 r.	80
Ryc. 23	Odwiedzający muzea w 2012 r. w województwie małopolskim według gmin	83
Ryc. 24	Widzowie kin w 2012 r. w województwie małopolskim według gmin	84
Ryc. 25	Nasylenie obiektami wpisanymi do rejestru zabytków w 2013 r. oraz zmiana liczby obiektów wpisanych do rejestru w latach 2009-2013 w województwie małopolskim według gmin	87
Ryc. 26	Stan wykonania gminnych ewidencji zabytków i programów opieki nad zabytkami w 2013 r. w województwie małopolskim	88
Ryc. 27	Powiązania zasobów głównymi szlakami kulturowymi Małopolski	92
Ryc. 28	Rozmieszczenie instalacji odnawialnych źródeł energii w województwie małopolskim (stan na 31.12.2013 r.)	102
Ryc. 29	Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku	110
Ryc. 30	Małopolska Sieć Szerokopasmowa	114
Ryc. 31	Mapa samorządowych hotspotów w miejscach publicznych w województwie małopolskim	115
Ryc. 32	Pokrycie województwa małopolskiego infrastrukturą telekomunikacyjną	119
Ryc. 33	Przyrost długości sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w latach 2009-2012	122
Ryc. 34	Gęstość sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w roku 2012	123

Ryc. 35	Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku	124
Ryc. 36	Przyrost długości sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w latach 2009-2012.....	127
Ryc. 37	Gęstość sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku.....	128
Ryc. 38	Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku	129
Ryc. 39	Oczyszczalnie ścieków w gminach województwa małopolskiego w 2012 roku.....	132
Ryc. 40	Przydomowe oczyszczalnie ścieków w gminach woj. małopolskiego w 2012 roku.....	133
Ryc. 41	Podział województwa małopolskiego na regiony gospodarki odpadami	137
Ryc. 42	Zbiorniki i wały przeciwpowodziowe w województwie małopolskim	147
Ryc. 43	Zagrożenie zalaniem i podtopieniem w województwie małopolskim	149
Ryc. 44	Średni dobowy ruch pojazdów wg GPR 2010	165
Ryc. 45	Droga Wodna Górnej Wisły – od stopnia Dwory do stopnia Przewóz.....	183
Ryc. 46	Gęstość zaludnienia w województwie małopolskim w 2012 r. oraz zmiana gęstości zaludnienia w stosunku do 2008 r. według gmin.....	190
Ryc. 47	Przyrost naturalny w województwie małopolskim w 2012 r. oraz zmiana przyrostu naturalnego w stosunku do 2008 r. według gmin.....	191
Ryc. 48	Współczynnik salda migracji w województwie małopolskim w 2012 r. według gmin.....	193
Ryc. 49	Zestawienie podstawowych wielkości opisujących dynamikę demograficzną Małopolski w latach 2008 -2012 wyrażone w tysiącach mieszkańców	194
Ryc. 50	Przyrost rzeczywisty ludności w województwie małopolskim w 2012 r. według gmin.....	195
Ryc. 51	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.	196
Ryc. 52	Ludność w wieku produkcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.	197
Ryc. 53	Ludność w wieku poprodukcyjnym w województwie małopolskim w 2012 r.	197
Ryc. 54	Wskaźnik potencjału demograficznego w województwie małopolskim w 2012 r.....	199
Ryc. 55	Wskaźnik potencjału demograficznego w województwie małopolskim w 2012 r.....	207
Ryc. 56	Instytucje opieki społecznej i środki finansowe przeznaczone na świadczenia z zakresu pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych w Małopolsce w 2012 r. w ujęciu powiatowym	213
Ryc. 57	Realizacja programu „Moje boisko-Orlik 2012” według gmin	215
Ryc. 58	Dostępność oraz koncentracja usług publicznych według gmin – wskaźnik syntetyczny	217
Ryc. 59	Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim – wskaźnik syntetyczny 2012	223
Ryc. 60	Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na liczbę mieszkańców i dynamika liczby podmiotów ogółem między 2008 a 2012 r. w Małopolsce według gmin	232
Ryc. 61	Udział grup sekcji gospodarczych w strukturze zatrudnienia oraz udział osób zatrudnionych w ludności ogółem w 2012 r. Małopolsce według powiatów.....	234
Ryc. 62	Udział osób bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym i jego dynamika między 2008 a 2012 r. w Małopolsce wg gmin	236
Ryc. 63	Liczba oraz średnia powierzchnia gospodarstw ekologicznych (certyfikowanych i w okresie przestawiania) w Małopolsce w 2012 r. według powiatów	239
Ryc. 64	Produkcja sprzedana ogółem i na 1 mieszkańca w 2012 r. według powiatów	241
Ryc. 65	Pozwolenia na budowę w 2012 r. według powiatów.....	242
Ryc. 66	Mieszkania oddane w 2012 r. na 10 tys. mieszkańców wg, gmin	243
Ryc. 67	Obiekty noclegowe i miejsca noclegowe w woj. małopolskim w 2012 r. wg gmin.....	245

14.2. Spis tabel

Tabela 1	Indywidualne Projekty Kluczowe MRPO – priorytet Krakowski Obszar Metropolitalny	11
Tabela 2	Zestawienie wielkości miast w województwie małopolskim w 2009 i 2012 r.	12
Tabela 3	Stopień pokrycia powierzchni gmin planami miejscowymi w roku 2009 i 2013 w województwie małopolskim	19
Tabela 4	Złoża kopalin objętych własnością górnictwem w województwie małopolskim	26
Tabela 5	Złoża kopalin objęte prawem nieruchomości gruntowej w województwie małopolskim ...	27
Tabela 6	Odptyw wód opadowych w zlewniach głównych rzek w latach 2009 – 2012 w województwie małopolskim	30

Tabela 7 Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w latach 2009-2012 w województwie małopolskim	32
Tabela 8 Główne zbiorniki wód podziemnych w województwie małopolskim	34
Tabela 9 Zużycie wody na różne cele w roku 2009 i 2012 w województwie małopolskim	35
Tabela 10 Grunty rolne i leśne wyłączane z użytkowania rolniczego i leśnego w województwie małopolskim w latach 2009-2012	37
Tabela 11 Powierzchnia lasów i lesistość powiatów województwa małopolskiego w roku 2012....	41
Tabela 12 Powierzchnia i udział obszarów chronionych w województwie małopolskim w okresie 2009-2012.....	44
Tabela 13 Udział powierzchni objętej ochroną w powierzchni powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.	45
Tabela 14 Powierzchnia parków narodowych w Małopolsce	47
Tabela 15 Parki krajobrazowe w województwie małopolskim.....	50
Tabela 16 Obszary chronionego krajobrazu w województwie małopolskim	52
Tabela 17 Powierzchnia wybranych form ochrony przyrody i otulin obszarów chronionych w województwie małopolskim.....	54
Tabela 18 Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 w województwie małopolskim (stan na 31.12.2013 r.)	55
Tabela 19 Specjalne obszary ochrony siedlisk NATURA 2000 w województwie małopolskim (stan na 31.12. 2013).....	56
Tabela 20 Narażenie na ponadnormatywne średnioroczne stężenia pyłów oraz benzo(a)pirenu, w województwie małopolskim w 2011 r. wg Programu Małopolska 2032 – w zdrowej atmosferze	62
Tabela 21 Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012.....	64
Tabela 22 Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012.....	64
Tabela 23 Emisja gazów i udział gazów zatrzymanych w powiatach w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012.....	65
Tabela 24 Emisja pyłów i udział pyłów zatrzymanych w powiatach w województwie małopolskim w latach 2009 i 2012	66
Tabela 25 Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych po oczyszczeniu w województwie małopolskim w latach 2009-2012	67
Tabela 26 Ładunki zanieczyszczeń w ściekach przemysłowych po oczyszczeniu w województwie małopolskim w latach 2009-2012	68
Tabela 27 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa eksponowana na hałas drogowy - L_{DWN} 2012 r.....	72
Tabela 28 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa eksponowana na hałas tramwajowy L_{DWN} w 2012 r.	73
Tabela 29 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa eksponowana na hałas kolejowy L_{DWN} w 2012 r.....	73
Tabela 30 Powierzchnia i liczba mieszkańców Krakowa eksponowana na hałas przemysłowy L_{DWN} w 2012 r.	73
Tabela 31 Powierzchnia obszaru przekroczeń i liczba mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas w województwie małopolskim.....	74
Tabela 32 Instytucje i placówki kultury w województwie małopolskim w latach 2009-2012	82
Tabela 33 Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Urzędu Marszałkowskiego na prace przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.....	89
Tabela 34 Obiekty z listy dóbr kultury współczesnej województwa małopolskiego opracowanej w 2009 r. włączone do 2012 r. do ewidencji zabytków nieruchomości.....	90
Tabela 35 Ważniejsze inwestycje w dziedzinie kultury realizowane w latach 2010-21013 w ramach MRPO w województwie małopolskim	93
Tabela 36 Planowane przedsięwzięcia w zakresie Krajowej Sieci Przesyłowej	97
Tabela 37 Moc osiągalna elektrowni w województwie małopolskim w latach 2008-2012	99
Tabela 38 Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w latach 2008-2012 w województwie małopolskim.....	99
Tabela 39 Inwestycje związane z budową, rozbudową i remontem sieci gazowej wysokiego ciśnienia na terenie województwa małopolskiego	107
Tabela 40 Długość czynnej sieci gazowej w województwie małopolskim w latach 2008-2012	110

Tabela 41 Odbiorcy gazu w województwie małopolskim w latach 2008-2012	111
Tabela 42 Zużycie gazu w województwie małopolskim w latach 2008-2012	112
Tabela 43 Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty w województwie małopolskim w latach 2008-2012	116
Tabela 44 Procent szkół dla młodzieży (bez szkół specjalnych) wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w województwie małopolskim w latach 2008-2012	117
Tabela 45 Gospodarstwa domowe wyposażone w telefony komórkowe w województwie małopolskim w latach 2008-2012	120
Tabela 46 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w w województwie małopolskim w latach 2008-2012	125
Tabela 47 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2008-2012	130
Tabela 48 Oczyszczalnie ścieków w województwie małopolskim w latach 2008-2012	132
Tabela 49 Odprowadzane i oczyszczane ścieki komunalne i przemysłowe w latach 2008-2012	134
Tabela 50 Odpady wytworzone i dotychczas składowane na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012 (nagromadzone z wyłączeniem odpadów komunalnych)	138
Tabela 51 Struktura wytworzonych odpadów przemysłowych w podziale na grupy	139
Tabela 52 Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2012 roku	140
Tabela 53 Odpady komunalne zebrane na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012	141
Tabela 54 Odpady komunalne zebrane selektywnie w latach 2008-2012	142
Tabela 55 Charakterystyka dzikich wysypisk na terenie województwa małopolskiego w latach 2008-2012	143
Tabela 56 Melioracje podstawowe oraz obiekty małej retencji w Małopolsce w latach 2008-2012	145
Tabela 57 Charakterystyka zbiorników retencyjnych zlokalizowanych w województwie małopolskim	146
Tabela 58 Drogi publiczne w Małopolsce w latach 2009 i 2012	151
Tabela 59 Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013	153
Tabela 60 Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013	154
Tabela 61 Długość dróg wojewódzkich w województwie małopolskim w latach 2009-2013	156
Tabela 62 Ważniejsze inwestycje prowadzone w latach 2009-2013 na drogach wojewódzkich w Małopolsce (w tym inwestycje w trakcie realizacji)	156
Tabela 63 Inne inwestycje realizowane przez Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie	158
Tabela 64 Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2009-2013	158
Tabela 65 Zestawienie inwestycji dla których opracowywana jest dokumentacja techniczna Wydział Rozwoju Sieci Drogowej i Decyzji	159
Tabela 66 Zestawienie inwestycji, dla których opracowywana jest dokumentacja techniczna Wydział Przygotowania Inwestycji	161
Tabela 67 Zestawienie inwestycji, dla których opracowywana jest dokumentacja Pomoc techniczna	163
Tabela 68 Transport pasażerski w województwie małopolskim w latach 2009-2013	166
Tabela 69 Długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013	167
Tabela 70 Długość poszczególnych kategorii linii kolejowych w latach 2009-2013	168
Tabela 71 Stan techniczny linii kolejowych w latach 2008-2013	170
Tabela 72 Zestawienie ruchu pasażerskiego najważniejszych linii kolejowych małopolski [pociągów pasażerskich/rok] w latach 2010-2013	173
Tabela 73 Podstawowe statystyki Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków –Balice za lata 2009-2013	178
Tabela 74 Kierunki o największym udziale ruchu w roku 2013 według krajów	180
Tabela 75 Kierunki o największym udziale ruchu w roku 2013 według miast	180
Tabela 76 Wielkość rocznych przewozów towarów na rzece Wiśle od km 0+000 do km 92+600	185
Tabela 77 Ludność Małopolski w latach 2008 – 2012	189
Tabela 78 Przyrost naturalny [%] Małopolski w latach 2008 – 2012	191
Tabela 79 Obciążenie demograficzne Małopolski w latach 2008 – 2012	196
Tabela 80 Szkolnictwo w Małopolsce na tle kraju	201
Tabela 81 Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego realizowane w latach 2010-2013	202

Tabela 82 Znaczące inwestycje w dziedzinie ochrony zdrowia w latach 2010-2013	205
Tabela 83 Zestawienie uzdrowisk w województwie małopolskim	206
Tabela 84 Zestawienie rodzajów i zasobów kopalin leczniczych w małopolskich uzdrowiskach w 2012 r.	208
Tabela 85 Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe w latach 2009-2012	211
Tabela 86 Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową realizowane w latach 2009-2013 w ramach MRPO	212
Tabela 87 Wskaźniki zatrudnienia dla Małopolski w latach 2008 – 2012	234
Tabela 88 Szacunkowa liczba odwiedzających województwo małopolskie w latach 2009-2012....	245
Tabela 89 Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego	252
Tabela 90 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury społecznej	265
Tabela 91 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury drogowej.....	265
Tabela 92 Inwestycje określone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury drogowej jako potencjalne	266
Tabela 93 Inne inwestycje infrastrukturalne określone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego	267
Tabela 94 Inne inwestycje infrastrukturalne określone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego jako potencjalne	268

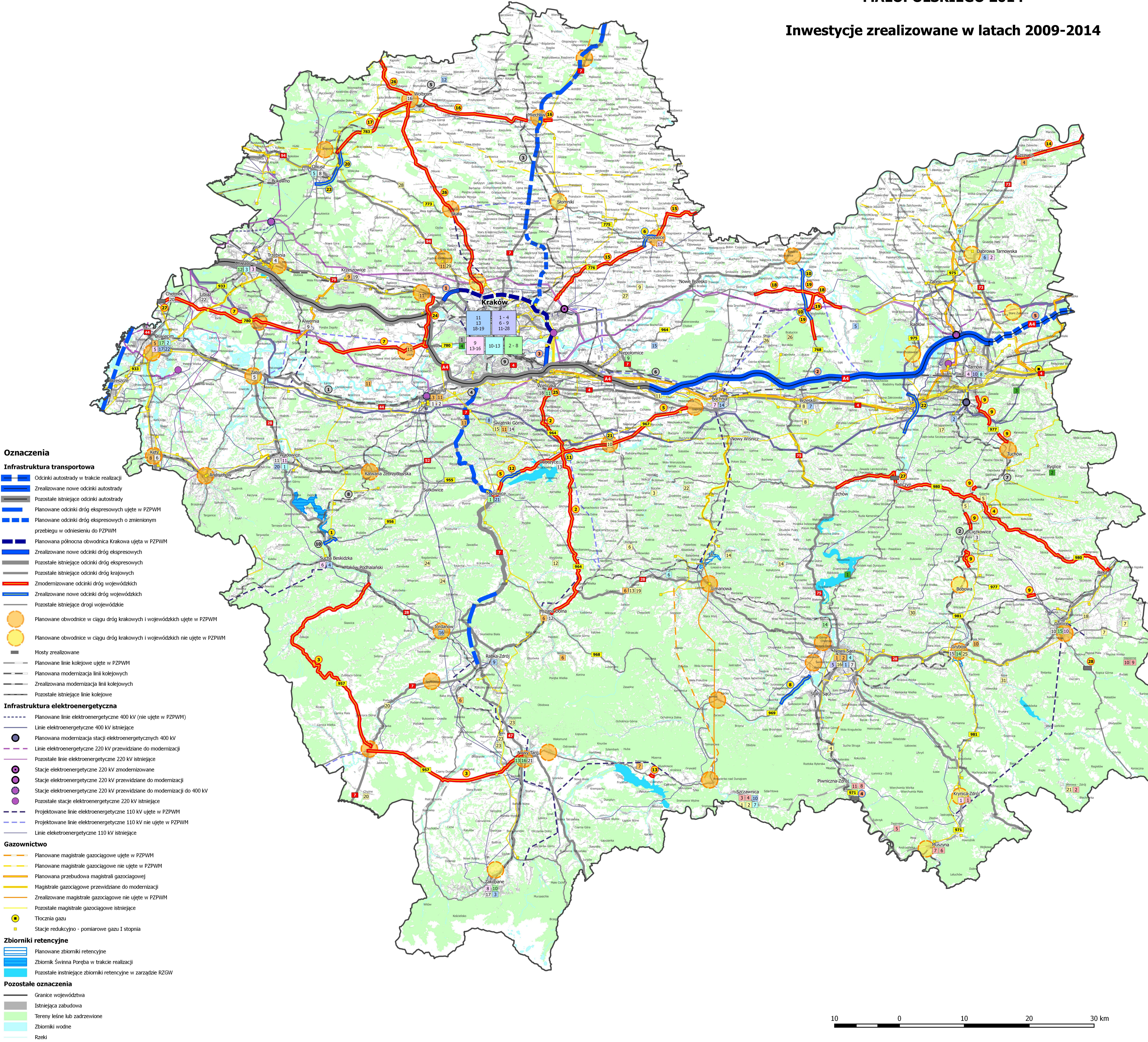
14.3. Spis wykresów

Wykres 1 Ludność wsi i miast województwa małopolskiego w okresie 2008 - 2012	14
Wykres 2 Odpyływ wód opadowych ze zlewni głównych rzek w województwie małopolskim.....	30
Wykres 3 Zużycie wody na różne cele w roku 2009 i 2012 w województwie małopolskim	36
Wykres 4 Powierzchnia lasów w powiatach województwa małopolskiego w 2012 r	42
Wykres 5 Udział obszarów objętych ochroną w powierzchni powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.	45
Wykres 6 Liczba ludności na 1 bibliotekę w 2012 r. w województwie małopolskim.....	85
Wykres 7 Zmiany w strukturze zużycia energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych w latach 2009-2012 w województwie małopolskim.....	100
Wykres 8 Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w grupie szkół ponadgimnazjalnych w województwie małopolskim w latach 2008-2012.....	117
Wykres 9 Przedsiębiorstwa w województwie małopolskim wykorzystujące wybrane technologie teleinformatyczne w latach 2008-20012	118
Wykres 10 Liczba telefonicznych łącz głównych w województwie małopolskim w latach 2008-2012	119
Wykres 11 Przyrost czynnej sieci rozdzielczej sieci wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2009-2012 w odniesieniu do roku bazowego 2008	121
Wykres 12 Przyrost czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim w latach 2009-2012 w odniesieniu do roku bazowego 2008	126
Wykres 13 Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2009-2012	130
Wykres 14 Gospodarka odpadami przemysłowymi w roku 2008 i 2012.....	138
Wykres 15 Masa odpadów zebranych selektywnie w roku 2008 i 2012	142
Wykres 16 Powierzchnia dzikich wysypisk na terenie województwa małopolskiego w latach 2009-2012	143
Wykres 17 Melioracje podstawowe wymagające odbudowy lub modernizacji w Małopolsce	145
Wykres 18 Struktura dróg publicznych w województwie małopolskim w 2012 r.....	152
Wykres 19 Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013.....	153
Wykres 20 Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2009-2013	154
Wykres 21 Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2009-2013.....	159
Wykres 22 Struktura zarządzania i administracji kolejowej na terenie województwa małopolskiego	168

Wykres 23 Linie kolejowe w podziale na kategorie w województwie małopolskim w 2013 r.....	169
Wykres 24 Stan techniczny linii kolejowych w województwie małopolskim w latach 2008 - 2013	169
Wykres 25 Zestawienie ruchu pasażerskiego najważniejszych linii kolejowych małopolski [pociągów pasażerskich/rok] w latach 2010-2013.....	174
Wykres 26 Ruch pasażerski w MPL Kraków - Balice w latach 2000-2013.....	179
Wykres 27 Liczba operacji lotniczych w MPL Kraków - Balice w latach 2009-2013.....	179
Wykres 28 Wielkość rocznych przewozów towarów na rzece Wiśle od km 0+000 do km 92+600	185
Wykres 29 Udział mieszkańców miast i wsi oraz współczynnik feminizacji powiatów województwa małopolskiego w 2012 r.....	188
Wykres 30 Wartości całkowite salda migracji w Małopolsce i jego obszarach wiejskich.....	192
Wykres 31 Liczba łóżek w jednostkach opieki stacjonarnej i długoterminowej	204
Wykres 32 Udział podregionów w PKB Małopolski w latach 2007, 2009, 2011	219
Wykres 33 PKB na 1 mieszkańca w podregionach Małopolski	220
Wykres 34 Tempo wzrostu PKB w latach 2005-2011 w podregionach Małopolski	220
Wykres 35 Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski w roku 2008 i 2012.....	221
Wykres 36 Odsetek przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność inwestycyjną	224
Wykres 37 Nakłady na działalność innowacyjną.....	225
Wykres 38 Struktura źródeł finansowania nakładów na działalność innowacyjną w 2009 i 2012 r.	225
Wykres 39 Dynamika rejestracji podmiotów gospodarczych i aktywności gospodarczej mieszkańców powiatów małopolski między 2008 a 2012 r.	231
Wykres 40 Podstawowe dane dotyczące bezrobocia w Małopolsce dla lat 2008 – 2012	237
Wykres 41 Liczba gospodarstw rolnych pow. 1 ha w województwie Małopolskim w 2008 i 2012 r.	238
Wykres 42 Struktura użytków rolnych w województwie małopolskim w 2009 i 2013 r.	240
Wykres 43 Liczba mieszkań na 10 tys. mieszkańców i przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w Małopolsce i w Polsce	243
Wykres 44 Korzystający z noclegów w latach 2009-2012 według podregionów	246

RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO 2014

Inwestycje zrealizowane w latach 2009-2014

- Oznaczenia
Infrastruktura transportowa
Odcinki autostrad w trakcie realizacji
Oznaczenia nowe odcinki autostrad
Pozostałe istniejące odcinki autostrad
Planowane odcinki dróg ekspresyjnych ujęte w PZPWM
Planowane odcinki dróg ekspresyjnych o zmienionym przebiegu w odniesieniu do PZPWM
Planowana północna obwodnica Krakowa ujęta w PZPWM
Zrealizowane nowe odcinki dróg ekspresyjnych
Pozostałe istniejące odcinki dróg ekspresyjnych
Pozostałe istniejące odcinki dróg krajowych
Zmodernizowane odcinki dróg wojewódzkich
Zrealizowane nowe odcinki dróg wojewódzkich
Pozostałe istniejące drogi wojewódzkie
Planowane obwodnice w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich ujęte w PZPWM
Planowane obwodnice w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich nie ujęte w PZPWM
Mosty zrealizowane
Planowane linie kolejowe ujęte w PZPWM
Planowana modernizacja linii kolejowych
Zrealizowana modernizacja linii kolejowych
Pozostałe istniejące linie kolejowe
Infrastruktura elektroenergetyczna
Planowane linie elektroenergetyczne 400 kV (nie ujęte w PZPWM)
Linie elektroenergetyczne 400 kV istniejące
Planowana modernizacja stacji elektroenergetycznych 400 kV
Linie elektroenergetyczne 220 kV przewidziane do modernizacji
Pozostałe linie elektroenergetyczne 220 kV istniejące
Stacje elektroenergetyczne 220 kV zmodernizowane
Stacje elektroenergetyczne 220 kV przewidziane do modernizacji
Stacje elektroenergetyczne 220 kV przewidziane do modernizacji do 400 kV
Pozostałe stacje elektroenergetyczne 220 kV istniejące
Projektowane linie elektroenergetyczne 110 kV ujęte w PZPWM
Projektowane linie elektroenergetyczne 110 kV nie ujęte w PZPWM
Linie elektroenergetyczne 110 kV istniejące
Gazownictwo
Planowane magistrale gazociągowe ujęte w PZPWM
Planowane magistrale gazociągowe nie ujęte w PZPWM
Planowana przebudowa magistrali gazociągowej
Magistrale gazociągowe przewidziane do modernizacji
Zrealizowane magistrale gazociągowe nie ujęte w PZPWM
Pozostałe magistrale gazociągowe istniejące
Tłocznia gazu
Stacje redukcyjno - pomiarowe gazu I stopnia
Zbiorniki retencyjne
Planowane zbiorniki retencyjne
Zbiornik Świnia Poręba w trakcie realizacji
Pozostałe istniejące zbiorniki retencyjne w zarządzie RZOW
Pozostałe oznaczenia
Granice województwa
Istniejąca zabudowa
Tereny leśne lub zadrzewione
Zbiorniki wodne
Rzeki

- Komunikacja
Drogi krajowe:
budowa dróg krajowych
1. DK 94 budowa drogi od os. Radzickiego-Hodźki o dł. 2,8 km, rozbudowa od: o. d. 1,7 km (2009-2012)
2. A4 budowa autostrady na odc. Starów-Kryz o dł. 36,8 km (2010-2012)
3. A4 budowa drogi ekspresyjnej na odc. Białostok-Orlowski o dł. 2,7 km (2009-2011)
4. DK 67 budowa mostu granicznego w Pivnicznym wraz z rozbudową drogi o dł. 3,1 km do parametrów drogi krajowej (2013-2015)
5. A4 budowa autostrady na odc. Kryz-Orlowski o dł. 34,8 km (2013-2014)
Drogi wojewódzkie:
15. budowa dróg wojewódzkich
15. modernizacja dróg wojewódzkich
1. Obwodnica Zemborz: budowa drogi o długości 1,78 km wraz z budową mostu (2009-2010)
2. Modernizacja DW 964 Kasna-Ujeźna-Słone na odc. 34,1 km, Etap I (2009-2010)
3. Modernizacja DW 957 od Skarżyska do Nowego Targu na odc. 36,1 km, Etap I (2009-2010)
4. Modernizacja DW 980 Jarok-Biecz na odc. 47,1 km wraz z przebudową 3 mostów (2008-2010)
5. Modernizacja DW 936/935/87 Bartłomiej-Lacząca, Etap I: modernizacja DW 967 na odc. Mylicnice-Lacząca na odc. 22,3 km oraz przebudowa 6 mostów (2009-2011)
6. Obwodnica Proszowice: budowa drogi na odc. 3,1 km oraz budowa 2 mostów (2009-2011)
7. Modernizacja DW 780 Kraków-Chlewińska odc. 1,2 km wraz z przebudową 2 mostów (2009-2011)
8. Obwodnica Podgaje: budowa drogi na odc. 6,46 km oraz budowa 3 mostów (2009-2011)
9. Modernizacja DW 977 na odc. Tarnów-Konieczna odc. 9,85 km (2009-2012)
10. Obwodnica Szczarowej: budowa drogi na odc. 2,7 km oraz budowa 2 mostów (2009-2011)
11. Modernizacja DW 977 na odc. Tarnów-Konieczna odc. 9,85 km (2009-2012)
12. Rozbudowa DW 967 na południach pod Górną Borteczką na odc. 3,8 km (2009-2012)
13. Budowa mostu wraz z doposażeniem ciągu DW 967 w m. Kładzów: przebudowa drogi na odc. 0,8 km oraz przebudowa mostu (2010-2012)
14. Liniacja szlaków powozi w zakresie DW 982 na obszarze gminy Ścinadź: przebudowa drogi na odc. 6,75 km (2010-2012)
15. Modernizacja DW 776 Kraków-Proszowice-Odrzy: przebudowa drogi na odc. 26,1 km oraz budowa 2 mostów (2010-2012)
16. Przebudowa DW 780 na odcinku Wolbrom-Mechów na odc. 18,1 km wraz z przebudową 2 mostów (2010-2012)
17. Przebudowa DW 783 na odcinku Olkusz-Wolbrom na odc. 14,25 km wraz z przebudową mostu (2010-2012)
18. Liniacja szlaków powozi w zakresie DW 964 na obszarze gminy Szczarowa: przebudowa drogi na odc. 8,26 km (2010-2012)
19. Liniacja szlaków powozi w zakresie DW 768 na obszarze gminy Szczarowa: przebudowa drogi na odc. 7,97 km (2011-2012)
20. Obwodnica Olkuz, Etap I: budowa nowej drogi o dł. 4,7 km (2011-2012)
21. Obwodnica Głowna, Etap I: budowa nowej drogi o dł. 2,7 km (2009-2012)
22. Obwodnica Węgrzeczka: budowa nowej drogi o dł. 7,8 km (2012-2014)
23. Obwodnica Olkuz, Etap II: budowa nowej drogi o dł. 2,79 km (2013-2014)
24. Przebudowa 4 skrajnych wyciągów wzdłuż linii kolejowej nr 101 w miejscowości Olkusz (2013-2014)
25. Przebudowa DW 964 na odc. ul. Anielska o dł. 0,81 km w Wieliczce wraz z budową mostu (2013-2014)
26. Przebudowa DW 794 na odc. ul. Słowackiego w Krakowie (2013-2014)
27. Przebudowa obwodnicy mostowych w ciągu DW 780 w m. Chlewińsk DW 975 w m. Żalczym: przebudowa i remont (2013-2012)
28. Przebudowa mostu w m. Ropica Góra w ciągu DW 778 wraz z doposażeniem: przebudowa 1 mostu (2012)
Kolej:
1. Linia kolejowa nr 94 Kraków-Plaszów-Oświęcim - modernizacja (2011, 2012)
2. Linia kolejowa nr 96 Tarnów-Lubów na odc. Tarnów-Stronie - modernizacja (2011)
3. Linia kolejowa nr 9 Warszawa-Kraków - modernizacja (2011, 2012, 2013)
4. Linia kolejowa nr 100 Kraków-Mydłów-Gaj - częściowa przebudowa (2011)
5. Linia kolejowa nr 62 Tarnów-Szczepanów-Główny - częściowa odbudowa i modernizacja (2011, 2012)
6. Linia kolejowa nr 96 Tarnów-Mydłów-Gaj - remont (2011, 2012)
7. Linia kolejowa nr 97 Skawina-Żywiec na odc. Skawina-Zemborz (2013-2014)
8. Linia kolejowa nr 98 Skawina-Żywiec na odc. Skawina-Zemborz (2013-2014)
9. Liniacja kolejowa Kraków-Zabłocie-Kraków-Kremowa - budowa (2014-2016)
10. Rozbudowa liniowa wraz z przyłączeniem odcinków w ciągu linii kolejowej nr 97 Skawina-Żywiec nr 98 Sucha Beskidzka-Chabówka - planowana budowa (2015-2016)
Inne inwestycje transportowe:
1. Budowa wewnętrznego układu komunikacyjnego Portu lotniczego w Krakowie
Inwestycje punktowe - wykaz:
Kultura:
1. Przebudowa Muzeum Domu Rodziny Jana Pawła II w Włodowicach
2. Budowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Oświęcimiu wraz z infrastrukturą towarzyszącą
3. Budowa Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chrośnie przy ul. Bocznej (2011, 2012, 2013)
4. Przebudowa, modernizacja i rozwój infrastruktury Miejskiego Ośrodka Kultury - Samorządowej Instytucji Kultury w Nowym Sączu
5. Modernizacja obiektu kultury w mieście Olkusz
6. Budowa Biblioteki wraz z Salą Parafii Narodowej i Centrum Konferencyjnym Wspólnyści z Zagranicą w Tymbarku
7. Modernizacja budynku Miejskiego Ośrodka Kultury w Szczawnicy
8. Modernizacja Tarnowskiego Teatru
9. Adaptacja pomieszczeń sali koncertowej w Zespole Dworków Parkowych w Białym pod działalność Centrum Odkrycia Kultury, Teatru i Filharmonii
10. Miejska Sieć Kin Cyfrowych - Kraków
11. Centrum Kongresowe (Bosnia Grandwille) w Krakowie
12. Modernizacja obiektu Pałac pod Krzyżozłoty - główny siedziby Muzeum Historycznego Miasta Krakowa
13. Szare Łąki - modernizacja w Krakowie
Rewitalizacja:
1. Przebudowa Ryńki w Świdnicy - Rynek i jego otoczenie wylubiana miasta
2. Przebudowa budynku Biblioteki Miejskiej i Laboratorium Muzeum Miasta w Świdnicy
3. Rewitalizacja centrum kulturalno - rekreacyjnego w miejscowości Cielistwo
4. Rewitalizacja miasta Tarnobrzeg - budowa nowej przyłączy wraz z budową parkingów oraz renowacją gruntywnych budynków w centrum miasta
5. Rewitalizacja miejscowej strefy rekreacji sportowej w Zatorze wraz z parkینگiem oraz placu rekreacyjnego wycieczny przy przystanku w Zatorze
6. Przebudowa i modernizacja historycznych placówek oświatowych na Starym Mieście w Nowym Sączu
7. Przebudowa i modernizacja historycznych placówek oświatowych na Starym Mieście w Nowym Sączu
8. Rewitalizacja i modernizacja przyłączy w miejscowości Cielistwo
9. Rewitalizacja Ryńki w Alwerni z zachowaniem jego obecnej funkcji i podziału założenia parkowego
10. Rewitalizacja starówki, przebudowa i modernizacja przyłączy w miejscowości Cielistwo
11. Rewitalizacja przestrzeni publicznej w miejscowości Cielistwo
12. Rewitalizacja centrum miasta Krasna Dolina wraz z przyłączeniem terenu przyłączy Ryńki
13. Regionalne Centrum Oświatowo-Sportowe w Doboczych, etap I: dokończenie budowy budynku uniwersyteckiego
14. Modernizacja budynku Rejonu Ochrony Środy Rolniczej w Świątkowicach Górnych
15. Kompleksowa renowacja Ryńki w miejscowości Cielistwo
16. Remont i modernizacja budynku Centrum Kultury Promocyjnej i Informacji w Wilkowie - Etap I
17. Rewitalizacja Parku Miejskiego i przyłączy w miejscowości Cielistwo w Zakopanem w celu dostosowania do potrzeb mieszkalnictwa i wzmocnienia niszki turystycznej
18. Rewitalizacja odcinka komunikacyjnych, skrajnych i placów w centrum miasta Wieliczka - strefa inwestycyjna I - Etap I
19. Budowa i przebudowa integracyjnego w Krzeszowicach
20. Budowa centrum miasta Czestochowa wraz z przyłączeniem rekreacyjnym - Etap I
21. Budowa i modernizacja obiektów sportowych w Nowym Targu
22. Rewitalizacja przestrzeni miejskiej rejonu i Tęcza Górnego - głównych ulic miasta Ujazdu - Etap I
Szkolnictwo wyższe:
1. Rozbudowa i doposażenie Wydziału Zarządzania AGH w celu poprawy jakości usług edukacyjnych w Krakowie
2. Modernizacja sal wykładowych Politechniki Krakowskiej z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych
3. Wzrost poziomu kształcenia oraz przez Wydział Inżynierii Laboratorium Politechniki Krakowskiej
4. Stworzenie kompleksu laboratorni na Wydziale Inżynierii Laboratorium Politechniki Krakowskiej
5. Rozwój infrastruktury dydaktycznej PCZ - Nowy Sącz pod kątem nowoczesnych laboratoriów studiów dostosowanych do potrzeb rozwoju województwa
6. Wybudowanie Centrum Inżynierii dla studentów kierunków technicznych Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie
7. Adaptacja obiektu obiektu na potrzeby Studium Wychowania Fizycznego i Sportu Uniwersyteckiego Jagiellońskiego Collegium Medicum w Krakowie - Etap 2
8. Przebudowa, modernizacja i wyposażenie infrastruktury dydaktyczno-badawczej w Katedrze Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum
9. Rozwój bazy dydaktycznej Katedry Telekomunikacji AGH w zakresie nowoczesnych sieci optycznych w Krakowie
10. Adaptacja segmentu środowiskowego Wydziału Wzrostu Seminarium Duchownego w Tarnowie na bibliotekę i ośrodek
11. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej Szpitalum w Krakowie
12. Wzrost poziomu kształcenia oraz przez Wydział Inżynierii Laboratorium Politechniki Krakowskiej
13. Adaptacja i doposażenie laboratorni kształcenia zawodowego poprzez zakup analizatorów i zabłytków archeologicznych na Wydziale Odkrywania AGH w Krakowie
14. Wzrost poziomu kształcenia zawodowego w Wydziale Odkrywania AGH w Krakowie
15. Adaptacja i modernizacja dydaktycznego laboratorium hydrauliczno-hydrologicznego Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Krakowskiej
16. Wzrost poziomu kształcenia oraz przez Wydział Inżynierii Laboratorium Politechniki Krakowskiej
17. Nowoczesna baza edukacyjna na terenie kampusu UK - budynek dydaktyczny dla potrzeb rozwoju Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
18. Utworzenie nowoczesnego laboratorium - rozwojowej, jednolitego całości dydaktycznej Wydziału Mechanicznego Politechniki Krakowskiej
19. Wzrost poziomu kształcenia oraz przez Wydział Inżynierii Laboratorium Politechniki Krakowskiej
20. Przebudowa, modernizacja i wyposażenie infrastruktury dydaktyczno-badawczej w Katedrze Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum
21. Modernizacja, z uwzględnieniem potrzeb studentów z niepełnosprawnością, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie
22. Budowa kampusu Podziemian II i III w Krakowie z uwzględnieniem potencjału edukacyjnego regionu - Etap I
23. Uniwersyteckie Centrum Medycyny Wyższej - Ośrodek Medycyny Eksperymentalnej i Innowacyjnej w Krakowie
24. Budowa hali maczyn ACK Otworzeń AGH w Krakowie
25. Centrum Energetyki AGH w Krakowie
26. Miejskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędności Politechniki Krakowskiej
27. Zintegrowane Laboratorium Projektowo-Operacyjne Inteligentnych Infrastruktury Energetycznych - Ośrodek AGH Campus
28. Budowa Centrum Kongresowo-Targowego Politechniki Krakowskiej w Czyskach
Edukacja:
1. Modernizacja budynków Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych - Małopolska Szkoła Geoinżynierii w Mylicznicy
2. Przebudowa, modernizacja i doposażenie bazy dydaktycznej Centrum Kształcenia Praktycznego w Krakowie
3. Poprawa warunków oraz jakości kształcenia zawodowego poprzez zakup nowoczesnych narzędzi i sprzętu w Zespole Szkół Łączności w Krakowie
4. Poprawa warunków kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Gastronomicznych Nr 1 w Krakowie poprzez unowocześnienie pracowni nauki zawodu
5. Modernizacja i doposażenie bazy dydaktycznej kształcenia zawodowego Zespołu Szkół Poligraficzno-Kosmetycznych im. Żenona Klemensiewicz w Krakowie
6. Przebudowa i wyposażenie placówek kształcenia zawodowego powiatu Inowrocławskiego jako wzmocnienie oferty Politechniki w miejscowości Siedlce Zawodowe w Krakowie
7. Wdrożenie nowoczesnych technologii w procesie nauczania zawodu poprzez wyposażenie pracowni w Zespole Szkół nr 1 w Krakowie
8. Modernizacja i doposażenie pracowni samochodowych dla kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Mechanicznych nr 2 w Krakowie
9. Powstanie Ośrodka Dekultury i Doskonalenia Zawodowego (ODDZ) przy 252 w Niepołomicach - obnowienie pracowni kształcenia zawodowego
10. Modernizacja i wyposażenie OPIU w Zakopanem jako wzmocnienie oferty Politechniki w miejscowości Siedlce Zawodowe
11. Wyposażenie Zespołu Szkół Zawodowych w Wieliczce
12. Rozwój Powiatowego Centrum Kształcenia Zawodowego w Chrośnie, ul. Pocha 3 - poprzez modernizację, adaptację i wyposażenie istniejących pomieszczeń
13. Rozbudowa i wyposażenie OPIU przy Zespole Szkół Technicznych w Nowym Targu jako wzmocnienie oferty Politechniki w miejscowości Siedlce Zawodowe
14. Rozbudowa i wyposażenie OPIU w Miercinkowicach i Grybowie jako wzmocnienie oferty Politechniki w miejscowości Siedlce Zawodowe
15. Modernizacja Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Gorlicach jako wzmocnienie oferty Politechniki w miejscowości Siedlce Zawodowe
16. Stworzenie nowoczesnej bazy techniczno-dydaktycznej dla potrzeb kształcenia młodzieży z niepełnosprawnością w miejscowości Siedlce Zawodowe
17. Centrum Kształcenia Praktycznego w Oświęcimiu
Infrastruktura uzdrowiskowa:
1. Modernizacja Piłku Główny w Kryniczynie-Zdrój
2. Park Wiosny w Wysowej-Zdrój
3. Rewitalizacja uzdrowiskowego Parku Dolnego w Szczawnicy wraz z elementami małej architektury użytkowej
4. Rewitalizacja H. Diety oraz promieniowanie energetyczne do piątej wraz z elementami małej architektury użytkowej
5. Budowa centralnego źródła uzdrowiskowego Zagłębia Zdrój wraz z budową przestrzeni publicznej
6. Budowa Parku Zdrówego „Zaprzeczanie” w Uzdrowisku Muzyna
7. Budowa Miejskiego Parku Zdrówego „Bosnia” w Uzdrowisku Muzyna
8. Budowa Niegłębkiego etapu w Budzowie w Pivnicznym-Zdrój
9. Wzmocnienie publicznej infrastruktury uzdrowiskowej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy Sólno
10. Wzmocnienie leczniczej infrastruktury uzdrowiskowej w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy Sólno
11. Rewitalizacja obszaru uzdrowiskowego Pivnicznym-Zdrój, zagospodarowanie bulwarów nad Pivnicznym i renowacja Piłku Wód Pivnicznym